NICOLAI LEONICI THO-
MAEI DIALOGI NVNC
PRIMVM IN LVCEM
EDITI QVORVM
NOMINA PRO-
XIMA PAGI-
NA HABEN
TVR.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

BIBLIOTHEC. CAPVCCINORVM CONCEPTIONIS NEAPOLIS
BIB. NOV

NICOLAI LEONICI THOMÆI DIALOGI.

TROPHONIVS: SIVE DE DIVINATIONE.

BEMBVS: SIVE DE ANIMORVM IMMOR-
TALITATE.

ALVEROTVS: SIVE DE TRIBVS ANIMO-
RVM VEHICVLIS.

PERIPATETICVS: SIVE DE NOMINVM
INVENTIONE.

SANNVTVS: SIVE DE COMPESCENDO
LVCTV.

SEVERINVS: SIVE DE RELATIVORVM
NATVRA.

SADOLETVS: SIVE DE PRECIBVS.

PHOEBVS: SIVE DE ÆTATVM MORI-
BVS.

BONOMINVS: SIVE DE ALICA.

SANNVTVS: SIVE DE LVDO TALARIO.

NICOLAVS LEONICVS RAYNOL-
DO POLO. S. D.

VM ab hinc aliquot annos uariis de rebus, ſed
quæ præcipue ad philoſophiam ſpectarent, ſermo-
nes quoſdam Academicorum more confeciſſem: quo-
c rum aliqui in lucem ita prodierunt, ut in amicorum
quorundam manibus ſolum uerſentur: nonnulli ue-
ro adhuc in archetypis iaceant, ab eiſdem ſanè ſum
rogatus ut omnes illos examinatos retractatosq; aliquãdo ſub unius
commentarioli uolumine, quaſi in corpus unum comprehendere &
ædere uellem: quod quominus adhuc effectum ſit, multa ſanè mihi
impedimento fuere. Verum quando tu eruditiſſime Pole ſuperiori-
bus diebus hac de re non uulgariter mecũ egiſti, hortatusq; es ut ædi-
tionem hanc amplius nõ differrem, & poſteritati, quo modo poſſem,
meæ intereſſe uellem, quamq̃ negotiis pluribus in præſentia diſtine-
rer, parui tamen libens, & hos ipſos, qualeſcunq; ſunt, ædere tibiq;
didicare decreui, ut tuo patrocinio adiuti apud cæteros commenda-
tionem habere mereantur: quodq; per ſe fortaſſe, & ſi non contẽnen-
dum omnino, exile certe fuiſſet munuſculum, id authoritate tua cui
datum eſt, aliquid ſanè eſſe uideatur. Talis eſt enim de tua ſingulari
eruditione, exactoq; in omnibus iudicio, apud omnes, & tam certa
exiſtimatio, ut quicquid te adire audeat, aut abs te exire, excultum
ſanè & omnibus numeris abſolutum eſſe, omnes opinentur & cre-
dant. Neq; id immerito mehercule, quotus enim quiſque in re li-
teraria nunc reperitur, qui in tam paucis, quot ætas iſta tua reci-
pit, annis, omnium liberalium ſtudiorum ſacraria ſit ingreſſus: qui
græce & latine æque ſapiat: & utriuſque linguæ cum dignitatem
& elegantiam, tum dicendi etiam proprietates & modos perpul-
chre adeo ſit conſecutus, ut ſiue docere quippiam, ſiue literis man-
dare tibi libuerit, id luculenter mehercule & inſigniter facere poſ-
ſis. Taceo de philoſophiæ ſtudiis. ad quæ ſola te natum propter
admirabilem in illis excellentiam facile credi poſſet, niſi in aliis,
etiam facultatibus id ipſum egregie præſtares: ut res profecto no-
ſtro ſeculo omni admiratione digna merito exiſtimari poſſit, eſſe

iuuenē, qui paulo ante ex ephebis exierit, cuius adhuc impubes ſint genæ, qui Platonis Ariſtotelisq; opera omnia lectitauerit: et cū Academicorum omnium, tum peripateticorum commentarios abſtruſarū copia rerum undequaq; refertos, perlegerit, intellexerit, & ad manū etiam paratos habeat. Verum neſcio quomodo aliud exordiens facere inſtitui, aliud nunc ago. Quam ob rem de iis hactenus, cum preſertim non laudator in præſentia, ſed donator acceſſerim. Libenti igitur animo Pole humaniſſime hoc quod tibi trado munuſculum accipias: cui ſi in omnis antiquitatis refertiſſima tua bibliotheca aliquem uoslueris eſſe locū, magni ſane authori muneris inſtar erit. Hilare enim ab eruditiſſimo uiro admitti, & benigne recipi, aliquoq; in numero haberi & ſi non maxima, non contemnenda certe laus, cui id acciderit merito eſſe cenſetur. Vale.

Patauii Pridie Calendas Sextiles. M.D.XXIIII.

TROPHONIVS, SIVE DE DIVINATIONE.

c

VM in Diui Zenonis uiculo qui nõ longe ab Aſyli
diſtat oppido apnd hoſpitem quendam noſtrum eſ
ſemus ego & Fuſcus frater, quo animi gratia æſtate
media maximis caloribus Patauio cõceſſeramus, ue
nit forte ad eum locum. ut ĩterdum ſolebat Alexan
der Capella uir & noſtri ſemper amantiſſimus, &
iiſdem literarum ſtudiis deditus: & in primis hoſpiti noſtro à pueris
ꝗ maxime familiaris. Hic cum nos pro uillæ foribus ubi frigus forte
captantes conſederamus offendiſſet, poſt mutuos (ut fieri ſolet) cõple
xus (ſatis enim longo interuallo, neqꝫ ille nos, neq; nos illum uidera
mus) & poſt cõmunia illa ut ualeret ipſe, ut amici omnes, ecquid
noui Venetiis eſſet. Si quis mihi Deus inquit dixiſſet cum domo exi
bam, hic me uos ambos conuenturum haud facile illi fidem adhibuiſ
ſem. Sed te præſertim, ad me reſpiciẽs, quomodo enim tu hic qui neqꝫ
e cubiculo ipſo temere exire, integroſqꝫ dies lectitando componere ſæ
pius ſolitus ſis ut tibi hortuli tui limites, ſi quando ad illos feriatus
acceſſeris, legitimæ peregrinationis inſtar cenſeri poſſint. Quam ob
rem quid ſibi uelit hæc tam longa iſ lenſqꝫ peregrinatio haud quaqꝫ
nunc coniectari ualeo, niſi forte Fuſcus in cauſa eſt. Tnm ego, iocaris
inqꝫ Capella, & me cauillo impetis: an neſcis me & iis relaxatiõibns
ꝗ maxime ſemper delectatum fuiſſe, & aliquando non contemnen
dos etiam peregrinationes animi cauſa ſponte ſuſcepiſſe: neq; enim li
terarum ſtudiis iſthæc officere ſolent otia, & alioqn ſi talis eſſem qua
lem tu me eſſe dicis, liberius etiam exirem cum muſæ ipſæ ſpretis ur
bium mœnibus in agris & mõtibus libenter degere, & aſſidue uaga
ri dicantur. Cæterum tu qui me otii literarũ tam acriter inſimulas,
quid tecum libellos circumfers (forte enim ut ab equo deſcenderat the
culam quãdam cum libello manu geſtabat) an tu etiã in uia, ne dum
domi & in cubiculo ut ego, lectitare ſoles? Tum ille ridens inſigniter
ingt & cito te ultus es Leon. neqꝫ quod aiunt, poſteris de te tuis ul
tionem reliquiſti: uerum codex iſte quem teneo Ariſtophanis ſunt co
mœdiæ, quo ego poeta cum ob linguæ elegantiam & proprietatem,
tum propter conſperſos undiq· ſales atticos & lepores, mirifice dele
ctari ſoleo, ut ſiquando mihi à ſeuerioribus muſis relaxandus ſit ani
mus, nõ crebro alium quempiam præ illo autorem in manibus capiã,

*adeo me iocis ſuis demulcet ille, & lepore, uerborũq; urbanitate lar-
giter exhilarat: unde ſi quo exire decerno (quod non perſæpe facio)
comes mihi non iniocũdus præſto ſemper eſt Ariſtophanes. Tum Fu-
ſcus, nimirũ inquit ſi elegans eſt & pulchre ſapit noſter Capella quã
do ſales ſemper atticos ſecum portat, qbus & uerba & ſententiæ ſua-
uiter condiantur: & ad me conuerſus, næ ſumus inquit infaceti nos et
illepidi, qui hunc de uia feſſum hic tenemus, et ſermonibus noſtris in-
tempeſtiue nunc obtundimus. Hortati igitur illum ſumus (non enim
hoſpes aderat noſter) ut ĩgrederetur & ſe curaret quieſceret ue: meri
dies enim erat: & flagrantiſſimo ſole ardebat dies. Et ille minime in-
quit mihi opus eſt requiete: neq; aliud qppiam in præſentia mihi præ
ſtari uolo: nam neq; ita defeſſus ſum ut langueã: & bene pranſus alio
quin huc acceſſi. Meus enim Aſylanus hoſpes apud quem Venetiis
ueniens ꝓxima nocte diuerti, non niſi me pulchre curatũ diſcedere
ꝑmiſit: quare non eſt qđ uos in ꝑ̃ſentia dimittã quos ſemꝑ et uidere et
audire ꝑcupio: et nunc qđ hic offenderim magni mihi hoc muneris lo
co aſcribi non abnuerim. Introeamus aũt quãdo ſic uobis placere ui-
deo, nã et ſub tecto melius manebimus: et ego cõmunẽ hoſpitẽ noſtrũ
ſi domi eſt, uidere et amplexari potero. Sed aderat iam ille feſtinabun
dus et hilaris, nanq; de quopiã uernularũ (ut arbitror) illius aduentũ
cognouerat: qui hoĩem arctiſſime cõplexus ò q̃ optatus inqt mi capel
la et quàm tẽpeſtiue hodie nobis aduenisti qui ſolus huic numero de-
ficere uidebaris: ꝑfecto bene mecũ et feliciter actum reputo quando
tria mihi hic cariſſima pignora adeſſe cõſpicio, quo nihil mihi gratius
ſinè euenire potuiſſet. Sed quid hic agimus ante fores, et non ingredi
mur potius? et cũ dicto ire ꝑrexit. Ingreſſi igitur ſimul omnes ſumus,
et in conclaue quoddã aſcendimus qđ ad ſeptentriones ſpectans, patẽ
tibus feneſtris iocũdiſſimos ex proximis montibus excipiebat afflatus,
adeo ut intẽſiſſimus meridiei calor ipſa cœli regione, et algẽti inſuꝑ au
ra, ſalubriter ꝑmulceretur. Hic cõſidẽtibus nobis lociq; cõmoditatẽ ſi
mul et ꝓſpectus amænitatẽ laudibus miris extollẽtibus, capella quã
do nihil aliud inqt in præſentia agimus, et ut uidetur ocioſi ſumus:
neq; quopiã adhuc per æſtũ exire nobis ꝑmittitur, Ariſtophanes iſte
me admonet, ut qđ nudius quartus dum ſecũ loquerer non plane de il
lo ĩtelligere poteram, ꝗa obſcure nimis et breuiter loquebatur, a nobis
ipſis ꝑcuntari uelim: quãobrem rogo uos, et te in primis Fuſce (tua eſt
enim iſthæc ꝓuincia) niſi tibi moleſtũ eſt, ut inter nos interpretis uice*

ſungaris. Hic elenim ut ſcis, nō niſi græce loꝗtur: & ego nouiiius græ
ciæ ſum inqlinus. Tu uero cū utrāq; linguā æque calleas, et quæ iſte
græce dicit plane ꝑcipies, et mihi idipſum latino ſermone cōmode ex=
plicare poteris. Et ꝗd eſt hoc inquit Fuſcus quod capellā lateat? aut
quod ego poſſim, tu ipſe per te non poſſis? niſi forte ænigmata ſint &
griphi, tuq; me œdipodem eſſe nouū arbitraris. Cæterū quoniā uacui
ſumus, planèq; otiamur, locū mihi hunc in quo hæſitaſti cōmōſtrato,
nam ſi potero illum tibi cōplanabo, ſin minus id efficere ualuero, tecū
in eodē (ut aiunt) luto hærebo: adeſt etiā frater cui ſi opus fuerit ope=
ræ iſtius partē delegabimus. Non ſunt ænigmata neq; griphi inꝗt ille
quæ mihi explicari nunc poſtulo, ſed locus ꝗdam ex hiſtoria quā cū
maxime ſemꝑ optarim cognoſcere, nuſq̄ tamē illā plene me legiſſe me
mini: quāobrem nunc certe mihi hac in re accidit, quod haud facile in
aliis uſu euenire ſolet. Nā ſi me locum hunc ignorare in ꝓſentia dixe=
ro planè mentiar: habeo enim quæ hac de re apte congruenterq; dici
poſſint. Et ſi rurſum me ſcire cōtendero, haud uere ſanè ꝓfitebor: neq;
enim rem uniuerſam ut eſt pulchre tenere me arbitror: et multa ſunt
quæ diligens alioꝗn et exactus rerū ꝑſcrutator haud ab re ambigere
hic poſſit: unde euenit ut cæteris ꝗdem ſi qui de me hoc fuerint ꝑcon=
tati nullo negotio ſatisfacere ualeā, cum ea dicā quæ hic à grāmaticis
afferri diciq; ſolent: mihi aūt ipſi minime ſatisfaciā: nuda enim q̄dam
hoc in loco et frigida ab illis ꝓferuntur, qui ꝗdem (ut mea fert opinio)
neſcio quō elegantiorē plenioreq; deſiderare uidetur interpretationē.
Locus aūt eſt (ne uos diutius animi ſuſpenſos habeā) ex Ariſtophane
in nebulis, ubi ſenex ille qui ſe Socrati docendū tradiderat, dum illius
ſcholā ingreditur, ſe ſubuereri et tremere dicit, ceu ſi ad trophoniū de
ſcēderet, et mellitam placentā quam ſecū portet Socratē efflagitat: de
Trophonio enim et agamede qui Apollinis Delphici tēplum conſtru
xerūt, apud Pindarū eſt uidere, ut Cheronæus Plutarchus in cōſola
torio ad Apolloniū libello memoriæ prodidit, quēadmodum cum mer
cedem pro opera Deum expoſtulaſſent, quaſi magni quippiam ſibi de
beri exiſtimantes, & ille in ſeptimum ſe diem eis præmium liberaliter
repreſentaturum pollicitus fuiſſet, addidiſſetq; inſuper ut bono animo
eſſent, et genio interim operam darent, poſteaq; ad cōſtitutum peruen
tum eſt diem, noctu ambo mortui ſunt reperti. Trophonii præterea
oraculum in Lebadia Boetiæ ſcio fuiſſe percelebre, ſolitumque illic
Heroem ſe conſulentibus futura prædicere, apud plæroſq; legitur.

Cæterum reſponſis ne, an ſomniis darentur oracula: & cur nã adeò
extimeſcerent homines ad ſacrum illius accedentes adytum, ut ille ſi-
gnificare uidetur ſenex, apud neminem (quod meminerim) uſq; ple-
ne legi. Quare ſi quippiam ex antiquorum theſauris reconditũ ſer-
uas quod ad eiuſmodi enodandam rem facere credas, ne graueris or-
te id in medium afferre. Rem enim mihi gratiſſimam feceris ſi me hac
animi perplexitate liberaueris. Tum Fuſcus, haud magna inquit &
nimis recondita ſcire expetis Capella, ſed quæ parata ſatis & ad ma-
num habemus. Quamobrem haud magna cum re tibi mos gere-
tur. Cæterum quoniam multa ſunt quæ hoc in loco grãm·tici addu-
cere & ueluti cõminiſci licenter ſolent, de ſubterraneo, ſcilicet herois
ſpecu ubi ille (ut aiunt) inedia conſumptus eſt. De draconibus quin-
etiam ibidem cõmorãtibus qui placentis & huiuſmodi dulciariis pla-
carentur eſcis: iſtiuſmodi ego omnia, & quia tibi pulchre eſſe cognita
non dubito: & quia (ut rectiſſime indicaſti) inania ſunt & frigida,
deſipientium deliramentis anicularum fabelliſq; haud quã diſſi-
milia, conſulto præterire decreui: non enim adeo uacamus, ut nobis
nugæ ex nugis temere ſint conſuendæ, præſertim cum hac de re ha-
beamus quæ in præſentia luculenter ſanè & cõmode dicere poſſimus
ex quibus cum uniuerſa perſpicue reſerabitur hiſtoria, tum oraculorũ
ratio captandorum percommode dignoſci explicariq; poterit. Quã-
obrem iis obmiſſis ſi placet, totam hanc rem ordine recenſebo, niſi for-
te tibi & Leonico aliter uidetur. Hic cum ego non ſolum aſſentiri, ſed
magnopere etiam id ipſum ꝑcupere ſignificaſſem, & Capella enixius
hanc rem efflagitaſſet, ſic exorſus eſt Fuſcus. Pauſanias quem ego in-
quit authorem cum propter rerum ſeriem uariarum & ſtili elegan-
tiam, tum propter reconditam & omnimodam totius Græciæ antiq̃-
tatis hiſtoriam, cum primariis hiſtoriarum ſcriptoribus facile cõnume-
rauerim, in ſua Græciæ ꝑgrinatione ubi de Orchomeno & Lebadia
Boetiæ recenſet oppidis, Trophonii meminit & Agamedis, quos Er-
giui orchomenii qui tertius a phryxo Athamantis fuit, filios fuiſſe cõ-
memorat, licet nonnullos aſſeueraſſe dicat Trophonium Apollinis nõ
Ergiui filium fuiſſe, cui ſe ſentẽtiæ magis aſtipulari cum ob alia mul-
ta, tum nihilo ſecius ob oraculorum ipſius indubitatam aſſerit fidem,
quæ ipſe non de aliis, quod pleriq; ſolent, inaudierit, ſed illius aliquã-
do adytum ingreſſus præſens perceperit & expertus fuerit. Hos igi-
tur poſtq̃ adoleuiſſent magni nominis architectos fuiſſe dicit, et regia

rum ædificiis, templorumq; miris extructionibus tota Græcia percelebres habitos: horũq; opera & alia fuiſſe ꝑmulta, & in primis Apollinis Delphici templum, & hyriei theſauri ærarium, in cuius fabrica hac illos ratione uſos fuiſſe memoriæ proditum eſt, ut lapidem, ſcilicet quendam extrinſecus tali coagmentarent ſtructura, ut quando illis collibuiſſet nullo illum negotio extrahere, & intra ærarium inde perſuadere poſſent: qui tamen eleganter adeo & affabre cæteris id genus lapidibus continenter iunctus uiſebatur ut nullam fraudis ſuſpitionem præ ſe ferret & omnes facile inſpectantes latere poßet. Hinc igitur illi occluſum ingredientes ærarium pro libidine quantum auri pecuniæq; uoluiſſent facile expilabãt: quod cum ſæpius factitarent, furtumq; iam ipſum non clam eſſet, cum furti tamen minime dignoſcerentur authores Hyrieum ferunt rei nouitate permotũ qui dudum theſauri claues ſui fruſtra obſeruauerat, aditusq; nequicq̃ omnes diligenti cuſtodia cõmuniuerat, tale quippiã machinatũ fuiſſe: ferreos quoſdam laqueos, & uinculorum latentes nexus uaſis illis & fiſcis in quibus auri argẽtiq; poſitæ aſſeruabantur maſſæ, superĩdidiſſe qui ſe attrectantium facile uincirent manus, arcteq; & indiſſolubiliter conſtringerẽt. iis ita clam diſpoſitis, forte fortuna Agamedẽ ferunt haud multo poſt noctu ad conſuetam ingreſſum prædam in latentes laqueos incidiſſe, qui cum arctiſſime teneretur, neq; inde ulla extrahi poſſet ui, Trophonium deſperata omnino re, caput ei gladio a ceruicibus amputaſſe ferunt, ne quando deprehenſus ille aut cognitus rem ut erat palam faceret, eiusq; facinoris conſcios indicio ſuo manifeſtaret: Accidit autem ut non multo poſt Trophonius etiam ipſe terræ abſorberetur hiatu, eo loci ubi non ꝓcul à Lebadia in ſacro illius luco Agamedis cognomine profunda uiſebatur fouea, iuxta quam colũna etiã quædam aſtabat. Hæc de illorum genere, mortisq; modo (ut percurrimus) author hic aliter q̃ apud Pindarum Plutarchumq; legatur, memoriæ prodidit. Cæterum quæ de oraculo Trophonii uir ille commemorat, quibusue expiarentur ſacris homines qui ad illum reſponſa petituri accederent, huiuſmodi ferè ſunt. Cum quiſpiam ad Trophonium deſcendere concupiſſet, in primis ſtatos quoſdam dies non ꝓcul ab oraculi loco in quadã degebat ædicula, quæ bono dæmoni bonæq; fortunæ ſacra eſſe perhibebatur, ubi & aliis nonnullis, & calidarum maxime lauacro aquarum abſtinere iubebatur, quem illi uſum, ſi quãdo opus eſſet, ercyna fluuius haud procul ĩde defluens affatim præ-

bere poterat. Veſcebatur autem carnibus iis quæ ex imolatis uictima
rum corporibus copioſe illi quotidie ſuggerebantur, ſingulis enim li
tabat diebus is qui Trophonium conſulturus acceſſerat, in primis Tro
phonio eiusque liberis, Apolliniq; poſtea & Saturno, Iouiꝗ cogno
mento regi: Iunoni quinetiam & Cereri quam cognomine Europam
uocabant, eamq; Trophonii fuiſſe nutricem ferebant: ſacris autem ſin
gulis cum imolabatur aſſiſtebat aruſpex qui extiſpitio ſedulam præ
ſtabat operam, ex iisq; Trophonii mentem rimabatur, inſpiciebatque
utrum ne propitius & uolens, an ſecus, ſe petentem ſuſcepturus eſſet
heros. Cæterum aliæ quidem quæ imolabantur hoſtiæ ad Tropho
nũ perſcrutandam ſententiam mẽtemꝗ excutiendam, non magnam
adeo uim habere cenſebantur, ut aries qui eadem nocte qua quis ad
illum ſtato dierum numero deſcẽdere debebat, extremus in ſcrobe imo
lari erat ſolitus, ubi rem diuinam facientes Agamedem magna uoce
inclamare moris erat. Si enim aliarum quidem hoſtiarum læta ſalu
tariaꝗ præceſſiſſent exta, Arietis autem dira & triſtia ſubſequuta
fuiſſent, minime litatum eſſe cenſebant, neꝗ hominem ad Trophoniũ
deſcendere permittebant: quod ſi arietis exta cum prioribus bene con
ueniſſent, lætaꝗ & felicia portendiſſent euenta, ueluti propitio &
uolente hoc ageretur Dæmone, alacres bona cum ſpe ad illum deſcen
dere uidebantur. Prius autem q̄ deſcenderet quiſpiam noctu ad ercy
næ fluenta ii quibus id negotii demandatum erat, hominem deduce
bant, oleoꝗ perungebant: poſthac pueri duo tertiumdenum circiter
annorum, ex proxima ciuitate ingenii & nobiles quos hermas uoca
bant, in eodem fluuio illum lauabant. & omnia illi quæ Trophoniũ
udituro ex uſu erant, officioſo præſtabãt obſequio. Exin ſacerdotibus
qui id muneris habebant, tradebatur, qui illum non illico ad oraculũ,
ſed ad geminos prius iuxta ſe inuicem ſcaturientes fonticulos deduce
bãt, quorum obliuionis quidem unus, alter uero memoriæ dicebatur.
Et prius ex obliuionis fonte hauſtam iubebatur ebibere aquam, ut
omnium, ſcilicet obliuiſceretur illorũ quæ antea percepiſſet aut cogi
taſſet. Poſtea uero ex memoriæ etiam fonte latices hauriebat, ut quæ
uel uiſurus eſſet poſt hac apud Trophonium, uel auditurus memoriæ
firmiter commendaret. Exinde Trophonii ſimulacbrum ꝗddam, an
tiꝗ ſanè operis et a Dedalo (ut aiunt) fabrefactũ inſpiciebat uenera
turque cernuus, quod a ſacerdotibus nemini unquam niſi iis qui Tro
phonium adituri eſſent oſtendi fas habebatur: iis rite peractis homi

item clamide linea faſciisque ſubcinctum, & crepidis quibuſdam pa-
trio generis ritu calciatum, ad oraculum deducebant. Erat autem
oraculum paulo ſupra in monte ſitum, crepido uero quædam ex al-
bo lapide locum undequaque cingebat, qui mediocris areæ ſpacium
æquare uidebatur. Crepidinis autem altitudo duorum circiter erat
cubitorum, & ex interuallo æneis uerubus illius diſterminabantur
ſpacia, quos Tonæ continebant quædam, in quibus extructæ hinc
inde cernebantur portæ: inſepti autem medio terræ hiatus erat non
fortuiti ſpeciem præ ſe ferrens abſceſſus, ſed ſi quippiam aliud arte in-
genioque mire conſtructum opus, qui fornicati cuiusdam tecti ima-
ginem referre uidebatur: cuius ut coniectari licebat, diſterminans
linea, quam Diametrum appellant, quaternos non excedebat cu-
bitos: ſtructuræ autem ipſius altitudo a ſummo ad imum, haud
multo octonum menſuram excedere cubitorum iudicari poterat.
Deſcenſus uero inferne nullus erat arte conſtructus, ſed cum quiſ-
piam Trophonium adire cupiebat manuales apportabantur ſcalæ
quæ & bene tractabiles, & uſu ipſo agiles erant. Poſtea uero quã
erat deſcenſum, in ipſo loci pauimento medio foramen cernebatur q̃d-
dam quod latitudinem habebat duorum dodrantum: altitudinis
uero dodrantalis ſpeciem præ ſe ferre uidebatur. Qui igitur deſcen-
debat mellitas ſecum deferens placentas, ſupra pauimentum ſeſe re-
ſupinabat, amboſque in foramen illud iniiciens pedes, omni conaba-
tur ſtudio ut genua etiam ſibi interius fierent. Exin haud temere
talis ſeſe illi offerre ſolebat ſpecies, ueluti, ſi uniuerſum illius cor-
pus conuulſionibus diſtraheretur, & ſi maximus rapidiſſimuſque
amnis a genibus exarſus to:um uorticibus hominem mergeret ra-
peretque ſuis. Poſtea uero ex adyto illi clariſſima futurorum da-
bantur oracula: uerum haud quaquam uniformia illa, neque eo-
dem quiſque præmonebatur docebaturque modo, ſed alius quiſ-
dem cernere uiſus erat alius uero audire, prout monenti libuerat
Deo. Exibant autem inde cum pedes ueluti ſponte ſua ex forami-
ne exiluiſſent illo. Hoc enim certiſſimum reditus ſignum eſſe per-
hibebatur. Neminem uero ex iis qui in ſacrum Trophonii adytum
deſcendiſſent aliquando interiiſſe memoriæ proditum eſt, niſi unum
dumtaxat, Demetrii ſatellitem qui neque debita numinis uenera-
tione ingreſſus fuerat: neque Trophonium (ut dicitur) conſul-
turus, ſed ſpreta loci religione, ſacros expilaturus Theſauros,

acceſſerat, cuius etiam cadauer a ſacro procul ingreſſu iuentum fuiſſe dicunt. Exeuntem autem a Trophonio ſacerdotes ii de quibus noſtro eſt dictum, manu ducentes illum in exedra quadam collocabant, quæ non longe ab ipſo adyto humi iacebat, & memoriæ appellabatur ſedes: ubi de iis quæ uiderat aut inaudierat ſingulatim percunctabantur omnia: inde ipſum cognatis tradebant & amicis qui hominem in ædes illas boni dæmonis, bonæq; fortunæ ubi ſtatis prius mãſerat diebus, accipiẽtes portabant, adhuc præ timore ſemianimũ et ſtupidũ et neq; ſe tunc neq; alios plane dignoſcẽtẽ. Poſtea uero et in aliis nihilominus ſapere q̃ prius ſapiebat, et riſum qui ab eo defeciſſe uideri poterat, illi redire conſtabat. Neceſſe autem habebat is qui a Trophonio rediſſet, quæ uiderat aut audiuerat omnia in tabella picta Dæmoni poſt hac offerre. Hæc pauſanias de Trophonii oraculo qui non ſolum de multis iſthæc audiſſe ſe dicit, ſed Trophonium etiã conſuluiſſe, & in ſacrum eius adytum deſcendiſſe conſtanter affirmat. Cæterum ut nihil ad plenam huius rei cognitionem deficere uideatur, quãdo hoc loci peruenimus, quo etiam modo inuentum id fuerit oraculum paucis niſi moleſtum eſt recenſebo. Hic adhortantibus cunctis, & ut reliqua ſubtexeret inſuper orantibus, ſic proſecutus eſt Fuſcus. Cum cœli intemperie aliquando uniuerſa laboraret Boetia, & duos iam annos ſitiens & ſqualida ĩbribus caruiſſet regio, delectos ex ſingulis ciuitatibus Boetii, quos θεωροὺσ uocabãt, ad Apollinis ꝑcontandum oraculum delphos miſerunt: quibus reſpondit pythia ut in Lebadiam irent, Trophoniumq; hac ſuper re conſulerent. fore enim ut is heros ſiccitatis illius remedia eos doceret. cum autem ii deo parentes in Lebadiam ueniſſent, & nuſq̃ locorum Trophonii oraculũ comperire poſſent, forte ex illis quidam ex acrephne miſſus oppido, Saon nomine qui ætate æſtimationeq; cæteros facile anteibat ſiue diuino mentis præſagio, ſeu auſpicandi peritia, Apum uolans conſpicatus examẽ illud inſequi ſtatuit, q̃ aliquantiſper feciſſe dicitur: reſidentibus autem poſt hac apibus eo loci ubi oraculum poſtea fuit, ſpecum ingreſſus ibi repertum remq; diuinam in eo faciens a Trophonio quæ cõcupiuerat percepiſſe dicitur. Hunc poſtea Saonẽ ferunt quæcunq; fieri ſolebant ab iis qui Trophonium adibant: ſacra præterea ritusq; omnes a Trophonio edoctũ poſteris per manus traddidiſſe. Hæc ſunt quæ de Trophonio dicere in præſentia habui, ex quibus ꝑſpicue licet cognoſcere mellitas illas placentas non draconum gratia

a deſcendentibus afferri ſolitas fuiſſe, qui nulli erant, ſed fortaſſe ut illis uterentur ſi quo caſu ſuo ipſorum uitio, aut occulta quadam oraculi inhabilitate ſerius ſibi reſponſa darentur. Nam de timore quid eſt quod tantopere admirari debeamus. Subterraneum enim ſpecum ſoli ſubintrantes, & ibi admiranda quædam uidere & audire expectantes, quid mirum fuerat ſi expaueſcebant & mirifice contremiſcere uidebantur. Cæterum ne de draconibus omnia confinxiſſe grãmaticos licenter appareat: hoc etiam ab eodem authore memoriæ proditũ eſt iuxta ercynam fluuium ſpeluncam quandam fuiſſe in cuius medio duo cum ſceptris quibus inuoluti erant dracones ſimulachra fuiſſe collocata, quæ ut ait, aſpectu quiſpiam primo cõtuitus Eſculapium Hygiamq́ eſſe exiſtimare potuiſſet: uerum ercynæ & Trophonii imagines eſſe perhibebantur, quoniam nihilo magis Eſculapio q̃ Trophonio ſacros aſſignari angues antiquitus, uniuerſi loci illius accolæ exiſtimauerunt. Hæc Fuſcus cum dixiſſet finem loquendi fecit: oculisq́ humi defixis ceu quippiam quæreret quod dictis addere uellet, aliquãdiu perſtitit. Tum Capella ita me dii ament inquit Fuſce ut nihil mihi hac re gratius aut magis ex animi mei ſententia fieri potuiſſet. Quamobrem et optimo tuo Pauſaniæ in primis afficior, cuius ſuauis & erudita ſanè narratio aures ita demulſit meas, ut qđ tam cito tacuerit nõ modice doleã: & tibi ingentes habeo gratias qui hoc ipſum mihi quod diu multumq; conquiſiui ſedulo nunc & clare explicaueris. Sed quid tu inquit Fuſcus faceres ſi illum lingua patria uerba ſua experimentem audiſſes? nam quo ſpiritu Dii boni, qua oris rotunditate & elegantia, qua figurarum ſtiliq; ubertate & gratia omnia diſtincte ornateq́ complectitur, et ueluti ſub oculis ponit. Ego enim in præſentia fidi more interpretis, nihil addens aut reſecans, ſed uerbum de uerbo inuertens tantummodo quæ ille dicit exprimere curaui. Nam Græce etiam poteram ſi uoluiſſem, adeo omnia hac de re illius uerba menti mihi reſident, & illa ad manum habeo, ſed hoſpitis etiam noſtri fuit habenda ratio: uerti igitur pro tempore ad uerbũ illa ut potui, in quo ſanè interpretationis modo (ut probe noſti) quantum fidei aſtruitur, tantum demi ſolet gratiæ. Verum ſi quando in illius commentarios incidemus, quod ſanè erit ſi quando ad nos Patauium conceſſeris, hæc quæ dixi ut à me in præſentia enarrata fuere de ipſo clare percipere poteris. Memineris hoc Fuſce inquit Capella. Nam et ſi nihil aliud itercederet cauſæ cur Patauium uenirem, quo

non parũ ſæpe (ut ſcis) accedere ſoleo, uel hoc me unũ ĩpelleret ut Pau-ſaniam tuum immo potius iam noſtrum inuiſere & complecti mihi detur. Verum amabo te mi Fuſce (quod in bonam accipias partem ro-go) quid tu adeo ſub narrationis tuæ calce oculis humi defixis cogi-tabundoque ſimilis & quippiam perquirenti aliquandiu perſtitiſti, ut non quod iam peroraſſes, ut feceras, ſed quod mox de re ardua uer-ba facturus eſſes ſpeciem mihi præ te ferre uidereris. Quod hoſpes etiam noſter (ut opinor) animaduertens, nutu idipſum ni fallor mihi ſignificare uiſus eſt, quaſi alia quædam ſedulo quæreres quæ priori de integro ſermoni ſubtexere cogitares. Effare igitur (niſi quid pro-hibet) quæ tunc animo uerſabas, nanque amicorum qui dixit omnia eſſe communia, non de externis ſolummodo bonis, ſed de internis etiam cogitationibus, ſeriis præſertim de rebus (ut opinor) ĩntelligere uoluit: niſi forte eos tu inter ſeſe amicos magis eſſe putas qui eadem promiſcuo uſu domeſtica utuntur ſuppellectili, aut iiſdem libris, quã illos qui cordis ſibi inuicem penetralia reſerant intimoſque ſecreto-rum adytus peruios habent & omnia communi inter ſe conſilio & domi & foris concorditer peragunt, quorum (ut inquit ille) idem uel-le, atque idem eſt nolle. Multum abeſt ut id reputem inquit Fu-ſcus: quare nulla eſt inuidia mi Capella ea me dicere quæ animo nu-per uoluebam, cum hac præſertim in re iacturam nullam, ſed potius lucri quippiam facere poſſim: uerum tamen ſi placet iſta dicam condi tione, ſi hanc uidelicet mihi huius diei communem operam condona re promittis, ut illa quá uelim in re maxime uti poſſim: nam id ego ui ciſſim uobis polliceor & in me libere recipio, illam à uobis (ſi mihi obtemperaueritis) ſatis bene & commode pro tempore collocandam fore. Hic cũ aſſenſi fuiſſemus oẽs, et Capella etiã pro omnibus hac de re ſatis præſtare ſe dixiſſet. Cogitabam inquit Fuſcus, atque interlo-quẽdum ſanè animo uoluebam, quæ nam illius oraculi ueriſſima ad-duci poſſet cauſa: quinimmo ut unum plerunque ex alio inquies ani-mus & ex illo rurſum plura uariaque parturire & elicere ſolet, mul to mihi ſub idem tempus oraculorum genera in mentem ueniebant quibus uarias fuiſſe cauſas cum diuerſa eſſent & uaria, multifor-mique darentur modo, non ab re exiſtimabam. Non igitur miran-dum eſt, ſi omnes uos hunc in me animi animaduertiſtis motum qui interciſum forſitan & inconſtantem narrandi modum in me animad uertere potuiſtis: non enim cum aliud dicitur, & aliud quippiam co

*gitatur commode utrunq;, aut alterum etiam eleganter fieri poteſt.
Hæc igitur fuit mea illa de qua quæris cogitatio, & hinc totus pende
bam animi, meditans an ab una & eadem cauſa tam uaria tanq; di-
uerſa oraculorum effici potuiſſent genera, an quod mihi uerum ma-
gis eſſe uidebatur à pluribus multiformibusq; iſta cauſis prouenirẽt,
ita ut unũ quodq; pro locorũ ſitumq; diuerſitate peculiare ſuæ ori-
ginis ſortitum eſſet initium. Multa autem & penè innumera à ſe in-
uicem diſtincta & diuerſa fuiſſe, non eſt quod ambigere debeamus:
Nãq; ut de clariſſimis toto terrarum orbe oraculis taceã, quorum ab
omni antiq̃tate ad nos usq; celebris perdurat fama: Delphico ſcilicet
& Dodonæo, in quorum quidem altero Pythia in ſacris reſidens ady
tis deo (ut aiũt) plena carminibus exametris certiſſima fundebat ora
cula. In altero uero pelicides illæ, ſiue columbæ fuerat, ſeu Ionis an-
tiſtites fœminæ, ex Dodonæa quercu futura hominibus canebant euẽ
ta: ut hæc inquit miſſa faciam, quæ nam ferè mundi regio, uel potius
qui terrarũ in toto orbe tam ſepoſitus tunc reperiebatur angulus, qui
non aliquo oraculorũ genere uerissimam penes ſe futurorũ prædictio
nem hoĩbus polliceretur? Neq; ego hoc in loco ex oſcinibus præpetis
busq; auguria cõnumerare nunc ĩtendo, aut extorũ inſpiciendorũ pe-
culiarem Aruſpicinæ ſcientiã: uel quæ in ꝓcurandis fulguribus oſtẽ
tisq; dignoſcendis, & ſignis de cœlo ſeruãdis ſuperſtitioſa abſeruauit
ethruria: quæ oĩa cum ad diuinationẽ futurorũq; prædictionẽ mani
feſtiſſime pertinere uideantur, cõſulto tamẽ p̃terire decreui: lõgiſſima
enim hæc eſſet narratio, & integrũ ſibi ꝓculdubio expoſceret diem.
De oraculis tantũ loquor, quæ uoce, ſortibus ſomniisq;, aut certis re-
rũ apparentiis fieri dariue dicebãtur. Hæc etenim ut diuerſa ĩter ſe et
penè diſſidẽtia fuerant, ſic etiã uarias efficientes habuiſſe cauſas uero
conſentaneũ eſſe uidetur: q̃d ſi illa etiam quæ interloquendũ me cõmo
uerunt, & mentẽ ad ſeſe traxere meã, nunc audire cupitis, quæ alio-
quin rara ſunt, & uulgo haud ſatis cognita, nulla eſt inuidia, q̃n ea uo
bis omnia in mediũ afferam, quæ ad futurã forſitan de ipſis inueſtiga
tionẽ animorũ noſtrorũ latẽtes excitare poterũt igniculos, ut ad ꝑſpi-
cuã poſtea cauſarũ nũc latentiũ lucẽ mẽtiũ directa acie, clare illas ꝑ-
ſpicere ualeamus. Dico ne ea, an aliud q̃ppiã in p̃ſentia uobis agendũ
eſſe cẽſetis? Quinimo dic inq̃t capella ut pro iſtis ẽt tibi reſpõdeã, nã
poſtea tuũ erit iubere q̃d uolueris, nos uero ꝓmiſſis manebimus. Bene
habet inq̃t Fuſcus, quare audiatis. Multa mihi ſub idẽ ferè tẽpus ora-*

culorum genera ſuccurrebant & in primis illud quod Patris achaiæ de fonte cereris pauſanias memoriæ prodidit, cuius ueriſſima ferebantur reſponſa, cum non omnibus tamen de rebus illuc homines, ſed de ſolis ægrotantibus conſultum accederent. Sed fortaſſe non erit malum illius etiam uerba recenſere. Fons erat iquit in Deæ templo medio ad quem per gradus deſcenſus dabatur. Hunc lapidea circundabat crepido, ſuper quam ſtantes ſpeculum quoddam tenui alligatum funiculo ſenſim demittebant obſeruantes ne id fonte penitus mergeretur, ſed extremo tantum orbe ſummos contingeret latices. Exin Deæ ſupplicantes, thuraq; & cætera id genus altaribus adolentes, in ſpeculum deſpiciebant, quod ægroti illius imaginem de quo Deam conſulturi illuc acceſſerant, uel mortui, uel uiuentis ſpeciem præ ſe ferentem clariſſime oſtentabat uerusq; poſtea ſecundum uiſas imagines rerum ſequebatur euentus. Pharis præterea Achaiæ oppido idem refert author, Mercurii in foro fuiſſe ſimulachrum qui eam ob rem Agoreus appellaretur, iuxta quod huiuſmodi fuiſſe perhibebatur oraculum. Ante illius pedes lapidea aſtabat ara atq; hincinde plumbo ad aram alligatæ æneæ uiſebātur lucernæ. Cōſulturus igitur ueſpertino circiter accenſis luminibus ad Deum accedebat, thusq; in aræ illius medio de more comburens, aſtans ſimulachrum eius ſuffitu uenerabatur lucernasq; poſtmodum illas inſtillato accēdens oleo, in dei dextrā manum numiſma quoddam loci illius patrium ex ære ponebat, inde ad ſimulachri aurem quodcūq; percontari uoluiſſet clam inſuſurrabat, obturatisq; poſt hac auribus à foro recta diſcedebat et cū paulū fori limites feſtiuus euaſiſſet aures rurſum aperiebat occluſas, et quā primam fortuito audiſſet uocem illam oraculi ueriq; ominis uice conſtanter obſeruabat. Sed quid de puteo etiam in Yſia Boetiæ ciuitate Apollinis ſacro pluribus commemorem, ex quo aqua epota Dei ſacerdotes ſe cōſulentibus ueriſſima dare dicebantur reſponſa. Aut de oraculo quod argis in arce ad Apollinis templum fuiſſe fama eſt, ubi uiri neſcia mulier ſingulis menſibus agni ſanguine delibato furens & Deo plena futuros prædicabat euentus. In burēſium præterea agro in achaia ſecundum mare herculis fuiſſe fanum idem eſt author Pauſanias, in quo ex talis & abaco reſponſa conſulentibus hoc maxime dabantur modo. Deo conſulturus primum ſupplicabat, inde precibus rite peractis, Talos quatuor qui ibi affatim reperiebantur ſuper menſam iactabat, Talorumq; ſitus & figuras diligēter examinans,

quid

*quid poſtmodum ex quibusque ſignaretur præmonſtrareturque ſigu
ris, ex abaco illa literis mandatum cõtinuo lectitabat. Verum ꝗd ego
externa commemoro, cum noſtratibus decenter uti poſſim? nonne in
agro Patauino Geryonis oraculum aliquando fuiſſe legimus, ubi in
aquam iactis talis certiſſima conſulentibus darentur reſponſa? Ex
hac etiam (ut arbitror) præſagiorum nota iuxta urbem romam præ-
neſtinæ fuere ſortes: & Ægeriæ lucus: faunorũq; & Carmantæ ma-
tris prædictiones: necnon decantatæ lacedæmoniorum in græcia ſom
niãdi cauſa excubationes in paſiphaæ fano, quod in agro iuxta urbẽ
fuiſſe locupletiſſimus author Cicero teſtatur. Nã ad amphiarai fanũ
ſomnia tota ferè Aſia celebrata, ueriſſimam futurorum prædictionẽ
habuiſſe uniuerſa credidit antiquitas. Quæ omnia oraculorum gene
ra (ut aliquando ad id quod dictum eſt noſtra recurrat oratio) ſiqui
dem ab unica & eadem ſingulari proueniſſe dicantur cauſa (ut ple-
roſq; uoluiſſe phyſicos audio) cur nam tam uarie multipliciterq; da
rentur, non contẽnendam profecto quærentibus dubitationem affer-
re poterunt. Vnum enim ab uno, atq; id uno tantũmodo fieri non ab
re dicũt phyſici. Si uero à pluribus & iidẽ diuerſis, ꝗſnã hic tantus
efficientium cauſarum, & tam uarius exercitus in mediũ probabili-
ter adduci poterit? Siquidẽ omnes illæ hoc tãtũ unum ſiue uaticiniũ
ſeu futurorum prædictionem, ſiue id aliter noſtro iure appellare ma-
luerimus, efficienter antecedere dicantur. Hoc eſt quod ſcire percupe
rem, & in quo hodiernam collocari operam uolebã. Quãobrem con-
ſidera inꝗt Capella & uide quomodo id quod liberaliter mihi polli-
citus es, et in te pro iis etiam ſponte recepiſti, bona fide rependas, niſi
forte abnegare, & ut mali ſolent debitores decoquere mauis q̃ perſol
uere, meliora quæſo ĩquit ille: non enim is ſum Fuſce, neq; adeo obæra
tus ex iſto, ut tam turpiter nullo negotio mea concidat fides. Cæterũ
memineris uelim, me tibi illud pollicitum fuiſſe, & ſolum id debere fa
teri, quod poſſim, & quod planè repræſentare quæam: nãq; quod ſu
pra me eſt, uireſq; longe excellit meas nulla (ut arbitror) obſtrictum
me tenet obligatio, quin tibi illud meo arbitratu, integra etiã fide ab-
negare poſſim. Hoc iccirco dixi, quia te uelut in ſcena aliqua ex grã-
matico philoſophum continuo prodiiſſe animaduerti, abſtruſaſq; oc-
cultiſſimarum rerum cauſas hiſtoriæ metas trãgreſſum rimãdas pro-
poſuiſſe. Cæterum bono ſis animo Fuſce, nam quæ ego in p̃ſentia per-
ſoluere non potero (quæ mea eſt fiducia) Leonicus hic pro me inter-*

*cedens repreſentabit, & ut tibi ſatisfiat ſedulo curabit: & ad me con
uerſus, quin tu inquit Leonice amici fidem liberas cum qua etiam ob
ſtricta eſt tua: et de iis prædictionũ oraculorumq; cauſis ſi quid ex
antiquorum myſteriis reconditi ſeruas (Quod de te nõ dubito) in me
dium affers: nanq; et promiſſis fideliter ſatisfeceris & omnibus inſu
per nobis rem gratiſſimam facies. Quid enim eſt quod huic rei in præ
ſentia præuertendũ eſſe putemus: aut ubi potius hodiernã operã im
pendere ſedulo debemus, ꝗ in iis quorũ cum omnimodam Fuſco nar
rante cognouerimus hiſtoriam, horũ etiam te diſertantẽ cauſas perno
ſcere cupimus. Huic cũ hoſpes noſter, & Fuſcus non ſolũ aſſenſi fuiſ
ſent ſed me inſuper impẽſius rogarẽt, urgerẽt ue ut id oneris ſua cau
ſa ſubire uellẽ, ſibiq; hac in re morẽ gererem: quandoquidem uos inꝗ
ſic uultis & orando etiam iubere uidemini, parebo libens, & hãc mi
hi demandatã prouinciam alacriter ſuſcipere non uerebor: in qua (ni
fallor) nõ tantum reprehenſionis ſi quid aut prætermiſſum à me: aut
præpoſtere dictum fuerit, quantum ueniæ, ne dicam laudis quod cito
uobis paruerim, uel apud iniquos iudices me conſequutũ iri non dubi
to. Quotus enim quiſꝙ eſt qui de re tãta uerba facturus, uel ſatis pa
ratus merito uideri poſſit, uel hominum ſtudio plene ſatisfacere uale
at, ne dum ego qui iam diu (ut ſcitis) ab iis literarũ ſtudiis defeci &
totum me in Ariſtotelicos cõmentarios, quos etiam publice profiteor,
conieci, in quibus aut nulla de iſtiuſmodi: aut exigua quædam &
ad phyſicas magis cauſas, & has quidem de prope ſpectantia pertra
ctantur: iſta uero quæ uos à me in præſentia audire percupitis, et ab
ſtruſa ſunt certe, & ex media (ut aiunt) philoſophia repetita, non ea
quidem quæ phyſicas de proximo rimatur cauſas, rerũq; proprietates
& effectiones ſpeculatur. Sed ex illa quæ ſublimioribus diuinioris
busq; contẽplationibus uniuerſam planè impendit operã. Quamobrẽ
ſcio me hodie ieiune admodũ & tenuiter, me dicã inepte totam hanc
rem pertractaturũ, quæ neq; præperationis, neꝗ tẽporis ut explicari
ex dignitate ſua poſſit, habere uidetur ſatis. Dicã tamẽ quãdo ſic uo
bis placere nunc uideo, et ea certe dicam quæ mihi in promptu erunt,
& ad manum uenient. Cætera uos recondita magis & exactiora de
aliis poſthac requirere curabitis. Sed uultis ne inꝗ quoniam ſatis
hic fuimus, & aliud dicendi ſumendum eſt initium, ut locum
etiam mutemus, & hos concluſos parietes relinquamus, ut aper
to aere & liberiori cœlo perfrui poſſimus? Hoc eſt inquit hoſ*

ſpes noſter quod iam pridem dicere uolebam , ſed iccirco tacui quia uos interpellare , aut alicui ueſtrum rem ingratam facere ſub uerebar: Quare ſi id placet omnibus , egrediamur nam melius (ut opinor) ſub diuo manebimus, quando et dies inclinare iam incipit, & pleraq; ſunt loca ubi grata arborũ opacitate, ſaxorumq; frigidiſſimis umbris, diei adhuc reliquum æſtũ ſalubriter tẽperare poterimus. Hic cũ omnes hoſpitis noſtri ſententiã comprobauiſſemus, ut eramus do-mo egreſſi ſumus, & per collis iugũ ubi ſita eſt uilla, paululũ progreſ-ſi illo duce ad dextrũ inter amœniſſimas quercus molliter deſcẽdere cepimus, ſecundũ aquæ riuulũ quendã qui in ſubiectã delapſus ual-lem per lætiſſima repens gramina, tacitus defluebat. hic aliis alia, & eadem inuicẽ miris laudibus extollentibus, & tũ aeris ſalubritatem, tum loci ipſius amœnitatẽ et gratiam magnopere admirãtibus. Quid uos inquit hoſpes faceretis, ſi iſtos uillã hanc in gyrum cõplexos col-les uideretis. Quibus quantum ex hominum cultu detractum eſt, tã-tum profecto naturali accedere gratiæ manifeſte percipitur. Profecto faunos illic nymphas ruriſq; numina habitare & uagari ſolere contẽ-deretis: undiq; enim irriguis ſcatẽt fontibus: ubiq; ſalutiferis cõueſtiũ-tur herbis , quas Dominicus Sẽnus noſtræ etatis (ut ſcitis) inter her-barios præſtãtiſſimus certiſſimos & præſentaneos habere effectus mi-hi ſæpiſſime affirmauit. Solet enim harum inueniendarum gratia ad nos ſæpius accedere. Sunt præterea eo loci ſpeluncæ aliquot tali ſtru-cturæ forma excauatæ, adeo fornicibus concameratæ crebris, ut ar-tis, nõ naturæ opa plane uideri poſſint: quas quotiẽs igredior, igredi-or autẽ libẽter quotiens ad ea loca peruenio, totiens ceu præſentis cu-iuſdam numinis religioſus quidam inuadere me ſolet horror: uerum quid hæc ego inquit uobis pluribus commemoro. cras ſi uolueri-tis illuc accedere poterimus, ut oculata (ut aiunt) fide, que di-xi percipiatis . Dum hæc hoſpes loquitur iam ad uallis ipſius ini-tium perueneramus, quæ non ſaxis aſpera , aut anfractibus ſale-broſa & inuia , ſed ſpaciis ſenſim decliuibus exporrecta , altiſſi-miſque conſita populis , inter duos hinc inde aſſurgentes colles in boream ſpectans molliter extendebatur : hanc mediam leni de-fluens ſuſurro placidiſſimus diſterminabat amnis , paruus ille qui-dem, uerũ argenteis nitidus aquis, & ad uadum uſq; perſpicuis. Hu-ius utrinq; ripas molli ueſtitas gramine lætiſſimæ largiter adũbrabãt

populi, quæ per totam alioquin conuallem plurimis connatæ eo tamen loci aquarum (ut arbitror) altrice ui, pulchriores procerioresq; ſurgere uiſebantur. Tum capella, quid tu inquit hoſpes ꝓximos refers colles, illorumq̃ nobis amœnitatem pluribus inculcas: nõne hæc amœniſſima uallis omnium ſanè elegantiã locorum uel ſola ſuperare poteſt? Quæ ſitu ſalubris: arboribus conſita: gramine fertilis: aquis irrigua: auium ſonora concentibus, undiq; omnibus renidet angulis, ut neq̃ decantatas Penei amœnitates, neq̃ theſſalica tempe, iure quis illi comparare ualeat. Quamobrem ſi ſapimus hic in umbra cõſidamus, & prope aquulam iſtam amœniſſimam inceptũ à nobis ſermonẽ abſoluamus: uidetis ne ut hæc ripa ceu id habuerit operis ut hanc nobis ad diſceptandũ efficeret ſedem, ſenſim decliuis molliter ſe ſubſternat, plenoſq; herbarum thoros largiter ſubminiſtret? uera narras ĩquit Faſcus, quare niſi quid aliud Leonico uidetur hic conſidamus. Mihi quidem inq̃ nihil hoc loco pulchrius, nihil gratius, aut ex animi mei ſententia magis eſſe poteſt, quare nulla eſt mora quin hic ſedentes quod agendũ nobis eſt cõmode peragamus. Conſedimus igitur omnes alius alio ſecundum flumen quo quiſq; loci concupiuerat maxime. Et ego quandoquidem inq̃ hoc mihi hodie dicendi munus omnes iniũxiſtis, & tantum me oneris ſubire uoluiſtis, parebo libens. Cæterum anteq̃ ad propoſitam deuolamur quæſtionẽ, Deum prius Opt. Max. à quo omnia quæ mente, ſenſu ue percipi poſſunt per gradus producta, ad illum rurſus numeris quæque ſuis retro feruntur, ſupplices ueneremur, illumque intentis precemur animis ut mentis noſtræ oculos ſplendore ſuæ claritatis illuminet, ut & quæ ſibi grata ſint in primis dicere ualeamus: & rei quam nunc quærimus naturam, & eſſentiam ſatis cõmode explicare poſſimus. Et iſtuc quidem omnium poſthac dicendorum quã accommodatiſſimum in præſentia propoſitum a me ſit prohemium. Cæterũ quod omnes ferè ii qui accuratius quippiam pertractare rimarique aggrediuntur plane facere ſolent, ut rem: ſcilicet illam de qua diſputaturi ſunt rationibus eſſe demonſtrent: ueterum teſtimoniis confirment: crebris ſtabiliant experientiis, id mihi in præſentia de diuinatione uerba facturo haud quaquam agendum eſſe cenſeo, non alia profecto de cauſa niſi quod hæc (ut opinor) res clarior teſtatiorque eſt quam ut ullis oſtenſionum comprobationumque indigeat adminiculis. Eſt enim iſthæc uetus opinio, & ab Heroicis usque (ut ait Cicero) ducta tempo-

*ribus, & omnium etiam gentium firmata conſenſu, quandam in-
ter homines uerſari diuinationẽ, futurorũq; diuerſa diuinitus oſten-
di præſagia. Quamobrem non ſatis belle mihi feciſſe uidentur Stoici,
& inter eos Chryſippus maxime, qui diuinationum genera eſſe, fu-
turorumq; præſenſiones inter homines reperiri, pluribus argumento-
rum euidentiis oſtendere eſt conatus. Hoc enim longis annorum ſecu
lis fuit comprobatum: & uniuerſa aſſeueranter confirmauit antiqui
tas: huiuſmodiq; etiam quotidie nõnulla ſalutariter experitur uita.
Omniũ præterea ueterum philoſophorum natio, præter unum aut
alterum duntaxat qui de diis male opinati ſunt, Diuinationem eſſe
conſtantiſſime approbauit. Iſta nanq; bene reciprocari, & in ſeſe re-
currere dixerunt, Si diuinatio eſt, Dii certe ſunt: & ſi ſunt Dii eſt
Diuinatio: Clarum autem eſt Deos eſſe, & eoſdem rebus conſule-
re humanis, quare & Diuinationum clara ſanè & perſpicua omni
proculdubio reperiri genera certum eſt. Quas futurorum prædictio-
nes ſiue præſenſiones eſſe, hominum uitæ maxime conducẽtes & cõ
modas, concorditer omnes definiere philoſophi. Poſitis igitur & con
ſtitutis duobus iis quæ in quæſtionibus (ut Peripatetici uolunt) pri
ma obuerſari ſolent, quod ſit ſcilicet & quid ſit Diuinatio, ad reli-
qua ſi placet omine cum bono pergere contendamus: ea autem ſunt ut
Diuinationum effectrices cauſas, ſiue naturalibus conſtare dican-
tur initiis (ut uoluere nonnulli) ſeu naturam ipſam excellere & ſu
pereminere uideantur pro uirili inueſtigare conemur. Hoc enim eſt
(ut opinor) quod Fuſci mentem inter narrandum inſigniter commo-
uerat: & quod omnes poſtea uos a me explicari enodariq; magnope-
re expoſtulaſtis: uerum anteq̃ ad id quod mihi demandatum eſt no
ſtra ſe flectat oratio, neceſſaria prius hac in re Antiquorum diuiſio
ne quadam uti conſtitui, ut ex illa & quæ nobis in præſentia pertra
ctanda ſint, & rurſum quæ ſilentio prætereunda clare dignoſcere
poſſimus: non enim omnia (ut aiunt) uaſaria in præſentia excutien-
da eſſe duxi, & temporis alioquin mihi, necnõ ueſtrum in primis eſt
habenda ratio. Eſt autem diuiſio huiuſmodi duo ſcilicet eſſe diuina-
tionum cõmunia genera, unum quod artis ſit particeps, alterũ quod
arte careat. Et primũ quidem illud coniectura, iugiq; rerum obſer-
uatione conſtare antiqui uoluerunt: Secundũ uero, animi cõcitatione
quadam & furore effici, cũ is ſoluto liberoq; motu futura præſentit.
quod. et ſõniantibus ſæpenumero cõtigit, & nõnunq̃ uaticinantibus.*

per amentiam & furorem: ut ſybillas quōdam feciſſe & Bacchidem boetium, nec non epimenidem cretenſem memoriæ proditū eſt qui deo pleni, & à Phœbo afflati eſſe dicebantur. Cuiuſmodi homines græci φοιβολήπτοισ καὶ νυμφολήπτοισ appellare cōſueuerūt. Quales etiam pauſania teſte, Cyprius fuit euclus, & Muſæus Antiophemi filius genere Athenięſis, & ex eadē præterea Vrbe Pandionis filius licus. Vniuerſum igitur illud nō naturale, ſed artificioſum diuinādi genus(ſi placet)in præſentia dimittamus, qđ et à iuniori ſanè Academia: & à peripateticis inſup copioſe inſigniterq; reprobatur, & obſtinate acriterq; defenditur à ſtoicis. Vbi & aruſpicina cōtinetur oīs: et extorū inſpiciendorū ſuperſtitioſa ſanè ratio uerſatur: uniuerſaq; inſuper ſortiū, portentorū & omniū coacernatur diſciplina. De altero aūt diſertemus genere quod natura conſtare dicitur, & iccirco ab illis naturale appellari ſolet, quādo animorum(ut dixi)uis & poteſtas ſine ratione & ſciētia motu ipſa ſuo ſoluta et libera cōcitari et futura præſentire uidetur. Quod diuinandi genus(ut in phædro inqt plato)antiq̄ maniā. i. furorē ſiue inſaniā uocauerūt, quoniā ſoli diuino furore afflati & perciti uere uaticinarētur et p̄dicerēt Vates: Poſteriores uero. T. inter poſito elemēto mantiā. i. diuinationē appellauerūt. Quo in genere oracula oīa et ſomniantiū etiā præſenſiōes manifeſtiſſime cōtineri perhibentur. Siquidē iis duobus tantū modis ſine ratione et ſciētia liberi et ſoluti incitētur animi: Vno uidelicet furētes, Altero ſomniantes. De iis igitur uerba nūc faciemus: nāq; de ſingulis diuinationū generibus diſtinctius uelle pergere, et īfinitū ꝓfecto eſſet, et à re quā ꝓpoſueramus ꝓculdubio perq; alienū. De oraculorū eni p̄dictiōibus & cauſis ſe libēter audire uelle dixerat Fuſcus: et idipſum in p̄ſentia ꝑtractare nobis fuerat cōſtitutū. Cæterū q̄ſtionē hāc bonis(ut aiūt) auibus aggredi incipiētibus nobis ea prius q̄ ab antiq̄s per manus tradita tenemus de diuino. ſ. beatoq;, & oībus undiq; partibus abſoluto aīali oīa in ſeſe aīaliū cōplecti genera in p̄ſentia ſupponātur, et ꝓ receptis habeātur. Hoc. n. cū oēs in ſe oīum rōnē cōtineat et cauſas cūcta q; ꝑpetuo & iugi circūductu ex ſeſe ꝓducat, et in ſe uiciſſim recipe dicatur, nō īmerito oīum uera primariaq; perhibēda eſt cā. Hoc græci qdē. κόσμον, Noſtri uero mūdū, cū ob illius exactū excellētēq; ornatū, tū ꝓpter oīmodā rerū uarietatē, nō inelegāter ſanè appellauerūt, aīal æternū beatūq; oīa uidēs, audiēs oīa, rōnaliq; inſup aīo et diuina præditū mēte. Nihil eni ꝓhibet(ut opinor)me hodie ex Academiæ

penetralibus diuinatiõis cauſas depromere tẽtantẽ, Academicũ ex pe
ripatetico fieri illorũq; ſectã audacter profiteri: qui mihi alioqn cũ
in aliis ferè cibus, tũ hac maxime in re, mirifice cõſenſiſſe uidentur:
quoniã admirabiliũ ferè oĩumq; quotidie neſcia experitur uita, de qᵒ
bus aliorũ planè ſilẽt dogmata, ipſi latẽtes rimãtur cauſas, et ſemper
habẽt aliqd quod de huiuſmodi omnibus in mediũ luculẽter & cõ
mode afferre poſſint. Diuinũ igitur hoc aĩal, ſiue mundus, ſeu uniuer
ſum, ſiue alio quouis noĩe appellari gaudet, oĩa i ſe aĩalium cõplectẽs
genera, ceu ſui partes & mẽbra, uitali cũcta ſpiritu ꝑmeãs animat,
pariaq; cõparibus copulãs, et cõtraria diſterminãs a diuerſis, mirabili
quodã harmoniæ tẽperamẽto uniuerſa cõponit & tẽperat, ſummaq;
cõcilians imis, & mediis ex materia cõiungẽs & uinciens, indeſſolubi
li rerũ nexu cũcta cõſtringit. Ex quo oẽs oĩum rõnes & cauſas ceu à
perẽni quodã fontis exordio partiũ ad ſe inuicẽ concordia & diſcor
dia. Quæ græci συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν uocant, emanare ef
fluereq; certiſſimum eſt: has autẽ ſuis quoſq; et peculiaribus numeris,
ſingulatim qdẽ ſolus ipſe exácte cognoſcit, ſiue qs ex meliorũ ordine
cũ illo oĩa luſtrat. Genera uero is qui rerũ naturæ ꝑſcrutationibus nõ
ſine acri ingiq; ſtudio uniuerſam ĩpẽdit operã, quorũ ego ueſtigia ſe
quutus diui furoris, quẽ uaticiniũ ſiue diuinationẽ uocãt, ubi tota (ut di
ximus) oraculorũ natura cõſpicitur, ꝓbabiles afferre iã nũc aggredi-
or cauſas: nõ eni Geometricas hoc in loco neceſſitates qſq̃ à nobis iu-
re exigere debet, tali preſertim de re, quæ naturã etiã ipſam (ut nõnul
li philoſophorũ et ii nõ ignobiles uoluerũt) lõge excellere uidetur. Cæ
terũ ut ad rẽ aliquãdo ꝑueniamus, qa unã horũ oĩum et eãdẽ eẽ exiſtio
rõnẽ, in primis de Trophonii oraculo qd huius modi nobis anſam præ
buit quæſtiõis ſi placet uideamus, ubi totã hãc rẽ phyſice prius excu
tere et idagare tẽtabo: poſtea ẽt (ſi ꝑ uos quominus id fiat nõ ſteterit)
altiores illius rõnes et cãs deo fauẽte iueſtigare conabor. A Diuino igi
tur illo ã quo diximus aĩali noſtrũ capiamus exordiũ, cuius calẽtẽ ui
taleq; (ut poeta inqt) undiq; diffuſum ſpiritũ, & uniuerſum hũc glo-
bũ, ceu uaſtũ qddã et ĩmẽſum corpus ꝑmeantẽ et mouẽtẽ, à ſolidis ma
xime et cõpactis illius partibus (qualis eſſe ꝓhibetur terra) multos ſa
nè uarioſq; excitare et expellere halitus à qbus diuerſæ apud nos re-
rũ cõſequutiones efficiãtur, ueriſimile eẽ uidetur. Vnde eni tot locorũ
diuerſitates: tot uaria ũ genera aquarũ: tãtæq; et tales terrarũ differẽ-
tiæ cõſtare dicẽtur? Nãq; multi planè ſalubres ſũt ſitus qdã uiciſſim

graues et pſtilẽtes: nõnulli lætales ẽt et mortiferi eẽ ꝓhibẽtur: ut de Ampſancti i agro Hirpino: et de plutonia terra i Aſia refert Cicero: Quid qđ aliæ ꝗdẽ terræ accuta & excuſſa producũt igenia: aliæ uero pizuia & obtuſa. Quæ oia ſanè fieri ex cœli uarietate et ex diſpari li terrarũ ſpiratione uero (ut aiũt) uerius eſſe cõſtat. Quid mirũ igitur cum tot ſint terrarũ & tam diuerſi anhelitus & reſpirationes, tam uaria inſuper tãq̃ inter ſe diſtãtia ſitu ſuo, cœliq; poſitura loca. Si aliquò terrarum ii exeãt ſpiritus qui hominũ animos ad futurorũ præſagia ſuapte ui pronos & procliues, et a diuino furore nõ alienos concitare & ueluti diuinitus inflãmare ualeant? Quid enim (ut de Trophonio loquamur) ſubterraneũ illum ſpecũ? Quid medio in ſpecu excauatũ foramen in quo ille, qui Trophoniũ conſulturus accedebat, coniectis pedibus conuulſiones quaſdã, torrẽtisq; rapidiſſimi ſpeciem totũ ſe uorticibus rapientis ſentire uidebãtur, aliud ſibi uelle diſcemus q̃ aduentantis motionẽ concuſſionem ue ſpiritus, locis præſertim cauis, cuiuſmodi ſunt ſpeluncæ & antra nõ alienam à quo inflatæ mentes & diuino illo halitu grauidæ futura facile præſentire et prædicare poterant. Aut diuinãdi quidẽ uires (ut nõnullis placere ſentio) ipſi ſecũ afferũt animi, id autẽ quod eos excitare, cõmouereq̃; dicitur, aeris quædã eſt et ſpiritus peculiaris proportionataq̃ tẽperies. Aliæ nãq̃ aliis cognatæ et cõmodæ exiſtũt res, & ob id in diſſotiabili quadã inter ſe uitæ cõcordia, & agere et uiciſſim pati natæ ſunt. Quemadmodũ enim abſtruſos conchiliorũ colores admixtũ cõmode & efficaciter extrahere dicitur lamentũ: cocciq; ſuccũ nitri uis addita ualẽter educit. Sic animorũ latẽtes alioquin notiones, futurorũq; in ipſis adũbratas p̄ſenſiones, loci illius diuinus anhelitus excitare et perſpicue colluſtrare poteſt: nõ enim abſurdũ eſt animũ ipſum qui ab oĩ æternitate uixerit: et cũ inumerabilibus uerſatus ſit animis: oĩaq; inſuper quæ in rerũ natura ſunt uiderit, ſignis quibuſdã cõſequentia declarãtibus futura præſentire poſſe. Nõ enim illa quæ futura ſunt (ut inquit Cicero) ſubito exiſtũt, ſed eſt quaſi rudẽtis explicatio, ſic traductio tẽporis, nihil noui efficiẽtis, ſed primũ quodq; replicãtis. Quibus rationibus ea etiã quæ de ſacrificiis dicta ſunt, cæteroq; illius cultu qui Trophoniũ cõſulturus in ſacrũ illius ſpecũ deſcendebat manifeſtiſſime ſuffragari uidẽtur: omnia enim illa animorũ expedita erant piacula, præparationesq; nimirũ illos expurgãtes, ut ab oĩ aliorũ ipedimẽto liberi et ſoluti uim illã diuini alitus bene recipe, et cõſtanter

perferre

perſerre poſſēt. Nā prophanos et cōtaminatos homines, au tnō afflari
penitus: aut non ſine pernitie ſua oraculi illius periculum facere, indi
tio eſſe poteſt contumax ille & impius Demetrii ſatelles qui nulla nu
minis religione permotus: nullis expiatus ſacrorum cerimoniis, ſpre=
toq; Dæmonis cultu, & iis quæ de more fieri ſolebāt neglectis, ſacrū
Trophonii ſpecum ingredi auſus eſt. Quamobrem morte (ut ferunt)
repentina ſublatus, temeritatis impietatisꝗ ſuæ meritas luit pœnas.
Nec diſſimilis ferè (ut arbitror) diuinādi fuit ratio in Delphico Apol
linis oraculo toto terrarū orbe celeberrimo, niſi qđ ille ꝗdem qui Tro=
phonio utebatur uate, uel audiebat quippiam: uel futurorum cernere
uidebatur euenta. Pythia uero ipſa deo plena in ſacro reſidens adyto
exametris uerſibus certa fundebat oracula: cauſam enim eandē fuiſ=
ſe, diuerſum uero modum ueriſimile eſt. Nam terræ etiam diuino quo
dam halitu Pythiam icitari, uel locus ipſe teſtimonio eſſe poteſt. An=
trum enim erat ubi ſedens illa futurorum præcinebat oracula: et in eo
ſecretior quædam pars quam adytum ferè omnes: nonnulli cortinam
uocauere, ex qua fatidicus ille ſpiritus, non ſæpe, neꝗ eodē ſemper mo
do, ſed incrementis quibuſdam, & decrementis exhalare dicebatur:
quem hauriens Pythia atq; inde furore percita & afflata, futuros p̄=
cinebat euentus. Statis etiam quibuſdam temporibus domus illa (au=
thore Plutarcho) odoratis uaporibus quales ferè a p̄tioſiſſimis exha=
lare ſolent unguētis uniuerſa replebatur: qui ueluti à fonte quodam,
ex ipſis adyti faucibus eleuati, ſenſim poſtea euaneſcere ſentiebantur.
Calidi ſcilicet cuiuſdam natura (ut par eſt) aut ui quapiam alia illos
cōmouente & excitante, quinetiam Pythiæ ipſius corpus purum ca=
ſtumꝗ per omnem ſanè uitam eſſe oportebat, & ab omni hominū con
uerſatione, externorumꝗ contagio penitus alienam. Non enim oīum
mentes diuino illo halitu æque concitari iſlammariue poterant: neꝗ
corporis cuiusꝗ habitus ingruentis uim ſpiritus facile ſuſtinere uale=
bat. Quamobrem propitii etiam, & modo non aduentantis Dei: &
contra auerſi & nolentis, ex oblatis uictimis clariſſima ſumebant in=
ditia: non enim eſſe aptum oraculum qui illis præerant ſacris, dictita
bant niſi aſtans contremuiſſet uictima & toto ſuccuſſa corpore non ſi
ne ſoni cuiuſdam trementis ſtrepitu ab imis pedibus exagitata fuiſſet,
quod in capite ſolummodo īmoladarum hoſtiarum in aliorum ſacri=
ficiis deorum moris fuerat obſeruare. Quam rē apud nos uates Virgi
lius nullius non diſciplinæ peritiſſimus, nō grāmaticis ex Trinio, quis

*iis arcentur ſacris, ſed rerum naturæ ſtudioſis cum de hoc loqueretur
oraculo iis uerſibus elegantiſſime ſignificauit.*

Vix ea fatus eram tremere omnia uiſa repente
Liminaq; laurusq; dei, totusq; moueri
Mons circum, & mugire adytis Cortina recluſis.

*Halitus enim fatidici (ut opinor) præſentiam oſtendere uolens poeta,
motionẽ illã, & rerum etiã anima carentiũ concuſſionem recenſere ui-
detur, ſine qua neq; Pythiã oraculi illius antiſtites ĩtroducere ſolebãt
& oraculum reſpondere nolle contumaciter aſſeuerabant. Cui etiam
ſentẽtiæ ea quæ de primis oraculi illius initiis memoriæ ꝓdita eſt fa-
ma, clariſſime aſtipulari uidetur. Ferunt enim paſtorẽ quendã Core-
tum nomine qui eo loci gregẽ compulerat, forte fortuna iuxta ſpecũ
illum aliquando conſediſſe: cũq; deo percitus furentes æderet uoces et
futura prædiceret, primo ꝗdem à confluentibus illuc undiq; paſtori-
bus neglectum & pro inſano habitũ fuiſſe: mox autem cum ea quæ
prædixiſſet ille certiſſimos ſortirentur euentus, unice ab incolis cultũ,
eo loci clariſſimi toto orbe terrarũ oraculi certiſſima ieciſſe principia.
Ex quibus cuiuis clariſſime patere poteſt delphicum oraculũ ab ipſa
rerũ omniũ parẽte, et eadẽ altrice natura effectrices ſortitũ fuiße cau-
ſas: terræq; diuinũ halitum uaticinii architectum extitiße, & iccir-
co non æque oĩbus ſe inſinuaße, uiresq; uulgo ſuas oſtendiſſe quia per
cognata germanaue congruenti ſibi tẽperamento corpora, expurga-
tas hoĩum ſolũmodo permeare mentes, et furentiũ linguis indubitata
futurorũ euenta prædicere & præmõſtrare natus fuerat. Nõ enim (ut
diximus) incredibile cuiq; merito uideri debet, in tanta præſertim re-
rũ naturæ uarietate alia ab aliis intimo quodã uitæ cõmercio, natura-
liq; rerum concordia quodãmodo affici & pati, quæ à cæteris ne pa-
rũper ꝗdem moueri ſunt apta. Herculeus lapis (quẽ magnetẽ uocãt)
ferrum ad ſeſe trahit, paleas non ſentit. contra electri uim quod ſucci-
num appellant, palearum feſtucas non ſolũ attrahentem, ſed arcte ẽt
tenẽtem uidemus, cui ſi ferrum applices nihilo ſanè plus efficies ꝙ ſi
paleas magneti proximas facias. Sed quid ego hæc, quando magnes
etiã ipſa quãtũuis puſilla & tenuis, altero ſui latere ferrũ trahit, alte-
ro reſpuit et expellit, ne miremur uarias rebus in uariis naturæ affe-
ctiones reperiri, quãdo in tantillo lapidis corpuſculo contrariæ adeo
& diſſidẽtes inter ſe uires maniſeſtiſſime cõſpiciãtur. Potuit igitur il-
lum qui ad Trophoniũ deſcendebat, uis ea terræ futuri imaginoſum,*

& præſciũ reddere: ſicut Pythiã diuinus ille halitus icitare ualebat. Multa enĩ iis ipſis in rerũ natura haud quaq̃ diſſimilia quotidie ex-peritur uita, quæ ſi qs clara mẽtis acie aĩaduertere uoluerit, pfecto iis etiam quæ recenſuimus haud magna cũ re fidem præſtare poterit. Hederæ ſolia cõmanducata ebrietatis ſpeciẽ quandã repræſentare, et proclines ad furorẽ mentes ualenter icitare. author eſt Plutarchus, et ideo (ut opinor) non tantũ pſidis dei cauſa, quantũ qa ipſos mouere, & inflamare poterant aĩos hederaceæ poetis coronæ dabãtur, qui ſi-ne furore quodã (ut Democritus & Plato teſtantur) magni ſanè eſſe non poſſunt. Vinũ qnetiam ipſum nõne liberalius hauſtũ ad ſecreto-rum recõdita elicienda, et nullo reſpectu pferenda, uel maximã habe-re uim ab oĩbus ferè phibetur? unde apud græcos natum prouerbium ὁ ινοσ καὶ ἀλάθεια idest uinũ et ueritas: qd ẽtut Ariſtoteles refert, ad uarios in hominibus efficiendos mores: & ad multiplices animorũ cum ſedandos, tum incitandos motus, pro corporis cuiusq; habitu, et temperamento, necnon ipſius mẽſura, admirabiliter ualere uulgo ex-perientia docet: alii enim illo epoto hilares fiunt & garruli: triſtiores alii & taciturni: nõnulli ſeueriores & rigidi: contra pleriq; faciles et miſericordes. Sunt & qui furentes penitus eo & iſani efficiantur: ut merito diuina quædã in illo uis & natura exiſtimari poſſit, quæ mẽ-tes hoĩum ut quæq; affici nata eſt incitare & cõmouere efficaciter ua-leat. Et hæc ſunt ut de multis pauca quæ de Trophonii pdictionibus & Delphico Apollinis oraculo in præſentia dicere habui. Ex quibus duo etiã illa quæ refert Porphyrius, oraculorũ genera quæ nã fuerint, & ex qualibus puenire potuerint cauſis, non ab re coniectari poteſt: quorum unum fuerat Colophonium ubi aqua ebibita de futuris ua-tes reſpondere ſolebant. Alterum uero Branchidicum in quo habi-tum ex aqua aſcendentem haurientes antiſtites uentura prædice-bant. Vtrisque enim ſimilis (ut par eſt) diuinandi ſuberat ratio, quamuis quo dabãtur modo uaria eſſe uiderentur. Quemadmodum iis etiam quæ paulo ante ex Pauſania rettulit Fuſcus, iis inquã quæ naturalia ſunt & per furorem fiunt minimeq; ad artificioſum illud diuinandi referuntur genus: ut de puteo ſcilicet in Yſia Boetiæ ci-uitate cuius aqua ebibita Apollinis ſacerdotes futura prædicebant: & de oraculo præterea argis in arce ubi ſtatis diebus agni epoto ſanguine uiri neſcia mulier futuros præcinebat euentus, omnia enim iſta rerum naturæ ſunt opera, ex cœli uarietate & diſparili (ut

diximus) terrarum reſpiratione profecta, quæ hominum animos pro uaria cuiusq; affectione incitare & cômouere ſuo iure ualenter poſſunt. Quos non ſolum iis ſed aliis etiam plerisq; côcitari rebus affla riue perſpicuum ſanè eſt. Multi enim phrygiis (ut ferunt) cantibus, uariaq; ſonorum harmonia uehementius impelluntur animi: nonnullos nemora et ſyluæ: pleroſq; amnes aut maria magnopere cômouêt, & non ſolum ii terrarum halitus, & afflandi, quos recenſuimus modi: in tantum ut nihil magis diuinam animorum naturam & uim, quam illorum frequens concitatio & permotio nobis declarare poſſit. Cæterum hoc quiſpiam in loco non immerito ambigere poſſet, quonâmodo ii terrarum halitus qui corpulenti alioquin craſſiq; eſſe perhibentur animum ipſum à corporea ſeiugatum natura pertingere, talesque illi affectiones inurere ualeant: id nanq; quod corpore caret à corpulento pati ne ſuſpitione quidem bene fingi poteſt. Hinc pro tempore breuiter ſanè hoc occurri poteſt modo, huiuſmodi uim, ſiue illam terrarum naturam, ſiue animam & habitum, ſpiramentaue quædam appellare malumus (nihil enim refert quonâ eam uocemus nomine) ipſum quidem non afficere animum, quamuis pro ſermonis curſu ſæpius idipſum dixiſſe uidemur, ſed illius ſecundarium uehiculum, id eſt fantaſticum, ſiue animalem ſpiritum, quem nonnulli primû eius eſſe dixerunt corpus, concitare & iſlare poſſe: quæ illius affectiones cum poſtea ab ipſo propter eſſentiæ cognationem facile percipiantur animo, efficiunt ſanè ut ille latentes poſt hæc & abſtruſas in ſeſe rerum excitet rationes, ex quibus iugi conſecutionis ſerie ea quæ futura ſunt multo ante præuidere & prænoſcere poteſt. Verum iſthæc quoniam altioris cuiuſdâ quæſtionis dubitationem diſquiſitionemq; afferre uidentur, in præſentia miſſa faciamus, propoſitumq; de naturali diuinatione negotiû hic oportune concludamus, quando efficientes eius cauſas & rationes in rerum natura inſignitas reperiri ſatis diſtincte (ut arbitror) in iis quæ retro dicta ſunt demonſtrauimus. Vnû tantûmodo hic addam quod plerosq; hac de re non imerito ambigere, & animi dubios facere ſolet, uires uidelicet illas corporum animorumq; motrices aliquâdo poſſe deficere, quemadmodum à ſupra dictis locorum ſitibus, longo decantata æuo euanuiſſe uidemus oracula, non alio quippe modo quam quoſdâ defeciſſe fluuios, aut in alium contortos curſum & deflexos fuiſſe manifeſtum ſanè eſt: nihil enim à lunæ complectitur orbe quod longinquis temporum ſpatiis aliquando non ſatiſcat & corruat, et alioquin

*phyſica dictat ratio, quæcunq; aliquãdo ortum habuerint, finẽ quoq;
ut habeant neceſſe eſſe. Verum poſſe etiam uiciſſim non negauerim,
annis uoluentibus, iiſdem, uel aliis numeris eadem de integro exori-
ri, ut rerum inuariabili ſerie illa ſummus mundi opifex ante ſecula fo-
re præſcripſit. An non meminiſtis miraculi illius quod ſuperioribus an-
nis in agro Veronẽſi non lõge à Benaci lacu alpes uerſus uulgo ꝑditũ
eſt cõtigiſſe? Templum ſcilicet quiddam diuinæ mariæ eo in tractu
dicatum eſſe, in quo ſtatis diebus quidam terræ excitabatur halitus
qui ædem ſacram ingreſſos homines excitabat adeo et cõmouebat, ut
ſingulis primum artubus contremiſcerent, mox etiam (ſi diutius per-
manſiſſent) non ſine incondita quadam manuũ & ceruicis iactatio-
ne inceſſanter ſaltarent, neq; ullo conſiſtere poſſent modo: quod ta-
men non omnibus accidere dictum eſt, ſed pleriſq;, quos (ut opinor)
exhalans ille ſpiritus pro habitu quodam corporiſq; temperamento,
ſolummodo afficere & concitare poterat. Qui poſt modum terræ ha-
litus deficientibus (ut par eſt) cauſis, illo quo exire ceperat anno, eua-
nuiſſe dicitur, licet idipſum, ut moris eſt, uulgus imperitorum ſuper-
ſtitioſius etiam nunc interpretari non deſinat, & ſupernaturalibus
aſſignare id cauſis contendat. Et hæc de naturali diuinationum gene-
re, quod per furorẽ fit, deq; illius phyſicis rationibus & cauſis in præ-
ſentia dicta ſufficiant. Reliquum eſt ut alteram eius partem in qua
uniuerſa ſomniorũ continetur ratio pro uiribus explicemus, ut uniuer-
ſum hoc genus ex oibus ut aiunt angulis ſolerter excutiatur: et nos id
qđ a principio pollicitι fuimus bona fide rependere uideamur. Qua in
re (quod in ſuperiori etiam fecimus capite) eas primũ inueſtigabimus
cauſas quæ & naturales ſunt, & in nobis ipſis originem habere u.dẽ-
tur ſuam: reliquas uero ſiue extrinſecus accedentes, ſeu naturam etiã
ipſam excellere creditas, quas pleriq; ſolas & ueras huiuſmodi ſom-
niorũ cauſas eſſe uoluerunt, poſtea ſi nos idipſum uelle cognouero pro
uirili inueſtigare conabor, quãquis animi dubius ſim totam hanc rem me
hodie (ut par eſt) ſatis plenè cõgruẽterq; explicare poſſe. Video enim
deficientem iam cedere diem, ruſticumq; et arborum duplicatas excre-
ſcere umbras, & non pauca adhuc reſtant quæ dici conueniunt. Cæ-
terum quod hodie fieri nõ poterit, nihil (ut arbitror) prohibebit quin
cras, uel perendie, aut quando uolentibus magis uiſum fuerit nobis
diſtinctius cõmodiusue etiam fiat: ſed unde egreſſi ſumus iterum (ſi
placet) reuertamur. Somniorum rationem fatidicorum uniuerſumq;*

inſuper illud diuinandi genus qđ liber dormiente corpore ex ſeſe proferre dicitur animus, neq; prorſus eſſe contemnendam, neque omnino admittendam & confirmandam Ariſtoteli placuiſſe uideo: quippe qui omne id naturalibus quidem prouenire cauſis, uerum ex corporis ipſius habitu temperamentoque emanantibus, haud dubitanter exiſtimet, & iccirco ea ſolummodo quæ ad ſomniantis pertinent corpus præominari præmonſtrareq; poſſe confirmat. Reliquorum uero neq; cauſas eſſe ſomnia neq; indicia ſed fortuitorum quorundam uicem ſolummodo uult obtinere. Quamobrem eos abſurda opinari dicit qui ſomniorum a deo mitti genera exiſtimauere, quod ſi alioquin uerum eſſet ſapientibus inquit ea prudentibuſq; uiris & non cuiuis è populo à diis mitti illa utiq; par eſſet, & ad ſummam uniuerſum hoc diuinandi per ſomnia genus extenuare labefactareq; plane contẽdit Ariſtoteles & pro corporis habitu qualitateq; præteritarum quinetiam modis cogitationum formari efficique, & res quæ ad ſomniantis pertinet corpus ſolum præmonſtrare aſſeueranter affirmat. Cæterum omnis contra illum hanc obrem Academia, & uniuerſa inſuper ſtoicorũ reclamat natio. Vita quinetiam omnis, cuius certe firmum ualensque eſſe debet teſtimonium, refragatur, ſomniorum eſſe diuinationem futurorumque præmonſtrationem quandam contumaciter aſſeuerãtes: uerorumque ab omni antiquitate, & indubitatorũ exemplorum quæ uulgo etiam quotidie experimur, infinitã penè multitudinem in medium adducentes: quæ ego in præſentia iccirco prætermittere decreui quia & temporis ad illa explicanda non ſatis habere uidemur, & ex illorum uos commentariis commodius ea poſthac et ſerioſius colligere poteritis. Vnum tamen hoc ſilentio præterire non poſſum quod de Ariſtotele ipſo locuplex ſanè author refert Cicero, ex quo non omnem illum ſomniorum diuinam præſenſionem funditus ſuſtuliſſe, ſed aĩos aliquando noſtros curarũ ĩpeditione liberos iacente & mortuo penè corpore futura præuidere uoluiſſe clariſſime (ut arbitor) percipietis. Scribit enim in ſuis de diuinatione commentariis is author poſt uaria ſomniorum exẽpla iis planè uerbis. Quid ſingulari uir ingenio Ariſtoteles et penè diuino, ipſe ne errat, an alios uult errare, cum ſcribit Eudemum Cyprium familiarem ſuum iter in Macedonia facientem Pheras ueniſſe, quæ erat urbs in theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur: in eo igitur oppido ita grauiter ægrum Eudemum fuiſſe ut omnes medici diſ

ſideret. Ei uiſum in quiete egregia facie Iuuenem dicere fore ut breui conualeſceret, paucisq; diebus interiturum Alexādrum Tyrannum ipſum autem Eudemum quinquennio poſt domum eſſe rediturum, atq; ita quidem prima ſtatim ſcribit Ariſtoteles conſecuta: & conualuiſſe Eudemum: & ab uxoris fratribus interfectum tyrannum: quinto autem anno exeunte cum eſſet ſpes ex illo ſomnio in Cyprum illum ex Sicilia eſſe rediturum, præliantem eum ad Syracuſas occidiſſe. Ex quo ita illud ſomnium eſſe interpretatum, ut cum animus è corpore exceſſerit tum domum reuertiſſe uideatur. Intellexiſtis ne quæ de Eudemo familiari ſuo deque eius ſomnio quo nihil clarius, nihil diuinius unquam fieri potuit, Ariſtoteles ſcripta reliquit? Non omnia igitur fortuito euenire ſomnia, aut futuras ſolummodo corporum habitudines ex paruis præmonſtrare initiis uir ille ut uidetur, exiſtimauit, ſed alia quædam eſſe ſomniorum diuiniora genera, quæ a corpulentis non eſſent quærenda cauſis conſtantiſſime crediditſe, cum hæc ſcripſerit ueriſimile eſt. Et profecto ita ſe res habet non enim diſſimilis admodum ſomniorum uidetur eſſe ratio à uatum furore illo de quo retro uerba fecimus. Nam quæ uigilantibus accidunt uatibus, eadem dormientibus nobis ferè euenire ſolent. Viget enim in ſomnis animus, liberque a ſenſibus, & curarum ſolutus nexibus: & a ſopito inſuper corpore, ceu iacente & mortuo ſeiugatus euolat, & quodammodo foras excurrit, uidetque omnia illa & percipit quæ in rerum dicuntur eſſe natura, ſi modo (ut inquit Plato) temperatis eſcis, modicisque potionibus ita eſt affectus ut ſopito corpore ipſe uigilet ſuasque tunc res agat. Et hæc profecto ſomniantis uera eſt & indubitata futurorum præſenſio. Cui certe ſententiæ cum Academia omnis: tum uniuerſa etiā ſtoicorū fauet natio, omnisq; inſuper uita conſentit. Neq; hic tamē obſtare ſanè poteſt id quod obiicere non ab re multi ſolent, infinita, ſcilicet falſa euenire ſomnia, nāq; forſitan haud falſa ſunt, ſed nobis obſcura & recondita. uerum ſint falſa nonnulla, contra, uera pleraque quotidie experitur uita: quæ etiam multo plura proculdubio euenirent, niſi noſmet ipſos cibis potionibusque ſuffarcientes onuſti certe, & marceſcentes cubitum iremus, partemque animi illam (ut inquit Plato) quæ mentis conſiliique particeps eſt, affluentibus ſepeliremus epulis, & uino obrueremus: malisque inſuper prauarum cogitationum illecebris corrumperemus. Hæc nāque ipſa diuinationi ſanè officere, et illius cla

ram aciem penitus perſtringere ſolent. Verum quid ego nunc de re tã perſpicua, totq; ueterum teſtimoniis approbata, tantis antiquorum philoſophorum fulcita exemplis: & ab omni præterea uita conſtantiſſime recepta & credita, pluribus aput uos agere contendo, & non potius quod propoſitum eſt illius cauſas rationesq; inueſtigo? Quam obrem iis dimiſſis ad rem noſtram (ſi placet) deueniamus. Tres ſomniorum cauſas eſſe fatidicorum: tribusq; modis dormientium animos futura prænoſcere poſſe ab antiquis memoriæ proditum eſt: uno quod ſuapte ui ipſe per ſe præuideat animus, quippe qui inter diuina & mortalia medius exiſtere, eaq; cognatione quadam & affinitate facile pernoſcere dicatur: Alio quod immortalium plenus animorum ſit aer, quos dæmones uocare conſueuimus in quibus omnis ueritatis inſignitas animus noſter percipere poſſit notas, et ab illis etiam de rebus ſanè omnibus plene doceri queat: tertio quod ipſi nobis dii, ſuperiorq; natura, (ſic enim in præſentia ipſam ſupereminentem apello eſſentiã) hanc ai noſtris diuinationẽ inſinuent. Nam Democriti & Epicuri de imaginibus ſimulachrisq; ſuis ſentẽtias, quæ nocturno p̃ſertim tẽpore pp ſenſiteriorum uacationem, aerisq; imobilem tranqllitatem, animos noſtros ingredi, & ueluti pulſare uolebant, & ſic uiſa nobis efficere, iamdiu reiectas & exploſas in præſentia miſſas faciamus. Ex iis igitur tribus quos recenſuimus modis, poſteriores illos duos qui Dæmonum generi, deorumq; naturæ diuinationis per ſomnia munus acceptum referunt, ſilentio nunc ideo præterire decreui, tum quia extrinſecus huiuſce rei cauſas afferre uidentur, nos autem naturales cognatasq; & internas quærimus rationes, tum etiam quia totum hoc (ut diximus) negotium, ueluti ab alio quodam exordiẽtes initio poſt expletam hanc (ſi dabitur) quæſtionẽ, cõmodius diſtinctiusq; pro uiribus explicare conabimur. Primũ igitur illum (ſi placet) uideamus modum, qui animis noſtris intrinſeca quædam diuinationis per quietem & connata ſemina ineſſe uoluit: in quo ea nimirum iuncta eſſe uidetur diuinandi ratio quam uigilantibus per furorem animis in ſuperioribus cõtingere diximus. utrobiq; enim ſoluti et liberi animi ceu ſpreto corporum contubernio ex ſeſe ea nimirum proferũt quæ quominus ſæpe proferre poſſint corpulenta obſtare uidetur moles, isq; qui ei debetur neceſſarius uitæ cultus: corporis enim anguſtiis concluſus animus, & ſenſuum impeditione diſtractus, ceu captus oculis, quæ poſſidet bona nõ animaduertit: qui ſi forte per diuinum ſeuocatus furorem, aut

*rẽ, aut ꝑplacidæ quietis munus i ſeſe reſpiciẽs, ab illius ſocietate et cõ
tagio liber euaſerit, ea certe ꝑſpicit ex ꝗbus conſtare dicitur: cuius cũ
media inter uere entia, & illa quæ ad generationem ueniunt perhi-
beatur eſſe natura, omnia etiam peculiari & ſuo poſſidere modo uero
cõſentaneũ eſt. Meminit igitur præteritorum: præſentia cernit: futu-
ra præuidet. Diuinuſq; certe opere in illo, quin imo ueluti mũdanus
quidã eſſe cenſetur Deus. uerum quonam modo illa quæ liber ipſe per
ſe cernit animus ſomnians percipiat homo quiſpiam non immerito hic
ambigere poſſet. Quamobrem ut hanc etiam rem bene excutere &
introſpicere ualeamus, quædam prius nobis ex ipſa philoſophia in
præſentia ſunt mutuãda, quæ ſunt huiuſmodi. Mentem ſanè animi
noſtri caput eo nempe ſe habere modo ad animũ ipſum quo ſe habent
uere entia ad ea quæ non eſſe, ſed fieri ab Academicis dicuntur. Sicut
enim mens coniunctim omnia ceu per contactũ, & unico (ut aiunt)
ictu intelligere dicitur. Humanus uero animus ratiocinando uarios
agit diſcurſus. Ita quodcunq; in ſeipſis ea quæ uere ſunt entia, ſimpli
citer coniunctimq; colligunt, illa quæ generantur & fiunt longis ſa
nè uariiſq; proceſſibus & regreſſibus diuiſim explere conantur. Eoſ-
dem igitur (ut diximus) ſe habent modo uere entia ad ea quæ fiunt,
quo mens ad ipſum ſe habere animum dicitur. Si igitur in quatuor
iis ſupra narrata transferatur ſimilitudo, & ut mathematicorum cer
tiſſima nos docent præcepta commutatim uarietur proportio, illud ſa
nè quod erit primum tertio, hoc ſecũdum eſſe quarto ueriſſimum eſt.
Sicut igitur mens ſe habet ad uere entia, ita ſe habebit animus ad illa
quæ fiunt. Sed hoc in conceſſis eſt mentem uere entium in ſe ſpecies
habere omnes: animum ergo eorũ quæ fiunt ſpecies poſſidere omnes,
& in ſe continere neceſſe eſt. Habet igitur ſanè omnes, in actum uero
producit illas quæ conueniunt, atq; iis ipſis ſpeculi more ſantaſticam
illuminat uim, per quam animal quæ intus ſunt poſthac animaduer
tere dicitur. Cæterum quia totam hanc rem (ut opinor) diſputantiũ
magis, ꝙ docentium more arctius coſtrinxiſſe nunc uideor, & iccir-
co iſta quæ modo dixi, uobis obſcura cognituq; difficilia eſſe non du
bito, ne malorum exemplo ducum, in itineris ipſius termino & cal-
ce, ex patentibus campis, latiſq; uiarum ſpaciis in anguſtiſſimos cal
les: & impedita ſalebroſaque uos loca conieciſſe uidear, & ani-
mi dubios & perplexos reliquiſſe, id ipſum quod obſcurius dixi
(niſi forſitan audire piget) nullo negotio uobis breuiter & expedite*

complanabo: ubi et iam uniuerſa ſomniorum ratio quoad intrinſecus eius & naturales cauſas commode colligi & pro tempore congruenter concludi poterit. Nam de aliis extrinſecus cauſis, tam ad rem iſtã, q̃ ad alterum illud diuinandi genus quod per furorem fit, pertinentibus, cum hodie ob temporis anguſtiam pertractare poſſe iam deſperem, cras niſi quid aliud nobis huic rei præuertendum eſſe duxeritis, accurratius pleniusque explicaturum polliceor et in me ſanè recipio. ſed redeamus. Animum humanum Academicorum inhærentes ueſtigiis, omnium illorum quæ generantur plenitudine ornatum inſignitumue, in terreum hoc domicilium deſcendere affirmamus, omnimodasq; rerum in ſe continere ſpecies dicimus. Sed cum immortalis res & diuina, morti obnoxiæ & ut ita dicam prophanæ: & indiuidua natura undiq; ſectionem diuiſionemq; patienti, apte coniungi commiſcerine non poſſit, corpore iccirco quodam opus fuit medio, quod illi uehiculum uocant, quæ res diſſidentes inter ſe adeo naturas, & uelu ti contrarias naturali quodam nexu, temporaneisq; uinculis coniungere uincireq; poſſet. Hunc animalem ſpiritum alii: non nulli fantaſticum illum appellant, primum animi corpus, uel ſecundum ſi tribus in deſcenſu utitur uehiculis animus, ut multos ex Academicis uoluiſſe animaduerto: qui eum etiam ſenſuum omnium cõmuniſſimum ſenſiterium eſſe dicunt. Omnes quippe ſenſus fantaſtico miniſtrare ſpiritui, & aſſidue illi famulari & præſto eſſe perhibentur. In hunc igitur ſolutus & uere ſapiens animus, placidaq; quietis trãquillitate, a ſenſuum perturbationibus moleſtiisq; otium agens, quæ extraneas alienasq; in illum naturas paſſionesq; inferre ſolent, quotcunque poſſidet ſpecies & rerum formas, & quot etiam a ſuperiori accipere dicitur mente, deriuare transfundereque cõſueuit: qui ſpeculi in morem perſpicuis inſignitus illuſtratusque imaginibus, in ipſum ut conuenit ab animo traductis, in ſe conuerſo animali illas clariſſime ſpectandas uidendasq; proponit, ex quo certiſſima ueritatis inditia plerunque animaduertit homo, futuraque tum uigilans, tum ſomno compoſitus naturaliter præuidere poteſt. Nihil enim refert utrum concitatus ſpiritus (quod in uigilantibus fieri diximus furore) animum excitet ipſum: latentesque rerum imagines inde elicere ualeat. An contra (quod in ſomniis accidit) animus ipſe expurgato puroque ſpiritui ea quæ poſſidet bona affatim largiatur: eadem enim utriusque diuinationis eſſe cenſetur ratio: licet non eodem procedat modo. Non ſem-

per autem ea quæ animo inſunt uidet homo, quia non ſemper in fan-taſticum illius ſpiritum eorum quæ in animo reſident ueſtigia inſi-gniuntur: quo non moto nihil profectò cernere licet: quemadmodum neque mentis ipſius actionem deprehendere ualemus, priusquam eũ qui patibilis appellatur mouerit intellectum: omne autem quod non eo fit modo nos penitus latet. Quamobrem ſpiritum hunc ut ad hu-iuſmodi peragenda myſteria aptus conueniensque eſſe poſſit, quàm puriſſimum defæcatiſſimumque habere oportet: quod tum religioſis ſa-crorum cerimoniis, necnon philoſophiæ ſtudiis, reliquisque illius expiationibus: tum uictu modico, modeſtisque & temperatis po-tionibus, bonisque inſuper, & diuinarum rerum aſſiduis cogitatio-nibus effici poſſe, ii nobis pro conſtanti tradidere quibus hæc inueſti-gare & perquirere curæ fuit. Non mirum eſt igitur de Eſſeorũ apud iudæos gente diuino ſemper cultui dedita, ut Ioſephus narrat, & Porphyrius etiam memoriæ prodidit, ſi inter eos futura multi præſa-gire ualuerunt, & ideo prophetæ ſunt cognominati: ab animalibus enim per omnem ætatem, & ab omni prorſus uitæ luxu & incon-tinentia eos pertinaciſſime abſtinuiſſe memoriæ proditum eſt: ſolisq; religionis myſteriis & diuinis contemplationibus aſſiduam impendiſ-ſe operam: à quibus uitæ inſtitutis expurgatæ (ut par erat) mentes ſe ipſas facile introſpicere & futura perſpicue poterant præuidere. Si-mili ferè uitæ cultu & inſtituto Pythiam, Dodonæasque uates om-nemque traduxiſſe ætatem, eodemque uictitaſſe modo ab antiquis re-rum ſcriptoribus tradidum eſt. Amphiarai præterea: paſiphaæque in lacedæmone ſomnia nõ aliter proueniſſe uerisimile eſt: in omnibus enim iis una & eadem ferè expurgatorum animorum ſubeſſe uide-tur ratio. Diuina enim prophanis inſinuari poſſe negat Plato. Et hæc de diuinandi genere illo quod natutale uocant, & in uigilantium fu-rorem, dormientiumque fatidica diſterminant ſomnia pro tẽporis bre-uitate ingeniolique noſtri mediocritate dicta ſufficiant. Reliquam uero debiti penſionem qua uobis diſtringor, nulla erit mora (niſi quid aliud forte uidebitur) quin eam cras uobis integram bona fide perſol-uam. iis dictis aſſureximus omnes & inclinata iam ad ueſperam die, domum ire pereximus.

BEMBVS, SIVE DE ANIMORVM IMMORTALITATE.

Petrum Bembum qui Leonis Pont. Max. a ſecretis fuit nemo eſt qui ambigat inter ætatis noſtræ eruditos ferè omnes optimarum artium facile ſibi primas uendicare: neq; id mehercule iniuria: nanq; admirabili quadam a teneris annis ingenii dexteritate bonarum literarum diſciplinas ingreſſus, & excellentiſſimis uſus præceptoribus in magna electiſſimorum librorum copia, neq; ſumptui neq; laboribus parcens ullis, plurimum illis ſtudii impendit & temporis: unde ad eum ſanè literarum peruenit apicem ut ſine controuerſia cum doctiſſimus, tum omnis elegantiæ ſpecimē & ſit & merito ab omnibus eſſe cenſeatur. Verum diuinæ illius philoſophiæ, quæ a Socrate primum exorta, a Platone poſtmodum Academicisq; pertractata & illuſtrata fuit: quæ ſeculi noſtri ignauia haud quaq̄ cognita admodum ſpernitur, cum prius eruditorum ferè omnium animos ſola teneret & cōponeret ſola: illius inq̄ philoſophiæ omnes ferè ad hanc uſq; diem uel ignarum omnino illum, uel neglectorem conſtanter arbitrati ſunt: idq; ipſum ut opinor propterea accidiſſe crediderim, quæ cum illum ſumma quadā animi affectione humanioribus literis delectari animaduerterent: & poeticis interdum ſtudiis pangendisq; carnibus uacare cognoſcerent, grauioribus eum ac planè ſeuerioribus philoſophiæ præceptis adhibuiſſe operam nō exiſtimabant, aut hominum fortaſſe uitio id ſuſpicabantur, qui quod in ſe eſſe non ſentiunt, aut etiam aſſequi ſe poſſe diffidunt, nec habere alium quēpiam, nec conſequi poſſe contendunt. Verum longe aliter ſe res habet. Is nanq; uir cum in cæteris philoſophorum decretis, tum in Academicis præcipue tantos habet progreſſus, ita in reconditos diſciplinæ illius receſſus ſeſe penitus indidit, ut cum excellentibus eo in dogmate uiris non modo ætatis noſtræ, qui ſanè ſunt perpauci, ſed prioris etiā ſeculi tum cum excultior multo erat ætas non immerito cōperari certareq; poſſit: adiunxit præterea tot tantarūq; rerum cognitioni admirabilem quandam eloquentiæ gratiam ut ſiue quid ex tempore proferre uoluerit, ſiue ſcribendo literis mandauerit, ita illius fluat niteatq; oratio, is certe ſcriptionis ſequatur ſtilus, ut unus noſtra ætate, quod raro ſanè prioribus etiam contigit ſeculis, dicendi leporem,

*cum rerum peritia copulaſſe merito uideri poſſit. Quod cum ſæpe ali
as Romæ in publicis adminiſtrationibus, tum ſuperioribus diebus pri
uatim apud nos manifeſtiſſime declarauit: cũ enim Patauii eſſet quo
ex diutino grauiq; morbo conualeſcens ualitudinis recuperãdæ cau-
ſa paulo ante conceſſerat: & ad eum uiſendum ſalutandumq; non-
nulli ſenatorii ordinis uiri primarii conueniſſent, inter quos Antonius
Iuſtinianus & Ioannes Baduarius uiri ingenio doctrinaq; præſtan-
tes erant, quorum alter Ariſtoteli peripateticisq; mirifice erat affe-
ctus: illorumq; etiam placita aliquot annos Venetiis luculenter pro
feſſus fuerat: alter uero Platonem ueterisq; Academiæ aſſertores in
primis admirabatur & extollebat, poſt prima illa ut ualerent, &
quid noui eſſet cæteraq; huiuſmodi quæ primis in cõgreſſibus fieri di
ci ue ſolent cum iam factum eſſet ſilentium, & alterius ille ſermonis
anſam quæreret, ad Antonium cõuerſus & Ioannem qui iuxta ſede
bant. Quid uos inquit Antoni & Ioannes quando philoſophiæ am-
bo egregiam nauatis operam, talibus ingeniis tantaq; eruditione illã
ſecatis diſtrahitisq; & ut ſedicioſi ſolẽt ciues in partes (quod aiũt)
coniunctam illius, & copulatam Rempublicam diſſipatis neq; unã
potius ut eſt, eam eſſe permittitis? Audio enim uos ſæpenumero ue-
ſtris in congreſſibus multum diuque hac de re inuicem diſſidere
& altercari ſolere, cum uterque ueſtrum tanquam pro aris &
focis, pro hæreſi obluctetur, & depugnet ſua. An ignoratis pe-
ripateticos ipſos & Academicos ex eadem quaſi fontis cuiuſdam
origine defluxiſſe, nominibusque ſolum differre illos cum rebus
ſententiisq; inter ſeſe optime congruant & uere concordent? Tum
Antonius dicuntur inquit iſta Bembe dicuntur mehercule facili-
us quam explicentur, & antiquorum nonnulli ut audio, & re-
centiorum etiam aliquot, id ipſum oſtendere ſunt conati, ſed meo
quidem iudicio, non minus ii quàm illi (ut in prouerbio eſt) oleum
& operam perdiderunt. Nec immerito mehercule quando eæ philo-
ſophorum ſectæ pugnantibus inter ſe nixæ decretis non in paucis qui
buſdam aut leuibus ſed in omnibus ferè, & maximis præſertim de re
bus tota (ut aiunt) diametro inter ſeſe diſtare & diſſidere uidentur.
Et quæ tandem ſunt iſta inquit ille in quibus hæc pugnant dogmata
& conuenire non poſſunt. Et Antonius an parua tibi inquit (ut
hinc exordiar) non uerborum ſed rerum potius uidetur eſſe diſſenſio
in iis quæ ſtatim de primis rerum initiis utriq; dicunt & ſentiunt?*

*Noſtri enim quatuor rerum omnium eſſe uoluerunt principes cau-
ſas, materiam ſcilicet formam, efficiens, & finem: illi autem iis
non contenti alias inſuper adiungunt duas, inſtrumentalem ne-
ſcio quam & exemplarem: recte ne: an ſecus haudquaquam
laboro. Non enim id indagare excutereque in præſentia conten-
do, ſed quod diuerſa loquantur & ſentiant (ut facio) id nunc
oſtendere cogito. Mundum præterea noſtri neq; aliquando geni-
tum, neque interiturum unquam pro certo confirmant: illi uero
& a Deo fabrefactum eſſe illum, & quantum in ipſo eſt cor-
rumpi poſſe autumant. Aſtra illi animo ſenſuq; prædita, & ſingu-
laria quædã eſſe animalia dicunt. Nos uero neq; ſeorſum animata ne
q; ſenſibus ingnita, ſed cœli eſſe partes affirmamus. Animos præte-
rea generat Plato & ut ſibi uidetur oſtendit illos eſſe perpetuos. Ari
ſtoteles uero neq; ullum animorum recẽſet ortum neq; planè æterni
tatem declarat. Eoſdem perenniter à ſe ipſis moueri contendit Plato:
ab iiſdem uero omnem motionis abnegat modum Ariſtoteles. Longũ
profecto eſſet & prolyxi operis in quibus ii diſcrepant uiri ſi recenſe
re uellem omnia: de prouidentia: de fato: de diis ipſis: de media dæ-
monum natura: de inferis. Quamobrem temporis anguſtiæ parcens,
& breuitati ſtudens, præſertim cum te audire potius q̃ ipſe dicere
& diſertare cupiam, pauca de multis, & hæc ipſa curſim quæ
mihi ad manum uenerunt nunc in medium attuli. Ex quibus ta-
men uel cæco (ut aiunt) manifeſtum eſſe poteſt Academicos Peripate
ticos ne neq; uerbis unquàm neq; ſententiis fuiſſe concordes. Tum
ille ſubridens ut ſæpe ſolet, quàm accurate inquit, & quàm me-
moriter Antoni collegiſti omnia quæ Peripatetici Academicique
noſtri (utroſque enim æque complector) cum litigare quàm con-
uenire malunt, hac de re in medium afferre ſolent. Quamobrem
tu mihi haudquaquàm aliud agens in præſentia, ſed bene me-
hercule præmeditatus, aut certe ab iis diſceptationibus ſatis recens
huc planè acceſſiſſe uideris. Verum quanquàm non tam dicendi mi-
hi nunc, quàm audiendi habẽda eſſet ratio: adeſtis enim hic duo phi-
loſophiæ lumina: quia tamen nonnulla habere me credo quæ hoc in
loco mediocriter adduci poſſent, quibus (niſi opinione fallor) uerborũ
ſolummodo non rerum ut dixi, inter illos uiros oſtenditur eſſe diſſen
ſio, ea ſi uidetur, ut potero breuiter recẽſebo: niſi forte uos aliud quip
piam huic ſermoni præuertendum putatis. Et quid aliud inquit Ioan*

nes, non ſolum nobis ſed bonarum etiam artium ſtudioſis omnibus, quin potius uniuerſo hominum generi, uel maius a diis immortalibus, uel optabilius contingere unq̃ poſſet, q̃ inueniri quempiam qui ceu honorarius arbiter recto iudicii examine inter Platonem Ariſtotelemq; componere & poſſet & uellet. Verum prolyxa admodum (ut arbitror) iſtiuſmodi eſt res, plenaq; controuerſæ diſſenſionis, & longe uerborum ambages, pluresq; eſſent ut probe innoteſceret cauſa, explicariq; poſſet, comperendinationes faciendæ. Temporis autem breuitas ne dum ad omnia quæ ad tantam pertinere controuerſiam uidentur explicanda non ſufficit, ſed neq; ad ea quæ modo dixit Antonius, quæ quota illorum eſt portio enarranda ſatis commode ſe habere uidetur. Quamobrem non abſurde meo quidem iudicio feceris ſi aliquam ex prædictis ſeorſum cœperis quæſtionẽ, illamq; ut ſoles omnia, diſtincte luculenterq; pertractare contenderis. Vera narras mi Ioannes inquit ille, & ego iam pridem largus pollicitator cogitabam quo nam me conieciſſem imprudens, unde non facile ſanè ob temporis anguſtiam me expedire nunc poſſem. Verum qua nam de re tu audire maleſ? De primis ne rerum initiis? An de mundi genitura, & aſtrorum naturis, an potius de animorum æternitate? quicquid enim horum tibi ſumpſeris ut id ordine explicari queat ſuo integrum ſibi nimirum expoſcet diem. Quid enim aliud inquit Ioannes ex te audire nunc malim, quàm de quo mihi cum Antonio noſtro non conuenit, & pro quo plura ſunt prælia decertata, & adhuc ſub iudice lis eſt. Quid tandem iſtuc eſt inquit ille. Animorum inquit Ioannes æternitatem neſcio an credat Antonius, certe totis contendit uiribus (quod etiam cum loqueretur animaduertere potuiſti) non eſſe illam a Platone noſtro ſufficienter ualideq; demonſtratam. Hac de re hodie, niſi quid aliud forte cogitas diſſerentem te audire percuperem, quando & Academica (ut audio) cum Peripateticis probe coniunxiſti, & profeſſioni alioquin hoc tuæ maxime conſentaneum exiſtat: extinctis enim aliquo interitu animis, omnem funditus tolli religionem eſt neceſſe. Tum ille faciam inquit ut lubet quando & ſponte mea id ſum pollicitus prius, & tibi nunc rem gratam facturum me eſſe percipio. Verum quid noſter Antonius ait? Et Antonius, præuertit me inquit, hac in re Ioannes meus.

id ipſum eni abs te ſi tacuiſſet ille, expoſtulraturus erã. Rẽ igitur mihi gratiſſimam feceris, ſi platonicas de animorum immortalitate rationes docentis more uniuerſas explicaueris, eas præſertim quæ ſcribuntur in Phœdro, quæ mihi cum obſcuræ alioquin & breues, tum haud quaq̃ (ut dixi) quod uolunt oſtendentes non immerito uideri ſolent. Quaſdam enim animis aſcribunt motiones, quibus ſublatis, uel non conceſſis, uniuerſa animorum cõcidat æternitas neceſſe eſt. Tum ille, demonſtrant inquit Antoni & mirifice ſanè demonſtrant animorum æternitatem rationes platonicæ, quod autem breuiter & ſubobſcure fortaſſe id faciant, non eo inficias: res enim de qua agitur multis obſtructa eſt difficultatibus, & antiquorum (ut ſcis) fuit iſte mos res arduas & graues menti potius inſignire uelle, q̃ auribus inculcare. Verum licet pluribus in commentariis ſuis idem hoc facere animaduertatur Plato: de animorũ enim immortalitate & in libris de Rep. loquitur: & in timæo, & phædone non minus diſſerit: non nullaq; etiam hac de re in epiſtolas ab eo ſunt conſperſa, hoc tamen in loco quem a me tibi explicari nunc expetis, peculiariter ex ipſius eſſentia animi, & ex iis quæ illi per ſe ineſſe cenſentur, illius a Platone demõſtratur æternitas: cuius ego inhærens ueſtigiis quandoquidem hoc me ſubire oneris uoluiſtis, & ego libens idipſum recepi hanc totã rẽ pro uirili eo cõcludam modo, qui & facilior mihi, & ad noſtrum diſputandi uſum accommodatior eſſe uidebitur. uerum meminiſſe uos uelim quando ad hoc de animorum æternitate platonicũ cõuiuium, ne q̃ inuitati (ut aiunt) neq; oblati acceſſiſtis hoſpites, ſed ultro uos ingeſſiſtis, ſi non ex dignitate ueſtra, ſi non opipare & laute, ſed ieiune & tenuiter accepti fueritis, ut non mihi ſuccenſere potius, q̃ uobiſmet imputare uelitis. Ardua enim res eſt, plenaq; immenſæ ſubtilitatis de qua eſt agendum, & ad quam non illotis (ut aiunt) manibus pro cul dubio eſſet accedendum. Quamobrem feretis me inq̃t, & æquo ẽt aĩo patiemini, ſi uerbis interdum uti cogar nouis nonnunq̃ etiam ſi externis, cum clarius quippiam nobis illa aut ſignificantius, quàm noſtra exprimere uidebuntur, non uſitato enim admodum calle noſtra progredietur oratio: & ideo omnibus undiq; fulcienda adiuuandaq; eſt adminiculis. ut lubet inquit Ioannes modo rem ipſam intelligamus. Non enim ii ſumus qui uerborum ſplendorem & fucum potius, q̃ res ipſas quærere curemus: perge modo. Propoſitum igitur inquit ille noſtrum, quando uobis ita uidetur, deo cœptis fauente hoc aggrediamur

diamur modo. Conſtitutum nobis eſt in præſentia platonicis rationi-
bus animorum immortalitatem oſtendere, illorumq; cum diuinam
excellentemq;, tum æternam & incorruptibilem declarare naturā:
iſtuc autem non incommode me facturum plane confido ſi prius qui
dem quot ſint corruptionis & interitus modi in medium afferam, do
ceamq; deinceps nullo illorum modo animos poſſe corrūpi. Si enim
hoc ita continget ut arbitror, animorum certe æternitatem omni ab il
lis ſublato interitu proculdubio a me hodie demonſtratam eſſe iudi-
cabo. Ita ne uobis uidetur Antoni & Ioannes? an aliter eſſe cenſetis?
Nobis profecto inquit Antonius (ut pro Ioanne etiam reſpondeam
meo) haud aliter uideri poteſt: quod enim corrumpi & interire ne-
quit, id perpetuo manere & uiuere neceſſe eſt: quam ob rem idipſum
monſtrato modo: hoc enim opus hic labor eſt. Tum ille, probe inquit
exiſtimatis quamobrem ſic uideamus. Quod corrumpitur omne bifa
riam ſanè corrumpi & interire percipitur: aut enim ipſum a ſe ipſo ob
materiam in ſeſe exiſtentem corrumpitur, aut extrinſecus ab alio quo
piam interimitur. Verbi gratia lignum, aut ſponte corrumpitur ſua
ſolitarium iacens, putredine ſcilicet teredinibusq; conſumptum: in ſe
ipſo enim ſui geſtat interitus cauſam, materiam uidelicet, quemadmo
dum in ſuis de Rep. commentariis ſcribit Plàto, aſſerens quæcunque
ſponte ſua intereunt, omnia a domeſtico quodam & interno corrum-
pi uitio: aut rurſum extrinſecus lignum corrūpitur ut cum ab igne
comburitur, ſeu a dolabre acie comminuitur, ſiue ſecatur a ſerra. Va
lens enim ſui natura etiā num perſtare externa interit iniuria. Quo-
niam igitur (ut uidimus) duo ſunt uniuerſales corruptionis modi, ge
minæ iccirco a Platone noſtro in phædro de animorum immortalita-
te afferuntur rationes duorum ui & poteſtate ſyllogiſmorum neceſ-
ſario collectæ quarum altera quidem a ſemetipſo animū deſtrui non
poſſe demonſtrat, quando ſe ipſum mouet animus & ideo mouetur
ſemper. Altera uero quod neq; ab alio perimi poteſt animus clare oſtē
dit, quando aliis omnibus ipſe motionis cuiuſq; eſt initium & origo,
cæterum ad clariorem non minus dictorum, q̃ mox dicendorum in-
telligentiam fortaſſe non erit malum ſyllogiſmos utroſq; cum ſuis ſe-
riatim recenſere propoſitionibus ut uniuerſa iſthæc explicata materia
ueluti ſub oculis poſita, nullo poſthac negotio percipiatur. Prioris igi
tur ratiōis hæc plane eſt ſeries. Animus a ſeipſo mouetur: quod a ſeip
ſo mouetur ſemper mouetur: quod ſemper mouetur eſt immortale:

animus igitur imortalis eſt. Hæc ut diximus ratio nobis ſanè oſtendit a ſe ipſo animum non poſſe corrumpi. Secundæ autem proceſſus ratiocinationis hoc maxime conſtat modo. Animus ſe ipſum mouet: quod ſe ipſum mouet motionis eſt principium: quod eſt principium motionis eſt ingenitum: quod eſt ingenitum eſt incorruptibile: quod eſt incorruptibile eſt immortale: animus igitur eſt immortalis. Hæc autem (ut dictum eſt) ratio peculiariter animorum immortalitatem oſtendit ideo quia a nullo extrinſecus alio deſtrui corrumpiue poteſt animus. Et hæc profecto duæ ſunt illæ rationes quæ de animorum æternitate a Platone in Phædro ſunt adductæ, quas tu Antoni cum breues admodum & conciſas tum difficiles & ſubobſcuras tibi uideri dixiſti, quæ licet ſint duæ, alia (ut diximus) atq; alia animorum immartalitatem oſtendentes uia, quia tamen inter ſe aptæ quodammodo & bene connexæ ſunt, unica uideri utrinq; ſumpta poteſt ratio. Neq; immerito mehercule, quod enim a ſeipſo non deſtruitur, neq; ab alio etiam quopiam deſtrui & corrumpi poteſt: nam cum in ſemet ſui cauſam gerat perennitatis & ſalutis, quo nam modo ab alio deſtrui & corrumpi ualeat uix bene fingi poteſt, quandoquidem ſibi ſemper adeſt, & ſaluum ſe eſſe uult, huiuſmodi autem eſt (ut oſtendetur poſtea) id quod a ſeipſo mouetur. Et rurſum quod ab alio non corrumpitur, ſed principium eſt & cauſa potius ut alia conſeruentur & uiuant omnia, ut id a ſeipſo deſtrui corrumpi ue poſſit haud quaquam poſſibile eſſe uidetur, quale motionis oſtendetur eſſe principium, cum præſertim neq; a ſuperioribus illud corrumpi cauſis ueriſimile ſit, a quibus conſeruatur & fouetur magis: neq; ab iis quæ infra ſunt, cum ipſum eſſentiæ illis initium exiſtat & cauſa, omnibusq; ſui præſentia motionem largiatur & uitam. Si autem a nullo corrumpitur, quo nam modo rurſum ſeipſum corrumpat & deſtruat, iugis omnibus fons exiſtens & origo uitæ reperire ne dum difficile, ſed impoſſibile eſſe uidetur. Recurrũt igitur in ſeſe rationes (ut diximus) iſtæ, quæ licet idem probare concludereq; animaduertuntur ambo, peculiari tamen & propria quadam uia utraq; id facere contendit. Sed neſcio quomodo dum de complicatis connexisq; rationibus iſtis loquimur, noſtra labens ſenſim prætergreſſa eſt oratio, multaq; fluxu rapuit & inuoluit ſuo quæ alioquin non mediocri explicationis indigent cura. Inhibeamus igitur ſi placet, pauliſper, & unde egreſ

ſi ſumus eò redeamus, ut ordine quæq; ſuo & explicentur accuratius, & melius intelligi percipiq; poſſint. In ſupioribus (ſi recte animaduertiſtis) rationibus communis quædam duobus ſyllogiſmis ſumpta eſt propoſitio iſta uidelicet, animus ſe ipſum mouet ſiue a ſeipſo mouetur (nihil enim refert ut arbitror) utro dicatur modo, cum utrobiq; propoſitionis diuerſimodæ prolatæ eadem ſit uis & poteſtas: quod enim ſe ipſum mouet, à ſeipſo mouetur, & iſdem etiam rationis proprie tranſpoſita probe recurrit modus. Hanc igitur imprimis propoſitionem pro uirili explicare conemur: & de natura ſe ipſam mouente, quæ in iis quæ mouentur primaria ſanè eſſe cenſetur, diligenter perquiramus, quam magni certe nominis uiri, & in primis philoſophus Ariſtoteles infirmare & deſtruere ſunt conati. Simul enim propoſitum recte agemus noſtrum, & inter primarios philoſophos Platonem & Ariſtotelem obiter etiam componere poterimus, qui mea quidem ſententia (ut ſæpe dictum eſt) & in aliis ferè omnibus quibus diſſidere uidentur, & in hac præcipue re de qua uerbo tenus litigant, ſententia ipſa rectoq; rationis intellectu bene conueniunt & concordant. cum enim omnes corporeas ab animis motiones ſeiungat Ariſtoteles, & iccirco neq; ſemper moueri, ſed neq; moueri omnino illos aſſerat, haud quaquam merito apud eos qui hanc rem rite perpendere uolunt Platonem taxare poteſt, qui aliam eſſe animorum, aliam corporum aſſerit motionem: & propriis peculiaribusque utraque hæc moueri affirmat motibus. In decimo enim de legibus commentario iſthæc ad uerbum memoriæ prodidit Plato. Trahit quidem animus cœleſtia omnia, & terrena inſuper (& ea quæ in mari ſunt) ſuiſmet motionibus, quarum iſta ſunt nomina: Velle: conſiderare: curare: conſulere: opinari ſiue recte, ſeu perperam, gaudentem: confidentem: dolentem: timentem amantem peroſum. Ex quibus uel cæco (ut aiunt) eſt manifeſtum alias motionis eſſe ſpecies, quas animis aſſignat Plato: & alias quas ab eiſdem Ariſtoteles remouet, & in uerbis ſolum hac de re inter præceptorem & diſcipulum omnem eſſe controuerſiam. Quod enim Ariſtoteles animi affectiones, ſiue ægritudines ſeu paſſiones appellat, id motiones uocat Plato, cum uterque tamen corporeos motus ab animorum eſſentia cenſeat alienos. Neq; hoc inmerito equidē q̄d enī diuiſibili et cōtinuæ cōuenit endelechiæ, indiuiduæ

animorum eſſentiæ qui conuenire poteſt? Verum hæc (ut dixi) pro tà
lium concordia philoſophorum à nobis obiter in præſentia ſint addu
cta, quamobrem ad noſtrũ redeamus propoſitum, probemusq; pro ui
rili aliquod motionis initium in rebus neceſſario reperiri, idꝙ ipſum
naturam eſſe quæ ſe ipſam mouet. Hoc autem præcipue aggredia-
mur modo. Cum planè conſtet perſpicuũq; ſit, eſſe in natura aliquid
quod ab alio manifeſte moueatur, quærendũ ſanè eſt, utrũ ne id quod
mouet, moueat & ipſum ab alio motum, & illũ rurſum ab alio etiã
motum moueat, & ſic ad infinitum, aut circulo illa quæ mouentur
ab alio, ſe inuicem mouent, & a ſe mouentur, ita quod primũ ſemper
moueatur ab ultimo. Aut eſt tandem ad primũ uenire quiddã quod
ſe ipſum mouens, & aliã, à nullo extrinſecus alio moueatur. Neq; ali
us quisꝙ à ſupradictis eorum quæ mouentur omnino reperiri poteſt
modus. Cæterum cum duo illi priores motorũ modi ratione penitus
careant, quoniã neq; infinitas ut ita dicatur, in eſſentiis reperitur ul-
la, infinitorumq; ratio ſub ſciẽtia cadere nulla põt: & circularis ille a
ſe inuicem cũ mouentium, tum motorum cõtextus uniuerſi ordinem
deſtruit, cum idẽ eiuſdem cauſam faciat & cauſatum: ut merito ex-
plodantur illa, ad quiddam ſanè motionis peruenire principium neceſ
ſe eſt, quod iugi perẽniq; uitæ actu cũcta poſt ſe mouet & tempe-
rat: quod eſſe animum & Plato proculdubio, & Ariſtoteles uo-
luerũt, licet his immobilẽ illum eſſe aſſerat. Plato autem naturam ſe
ipſam mouentem eo quo diximus modo cõſtanter aſſeueret. Cæterũ
ſi cõmutentur nomina, & ſeipſum mouẽtis loco ſe ipſum perficiẽs re
ponatur aut ſe ipſo uiuens, & in ſeipſum agẽs & patiens, omnia pro
fecto Ariſtoteli & Platoni ꝙ optime quadrare uidebuntur. Intelle-
ctus ſi quidem quem animi ſupremum ambo eſſe uo'unt caput, &
ſeipſum ĩtelligit, quãdo eius eſſentia illius eſt actio, & ſeipſum perfi
cit: & licet improprie, per tranſumptionem tamen in ſeipſum &
agere & pati nõ inconcinne dicitur: ſed quoniã paulo poſt hac ipſa
de re ſuo dicetur loco, iccirco reprimam me nunc, & non proſequar
longius. Conſtitutum igitur cum ſit in præſentia, & de philoſopho
rum conſenſu utrorunꝙ ſanè compertum & declaratum motionũ
omnium principium & fontem eſſe animum, quod is ſeipſum mo-
ueat, & a ſeipſo moueatur, hoc deinceps uideamus modo. In uni-
uerſa entium omnium latitudine a contratrio in contrarium nusꝙ
niſi per medium commeat pertranſitq; natura, hoc enim modo à

calore in frigus intercedente permeat tepore: & ab albo in nigrum
ſuſco interueniēte tranſmittit: ab oppoſitiſq; ſemꝑ qualitatibus ad op
poſitas per illarū graditur media: quod in anni etiā tēporibus eſt ui
dere: ab æſtate enim ad hyemē, & ab hyeme rurſus ad æſtatis tēpo=
ra natura, hic interiecto uere, illic autumno progreditur medio: &
ad ſummam tum in corporibus ipſis, tum in natura etiam in corpo=
rea omnes à contrario in contrarium tranſitus peculiaribus procul=
dubio fieri mediis animaduertuntur. Simili igitur rationis modo in
propoſito etiam fieri noſtro eſt neceſſe. Cum enim in entium reperias
tur genere id quod ab alio ſolum eſt motum: & rurſum id quod pe=
nitus eſt immobile, interſtitio ſanè reponi in medio neceſſe eſt id qđ
tum mouet, tum mouetur, quod à ſeipſo moueri dicimus unum, in=
q̄ꝫ & idem numero exiſtens & ſubiecto, mouens & motum, ut obi
ter Ariſtotelem & peripateticos caueamus qui animal huiuſmodi eſ
ſe per ſe & a ſe motum autumant. Non enim idem numero & ſubie
cto in ipſo animali mouetur et mouet quippiam, ſed anima quidem
ſolum mouet (ut illis ſanè placet) corpus uero mouetur ſolummodo.
Nō igitur ſe ipſum mouere ꝓprie dicetur aīal cū iſthæc ipſa ꝓprietas
in ſimplici ſolitariaqꝫ natura, quod retro diximus in eodem nume=
ro & ſubiecto reperiri debent, quæ media ut uidimus, reperta eſt in
ter immobilem penitus naturam, & illam quæ ſolum mouetur ab
alio. Et alioquin cum ipſum animal, ut Ariſtoteli aſcribunt, ex im=
mobili quadam natura anima ſcilicet & ab alio mobili corpore uide
licet, plane ſit compoſitum & conflatū, non poteſt id quod in præ=
ſentia quærimus eſſe, ſeipſum ſcilicet mouens & agitans, cum neqꝫ
anima ſecundum illū penitus moueatur, neqꝫ corpus quippiam mo
ueat: ſeipſum autē mouēs, ut græcū bene indicat nomē αὐτοκίνητον,
idem numero & ſubiecto exiſtens tum mouet ſe, tum à ſemet moue
tur. Quamuis (ut ſæpe dictum eſt) ſi recto iudicii examine rem hāc
bene perpendere uellemus, naturam profecto ſe ipſam mouentem de
Ariſtotelis ſententia ipſum eſſe animum non iniuria contendere poſ
ſemus. Scribit enī is uir in phyſicis ſuis iis ferè uerbis. Quod ſi opus
fuerit determinare utrum nam ſit motionis initium & cauſa, ſe ip=
ſum mouens uidelicet, an id quod ab alio mouetur, illud profe=
cto ſine controuerſia omnes dabunt: principium autem motionis
omnium animum eſſe apud philoſophum Ariſtotelem clarius eſt q̄ꝫ
ut aliquo oſtēſionis egeat adminiculo. Præterea cum animatum om

ne ab inanimi ipſa ſit diſterminatum diſtinctumque uita: uiuere autem nihil aliud ſit quàm intrinſecus ab anima per illius altricem agitarri poteſtatem, quam in ſuis de anima commentariis, motionem tum ad nutrimentum, tum ad augumenta & decrementa philoſophus uocat Ariſtoteles, cur non de illius etiam ſententia à ſeipſo mobilis ideſt αὐτοκίνητοσ iure dicetur animus, qui ſua ſe ſponte excitat, & corpus ita agitat & impellit. Verum hæc in præſentia obiter ſint tranſcurſa. Cæterum quoniam complures hac de re huc uſque & uariæ in medium ſunt adductæ rationes, nonnullaque etiam interiecta, quæ & ſi ad propoſitum faciunt negotium, interpellata tamen dicendi ſerie, obſcuriorem fortaſſe quàm deſideramns orationem effecerunt noſtram, ſi uolentibus uobis facere me crederem, breuiter quæ dicta ſunt colligerem omnia, ut & uniuerſa de qua agitur res melius innoteſceret, & ſub uno ſtatim contuitu apte teneretur. Sub hæc dicta cum reticuiſſet ille, ceu quid ſibi mandaretur expectans, Antoniusque & Ioannes iſtuc ſumme ſe cupere dixiſſent, rurſum hoc exorſus eſt modo. Initium eſſe quiddam Antoni & Ioannes, originemque motionum omnium (ut animaduertiſtis) neceſſaria diuiſione collegimus: idque ipſum eſſe animum Platonis Ariſtotelisque conſenſu planè diiudicauimus, porro eum in interſtitio collocatum medio perſpeximus naturæ penitus immobilis & illius quæ ſolum mouetur ab alio: quamobrem non immerito diximus motionum omnium animum eſſe principium: & qui ſeſe ipſum moueret, & a ſemet moueretur: quod Græci unico exprimentes uocabulo apte & ſignificanter αὐτοκίνητον appellant: inde etiam ad quotidianum loquendi uſum res iſta perueniſſe uidetur. Animatum enim omne id appellat uulgus quod à ſeipſo moueri ideſt intrinſecus agitari percipiunt, ceu animæ ſit iſta uis & poteſtas ſeipſam prius, & corpus deinceps mouendi. Quemadmodum enim in entium quæ intelligunt ordine quiddam eſt quod ab alio intelligendi accipit munus, ueluti de Ariſtotelis ſententia mens illa eſt quam poteſtate intellectum uocat ille, aliud autem à ſeipſo intellectionem habet quam impertit alteri, ipſum autem cum omnimodæ ſit fons & origo intellectionis, & alia ſanè omnia & ſeipſum non minus intelligit, ut illa eſt mens quam actu intellectum

Peripatetici appellant. Ita in iis quæ mouentur, hæc quidem ab aliis ſolum agitari mouerique percipiuntur, ut corpora ſunt omnia: illa uero & aliis motum præſtant omnibus, & ſe ipſa mouere nata ſunt, quales eſſe animos retro (ut arbitror) manifeſte ſatis eſt demonſtratum. Hæc igitur diuina animorum eſt natura iugi ſeipſam motione ſemper agitans, quam in ſuis de legibus commentariis diuinus ille Plato primum omnium motionum initium, & unicam eſſe cauſam præclare demonſtrat. nam & efficiens motionis eſt cauſa: & exemplaris: & finalis, quæ propriæ ueræque entium ſunt cauſæ. Formalis enim ſiue ſpecifica cum in producta factaque reperiatur re, immo res ipſa ſit iam effecta, cauſatum potius quàm cauſa merito exiſtimari poteſt. Materia autem longius etiam à uera cauſæ diſtat ratione, cum in earum reponatur numero cauſarum quæ à philoſophantibus ſine quibus non, appellari conſueuerunt. Quamobrem in iiſdem de legibus commentariis diuinus Plato omnium eſſe cauſam motionum naturam ſeipſam mouentem alia etiam oſtendere uolens uia, ſi omnia inquit quæ mouentur ſtarent, quid nam eſſet id quod primo moueretur? An illud ſanè quod ſua ſponte & à ſeipſo mouetur? Neque hoc ab re. Si enim id quod motrici prope ſit cauſæ manifeſto moueri uidemus, omnibus quæ alieno mouentur impulſu quieſcentibus, profecto hæc ipſa ſe mouens natura cum in ſe motricem gerat poteſtatem illique non ſolum fiat propior, ſed uniatur etiam & copuletur, quin immo omnem eſſentiæ ſuæ inde capiat rationem, & prima mouebitur utique, & alia motu ſuo mouebit omnia. Ambigimus autem nos hac de re, & non facile rationi obtemperamus, quia corporeis emancipati ſenſibus, & illorum iudicantes arbitrio, mentis obtuſos & hebetes oculos habemus. Quemadmodum enim ſi quispiam aut loci uitio: ſicut de Cimeriorum dicitur populis: aut caſu etiam aliquo, ſolis nanque conſpexiſſet iubar diei tamen cerneret claritatem, is merito mehercule dubitaret diſquireretque quæ nam tam immenſi ſplendoris exiſteret cauſa. Ita quia animum ipſum non cernit uulgus, & ab oculorum conſuetudine difficulter ſe abdicat, motionis illum eſſe principium, & à ſeipſo moueri non immerito

ambigere animaduertitur. Qui tamen cum alia moueat omnia, mul-
to prius ſeipſum mouere ueriſimile eſt, haud diſſimili mehercule com
memorati ſolis exemplo, qui alia illuſtrans omnia, multo prius ſe ip-
ſum ſplendidiſſimo uegetat, & replet lumine. Vnum quodq; enim
(ut recte phyſici dicunt) perfecta actionum ſuarum ſemper orditur
initia. Verum enim uero cum ſit conſtitutum, & ſatis (ut arbitror)
ex dictis oſtenſum, motionum omnium initium eſſe animum: et quod
is ſe ipſum ſponte mouet ſua, & a ſeipſo mouetur, facilior profecto
poſt hoc & longe clarior Platonicæ deductio rationis exiſtet, per
quam illius demõſtratur æternitas: quod enim a ſe ipſo mouetur cum
ſemper ſibi adſit, & nuſquam ſe deſerat abſiſtatq; nuſquàm, ſemper
moueri neceſſe eſt. Si enim quæ mouentur ab alio eo uſq; moueri ani-
maduertuntur quo ad uſq; motori adhærent & appropinquant ſuo,
quid illi conſentaneum eſt accidere naturæ, quæ non tantum coniun-
ctam, ſed unitam etiam & conſubſtãtialem (ut ita dicam) ſibi habet
motricem uim? Nihil aliud profecto niſi perenniter illam & ſemper
agitari & moueri. Animi enim motio finem ideo nunq̃ eſt habitura,
quia nunquam ſe ipſe deſerturus eſt animus: quod autem finem non
habet, ſemper eſt: agitetur igitur animus ſemper neceſſe eſt. Ex quo de-
inceps illius certiſſima ratione colligitur æternitas. Animi nanq; mo-
tus illius eſt uita, cum in ipſo principium & origo omnis reperiatur
uitæ. Cæterum hoc in loco obiter uos admonitos uoluerim, hanc phi
loſophi rationem non ex probabilibus quæ fidem ſolum faciant proce
dere rationibus ſed certiſſimæ neceſſitatem in ſe demonſtrationis habe
re. Ex primis enim & per ſe, & in ſe inuicem recurrentibus, quæ con
uertibilia iuniores uocant philoſophi, manifeſtiſſime deducitur, ex
quibus omnis ſanè conflatur ſcientiæ modus. Quod enim princi
pium eſt motus, ſe ipſum mouet, & ſemper mouet: & quod ſe ipſum
mouet, tum ſemper mouet, tum motionis eſt principium uniuerſæ. Et
rurſum, quod inceſſanter mouet, & ſe ipſum mouet, & omnibus
aliis prima motionis præſtat initia. Sed alia etiam uia iſtuc ipſum oſtẽ
di demonſtrariq; hoc maxime poteſt modo: id quod præſtare ualet ex
cellentius quippiam aliquo in genere & dignius, idem profecto eoſ-
dem in genere inferius uiliusq; aliquid facile præſtare poterit: excellẽ
tius autem ſine controuerſia eſt & dignius, bene eſſe, q̃ ipſum ſimplex
eſſe: id autem ſibi ipſi præſtat animus quando ſe excolit & perficit,
& a corporis ſe contagio ſeuocat & abducit. Præſtabit igitur ſibi &
ipſum

ipſum eſſe: animi autem eſſe illius eſt uita. Vita uero nihil aliud eſſe cenſetur niſi perennis quædam iugisque motio: ſibi ipſi igitur motũ præſtabit, & a ſeipſo mouebitur animus. Quamobrem hoc etiam modo ex inceſſanti illius motu animi apparebit æternitas. Nec immerito mehercule, diuina enim omnia, & quæ aliquid primo aliis præſtare impertirique uidentur, a ſemet incipere & exordiri neceſſe eſt: quod uel claro diurni ſyderis exemplo nobis clarere poteſt: ſoluamq; cuncta lumine colluſtrans ſuo, ipſum certe eſt lumen, ſplẽdorisq; fons & origo uniuerſi. Quamobrem cum cæteris omnibus uitam & motum præſtet animus: illius enim gratia Ariſtoteles αὐτοκίνητον, *id eſt à ſeipſo motum appellat animal, multo profecto magis & prius ſibiipſi & uitam præſtare & motionem neceſſe eſt. Semper igitur mouetur animus & deficit nunquã: quæcunque autem externo agitantur impulſu cum in ſeipſis motricem illam non habeãt uim, aliquando motum aliò recipientia: quandoque etiam illum amittere eſt neceſſe. Ceſſante autem illo, ceſſat uita inquit Plato: motum enim animi, illius (ut diximus) intelligi uult uitam. Cæterum hoc in loco de cœli corpore non contemnenda ſanè oritur difficultas. Si enim quoniam ſemper mouetur à ſemet illud moueri conceſſerimus, nõ ſolum animo, ſed corpori etiam principium & originem dabimus motionis: quod fieri haud quaquàm poteſt ut unius, ſcilicet rei duo prima reperiantur exordia. Si autem* ἑτεροκίνητον, *id eſt alterius impulſu agitatum illud eſſe dixerimus, de Platonis ſententia aliquando à motu eſſe ceſſaturum illud, & interiturum quandoque concedere cogemur: quod exceptis paucis, philoſophantium concedit nemo. Vtrinque igitur (ut percipitis) nos urgẽt anguſtiæ, & in ſalebris (ut aiunt) noſtra uerſatur oratio: quamobrem complananda mihi ueritatis eſt uia, hocque pro uirili in primis eſt explicandum, ſimulq; Platonis dicto in præſentia moderandum. Hoc autem maxime aggrediamur modo. Id quod a ſe mouetur quod* αὐτοκίνητον *græci uocant (nihil enim prohibet ut opinor, breuitatis perſpicuitatisque cauſa iſtuc ſæpius uſurpare uocabulum) in duplici percipitur eſſe differẽtia: aut enim ſimplex eſt nulli obnoxium diuiſioni et omni prorſus carens parte: & huiuſmodi proprie & eſt, & dicitur* αὐτοκίνητον *qualis eſt animus: aut eſt interuallis quibusdam, quas dimẽſiones uocant iam diſtinctum, & corpoream habens molem, quod licet in proprie* αὐτοκίνητον *tamen et ipſum appellatur, cuiuſmodi eſſe, cœ-*

lum animaduertitur: quod quia corpus eſt, & ideo à motiuis totius fonte diſtat animo ἑτεροκίνητον merito dici poteſt: quoniam autem in corporum genere primum eſt, materiaq; caret tranſmutabili: & connatam in eſſentia ſua gerit uitam à qua diſſeritur nunq̃, unde etiam perpetuo mouetur, icc irco ad illius ſimilitudinem quod proprie tale eſt αὐτοκίνητον non ab re appellari poteſt: Eſt igitur cœlũ media quædam inter id quod uere a ſe mouetur: et id quod proprie mouetur ab alio, collocata conſtitutaq́ natura, utriuſq; particeps rei: et utrorunq; licet improprie ſortita tamen, ut dictum eſt, nomen: neq; enim αὐτοκίνητον per ſe, neq́ ἑτεροκίνητον proprie cœli eſt corpus, cum & moueatur ab animo, & inceſſabili ſemper motione uerſetur. Cæterum haudquaq́ immerito hoc illi cõtingere uidetur: ſemper. enim ſecundarum ſummitates & apices rerum (ut uniuerſi ſe ruetur continuitas) omniaq́ conuenientibus repleantur medi is, & primorum copulantur extremis: & illorum non nihil ſapere naturæ perhibentur. Cum igitur primum in corporum genere ſit cœlum: ultimum autem intelligibilis naturæ ſit animus, complicari copulariq; iſthæc & ſimilitudinem conuenientiamq́ ad ſe inuicem habere quãdam neceſſe eſt: quamobrem æthereum corpus ſi ueluti anima quædam & uita extenſa quodammodo, & in molẽ diſpertita à ſe moueri, & indeſinenter perpetuoq́ agitari dicatur, non perperam profecto falſoq́ dicetur: connatam enim (ut diximus) & ceu commixtam in eſſentia ſua gerit uitam, à qua cum deſeratur nuſq̃, perpetua icc irco motione uerſatur. Cæterum alia hoc in loco ex iis quæ dicta ſunt oritur difficultas. Sunt enim qui nobis dant, & id quidem libenter, à ſe ipſo moueri ſemperq́ agitari animũ: addunt tamẽ id illi contingere donec fuerit, uerum nihil prohibere eum quandoq; extingui & interire. Quos non ab re percontandos in præſentia ducimus utrum ne cũ interit (ut uolunt) animus, illius ante ceſſat actio quã αὐτοκίνησίαν græci, nos ingem ſui ipſius motionem dicemus, poſtmodum non ipſius deficit eſſentia: aut e contrario prius ipſa deſinit eſſentia, poſtea uero perennis illa interit motio. An ſimul eſſentia deficit & motio: præter enim tris iſtos alius profecto inueniri non poteſt modus. Cæterum cum neque eſſentia ante actum poſſit deſinere: ab illa nanque omnis fluit operatio & motus: parique modo, neque actus ipſe ante eſſentiam deſtrui corrumpique poſſit, conſtitutum enim conceſſumque ab illis eſt

donec perſtat animus perpetuo illum a ſemet ipſo moueri. Tertium
neceſſario concedendum, in animi ſcilicet interitu ambo ſimul deſine
re, eſſentiam uidelicet & actionem: aut quod idem ualet, eſſe ipſius,
& eius motionem. Rurſum igitur hoc ita conſtituto, abſentes aduer
ſarios ac ſi adeſſent iſto interrogemus modo. quandoquidem uultis
o uiri, immo concedere nunc coacti eſtis animum interire quia ſimul
(ut dictauit ratio) & eſſentia deficit & motio à quonam huiuſ
modi accidere illi dicemus interitum. Profecto aut à ſe deſtruatur
animus, aut ab alio extrinſecus interimatur neceſſe eſt: quod in ſupe
rioribus clariſſimo ligni docuimus exemplo: neq; ſanè eſt dare terti
um illius interitus modum. Cæterum tantum abeſt ut ſeipſum inte
rimat corrumpatq; animus, ut ſe perenni illo & ut ita dicam, eſſen
tiali ſaluet potius & cuſtodiat motu, uitamq; iugiter foueat ſuam.
Simplex præterea animi eſt natura, neq; habet in ſe quicq̃ admixtũ
quod diſpar ſit ſui atq; diſſimile, Quamobrem neq; diuidi uſq̃ neq;
interire poteſt: quod quia naturæ ſecus accidit corporeæ, iccirco a ſe
ipſa ſatisfacere illam aliquando & diſſipari neceſſe eſt. Sed neq; ex
trinſecus ab alio quopiam interimetur animus, alioquin non ἀυτο
κίνητοσ eſſet ille, ſed ἑτεροκίνητοσ cum externa ingruente ui ad
interitum compellatur, contra id quod poſitum à nobis cõceſſumq;
retro fuerat, animum ſcilicet dum animus eſt, & à ſe ipſo moueri, et
inceſſanter moueri. Præterea ſi ab alio deſtruitur animus aut à ſupe
rioribus longeq; ſe dignioribus deſtruetur cauſis: aut ab infra ſe poſi
tis ignobilioribus ue. Atqui ſuperiores omnes ſupra animum colloca
tæ ſtantesq; cauſæ illum perficiunt potius & ſaluũ uolunt. Diuina
enim huiuſmodi ſanè ſunt omnia, haudquaq̃ inuida, & bonorũ ſuo
rum large munifica, redundantiq; ſalutaria bonitate: inferiores non
hoc efficere nequeunt cauſæ, cum illi obſequantur & pareant magis
& ab illo ceu à perenni quodã fontis exordio ſuarũ auſpicentur ini
tia motionum. Non igitur à ſemetipſo, ſed neq; ab alio quopiam (ut
oſtenſum eſt) deſtrui poteſt animus, quamobrem immortalem illum
proculdubio incorruptibilẽ ſemper manere neceſſe eſt. Eſt et alia ſub
tilis mehercule & de naturæ penetralibus eruta ratio id ipſum hoc
efficiens & cogẽs modo. Cũ enim corruptionis totius & oïs interi
tus (quẽadmodũ ĩ phyſicis philoſophus docet Ariſtoteles) priuatio
exiſtat cauſa, id certe qđ iſtuc nõ admittit incõmodũ nulli unq̃ pa
tere corruptiõi neceſſe eſt: porro neq; forma ipſa quã et ſpeciẽ uocãt,

*neque quod ſuapte natura formæ eſt particeps, priuationem in ſe reci
pere ullam animaduertuntur: illa q̄dem merito, quoniam nihil ſuum
admittit recipitq́ contrarium: formæ autē contraria eſt priuatio. Hoc
uero ideo, quia dum eſt connatum ſemper habet ſuæ formæ p̄ſentiam
quāobrem contrariā recipere priuationem haud quaq́ poteſt. Ignis
enim quia congenitā habet caliditatē, icc irco frigiditatem admittere
nullam poteſt. Cum autem animus quædam ſit forma & ſpecies pri
uatione ſemper carens, omni prorſus carebit interitu. Neq́ hoc ab re
mehercule, q̄d enim corrumpitur omne ideo corrūpi & interire cenſe
tur quia naturam in ſe habet quandam quæ aduētitias & externas
(ut ita dicam) formarum admittit impreſſiones & icc irco contraria
facile recipit omnia, quinimmo ceu idipſum habeat muneris, in iis al
ternare per uices uariarique nata eſt, qua quoniam caret animus, ideo
omni prorſus carere interitu eſt neceſſe. Habet autem ſubſtantia illa,
quam compoſitam phyſici uocant eſſentiam, ab ea de qua loquimur
natura, quam Ylen græci, nos recto materiam appellamus uocabulo,
indefinitum quicquid habet omne & inconſtans, & lubricum. Con
tinuæ nanque mutationi & corruptioni male obnoxium eſt om
ne; nunquam eodem conſiſtens gradu, ſed ſemper Protei modo labens
& præterfluens: & fiens uerius quàm factum: & quod generari
potius dicatur, quàm uere exiſtere. Siquidem momentaneum ſolum
modo habet eſſe, cum utrinque non eſſe liquido habere percipiatur:
ante quidem quia generabile eſt: retro autem quia eſt corruptibile.
Ab huiuſmodi igitur materiæ natura compoſita tot incommoda pa
titur eſſentia: à forma autem, ſiue ſpecie, & ipſum habet eſſe, & de
terminatam eſſendi poſſidet rationem: & omnino quod perfectum
quiddam in entium eſt genere: & quod exiſtit huiuſmodi quale eſſe
percipitur, omnia illi merito refert accepta. Ex quibus omnibus cla
re (ut arbitror) animorum patet æternitas: & rationis explanatio
prioris Platonici ſyllogiſmi etiam eſt manifeſta quo in ſuperioribus
dixeramus animi immortalitatem ea, ſcilicet oſtendi uia quoniam
a ſemetipſo deſtrui corrumpique non poteſt animus. Secunda au
tem ratio per quam eadem animorum, licet modo alio oſtenditur
immortalitas, unicam in ſe ancipitem recipit propoſitionē, eam ſcilicet
quæ dicit motionis ingenitum eſſe principium: nanq́ aliæ tum cōmu
nes ſunt, & in ſuperiori explicatæ ratione: tum autē non ſolum à Pla
tone, ſed ab Ariſtotele etiā et p̄ipateticis cōprobatæ: quāobrē dimiſſis*

illis hanc ipſam de qua ambigere quiſpiam poſſet diligenter in præſentia excutiamus. Sunt enim qui dicant ingenitum eſſe, non omni cõuenire principio. Nam nihil prohibere quippiam alicuius eſſe principium, non tamen id eſſe ingenitum: & exemplo etiam ſe iuuant, ecce inquiunt Æacidarum principium eſt Æacus, & tamen is generatione non caret: ad infirmandam autem deſtruendamq; propoſitionis comunitatem unicam aiunt ſufficere adductam inſtantiam. iis igitur occurrentes dicimus principium quantum ad propoſitam ſpectat rem, illud certe eſſe quod primo uniuerſam illius cuius dicitur eſſe principiũ, producit ſpeciẽ: uerbi cauſa ipſe homo quod αὐτοάνθρωπον Græci, nos hominis ideam, ſiue ſpeciem ſeu exemplar dicimus, omnes ubique poteſtate ſua producit homines. Similique modo ipſum æquale, omnes in omni genere efficit æqualitates et αὐτοκίνητον omnes motionum omnium producit rationes. Huiuſmodi autem ingenita eſſe principia eſt neceſſe, eo ſcilicet modo quo animaduertuntur eſſe principia. Nihil enim prohibet eadem ut intelligibilia ſunt, uerbi cauſa, aut intelligentia, aut entia, ab aliis ſanè prouenire principiis uerum eo rationis modo principia non exiſtunt, ſed ab aliis defluunt emanantq; principiis. Principium igitur omne, ut eſt huiuſmodi, ingenitum proculdubio eſſe neceſſe eſt. Non enim fit principium eorum quippiam quorum principium dicitur: uerbi gratia, intellectus principiũ intellectionis exiſtẽs non aliunde, ſed à ſemetipſo intellectionẽ habere cenſetur. Ens ipſum aliorum omnium eſſendi cauſa & origo non ab alio, ſed à ſeipſo eſſentiam poſſidet: ipſe ſol uniuerſi fons & principium luminis, nuſq̃ id accipit quod omnibus impertit iubar. Verum cur ego hac in re tam diu et uobis fortaſſe negotium præbeo; & ipſe inuicẽ mihi faceſſo quæ unico facillime uerbo concludi poteſt. Principium motionis ingenitum eſſe contendimus, nec immerito id quidem, nam ſi genitum eſſe confirmetur, cum generatio omnis, aut motus ſit, aut non ſine motu, ante omnem motionem dicere ſanè cogemur eſſe motum, quod cum per ſe ſit abſurdum, & manifeſtam in ſe contineat repugnãtiam: tum etiam abſurdius fieri uidetur quàdo ad infinitum nobis hac in re progreſſionis aperit modum, in nullo cogitationis termino firmãte ſe animo, ſed motum ſemper ante motũ indeſinenter ſibi affligente & nuſquàm ſtante. Concedendũ igitur eſt (ut arbitror) principium omne ut eſt huiuſmodi, eſſe ingenitum, quare motionis etiam principium eſſe ingenitum fatendum eſt. Cæte

rum quoniam in Platonica ſecundæ rationis oſtenſione plures etiam partialium rationum latitant modi occulta probantes ui principium omne ingenitum eſſe. Age quandoquidem hanc cœpimus nauare operam, & uobis non aliud uidetur agendum illos etiam breuiter & curſim (ut aiunt) explicemus. Principium omne primo eſt id quod eſſe dicitur, uerbi gratia, principium luminis primo luminoſum eſſe cenſetur. Caloris principium primo calidum & eſt, & eſſe dicitur. Similiter alia principia omnia hoc ſe habere modo fatendum eſt. Nullum genitum primo tale eſt, cum omne genitum ab alio ſit generatum & ab alio procedat ſimili. Nullum igitur principium eſt genitum: ingenitum igitur: præterea cum omne genitum ex alio generetur ſui ortus principio, ſi genitum detur eſſe principium, ex principio utique aliquo erit genitum, quamobrem principii (ut retro uiſum eſt) erit principium & ad infinitum principiorum extendetur progreſſio. Adhuc etiam omne genitum ex aliquo non huiuſmodi conſtitui generariq; percipitur: homo nanque ex non homine: animal ex non animali generatur: & in iis etiam quæ arte fiunt ſimilis illorum fabricæ deprehenditur eſſe ratio. Lectulus enim fit ex non lectulo: & domus ex non domo fabricatur. Quamobrem ſi uſquam generaretur principium ex non principio utique fieret: & rurſum cum omne (ut diximus) genitum ex principio generaretur, ex principio fieret principium. Ex non principio igitur, & rurſum ex principio generabitur principium, ſi generationem aliquam illi aſſignare uoluerimus quo nihil certe abſurdius, aut pugnans magis dici aut comminiſci poteſt. Satis igitur (ut arbitror) ex dictis oſtenſum eſt ingenitum eſſe principium. Ingenitum autem omne incorruptibile eſt, quicquid autem corrumpi non poteſt æternum eſt, quod eſt æternum neq; morti obnoxium eſt, neq; aliquo interit modo. Animorum igitur eſſentia incorruptibilis eſt & immortalis, iugi ſe ipſam uegetans motu, & omnes inſuper motionum ſpecies id eſt uitæ modos, ex ſeſe inceſſanter producens & proferens. Cæterum quoniam ſemoto a principii natura generationis exordio, corruptionis etiam ueriſimiliter ſemouendus eſt finis, hoc certe in loco uniuerſa de animorum immortalitate ſufficienter commodeq; concluſa uideri poterat ratio, cum & alioquin omnes hac in re omnium conſentiant philoſophorum ſectæ, & Ariſtoteles euidenter in ſuis de cœlo commentariis ingenitum omne incorruptibile etiam eſſe demon-

ſtret. quamobrem ſi recte meminiſtis, in iis quæ retro diximus, hac de re me non eſſe uerba facturum non immerito præ me tuli. Quia tamen diuinus Plato ſiue admirabili quadam ingenij copia & ubertate, nihil intactum hac in re, nihil non excuſſum dimittit, ſiue id potius de compoſito hominum cauſa facit, ut omnibus illi numeris diuinam in ſe agnoſcant & uenerentur partem, & iccirco non ſolum ingenitum ſed incorruptibile etiam probat eſſe principium. Age & nos illius rationem quæ non ex directo (ut aiunt) propoſitum, ſed per impoſſibile ſequens ad oppoſitum, concludit datum, breuiter hoc explicemus modo. Si principium (ut dictat ratio) incorruptibile non eſt, corruptibile utiq; erit. Supponatur igitur corruptum eſſe principium. Corrupto certe principio neq; ipſum ab alio quopiam poterit reſtitui & effici: neque aliud quippiam ab illo fieri produci ue poterit. Quoniam enim omne quod generatur ex aliquo generari principio neceſſe eſt, interempto certe deſtructoq; illo, nihil profecto poterit aliud generari. Et rurſum, neque ipſum ab alio quopiam fieri produciq; poterit, quoniam omne quod fit ex quodam fieri principio conceſſum eſt: poſitum autem fuit principium eſſe corruptum. Quamobrem ceu rerum omnium præciſa enectaq; radice, nihil inde emergere pullulareq; amplius poterit. Incorruptibile igitur eſt principium, uel omne (ut inquit Plato) decidat cœlum neceſſe eſt, generatioq; intereat & ceſſet uniuerſa, motionis interempto principio primo. Quod cum animi eſſe naturam in ſuperioribus clare ſit oſtenſum, animum incorruptibilem eſſe & immortalem ſumma eſt neceſſitas, cuius ut probatum eſt, neque a ſe uſquàm, neque ab alio quopiam deſtrui corrumpi que poteſt eſſentia. Vèrum hoc quiſpiam in loco ob ea quæ retro dicta ſunt, de elementorum naturis non immerito poſſet ambigere: cum enim in anima elementa ſint omnia, & uniuerſa in hoc philoſophorum omnium conſentiat natio, ad peculiaria tamen quæq; ferri loca, & interno agitari principio animaduertuntur. Ignis enim naturæ permiſſus ſuæ ſumma petit ſtatim. Terræ autem Gleba non prohibita recta defertur ad ima. Animantis quin etiam extincti corpus ſponte ſua ad corruptionem moueri percipitur. Quamobrem aut non omnium eſſe motionum principium animum concedere planè cogemur, ſi illa in anima ut ſunt, fatebimur eſſe

corpora, aut ſi dixerimus animata, ad inconuenientius profe-
cto quiddam & abſurdius merito deuoluemur, in putreſcente
animalis cadauere largitorem uitæ & eſſentiæ animum collocantes,
deſtructionisq; & interitus cauſam illum eſſe aſſeuerantes. Ad has
igitur & ad iſtius modi alias uerborum potius q̃ rerum obiectiones
unica & eadem facili occurrentes uia, omnium principium motionũ
eſſe affirmamus animum, idq̃; omni aſſeueratione contendimus, qui
iugi perpetuaq; ſui agitatione, & omnia motionum ex ſeſe producit
genera, & rebus inſuper omnibus eſſe largitur & uitã. Nam & ele-
menta ipſa de quibus præſens ambigit ratio quæ inania eſſe pecu-
liari partialiq̃; uere exiſtimantur anima, ab ipſo certe uniuerſi ani-
mo nihilominus fouentur et animantur omnia, ab eodẽq; illorum in-
tercedente natura ad propria quæq; moueri loca certum eſt. Natu-
ram enim & in iis ipſis, & in aliis etiam omnibus, animi ueſtigium
quoddam & exemplum eſſe proculdubio elegantiores omnes uolue-
re philoſophi: pariq; rationis modo extincti animantis corpus cũ uni-
uerſi quædam ſit portio, animo præditum quodammodo eſſe faten-
dum eſt. Quemadmodum enim in nobis quæcunq; ſunt omnia, ex-
crementa etiam & ſordes dum inſunt uitali quodam participare cõ-
tineriq; calido animaduertuntur, ita quæcunq; circumiectu ſuo ca-
pax complectitur mundus, omnia illius complecti contineriq; ani-
mo uero conſentaneum eſt. Mouetur igitur ab uniuerſi animo ani-
mantis extinctum corpus, non ad corruptionem ſanè & interitum:
dudum enim id interiit animal, ſed ad eſſe aliud, & ad aliã uniuer-
ſitatis transfertur indigentiam. Ad commodum enim decensq; uni-
uerſi motus omnes ſuos mundanus temperat animus. Quod etiam
in corporibus facere noſtris partialem naturã animaduertere licet,
cum pro indigentia ſui hos quidem in nobis diſſipat & conſumit hu-
mores, alios uero corrigit & emendat, nonnullos autem ceu rebelles
& noxios procul à ſe abdicat & expellit. Et hæc de animorum
immortalitate, & platonicis hac ſuper re adductis rationibus, quæ
mihi in promptu fuerunt, et pro tẽpore ſeſe mihi obtulerunt, in medi-
um libens mehercule attuli, ut & utrorunq; ueſtrum quos pluri-
mi ſanè facio, morem gererem uoluntati. Voluiſtis enim me quid
de iis ſentirem oſtendere, et ut mihi etiam ipſi non minus ſatisfacerẽ
ſi diuinam hominis partem merita præconiorum laude pro uirili cõ
celebrarem. Laus enim animi meo quidẽ indicio eſt uel immenſa, &

omnes

*omnes uerborũ omnium celebritates exuperans, illius explicata oſten
ſaque natura qua hominum genus peculiari quodam domeſticoq; co
gnationis uinculo proxime ad deos ipſos accedere ſanè exiſtimatur.
Nec me præterit multas etiam alias hac ipſa de re cum antiquorum
tum recentium philoſophorum idem oſtendentium in præſentia ad-
duci poſſe rationes, ſed non omnia (ut aiunt) nunc excutiẽda ſunt ua
ſaria. Et alioquin noua ſermonum præſertim longorum exordia, tem
poris non patitur breuitas, cum & ipſa iam inclinet dies, & nonnul-
la fortaße alicui ueſtrum ſunt obeunda negotia, quorum mihi in pri-
mis eſt habẽda ratio: quamobrem dicendi finem faciam, ſi iſtuc prius
ceu coronidem quãdam ſermoni addidero meo, in animorum, ſcilicet
natura, ut ex Platonicis uidimus rationibus, ternarium reperiri iſtud
quod illorum dignationem exactamq; proculdubio ĩdicat perfectio-
nem. Scitis enim inter alios hunc eſſe perfectiſſimum numerum, tum
quia ex imparium genere primus reperitur, tum quia numerorum ſo
lus principium medium & finem illum præciſe conſtituentes cõtinet
partes. In animi uero natura ternariũ eſt, ſeipſum ſcilicet mouens: ſem
per motum: immortale: ita quod unum quodãmodo & tria idem cen
ſetur eſſe animus: in quibus etiam cauſarum quidam eſſe percipitur or
do. Primum enim ſecundi cauſa, illud autem tertii non immerito eſſe
perhibetur. Verbi gratia, ſeipſum mouens cauſa eſt ſemper moti: &
motum ſemper ĩmortalitatis eſt cauſa. Cum enim iſthæc duo (ut re-
tro diximus) in entium reperiantur genere, immobile ſcilicet prorſus
quod omni motu, & omni melius eſt uita: ceu illud eſt unum quod
omnem ſupereminet eſſentiam, & primariæ inſuper unitates. Et rur-
ſum id quod externo agitatur principio quod peius & inferius omni
proculdubio exiſtit uita: id certe quod ſeipſum mouet et uicinius ipſi
immobili eſſentiæ, & ſimilius eſſe cenſetur. Sẽper enim quod ſeipſum
mouet appetit & uult ſe ſaluum eſſe, quemadmodũ ſemper eſt ipſum
prorſus immobile, primum uidelicet omnium principium: ipſum uero
immortale illi appropiquare magis uidetur naturæ, quæ mouetur ab
alio, cum à mortis priuatione dicatur: ceu illud ĩterni priuatione mo
tus ab alio moueri cenſetur. Quamobrem ĩmobilia omnia ſupra ipſum
ſunt immortale: immortalitas enim uita quædam eſt, & ueluti ani-
morum eſſentiæ ſpiritus quidam. Hæc igitur ternarii ratio in animo
rum (ut dictum eſt) ſpectatur eſſentia, qui cum inter immobile peni
tus, & ab alio extrinſecus mobili planè exiſtãt medii: quod in unico*

τοῦ αὐτοκινήτου uocabulo ſignificanter et diuine expreſſit Plato: illud enim αὐτὸ nobiliores ſuperioresque animis indicat eſſentias: illud autem κινητοῦ inferiores uilioresque ſignare uidetur naturas. Per primam quidem Ternarii ipſius partem immobili magis appropinquare cernuntur eſſentiæ: per extremam uero uiciniores ei (ut diximus) fiunt naturæ, quæ ſolum mouetur ab alio, & externo agitatur impulſu. Hæc cum ille non minore grauitatis indicio, quam uerborum lepore & copia recenſuiſſet: omniumque expectationi mirifice ſatisfeciſſet, cogitabundo ſimilis finem loquēdi fecit, ut ex oris illius habitu planè coniectauerint omnes plura illi hac de re quæ rite dici poſſent alia occurrere & animo obuerſari. Quamobrem Antonius qui attentiſſimam alioquin illi præſtiterat operam, & omnem illius ſermonem ſiccis (ut aiunt) auribus, ebiberat, poſtquam omnia in illum admirationis ſuæ præconia, non minus uere quam largiter effudit, quandoquidem iquit eruditiſſime Bembe Hoc Platonico diſputationis conuiuio allecti potius quam ſaciati abs te diſcedimus, nihil prohibet (quæ tua eſt liberalitas) nos denuo, ut pro iis etiam loquar, cras aut perendie ad reliqua conuiuas accipere. Hac enim re nihil gratius nobis, neque magis ex animo quicquam facere poteris. Accedemus igitur uel non uocati: & ego ſi nihil aliud, integram tibi ſanè huiuſmodi eſculentorum afferam famem. Tum ille ſubridens hilare ut ſemper tuo inquit iure mi Antoni omnia de me tibi polliceri libere potes. Verum memineris (ut in prouerbio eſt) ne collecta ad conuiuium exigas: & cum dicto aſſurrexit, idque omnes fecerunt. Pauloque poſt inde diſceſſum eſt.

ALVEROTVS, SIVÈ DE TRIBVS ANI-MORVM VEHICVLIS.

Alue Capella. Cap. Et tu Luca amãtiſſime. Lu. Vnde nã, et quo? Cap. Verona redeo quo me li-teris ſuꝑioribus diebus Daniel Rhenerius aduo-cauit qui iſthic (ut noſti(præfectũ agit cũ quo mi-hi a pueris magna beneuolẽtiæ & amoris ĩterce-dit neceſſitudo. Ad te aũt ueniebã ſi quid uelles, nã cras aut ad ſummũ perendie Venetias ire co-gito ut & ſenatui meo quã debeo p̃ſtem operam (compluſculos enim abſui dies) & meos ĩſuper reuiſam. L. Mirabar eũdẽ Capella, & ubi nã eſſes cõiectari haud facile poterã: nam neq; te hic uidebã quo dum ades deãbulatum uenire ſoles, et te Venetiis nõ eſſe certo ſciebã. Cæte-rũ bene hẽt quãdo hic ĩcolumẽ te uideo, nãq; dum aderis meo arbitra-tu te frui potero et de re quadã mea oportune ẽt cõſulere quæ cũ non leuis ſit momẽti et angit me (ut par eſt) et ꝗd cõſilii de illa capiã du-biũ me animi facit. Oportune igitur uenisti nã cũ te prudẽtia ĩſignem ſemꝑ noui tum mei ẽt in primis amantiſſimũ quãobrem (ut ſpero) me ab hac animi ꝑplexitate facile explicabis. Ca. Ludis ut ſoles Luca & me cauillo ĩpetis. An tibi deſunt quæ ineas conſilia tua p̃ſertim in re, quẽ tum ob ĩgenii p̃ſens ſemꝑ acumẽ tum ꝑꝑ multiplicẽ rerũ experiẽtiã alii cõſulere ſolent. L. Age age Cap. notiora q̃ſo, nãq; me iis p̃poſteris laudibus quas neq; ĩ me eẽ cognoſco, neq; recipio, nõ ornas ſed oneras: et alioqn fugit ne te uulgatũ illud, hoĩes ꝓpriis in rebus haud quaq̃ recte ꝑſpicere ſed ualde ſæpenumero cecutire: necnõ ægrotos medicos nõ ſe ipſos curare ſed alios q̃ ſibi medeãtur adhibere ſolitos? Et ꝑfecto ita ſe res hẽt: affectus eñi et cõmotus aĩus haud quaq̃ rite deſpicere et iudicare ualet. Cõſiliũ nãq; affectioni cõtrariũ ut ſanè eſt, ita nõ ĩme-rito ab oĩbus hmõi eſſe cẽſetur. Ca. Quãdo ita tibi uidetur Luca id fi-at qđ expetis: nihil eñi ꝓhibet mea oĩa quãtulacũq; ſunt tibi p̃ſto ſem-per eſſe, et alioqn Homericũ me mouet illud duo ſimul oĩa melius et rectius: uerũ hac ſi placet cõditione id fiet ut anteq̃ qđ ad te ꝑtinet aggrediamur, quãdo ut uidetur in p̃ſentia uacas & ego hodie ut me de uia colligã, nihil aliud agere decreui, mihi feriati ꝑlyxeq; narra-re uelis q̃ ſuꝑioribus diebus cũ apud Aluerotũ cœnaretis tu et Leoni-noſter aliiq; p̃terea eiuſdẽ notæ uiri, diſceptata fuerũt. q̃dã eñi mihi nõ q̃ cõuiuio (ut aiũt) collecta, ſed ſelecta potius et recõdita Veronæ

*Baptiſta Turius noſter uir (ut noſti) & bene eruditus & bonarum
litetarum ſtudioſiſſimus qui illi interfuit conuiuio per capita diſcur-
rendo tetigit potius q̃ enarrauit. Quæ tamen mihi adeo inſederunt,
ſic me audiendi quæ reliqua fuere uehementi deſiderio repleuerunt:
ut nihil æque doleam q̃ me illi ſuauiſſimo conuiuio non interfuiſſe. Di
ſcumbentiũ enim unus fuiſſem certo ſcio. Verum tu mi Luca quando
ut dixi in præſentia nihil tibi ut opinor aliud eſt agendum: & qua
es memoria rem totã te tenere non dubito, me amœniſſimi illius conui
uii et uere Socratici (ut fieri põt) participẽ facere uelis: rem enĩ mihi
gratiſſimam feceris ſi illa omnia quo fuerunt enarrata ordine recen-
ſueris. Poſtmodum ſi uidebitur opera conſilioque meo quando id tibi
curæ eſt, ad omnia iure tuo uti poteris. Locus quinetiam iſte non ni-
hil nos admonere uidetur ut hic totam rem iſtam commode transiga
mus. Riparum enim toros propter hunc amœniſſimum fluuium mol
lis conueſtit herba omnesque ruris iocunditates & gratias urbanus
iſte facile ſuperat amnis ubi & tu melius commodiusque ſermones
illos recenſere poteris: & ego inuicem quem de uia cœpi laborem gra
te quieſcendo deponam. L. Ad rem (mehercule) iocundam me reuo-
cas capella: quæ mihi eo ſuauior ſanè memoratu erit quo tibi rem gra
tam (ex iis quæ dixiſti) me facturum eſſe intelligo: & alioqn iſthæc
ipſa ſæpius retractata non ſolum non ſaciant nouitatiſque gratiam
deperdunt. Sed mirum quantum ſemper oblectent magis, audienti-
umque auribus ueluti recentia iocundiſſimum quendam diſcendi re
linquunt pruritũ. Conſidamus igitur hic quando ita tibi placet nãq
ego te pluribus non tenebo, ſed rem omnẽ quo geſta fuit ordine a prin
cipio exordiri aggrediar. Cap. Sic faciamus. L. Superioribus diebus
Capella dum apud Aluerotum noſtrum inuitati (diem enim nata-
lem celebrabat) diſcumberemus. Ego & Leonicus & Hieronymus
medicus frater meus: necnon Baptiſta Turius de quo iſthæc in audi-
ſti, & alter Baptiſta cognomento Leo philoſophiæ & literarum de-
litiæ. Aliiq præterea complures Alueroti neceſſarii: laute ſanè, &
opipare accepti ſuimus noſti enim uiri minime parci uitæ cultum, &
cum aliis in rebus: tum in hoc conuictus ſympoſiorumq genere non
profuſam & ſuperfluentem, ſed ciuilem & aptam magnificentiam.
Et quoniam non corporibus ſolum eruditus hoſpes: ſed animis etiam
cõſultum uolebat. Inter epulas aderat Anagnoſtes eius ut arbitror ex
ſorore nepos puer quidem ille & adhuc impubis. Verum ut apparuit*

literis excultus nanque ſcite admodum lectitabat claraque & ſuaui uoce conuiuarum animos tum leniter demulcebat: tum etiam ad dictorum intelligentiam neſcio quomodo efficaciter excitabat. Lectio autẽ fuit de ſexto æneidos libro, ubi altius caput diuinus extollens Maro, & ueluti poeticæ oblitus philoſophum plane induit eumque non de trìuio: ſed melioris (ut aiunt) notæ: quando ſcilicet de mundi agit anima menteque ipſum iugi motione intrinſecus agitante ex quo prima rerum initia, quæ elementa uocant prodiere: mox etiam & animalium genera omnia: nihil autem prohibet (ut arbitror) & carmina ipſa nũc ſubtexere: quæ mihi adeo placent, ita animo penitus inſident & inhærent meo ut quoties illum relaxare uolo iſthæc ipſa decantem profundiſſimumque illorum ſenſum dulci coniunctum lepore ſuauiter mente reuoluam. Sunt autem (ut noſti) iſta.

Principio cœlum & terras camposq; liquentes
Lucentemq; globum lunæ Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit: totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumq; genus uitæq; uolantum
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus:
Igneus eſt ollis uigor & cœleſtis origo
Seminibus quantum non noxia corpora tardant
Terreniq; hebetant artus moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque dolent gaudentq; nec auras
Deſpiciunt clauſæ tenebris & carcere cæco.
Quin & ſupremo cum lumine uita relinquit
Non tamen omne malum miſeris nec funditus omnes
Corporeæ excedunt peſtes, penitusq; neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris
Ergo exercentur pœnis, ueterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes
Suſpenſæ ad uentos, aliis ſub gurgite uaſto
Infectum eluitur ſcelus aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes: exinde per amplum
Mittimur Heliſium: & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem: purumq; reliquit
Aethereum ſenſum et Aurai ſimplicis ignem.

Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno
Scilicet immemores ſupera ut conuexa reuiſant,
Rurſus & incipiant in corpora uelle reuerti.

Ca. Ita uiuam mi Luca ut iſta ſemper admiratus ſum carmina, et la tentiores quoſdam illis ſubeſſe ſenſus ſemper exiſtimaui quam quomo do ab interpretibus habentur expoſita. Non enim (illorum pace dixe rim) Virgilianum apicem illi mihi contingere uidentur, uerum proſe quere. Spero nanque hodie quæ ab illis habere nũquam potui a te cer te habiturum. Lu. De me nihil expectes Capella, neque tibi quicquã promittas, non enim is ſum qui iſthæc recte explicare poſſim: ſed au ditos referam ſermones, tu poſtmodum illos penſiculabis: hodie nanq; merum me narratorem habebis. Cap. Vt lubet. perge modo. Lu. Sub iis igitur lectis ſecundæ iam afferebantur menſæ, pomorum uariis ge neribus & omni bellariorum apparatu & copia refertæ: tacebantq; omnes ut mihi uidebatur lectorum carminum uerba ſenſusque exa minantes & animo retractantes. Sed inter cæteros clara mehercule admodum Leonici noſtri fuit admiratio, qui ueluti extra ſepoſitus et quodam afflatus ſpiritu bis exclamauit: euge, euge Maro, ſtatimque conticuit eo corporis habitu oculorumque contuitu quem ii qui ecſta ſim patiuntur manifeſtò habere ſolent. Et Aluerotus cum Anagno ſtæ nutu ſilentium indixiſſet ad Lenoicum conuerſus quid tu inquit Leonice in ſupremam (ut aiunt) mentis arcem te penitus recepiſti: & tanquam lethen ad fundum biberis & loci ſanè oblitus es, & tempo is. An te fugit conuiuiorum hilaritatis condimenta quædam præſen tium eſſe ſermones, triſteſque et ſeueras huiuſmodi cogitationes a ſym poſiorum iocunditatibus ſemper fuiſſe exploſas. Effare igitur, et ſi nõ aliud, id ſaltem quod in præſentia animo uerſas eloquere. Videris enim mihi Virgilianis carminibus ueluti pregnans effectus torqueri quodammodo, & non belle te habere niſi cito pepereris. Ita eſt inquit ille ſuauiſſime Aluerote, et me puer ille ceu non poeticis uerſibus: ſed magicis quibuſdam cantationum præſtigiis excantaſſet: ſic externa uit ut niſi tu me interpellaſſes: & uerbis tuis me mihi reſtituiſſes, ad huc hærerem. Et quid eſt inquit Aluerotus quod te adeo affecit ut cæterorum oblitus illis ſumma animi intentione uacares, ita ut im pru dens opinor & id te facere neſciẽs ſubito exclamares, euge, euge Ma ro. Conſiderabam inquit ille Aluerote quonam afflatus ſpiritu nul

lius non philoſophiæ peritus Maro illa deprompſiſſet, quæ omnia Academicorum, Stoicorumque decreta: ea inquam quæ ad uniuerſum hoc animal pertinent omnia in ſe animalium genera complexum quem mundum appellamus, comprehendunt & continent. Tangit enim in primis illam quam cum Academici & Stoici, tum peripatetici fere omnes mundi uocant animam uniuerſæ illius infuſam molis eamque penitus cunctaſque illius partes perenni quadam tranabiliq; ſpiritus natura uiuificantem animalq; hoc maximum efficientem & animantem, cuius corpus quicquid ſenſu percipitur merito eſſe cenſetur. Stoicorum quinetiam dogmatis peculiariter meminit qui calorem igneamque naturam quo aluntur creſcuntque omnia & iugi motione cientur, mundo illiuſque partibus includi uolunt. omne etenim de illorum ſententia quod uiuit: ſiue animal, ſiue terra editum, id certe uiuit propter incluſum in eo calorem: ex quo intelligi ſanè debet eam caloris naturam uim habere in ſeſe uitalem per omnem mundum pertinentem, & omnia in illo permeantem: quod noſter hic Maro cum uigorem igneum, tum cœleſtem uocat originem. Vera narras inquit Leonice & iſthæc ipſa Virgiliani exponunt interpretes: uerum de animorum circuitu poſteaquam hinc emigrauerint, & de illorum rurſus ad corpora deſcenſu, & quibus id eueniat cauſis, præterea de illorum purgatione, pœnarumue quas expendunt generibus de quibus hic loquitur Maro, aut nihil omnino, aut ſatis exigua, & frigida mehercule ueluti comminiſcentes in medium adducunt. Quare rogo te ſi quid habes, habes autem certo ſcio, ut ne graueris id & mihi, & iiſdem omnibus qui te tacentes rogare uidentur recenſere, egregiumque hunc philoſophiæ Colophonem Natali meo apponere. Recondita inquit ille Aluerote & non uulgata philoſophiæ expoſtulas myſteria quæ hoc in loco Maro noſter potius tangit quam exprimit. De partialibus enim animorum naturis ut mihi uideris, deque uitarum electionibus: aſcenſu quinetiam illorum & deſcenſu audire deſideras: temporumque periodis quibus cum in cœlo, tum uiciſſim in terris humani degunt animi. Et Aluerotus iſthæc ipſa inquit Leonice audire percupio: præterea de pœnarum apud inferos generibus quibus impuri ſonteſque plectuntur animi: illorumque purgationibus, a quibus in priſtinam reſtituti naturam ſublimes poſthoc

*euadunt, & uice craſſi ſolitarique cuiusdam corporis cuius in terris
curam gerebant uniuerſi ipſius cum aliis eiusdem notæ animis effi-
ciuntur curatores. Hæc enim & hic tangere uidetur* Maro, *& ego
apud* Ciceronem *noſtrum quoſdamque etiam alios ueteris memoriæ
authores uidi potius quam plane intellexi: nō enim is ſum qui iis præ-
ſertim de rebus impudenter mihi blandiri uelim.* Non *immerito in-
quit ille iſta tibi* Aluerote *obſcura & non bene peruia eſſe uidentur
nam & re ipſa huiuſmodi ſanè ſunt, & auribus præterea tuis (ut opi
nor) inſolita. Noua autem ſemper omnia præſertim à communi remo
ta uſu, & ſi non ſuapte natura, nouitate tamen ipſa duriuſcula ui-
deri ſolent.* Sunt *præterea quædam quæ non recte conſiderata me-
rito hac in re difficultatem augent: & quæ nouitiorum philoſophan
tium haud quaquam concedit natio, quo ſcilicet rationis modo hu-
mani mouentur animi & modo ſurſum uerſus: alias deorſum ſtatis
quibuſdam temporum curriculis ferantur.* Corporum *enim huiuſmō
di ſanè ſunt motiones.* Animus *autem cum ex hoc terreo craſſoque
emerſit corpore ad ſuam poſtliminio reuerſus naturam, in corporea cē
ſetur eſſentia.* Parique *rationis modo in corporeum quippiam pati à
corpore, et aut aqua dilui, aut igne (ut inq̄t* Maro*) exuri haud quaq̄
uero conſentaneum eſſe uidetur.* Pœnarū *igitur hoc rationis modo ſe
cundū quoſdam: ſuppliciorumq̄ apud inferos ratio, uana ſanè erunt
inaniaq; uerborum tericulamēta anicularumq̄ fabellis q̄ ſimillima,
uulgi quidem animos non nihil fortaſſe mouentia, apud eruditos aūt
& conſtantes uiros pro futilibus ſemꝑ habita & nunc etiā habenda.*
Et Aluerotus *iſta ſunt inquit* Leon. *quæ ex te audire ꝑcupimus (ut
pro iis etiam loquar qui iamdudū idipſum mihi nutu ſignificāt) qua-
re quando nihil aliud in p̄ſentia nobis eſt p̄uertendum, hoc diei reli-
quum ſi placet iis ſermonibus iocūde & utiliter cōponamus.* Cunq̄
cæteri id ut facere uellet Leonicū *rogaßent, ſubridens ille de cōpoſito
inquit (ut* Videtur*) uirgilianos uerſus illos* Anagnoſtē *recitare uolui
ſtis ut iſthæc uobis de me exq̄rendi daretur occaſio.* Verum *nulla eſt
inuidia q̄n ea nunc ex me audiatis quæ ego ex multiiuga* Academi
corū lectione collegi. Vniuerſam *enim rem iſtam* Platone *duce uiri il
li abunde ſanè in cōmentariis ꝑtractant ſuis, quē proculdubio ſecu-
tus hic eſſe uidetur* Maro. Cæterū *anteq̄ exordiar uos oēs nūc admo
nitos eē uolo ut ea dicēdorū ꝓbetis teneatisue ſola q̄ noſtratiū. i. chri
ſtianorū diuinis cōprobantur decretis.* Cætera *uero explodatis.* Hæc

enim

enim uere cœlitus delapſa philoſophia, ut de Tireſia inqt Homerus, ſola ſapere uidetur cætere uero tanq̃ umbræ uagantur. Ab omniũ igitur opifice initium facientes illumq; tota mente (ut par eſt) uenerati dicimus & ueraciter aſſeueramus, eum cum aliorum omnium quæ ſenſu intelligentia uẽ comprehendi poſſunt: tum partialium animorũ de quibus mox uerba facturi ſumus primam: ueram: ſolãq; eſſe cauſam. quapropter hunc deorum hominumq; patrem uniuerſa merito appellauit antiquitas. Ab hoc autem in corpora humanos emanare, uel potius illis adeſſe animos, non tempore aliquo aut motu, ſed non alia magis expreſſæ rei ſimilitudine q̃ ut a ſolis lumine radius ipſi ſeſe inſinuat oculo, pro intellectus noſtri captu dicere poſſumus. Non enim ineffabile huiuſmodi myſterium, aut recte intelligere (ut arbitror) aut commode eloqui hominibus eſt conceſſum. Diuinitus autem id efficiatur ſicut illi uiſum eſt. Nos autem quod Academici ſenſerunt qui eiuſmodi de re inter reliquos philoſophos ſine cõtrouerſia & melius & copioſius ſunt loquuti pro uirili noſtra in præſentia explicare contendamus. Humanum igitur ũ animum mẽtium diuinarum ultimum, & mutabili quadam natura præditum eſſe uoluerunt, æternum quidem illum & morti minime obnoxium cum ob illam qua præditus eſt eſſentiam ſe ipſam mouentem & nunquã ſe deſerentem, ut in phædro, & in commentariis de Rep. oſtẽdit Plato: tum propter opificem cauſam a qua primo eſt productus: immediatis enim effectibus quæq; producens cauſa multum certe ſui condonat & concedit. Hanc igitur de qua loquimur ultimam mentem, humanum uidelicet animum, ut mundi incola efficiatur: mundanusq; rite appellari poſſit corpus quiddam cõnatum & ab archite cto illo primario fabrefactum habere neceſſe eſt, ſine illo nãq; in mũdo ſolummodo uiuit illo qui intelligibilis appellatur cum hoc uero ſenſibilis eſt portio uniuerſi: æthereum igitur corpus purum limpidumq; & totum illuſtre illi ſummus applicuit opifex: neq; id (me hercule) ſine cauſa. Vltimam enim mentem ſupremo primum adhærere corpori conſentaneum uero eſſe uidetur: neq; adhærere ſolum ſed etiam penitus infundi. Et hoc profecto eſt quod in Timæo diuinus ſcribit Plato ubi poſtquàm ſphærarum animisætherea aſſignauit uehicula, humanos etiam animos conſimilibus uti uehiculis uoluit, æthereumq; illis corpus applicuit a quibus ceu ab omnium opifice attributis nuſq̃ abſoluuntur animi, ſed illa ſemper uiuificant &

mouent: eoque certe modo ſempiterna etiam & immortalia reddunt. Verum hoc in loco anceps profecto inter Academicos exoritur quæſtio, utrum uidelicet humanus animus ſine corpore iſto æthereo quod eius uehiculum uocant, & nos poſthac illos imitati huiuſmodi utemur uocabulo: nobilior meliorque erat quàm cum illi iſthuc adiungitur corpoſculum, aut ignobilior & deterior. Si enim nobilior de per ſe & ſolitarius erat animus, profecto inquiunt ſphærarum animis quibus ſtatim productis peculiaria opifex adiungit uehicula, humanus erat nobilior animus nullo ante adiuncto uehiculo: quod neque uera dictat ratio diuinos illos animos ab omni prorſus generationis labe abſolutos & liberos: iis qui in generationem decidunt animis eſſe ignobiliores deterioresue: neque Academicorum quiſpiam, aut omnino philoſophantium aliquis dicere unquam eſt auſus. Si autem uehiculi iſtius appendiculo nobiliorem melioremque illum eſſe dicemus, alia rurſum uia ſagax reclamat ratio abſurdum & ab omni penitus ueritate alienum eſſe dictitans ſummi illius opificis fabricam iuſta reprehēſione non carere, a quo non perfectiſſimum ſtatim ſuo in genere proceſſiſſet opus. Sed ab eo quod præter naturam eſt productionis ſuæ fecißet initium, quandoquidem ab imperfectiori ad perfectius quiddam & melius uehiculi applicatione humanus procederet animus. In ſalebris igitur (ut aiunt) de ſui ipſius natura anceps & dubius hæret animus, cum utrinque ut uiſum eſt non ſatis perniciæ occurrant anguſtiæ. Cæterum iidem ipſi qui hanc infligere plagam uiſi ſunt, efficatia ſtatim ſolutionis afferunt medicamenta. Dicunt enim cum animorum tum uehiculorum ipſorum productiones à rerum opifice ſimul emanaſſe nullo temporis medio interuallo: prioris autem & poſterioris uocabulis neceſſario quodammodo uti oportere quando non aliter animorum excellentia a corporis (ut ita dicam) ignobilitate & depreſſione uerbis indicari & exprimi recte poſſit. Cum igitur partiales ſemper animi ætherea illa annexa habeāt uehicula, nuſquàmque illa (ut poſt etiam uidebimus) deponant & exuant, eiuſdem ſemper nobilitatis dignationiſque non iniuria eſſe cenſentur. Tunc Aluerotus profecto inquit Leon. Egregius iſtuc ipſum ſenſiſſe uidetur uates: primique huius corpuſculi & animorum uehiculi recte ſe intelligentibus indicamenta poſuiſſe: cum poſt illorum purgationem æthereum reſtare ſenſum & auræ ſimplicis ignem ſcripſit. Et Leon. Vera inquit narras Aluerote. Cæterū poetarū more eo in loco noſter Maro id quod

habetur pro eo quod habet ſanè poſuiſſe uidetur. Senſus enim in corpore eſt, & ꝑprie ſine corpore eſſe nõ poteſt: pro uehiculi igitur ætherea eſſentia ſenſum poſuit æthereum. Verum de iſtiuſmodi ſenſu mox plura: nunc de uehiculorum naturis proſequemur. Poſt æthereũ hoc corpus quo ceu curru quodam deſcenſurus in generationem uehitur animus, quod de natura ſui purum illuſtreq́ & aſtro ſimile eſſe aſſeuerant, anteq̃ ad tetrum iſtuc compoſitumue et mortale decidat corpus quod terreum oſtreaceũq; merito appellant, alia induere corpora humanum animum quas ſimplices uocant tunicas eſt neceſſe. Naturales enim huiuſmodi progreſſiones non niſi conuenientibus fieri mediis merito eſt cenſendum. Hoc autem ſecundum animi uehiculũ eſſe dicunt ex ſimplicibus conſtans elementis & ipſum cere tenue & ſimplex, ſed multum quantum ab æthereo illo peculiari connatoq́ animorum uehiculo diſtans, cum ſynceritate puritateq; ipſa, tum excellentis dignatione naturæ: quod illis non opificem cauſam uerum nouitios ſecundosque efficere deos, ideſt elementares ſphærarum animos autumant. Quamobrem poſthac elementare hoc ingreſſus uehiculum animus non ſolum mundanus, quod ut eſſet a primo habuit uehiculo, appellatur, ſed ad hoc generationis etiam (ut aiunt) ciuis efficitur. In uniuerſi enim parte illa cõceſſit in qua cum actiones omnimodæ tum mutabilium rerum paſſiones affectiõesq́ manifeſto fieri conſpiciuntur. Cum hoc poſthac ultimo loco terreum compoſitumq́ ingredi cenſetur corpus: quod ultimũ illius uehiculũ nuncupatur, cũ re uera teter tenebricoſusq́ potius appellari debeat carcer quàm uehiculum. Mortale quippe id eſt & corruptibile neq; hoc ſemel ut uidetur, & exiſtimat uulgus, ſed continuo. nam ſingulis horarũ momentis interit nuſquãq́ eodẽ permanet in ſtatu. Quod etiam oſtraceũ, ſimilitudine a duro obſtipoq; oſtreornm tegumento deducta Diuinus appellauit Plato. Et quoniã in corporũ natura ab animorũ eſſentiis ceu a lumine radii, peculiares propriæq; uitarum dependent ſpecies cum quibus mox ipſi etiã prodeunt ſenſus, ut ipſum æthereũ corpus primũ animi uehiculũ ſimplex purumq́ et aſtro ſimile eſſe perhibetur, ita perẽnis in illud ĩmortaliſq; ab eodem animo uitæ emanat ſpecies deficiens nunq̃, illiq́ ſemper adhærens, cuius cauſam retro diximus aĩorum cũ huiuſmodi corporibus perpetuã ĩdiſſolubilẽq́ planè eſſe copulã. Neq; id (mehercule) ſine rõne cẽſetur: nã cũ ꝑ ſuã eſſẽtiã corpori uitã pſtet animus, eſſentia certe illius ſempiterna uita eſt

ſempiterna: porro ſempiterna uita cui adhæret primo eidem ſempiter no adhærere neceſſe eſt: & cum animorum perpetua ſit eſſentia corpus ſibi proximum perpetuo animare uiuificareq; par eſt. Nam perpetuæ eſſentiæ proprius actus uiuificatio eſt ſempiterna. Et hoc eſt profecto (ut id etiam obiter dicatur) quod recte perſpicientibus Ariſtotelem innuere uoluiſſe uero conſentaneũ eſt, quãdo in ſecundo de animaliũ generatione cõmentario cum oſtendiſſet intellectualem animam à corpore eſſe ſeparabilem propterea quod cũ illius operatione corporea non cõmunicat operatio ſubiungit huic animorũ ſpeciei corpus certe aliquod cõuenire quod ſit à genituræ corpore ſeperabile. Et hæc ꝓfecto illa ẽ uitæ ſpecies per quã ut pleriſq; in locis more ſuo refert Plato, alis præditus inſignituſq; animus & ſimilis diis effectus cum eiſdẽ uniuerſum tẽperat & regit mundũ. In ſecundo autẽ animorum uehiculo quod a nouitiis diximus præſtari efficiq; diis uitæ quædã influitur ſpecies nõ immortalis illa quidẽ et perpetuo manens ut prior illa de qua dictum eſt uita: uerũ diuturna quædã & longeua: & quæ multis annorũ curriculis cũ illo perſeueret: de qua mox plura dicemus. In poſtremo uero eorundẽ uehiculo quod ex uariis multiformibuſq; conflatũ naturis materiale & cõpoſitum terreumq; merito appllauimus, uitæ influitur ſpecies quæ morti obnoxia leuibus de cauſis facile corrũpitur & cito deficit ſimulq; cũ ipſo interit corpore. Pari quin etiã rationis modo triplices dicũtur eſſe ſenſus ab animorum eſſentiis in tria hæc corpora trifariã cõſtituti. Et in primo quidem unicus eſt ſenſus & is immortalis et ſimplex paſſionibus q; haudquaq; obnoxius & omni puritate cõſpicuus, quod noſter tãgere uidetur Maro cũ dicit purũq; reliquit æthereum ſenſum. Hunc præterea uirtuti quã phantaſiã uocãt eandẽ habere naturã pleriq; academicorũ uoluerũt & utrorũq; eſſentiã utriſq; comunẽ eſſe dixerunt. In ſecundo uero animorũ uehiculo quod tũ ſpiritale & elemẽtale, tum aereũ à prædominante uocãt elemẽto. Vnicus etiã dicitur eſſe ſenſus nõ ſeorſum ꝗdẽ habens auditũ, ſeorſumq; uiſionẽ, reliquosq; eo modo ſenſus, ſed unitos ſanè & in idẽ deductos, qua certe ratione principalẽ (ut arbitror) & unicũ uocat ſenſum Ariſtoteles illum qui de cæterorum operationibus ſenſuũ conſtans fert iudiciũ. Cæterũ is a priori de quo diximus diſtat ſenſu quoniã neq; ea excellit puritate quã ſimplicis auræ ignẽ uocat Maro, & paſſioni plane eſt obnoxius, nãq; ſuperiora quidẽ cõprehendere nõ cenſetur, inferiora au.

temſolũ & extranea patiẽdo ſuſcipit & admittit. In tertio autẽ ua
biculo quod pluribus appellauimus uocabulis, ſed terreũ præcipue
Academici à prædominãte uocant elemẽto. Animi uis & præſentia
pluresefficit ſenſus & omnes patibiles: unitasq; diſſipatur & didu
citur illa quæ in ſuperioribus cenſetur eſſe uehiculis: imbecillitateq;
ſua is quinq; partito diſiũctus ſenſus, ſenſibiles ſibi ſpecies haud qua
quã cõtinere conſeruareq: poteſt. Vt igitur quæ de animorũ uita ſenſu
q; in iis quæ recẽſuimus uehiculis Academici memoriæ prodiderũt
pro uirili breuiter perſtringamus, ſciendum eſt humanos animos in
æthereo quidẽ uehiculo ceu mundanos Deos uniuerſalẽ influere ui=
tæ ſpeciẽ cum qua uniuerſum (ut dicũt) cũ ſuperioribus animis mũ=
dum tẽperant & gubernãt. In ſecundo uero uehiculo cũ quo genera
tiõis effecti ſunt ciues partialiter ut inquiũt uniuerſalem infundunt
uitã cũ. ſ. eo in ſtatu non uni tantũ addicti ſunt animi, ſed ad uarias
uitarũ ſpecies arbitratu electione ue ſua inſinuare ſe poſſunt. In ter=
tio autem uehiculo craſſo illo & terreo, partialis, immo ſingularis
potius uitæ conſtituitur ſpecies cum uniuerſi uice nutu ſuo ſingula
ris cuiuſdam rei curatores moderatoresq; humani efficiuntur animi.
Et hoc eſt quod de pẽnarum fluxione, illorũq; exinde ad inferna ca
ſu Diuinus refert Plato. ſimiliq; rationis uia in illis ſenſus differẽtias
uariãt & modos. In primo nãq; animorũ uehiculo æthereo ſcilicet
corpore illis coalito, unicum eſſe uolunt ſenſum eũq; acerrimũ purũ=
q; & unite in ſeſe collectum, ſenſus reliquos cõprehẽdentem, & nul
li præterea obnoxium paſſioni: quemadmodum enim mũdus ipſe qui
uniuerſalis eſt corpus animi, cum rotundus effectus eſt ut circulari
motione duos animi circulos ipſum conſtituentes imitetur (ut in Ti=
mæo eſt uiſum) tum ſenſus in ſeſe habere cenſetur omnes non peculia
ribus diductos ſeiugatosq: ſenſiteriis, ut ĩ partialibus eſt uidere ani=
malium generibus, ſed unitos & ſimul omnes. Ideoq; in ipſo ſenſile,
ſentiens & ſenſus eſſe cenſetur. Ita in primis inquiunt partialiũ ani=
morum corporibus omnes certe ſimul ſunt ſenſus. In ſecundo autem
corpore ſpiritaliũ ſiue aereo uehiculo, unicum etiã, ſed non ea puri
tate ſenſum eſſe dixerunt. Qui tamen paſſioni eſſet obnoxius. In ter=
reo uero illo oſtreaceoq; corpore cum multos eſſe ſenſus inter ſe didu=
ctos & ſeiugatos, tum ab externis etiã obiectis patibiles, & qui ſen
ſilia haudquaquã ſeruare (ut dictũ eſt) ualeant. Præterea cum homi
nẽ corpore utentẽ animũ ipſe deffiniat Plato, hac etiã ratione uiri illi

triplicem aſſerunt eſſe hominē, & primū quidem incorruptibilem et immortalem humanum ſcilicet animū æthereo utentem uehiculo, qui ueluti mundanus quidā Deus (ut retro dictum eſt) merito exiſtimari poteſt, & cum cōparibus mundum regit animis. Secundum autem hominem humanū eſſe aſſerūt animum dum ſpiritali ſiue aerio utitur uehiculo cum quo etſi non ſempiterno perſeuerat, per multa tamen annorū degit curricula, Dæmonq; terrarum incola eſſe cēſetur: quos aere circumfuſos terras peruagari, hominūq; facta inuiſere Aſcreus cecinit uates. Tertium uero & poſtremum hominē eſſe dicunt animū hoc mortali caducoq; utentē corpore quē merito exulem extoremq; appellare poſſumus, temporaneoq; addictum carceri ſeu ut leuiore commodioreq; utamur uocabulo, terrarum hoſpitē ad cœleſtia contemplanda quibus ſolum augetur & perficitur, natum. Qui demum tunc liber euadat & uere ad patriam reuertatur ſuam, cum diffracto hoc terreo tetroq; carcere alacer libensq; in auras exit: a quo tantum ſane abeſſe dicūt ut corporis interitu detrimenti quippiam patiatur, ut ignauū exiſtimat creditq; uulgus, ut tum demum uegetetur & creſcat perfectionemq; proculdubio uendicet & acquirat ſuam. Cæterum næ iſthæc quæ dixi apud nos cōminiſci uidear, aut impudenter fingere locuplex ſanè Platonis noſtri teſtimonium in medium adducā: ut quæ à me in præſentia de triplici ordine hominū audiſtis, de illo ſi placet etiā audiatis. In politia nāq; de primo certe homine mentionē facit, quādo dicit animos eſſe homines in Saturnia Periodo in qua quod immortale in nobis eſt ſolū uiuit, cū totus uidelicet in mentē. i. in eius caput recurrit animus, diuinæq; propius fit unitati. De ſecundo autē homine in phædone loquitur Socrates cum dicit, in extremis terrarū cōfinibus habitare homines longeuos magis & diuturniores q̄ ſunt ii qui in hoc degūt loco. De tertio uero & ultimo quod loquatur homine nihil eſt quod uos obtundā. Clarior enim eſt res q̄ ut ullo teſtimonii egeat adminiculo. Eſt igitur homo ut ſecundum Platonē concludamus, utens corpore animus aut immortali, aut lōgeuo, aut caduco et fragili uitæq; breuioris, quē ἐφήμερον græci appellare ſolēt. Hæc cū intente ſatis (ut mihi uiſus eſt) recēſuiſſet Leonicus finē loquendi fecit. Et Aluerotus præclare me equidē inquit Leon. de triplici in nobis hoīe deq; tribus animorū uehiculis in p̄ſentia diſeruiſti: & ut de me ipſo loquar (nihil enim prohibet quæ uera ſunt īgenue cōfiteri) multa ex te nūc

didici quæ mihi prius erant ignota: multamq; gratiam Anagnoſtæ
habeo noſtro qui neſcio quo ductus ſpiritu nuper illa nobis carmina
recitauit: niſi forſitan animus ipſe ut de ſe loqueremur hanc illi inie
cit mētē, ut nobis dictorū dicēdorū ue hāc pberet anſam. Nō ītermittē
dus igitur Leon. inqt ſermōis ē curſus, neq; molliter agēdū: multa enī
et pclara (ut mihi uidetur) dicēda reſtāt q̄ de te andire expectamus.
De animorū enī ad tria uehicula deſcēſu ſolūmō eſt pertractatū: quo
aūt mō iidē aſcendant animi & ad opificē reuertantur ſuū, quæ illo
rum ſanè eſt beatitudo & uera felicitas: quæ ue interim agant &
patiantur, non dum eſt enarratum: quare à te ſummopere omnes con
tendimus ut quæ reliqua ſunt in præſentia nobis dicere & declara
re aggrediaris. Nō ideo inqt Leon. paulo ante reticui Aluerote ut ſer
monis noſtri finem facerem. Sciebam enim ſatis grandem mihi reſta
re uiam anteq̄ ad materiæ huiuſmodi calcem peruenire poſſem uerū
ut uſu ſæpenumero euenire ſolet, cū multa mihi uno tēpore ſeſe offer
rent dicenda à quo nam potiſſime inciperē animi ambiguus erā. Sed
qđ tūc animi intētiōe quærebā neſcio quomodo dū me alloqueris mi
hi ſeſe obtulit & pſto fuit. Conſentaneū nāq; mihi uidetur quādo de
triplici diximus homine, tribusq; uehiculorū eſſentiis: necnō de ſenſus
ipſius in uno quoq; uarietate & differentia, de ipſis etiam uehiculis
aliquid dicere qua nā ſint forma figuraq; præditi, & quibus agitē
tur cienturq; motionū generibus. Cum enim (ut dictū eſt retro) ſupe
riora illa duo plane ſint corpora de tertio nāq; in præſentia cū ſub
oculorum cadat contuitu nō eſt quod ambigere debeamus, & cōfor
mata eē illa, et aliquo cieri motu neceſſe eſt. Qua in quæſtione Acade
mici quos in præſentia cōſectamur orbiculata rotūdaq; illa eſſe cor
pora circuloq; ſine cōtrouerſia per figuræ exigentiā ſuæ agitari &
moueri aſſeuerāt, id autē intelligi uolo cū eorū moderatores. i. partia
les animi qui in illis ceu curribus habenis parētibus ueh ūtur menti
maxime ſiūt ſimiles. neq; hoc mehercnle ab re. Quemadmodū enim
(ut retro dictū eſt) mūdus ipſe uniuerſalis corpus animi originē imi
tatus ſuā tū globoſus eſt figura & rotūdus, tū circulari agitatur mo
tione. Ita etiā partialiū uehicula animorū, & illorū utrobiq; ſumpta
motione: nec nō uniuerſitatū etiā quas totalitates uocāt ſuarū cauſa,
primū ætheris ipſius, alterū aeris, tum rotūda & circinata eſſe, tū cir
culo moueri neceſſe eſt: cū naturaliter. ſ. rectéq; ſe habent, abſolutaq;
ſūt et libera. Verū q̄do annexa ſibi habēt corpa dura inq̄ illa & ma

terialia ideſt extremum illud uehiculum, neq; ſanè agile neq; habe-
nis facile parens, tunc profecto nonnihil a propria illa peculiariq;
deuiant motione, temereq; ſæpenumero & inconcinne ferũtur: nam
neq; circulo exacte inculpabiliterq; moueri poſſunt, propter materia
lium ſibi annexam corporum molem: neq; rurſum recto cientur mo-
tu, propria peculiariq; in ipſis refragante & renitente natura. Et is
profecto unus eſt laboris anguſtiæq; modus quem a materialium ob
tuſorumq; contubernio corporum huiuſmodi exiſtimantur habere ue
hicula. Quaobrem in extremo iſto oſtreaceq; corpore laborioſam ærũ-
noſamq; non immerito humanæ uitæ prouenire difficultatem iidem
aſſerunt uiri, quoniam animorum agitationes motus ue quatenus ra
tionales intellectualesq; exiſtũt circulares (ut diximus) iure & me
rito eſſe debent: eo q; & motu & configurationis forma cum æthere
um illorum uehiculum perpetuo illis annexum, tum etiam elementa
re prædita inſignitaq; eſſe aſſeuerant. Cæterum corpulenti craſſiq; il
lius uehiculi natura & contubernio in diuerſum trahuntur. iſtuc eni
tũ creſcendo & decreſcendo, tum ſentiendo & mouendo recta pror-
ſus agitatur motione, amboq; illa Gyratione circuloq; moueri nata,
ſuo ferri agitariq; cogit motu. Laborat igitur & fatiſcit hõ tãq; præ-
ter naturam agitatus ſuam. Et profecto ſic ſe res habet: præter natu-
ram enim id merito cenſendum eſt eſſe ubi meliora excellentioraq; pe
ioribus & uilioribus parere coguntur. Verum ut alia de aliis emerge
re pullulareq; ſolent: Humanus plerũq; exiguæ ocaſionis initio mul
torum ferax eſt animus, quædam mihi de iſtiuſmodi uehiculis nunc
ſeſe obtulerunt quæ nihil prohibet (ut arbitror) hoc etiam in loco re
cenſere: in diuinis enim legitur eloquiis Ezechielis ꝓphetæ uiſio quæ
hanc ad rem forſitan tendere uidetur: locus autem eſt cum animalia
quatuor illa aſpectum ignis & ardentium lampadarum præ ſe feren
tia ire & reuerti in ſimilitudinem fulguris coruſcantis dixit & præ
figurauit. Ire nanq; & reuerti circulo moueri poteſt intelligi. Cum
enim ſphæricum mouetur corpus in fine ſemper & principio motus
ſui merito exiſtimari poteſt, & tum ire, tũ reuerti ueriſimiliter dice-
tur. Lampadum uere commemoratio & flammarum coruſcantiſque
fulguris, quid aliud ſignare uidetur quàm æthereum illud corpus
ardens & lucidum aſtroque ut diximus ſimile. Præterea rotæ apud
eundem in rota ſimilitudo & motus, duorum inter ſe uehiculorum
complicationem figuramque & motus ſpeciem circularis innuere nõ

immerito

immerito uideri poſſunt. Heliæ quin etiam in cœlum tendentis ignis tus ille currus ab heliſeo conſpectus huiuſmodi de uehiculis ſentẽtiæ nõ iniuria quadrare poteſt: neq; hoc immerito mehercule, innumeras enim (ut magno placuit Dionyſio) hic etiã ſenſilis, ne dũ ethereus il le ignis præ ſe ferre uidetur proprietates et ſimilitudines quæ ſuperio ribus diuiniſq; procul dubio quadrant cõueniuntq; naturis. Et ego hoc etiã in loco, multa alia a patriarchis, prophetiſq; myſtice dicta, & huc ſane tendere uiſa in medio afferre poſſem, uerum ne id agamus nũc, tẽ poris nos breuitas admonet cui neceſſario eſt parendũ. Hic Aluerotus ita me dii amẽt inquit Leon. ut iſta mihi Academicorum dogmata adeo præclara eſſe, ſic rerum quadraræ naturæ uidentur, noſtriſq; ẽt conſentire decretis, ut non immerito illorum ducem, Platonem uideli cet, philoſophorum deum appellauerit Cicero quidam etiã ẽ noſtris philoſophiæ parentem. Cæterum quoniam de duabus animi poteſta tibus ſenſitiua ſcilicet & mouente dictum eſt ſatis, quo ue rationis modo tribus illis continenter conuenienterq; ſe inſinuent corporibus ſufficienter eſt oſtenſum. De rationali etiam inrationali ue, & de al trice illius ui quid uiri illi ſenſerunt, ex te audire nũc uellem: quæ nã ſunt illæ, & quibus primo appareant in uehiculis, & utrũ ab illorũ eſſentiis ſeperabiles exiſtant, an penitus ſeperari non poſſint. De iis cũ audire cuperem, uerererq; ne tu (ut ſæpe numero euenire ſolet) ſermo nis fluxu, ſuperfluentiſq; copia materiæ alio delabereris, icciroo te in terpellaui dicendorũq; legem nimis cupide fortaſſe ac impudenter di cam, tibi impoſui uerum quæ tua eſt humanitas, amico ignoſces cupi de quæ recta ſunt noſcere uolenti. Et Leon. Age age inquit Aluero te Siccine conuiuas accipis & tractas tuos, ut nõ ſolum quid comeſſe ſed etiam de quo loqui debeant arbitratu deſpenſes tuo, quare ſic fiet quãdo tu ita iubes: noueris tamen qđ iſthæc ipſa quæ nunc audire cu pis non ideo prætermiſi quia illorum oblitus eſſem, ſed in alium pla nè diſtuleram locum, cum in animorum ſcilicet aſcenſu de quo mox plura, hac etiam de re loqui cogitarem, uerum nihil prohibet quando ita uobis placere uideo hic etiam de illis loqui. Animaduertendũ igi tur eſt altricẽ animi partem, ſiue uim illam & poteſtatem, ſeu potis us uitam appellare uoluerimus, quam nutritiuam recentiores uocãt (ab ea enim ceu uitarum ultima incipere nũc uolo) in terreo craſſoq; corpore ſuum habere eſſe, inſeparabiliterq; illi inhærere & cum illo penitus interire. Huiuſmodi autem officium eſt uitæ, cum ſuſtentare

corpus illud & nutrire, tũ augere et in maius dare: aſſumptos enim ea cõficit cibos & potus, digeſtosq; illos ad ſingulas eius partes trãſmittit & dirigit. Duratq; euſq; hæc uitæ iſtius opera, donec cum hoc uehiculo in terris humanus degit animus ſimulq; cum illo (ut diximus) perdito deperit & corrũpitur. In rationalis aũt uitæ ſpecies in hoc ultimo animorum uehiculo ſuum utiq; non habet eſſe, ſed in ſecundo illo & aereo collocatur corpore, quod illi ſedes ſubiectumq; iure eſſe cenſetur, appetitiones enim & deſideria huiuſmodi dicũtur eſſe uitæ germina, tum ambitiones, amores, odia, ſimultates: & ad ſummum omnia illa quæ animorum perturbationes & ſunt, & merito appellari debent, hoc collocantur in loco & ex iſta nimirum pullulant uitæ ſpecie: cum qua etiam diutius permanent, & opera oſtentant ſua. Rationalis autem uita a qua characterem in ſigneq; ſuum humanus accipit animus, in primo illo ſimplici æthereoq; uehiculo merito collocari cenſetur: cum enim id primo uiuificet animus ſibi a rerum opifice indiſſolubiliter copulatum, immortali nimirum illud rationaliq; & puriſſima condecorat uita: quando inquam non deuio fertur calle, æquabiliterq; curſum dirigit ſuum, & quando (ut par eſt) inferioribus moderatur ratio, eorumque dominatur, & non paret peioribus. Hoc autem ſicut excellens diuinumque eſt opus, dum hic in terris degit animus, ſic certe factu arduum & difficile merito eſſe exiſtimatur, paucique huiuſmodi cenſentur notæ quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera uirtus. Quapropter in phædro diuinus ille Plato ubi deorum uehicula tum æquabiliter riteque ferri ſcribit, tum habenis aurigæque parentia perpetuos agere circuitus dicit, ſtatim ſubiungit alia animorum uehicula, de humanis loquens animis, qui ueluti aſſedæ dominos comitantur ſuos, id ipſum ſumma cum difficultate & uix facere poſſe. Et hæc ſunt quæ de tribus partialium animorum uehiculis, deque illorum uitis & ſenſibus ex Academicorum deprompta ſacrariis in medium adducere habui. Nec me præterit de huiuſmodi animorum uehiculis uarias antiquorum Academicorum fuiſſe ſententias & quaſdam etiam omnino inter ſe diſtantes & contrarias, quæ ex multiplici Platanicorum commentariorum intellectu originem habuerunt, quæ tamen a poſterioribus iiſdemq; legitimis eiuſdem philoſophi interpretibus non immerito fuerunt exploſæ, quorum ego inhærens ue-

ſtigiis hæc quæ retro diſſerui quàm breuiter dilucideq; potui pro in=
genii mei captu, temporisq; breuitate collegi. Quare ſi placet anteq̄
is elabatur dies qui iam ad ueſperam inclinare uidetur, quod nobis
reliquum eſt peragamus. Eſt autem ut de humanorum purgatione
animorum & eorundem ad ſupera aſcenſu quæ uiri illi ſenſerunt di
ſeramus, iſthæc enim noſter etiam tetigiſſe uidetur Maro. Cæterum
quod a principio ſermonis noſtri ſtatim feci iſtuc itidem in præſentia
ſanè facio: admonitos enim uos eſſe uolo ut cum animorum aſcen=
ſum deſcenſumq; auditis, huiuſmodiq; prolata percipitis uocabula,
non eos intelligere qui corpori debentur motus, ſed mutationes, ſi=
ue emanationes quaſdam. ſeu inclinationes ipſis peculiares animis
quas uix bene me hercule intelligere, ne dum uerbis clare exprime
re declarareq; poſſumus. Dictum eſt enim in partialium eſſentiis
animorum quandam mutabilem ineſſe naturam, non ſemper in eo
dem ſtatu permanentem, ſed uiciſſim alia poſt alia permutantem:
Magna præterea (ut hoc etiam obiter dicatur) animorum ſecundum
Platonicos & diffuſa eſt latitudo, neque ea tamen ſine ordinis ſe=
rie conſtituta, alii enim ſunt ex eorum numero animi, qui in
generationem deſcendunt nunquàm id eſt in corpus generabile
non decidunt: ſed æternam ſeparatamq; & feliciſſimam degunt ui
tam quales diuini ſunt animi, illisq; quicunque ſunt proximi. Alia
autem animorum eſt ſeries quæ deſcendit quidem & à meliori ad
minus bonam delabitur uitam: uerum haudquaquàm uitiorum in=
ficitur notis neq; quicquam ſubit mali, ſed impuritate ſynceritateq;
perſeuerat ſua. Cuius modi dæmonum bonorum, nec non heroum
animi eſſe cenſentur. Alii uero cum deſcendere, tum maculari & in
fici nati ſunt animi: uerum temporum quibuſdam cirriculis purgari
poſſunt, macularumque labem deponere, & rurſum ad meliora
redire, quales humani cenſentur eſſe animi. Quartum autem
faciunt etiam animorum peſſimum quiddam & maleficum ge=
nus, quod cadere potius quam deſcendere dicunt, omnibus tum
uitiis, tum malis commaculatum & deforme, quod neque aſ=
ſcendere poſſe amplius neque uelle aſſeuerant, cuiuſmodi pernis
cioſos maleficosque dæmonas eſſe autumant. Addunt quin etiam
iidem uiri in ſummis illis primi ordinis animis neque ſecundum
eſſentias neque ſecundum actiones ſuas ullum reperiri poſſe uitis
um, quod in infimis animorum umbris & quarto illo peſſimorum

genere, ſecundum horum utrunq; proculdubio reperitur. In medio autem animorum ordine ideſt in humanis partialibusq; animis (nã heroum bonorumq; dæmonum animi ſecundum deos cenſentur) uitium quidem illorum non attingere affirmant eſſentiam poſſe autem actiones maculare & inficere: & icirco iſtos ſolos (ut ad priorem reuertãtur naturam) purgationibus indigere, quas in hoc etiam terreo oſtreaceoq; corporis ergaſtulo humanum aſſequi poſſe animũ dicunt ſi obſequens illud & minime rebelle tanq̃ manſuetum habuerit animal. Ieiuniorum enim abſtinentiis maceratum & cum precibus aſſiduis & intentis, philoſophiæq; inſuper ſtudiis, tum expurgationibus lauacris ue quibuſdam et uaporum generibus ſuffitibusq; præparatum & concinnatum id corpus, liberiorem profecto & agiliorem efficit animum & ad coniunctum etiam expurgandum corpus quod ſecundum diximus animi uehiculum, mirum quantum facere uidetur. Et hoc eſt profecto quod Platonicus refert Porphyrius cuius quia uerba huc ſpectantia teneo, nihil, ut arbitror, prohibet ea ut iacent ad literam inuerſa totidem pene uerbis in medium afferre ait enim ille. Quemadmodum aquarum latices illi qui a montoſis ſcaturientes fontibus per petrarum alueos deuoluuntur & fluunt ſynceriores multo incorruptioresq; eſſe ſolent, q̃ ii qui per cenoſa paluſtriaq; defluunt loca, quibus ut multam lutulentamq; ſecum attrahant materiam eſt neceſſe. Sic animus is qui ſicci aſtricti ue miniſterio corporis uires temperat exercetq; ſuas, melior proculdubio incontaminatiorq; eſt, & ad prudentiam expeditior, q̃ qui ex redundanti plenoq; corpore idipſum efficere contendit. Fœdatur enim & ueluti ſordes contrahit animus cum ira & gaudio, tum libidine & timore, cæteriſq; huiuſmodi extraneis affectionibus quarũ origo omnis & cauſa immodica æſculentorum poculẽtorumq; licentia non ab re eſſe perhibetur quod etiã Heraclytus epheſius innuere uidetur cum dicit aſtrictum et ſiccum animũ eſſe ſapientiorem. Quamobrem cuiuis patere poteſt ultimum hoc uehiculum ſi recte & non perperam agatur non nihil ad expurgandum animum facere poſſe. Extinctis enim, ſiue potius ſedatis perturbationibus illis, quas in ſecundo ipſius uehiculo cum in rationali uita ſedem habere retro diximus agilior profecto expeditiorq; efficitur animus, eosq; producere pẽnarum pullulos incipit quibus ad ſupera nullo poſtmodũ negotio euolare poſſit. Sed quoniam magna hominum pars quo minus id facere

*poſſint, & uitæ præſentis illecebris, & præpoſteræ educationis
uſu præpediuntur: quibus etiam extrema uitæ ſuffragatur ſpecies,
quam altricem appellauimus, quæ corpus hoc fouet & colit, &
ueluti plus nimio indulgens nutrix dum immoderantius paſcit,
eo ipſo perditum it magis, exiens hinc animus haudquaquàm
liber exire poteſt, & multum ſecum corpòris abducat neceſſe eſt.
Et hæc profectò peſtes ſunt & labes quas in diuinis carminibus
illis noſter commemorauit Maro cum dicit. Quin & ſupreſ-
mo cum lumine uita relinquit. Non tamen omne malum miſe-
ris, nec funditus omnes, Corporeæ excedunt peſtes, penituſque
neceſſe eſt Multa diu concreta modis inoleſcere miris. Hæc enim
poſt hominis interitum, terreique uehiculi diſſipationem in uita per
ſtant in rationali eiuſque elementali ſiue aereo corpuſculo, in
quo multis poſt modum temporum curriculis humanus degit ani-
mus, cum quo etiam ante actæ uitæ perperā geſtorum meritas lue-
re pœnas dicitur: neq; hoc ab re mehercule. Diuina enim prouiden-
tia quæ omnia regit & temperat, non ſolius eſſe rerum, ſed & ipſius
bene eſſe (ut aiunt) decentem gerit curam, quapropter haudquaq̃
humanus ab illa negligitur animus cum ad id quod præter naturā
illi ſane eſt, fuerit delapſus, ſed conuenientem ægritudinis ſuæ aſſe-
quitur curationem. Et quoniam (ut aiunt) peccandi delinquendiq́
ratio uoluptatis cuiuſdam ſuaſu titillationeq; illi fuit acquiſita, ex-
purgari poſthac dolorē & cruciatibus nō imerito cenſeri debet ani
mus: iſthic nanq́ contraria etiam contrariorum ſunt medicamen-
ta. Quamobrem expurgatus utiq́ languet doletq; animus iis cru-
ciandi preſſus generibus quibus affici apud inferos ſontes perhiben-
tur. Quod profectò haudquaq̃ fieri poſſet ſi ab hoc terreo corpis er-
gaſtulo abſq; aereo illo uehiculo liber & abſolutus exiret animus:
non enim ſolitarius à corpore quicq̃ pati poſſet cum materiales hu-
iuſmodi & actiones & paſſiones corporum non animorum naturæ
propriæ & peculiares exiſtant. Ergo exercentur pœnis ueterum-
q; malorum Supplicia expendunt, aliæ pandūtur inanes Suſpenſæ
ad uentos, aliis ſub gurgite uaſto Infectum eluitur ſcelus, aut exu-
ritur igni. Pro delictorum enim in ante acta uita conditione pertur
bationumq́ impreſſionibus id uehiculum nulla proportionis mēſura
aut diſſipatū diſtractūq́ à calore immodico: aut ecōtrario à frigore
gelu sic immoderantius cōpactū et cōſtipatū, dolore ſuo peculiariq́*

cruciatu animum ipſum mouet & efficit, & propter illam quam Græci Sympathiam, nos naturæ concordiam appellare poſſumus, illam procul dubio conturbat & grauiter dolere facit, non diſſimili ſanè rationis modo quo hic apud nos corpore dolente ob naturale quo illi afficitur uinculum, condolet & compatitur animus. Aliquandiu igitur, ut Pythagoricis Platonicisq; placuiſſe uidetur huiuſmodi purgationis generibus, & debitis exercitus pœnis apud inferos merito eſſe & plecti cenſetur animus, non dum à generationis regno abſolutus, ſed deorſum manens: quod profectò illi non contingeret ſi exiens liber ilico (ut diximus) & emancipatus, omni depoſita corporis ſarcina ſurſum ferretur. Sed (ut retro dictum eſt) fieri non poteſt ut id illi prius contingat, & à generationis conditione abſoluatur quàm ſe ipſum cõuenientibus temporũ periodis expurgauerit. Quoniam enim αὐτοκίνυτοσ ideſt ſe ipſum mouens, & à ſe mobilis humanus eſt animus, & naturali quadam uoluntatis ratione ab ipſo efluit decidit que bono, (mutabilitatem enim quandam in illius eſſentia reperiri diximus) ut rurſum aſcendat ſurſumque feratur ſponte ſua ipſum à ſe ipſo expurgari neceſſe eſt. Nam pœnarum apud inferos loca cõditiones ue haudquaquàm animum ſurſum reducere queunt (non enim ea illorum eſt uis) uerum id ſolum efficere ualent, id tantum illis acceptum referendum eſt, quod animos ſcilicet conuertunt & admonent & ut ſeſe reſpiciant faciũt: poſtmodũ ſe ipſos dignoſcẽtes ꝓprio peculiariq; quodam naturæ ſuæ impetu & appetitione quam ὁρμὺν Græci uocant, ſe ipſos expurgant: uolentesque & ſponte ſua id ſane exuunt, quod antea uolentes & ſponte ſua induerant. Vincula que uoluntariæ diſrumpunt illa quibus uoluntarie antea fuerant præpediti. Quam ob rem iidem poſtmodum ſubiungunt uiri, de Zoroaſtis Mercuriiq;, nec non Pythagoræ & Platonis ſententia aſſeuerantes partiales animos poſteaquàm apud inferos multa diuque perpeſſi fuerint, legitimũq; purgationis expleuerint tempus, plus minus ue ſecundum ea quæ perperam in priori geſſerant uita ceu à generationis abſolutos lege ſimul cum aereo uehiculo iracundiam appetitionemq;, & omnino uniuerſam in rationalis uitæ ſpetiem deponere , liberosq; iam & ab iis quæ deorſum humiq; eos detinebãt abſolutos, poſthac in æthereo illo puroq; corpuſculo quod à ſummo rerum opifice fabrefactum perpetuo illis annexum eſſe di-

ximus, totum illuſtre rotundumq; & aſtro ſimile, cum cœleſtibus diis fœlicem beatamq; agere uitam. Et tunc demum naturæ reſtituti ſuæ uereq; ad patriam reuerſi partiales cenſentur animi qui eouſq; extores peregrinique merito exiſtimari poterant. Quamobrem ut eo citius peruenire poſſit ore pythagorico Zoroaſti fertur ænigma hoc modo nos admonentis: μὴ πνεῦμα μολύνῃς μήδε βαθύνῃς τὸ ἐπίπεδον, quod totidem uerbis in uerſum latine ſonat. Ne fœdes ſpiritum: ne ue profundum facias planum. per ſpiritum & planum aereum (ut aiunt) illud ſignificãs uehiculum, non quia corpus non ſit atq; profundum. Sed propter tenuiſſimam ſplendidiſſimamque puritatem quaſi non corpus eſſe cenſeatur. Præcipit igitur & nos admonet Zoroaſtes ne propter terrei caduciq; affectionem corporis cogamus hoc ipſum etiam corpuſculum dum à præſtanti abſedit uita, impurum ſordidumque & ueluti ſtigmatibus quibuſdam inſignitum iſthinc abſcedere. Cæterum locus iſte me admonere uidetur ut priuſq; ad alia pertranſeam, digrediar paululũ dicamq; etiam quo nam cultu cura ue aereum hoc corpuſculum dum adhuc in terris degit animus, cuſtodiri integer conſeruarique poſſit: quod profecto etſi pro parte retro dictum eſt dum terrei corporis pro animi ſalubritate curam enarrauimus, quia tamen uiri illi Zoroaſti præceptum ex plicantes nonnulla hac etiam de re memoriæ mandauere, nihil probibet opinor illa nunc etiam breuiter percurrere. Aſſerunt enim corpuſculum illud proculdubio ali & nutriri, non autem eo quo terreum hoc corpus alitur modo: ſed uaporibus quibuſdam ſuffituumque generibus: non quadam ſui parte receptis, & in aliis rurſum partibus confectis & digeſtis, quod in hoc terreo corpore altricem efficere diximus uitam, ubi etiam diuerſa uarios ad uiſus uſuntur inſtrumenta, ſed totum per ſe totum ali, non alio ſimiliori quàm ſpongiarum exemplo quæ ſe totis nutrimenta capiunt, receptaque conficiunt, & illis nutriuntur. Quamobrem uiri ineſquiunt boni qui huiuſce rei curam gerunt, non nihil ſtudere uidentur ut ſubtilioribus ſiccioribus ue utantur cibis. Inedia quin etiam corpus hoc terreum macerant, & conficiunt ne ſpiritale illud craſſeſcat uehiculum, ſed purum tenue ue, & naturæ ſuæ conformæ quàm maxime reddatur. Expurgationes præterea, & myſticas adhibent cerimonias

as, ut id cõmodius aſſequi ualeant, Nãq; ut terrea iſthæc craſſaq; cor
poris moles aqua diluitur & niteſcit, puraq; ut eſſe poteſt, lauacris
et intro ſmegmatibusq; quibuſdã redditur: ita ſpiritale id animi cor-
puſculum cum ieiuniorum abſtinentiis & precibus, tum luſtrationi
bus ſuffituumq; generibus quibuſdam, ad naturam reuertitur ſuam,
puramq; & tenuem acquirit ſynceritatem. Quamobrem poſt terrei in
teritum corporis, cum hoc aerio corpuſculo ſic probe curato, non diu
apud inferos & in generationis regno humanus perſtat animus, ſed
illo etiam exutus, æthereum illud ſempiterno ſibi annexum (ut dixi
mus) regit gubernatq; corpus. Verum ſi ſecus ac dictũ eſt huiuſmo-
di cõcinnatũ curatũq; fuerit corpuſculum, impurusq; cum illo a ter
ris abſceſſerit animus, longo quodã tẽporis ſpacio uagari illũ & cũ
hoc corpuſculo per inuia deſertaq; & ſqualẽtia terrarũ loca diu erra
re aſſeuerant. Ex quo etiam ſimulachra quædam plærunq;, & ho-
minum ferarumq; ſimilitudines & idola: nec non ſilentes umbrarũ
effigies circa tumulos & ſepulchra uideri refert Plato. Non enim id
quod cernitur animus eſſe cenſetur, ſi quidem ſub conſpectu non ca-
dit ille. Sed impurus (ut aiunt) is ſanè eſt animus illo utens aereo cor
puſculo quod multũ ſordium a terreo craſſi corporis contubernio ſecũ
attraxiſſe uidetur: quod etiã impura poſtmodũ uſus dieta terrenoq;
infectus halitu craſſeſcit, & cerni nimirum uideriq; poteſt, haud ex
preſſiori ſimilitudinis argumento q̄ aeris qui purus quidem exiſtens
& uiſioni peruius, haud quaq̄ cernitur: ſi uero cohaleſcat, & in nu
bem cogatur, craſſeſcit certe formasq; capit uarias & bene cõſpici ui
deriq; poteſt. Quam ob cauſam uero conſentaneum exiſtimari poteſt
impuros hos animos cum conſimilibus ſui corpuſculis errantes & ua
gos alia rurſus corpora, cum ferarum, tũ hominum ingredi, quorum
contubernio ſocietateq; adeo plerunq; gaudeat ut uix inde poſtea
extrudi auelli ue poſſint. Et fiũt hominis illius nouiſſima, ut inquit
ueritas, peiora prioribus. Cæterum non unus ſolummodo, ſed ſimul
etiam plures impuri huiuſmodi ſpiritus idem ſæpenumero ingredi oc
cupareq; poſſunt corpus, quod uexant profecto poſtea & male ha-
bent niſi in precationibus quibuſdam, & myſticis carminum quorũ
dam excãtationibus operoſe mehercule & difficulter admodum, in
de extrudantur. ſed quoniam ſatis iam euagati ſumus (ſi placet) un-
de digreſſi ſuimus reuertamur. Humanos dixeramus animos ꝓpriæ re
ſtitutos naturæ, & ad patriam poſtliminio reuerſos, cum connatę

ſibi

ſibi indiſſolubiliter corpore beatam degere uitam. Quãobrem id quod
in Platonis phædro Socrates loquitur iſtuc mehercule innuere uide-
tur: dicit enim animos cum ex lethea emerſerint aqua, id eſt cum a ge-
nerationis cõditionibus liberi euaſerint, aunatis ſibi denuo pẽnis quas
ante amiſerant, altius euolare, eoq; loci peruenire, ubi primo cœleſtẽ
cum mundanis ſimul diis, deinde ſupercœleſtem cum ſupercœleſtis-
bus circuitum agant, eo ſcilicet ordine ut alii cum aliis ibi numinibus
circũuagentur, huiuſmodiq; circuitus alternis repetant uicibus: quã
nimirum felicitatem beatæq; uitæ conditionem, idem etiam in Pla-
tonis Sympoſio Socrates augere & in maius dare uidetur cum dicit
purgatos animos qui diuinam præ cæteris pulchritudinẽ amauerũt,
in ipſum tandem diuinæ pulchritudinis pelagus ſeſe prorſus immer-
gere diuinosq; ibi liquores non tantum bibere, ſed illis ebrios etiam fa-
ctos in alios iam ex ſe ipſis transfundere. Cæterum in Epinomide ſu-
premum beatitudinis felicitatisq; colophonem cõcludit Plato ubi ait
animum purgatiſſimum, omni tum mutabilitate firmata, tum multi
plicitate collecta, ſeſe in propriam peculiaremq; unitatem intellectu
ipſo ſuperiorem penitus colligere & conferre, per hancq; ſtatim in uni
tatem diuinam intelligibili mundo ſuperiorem iam transferre, deoq;
potius uiuere quam ſeipſo, cui certe mira quadam ſuper intelligentiã
ratione ſit coniunctus. Et hæc profecto uera eſt felicitas, diuinique
iam effecti animi ſuprema beatitudo. Id autem effiici uult Plato diui
na quadam luce, quæ profecto non aliter in mente refulgeat quam ſi
amore dei accenſus prorſus animus in ipſum transformetur Deum.
Ex quo nimirum diuinum amorem in Platonis phædro omnibus di-
uini furoris gradibus animiq; bonis longiſſime præpoſuit Socrates.
Quibus profecto conſentire atteſtariq; uidentur multa illa & præ-
clara quæ in ſacris noſtratium elogiis de amore et charitate ſcripta re
periũtur. Sed iam ſi placet receptui canamus, nam & de iis quæ fue
rant propoſita ſatis (ut arbitror) pro uirili a nobis eſt pertractatum:
& diei iam finitæ terminus ut loquendi etiam finem faciamus non
immerito nos admonere poteſt, niſi fortaſſe uobis aliter uidetur. Et Al
uerotus profecto inquit Leon. & nobis abunde (ut pro iis etiam lo-
quar) hac de re in præſentia ſatisfactum eſſe confiteor, & ea ſanè
dixiſti quæ tum uniuerſam nobis Platonicam ſcholã totis (ut aiunt)
foribus aperuerunt, tum Maronis noſtri luculentiſſima illa diuinaq;
carmina adeo explicauerunt, ut nunc demũ mihi illa exacte clareq;

intelligere uidear. Ante enim ut in diei ſplendore oculis captus cernit
quidem ille nihil, aliqua tamen ſolis claritate perfunditur ita ego in
rerum tantarũ luce nõnulla ſuꝑficie tenus dignoſcens, ad interna res
cõditaqꝫ planè cecutiebã. Verum quædã (ut opinor) reſtare uidentur
de tribus ſcilicet illis uerſibus iã recitatis qui alios mirifice claudere,
& elegãter componere uiſi ſunt: nihil enim de illis eſt pertractatũ.
Quamobrem ſi de iis etiam aliquid in medium adduxeris & nobis
certe omnibus abunde ſatiſfeceris, & natali inſuper meo conuenientiſ
ſimã diſputationis coronidẽ impoſueris. Sunt autem carmina illa (ut
noſti) huiuſcemodi. Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos, Le
theũ ad fluuiũ deus euocat agmine magno, ſcilicet immemores ſupera
ut cõuexa reuiſant, Rurſus & incipiant in corpora uelle reuerti. De
animorum enim deſcenſu, et ad ſuperos regreſſu qui ſtatis quibuſdam
temporũ ſpaciis eueniunt, à te retro dictum eſt quãdo de mutabilita
te cũ animorũ eſſentiis cõnata, cuius gratia neqꝫ semꝑ ſurſum, neq; de
orſum ſemper partiales perſtãt animi, ſed per uices eunt redeũtqꝫ, uer
ba fecisti. Verũ quidnã ſibi uult annorũ numerus ille quẽ ſcribit Ma-
ro, ſicco (ut aiunt) calce pertrãſiſti: quare ſi qd ab illis habes quod in
mediũ afferre poſſis nobis recẽſere ne graueris, niſi fortaſſe finitus ille
& terminatus, pro indefinito a Marone hoc in loco poſitus eſt nume
rus. Et Leon. uera inquit narras Aluerote, neqꝫ numeri me illius fuge
rat ratio. Sed quoniã annexã ſecũ illius ſpeculatio profundiſſimã de
fato habet quæſtionẽ cuius diſquiſitio & lõga ſanè eſt, & plus certe
uirium requirit ꝙ meas eſſe nunc ſentio, iccirco cõſulto ab iis deſtiti.
Humani nãq; animi dũ ſurſum manẽt a fatali prorſus neceſſitate ſunt
liberi, cum autem deſcẽdunt quod natura ſponteq; ſua illis proculdu
bio euenire diximus, ſub fati neceſſario legibus conſtituuntur. Cæterũ
plus minus ue ut plus aut minus corporibus addicti fuerint ſuis: qui
enim bene uixerint, & in terris cœleſtẽ (ut aiunt) egerint uitam: phi
loſophiæq; ueris myſteriis fuerint expurgati ii ꝑfecto hoc etiam in lo
co poſſunt puri liberiqꝫ degere, & ab omnibus iis quæ fatali apportan
tur lege uere ſequeſtrari, niſi qui tum ſumma eſt neceſſitas ut illis pro
pter cognationẽ coniunctionemq; corporis comunicent & obſequan
tur. Et iſtiuſmodi fortaſſe eſt quod inquit ille. Sapiens dominabitur
aſtris. Huius quin etiam notæ excellens eſt ille uir qui in Theæteto
a Platone deſcribitur, qui corpore quidem in terris eſt, mente aũt ſu-
pra cœlos uerſatur, neqꝫ ubi nã terrarũ ſit animaduertit, atqꝫ ẽt id ip

ſum quod neſciat neſcit. Qui autem corporibus addicti ſunt animi ad
illaq; uergunt & nutãt contrario certe ſe habẽt modo. Curãt enim
quæ curãda nõ ſunt, eaꝗ negligũt quæ ſummo ſtudio quærere ſecta
riq; deberẽt: quare fati eos ſubici legibus ſumma eſt neceſſitas. Quod
ſi in peius etiã ruant mortaliꝗ uitæ & irrõnali fuerint emancipati
tanq̃ abdomini ſeruientes beluæ, tunc ſerui penitus obnoxiaq; fato
fiunt mancipia illis enim poſthac utitur fatum tanq̃ omni ratione ca
rentibus. Eligerunt nãq; illi hãc uitæ ſpeciem, & elegentes merito ſi
bi cõuenientẽ degũt uitã. Sed iſthæc (ut dixi) pulcherrimas ꝓlixasꝗ
de fato diſceptationes nimirũ ſecum afferunt, in quas profecto dũ me
abſtinere prædico prudens ſciensq; penè incidi quas forſitan tentare
alias conabimur, nũc quo minus id facere poſſimus temporis excludi=
mur anguſtiis. Nihil tamen probibet quod expoſtulas Aluerote ut
de maroniano etiam annorum numero aliquid in præſentia breuiter
in medium adducamus. Statum quendã animorum circuitum mille
annos Academici eſſe uoluerunt, cum hos nomino uniuerſam a Zoroa
ſte Mercurioꝗ mox a Pythagora & Platone deſcendentem philoſo=
phiam intelligi uolo. Mille inq̃ annorum periodum partiales animi,
ſiue recte, ſeu ſecus in terris uixerint, aut in cœlis cum diis (ut dixi
mus) aut in pœnarum apud inferos loca, anteq̃ ad ſecũdarũ electio=
nem uitarum deueniant, transmittere dicuntur. Et hanc ſtatam de=
cretamq; animorum periodũ eſſe autumant ſecundum quã uices exer
cent ſuas: unusꝗ deſcenſus in illa, unicusq; aſcenſus unicuiq; partia=
li debetur animo: cum neq; ſurſum manere (ut diximus) incommu=
tabiliter poſſint animi neꝗ rurſus deorſum ſemper ſtare illis ſit conceſ
ſum. Cuius profecto rei hanc etiam eſſe uolunt rationem. Hominis
aiũt ætatis eſſe mẽſurã & terminũ cẽtũ annos, quẽadmodũ ẽt in Pla
tõis politia determinat Socrates. Is. n. nũerus cũ a denario nũero qua
dratus exiſtat, ꝗ ſanè in ſe oẽs numerorũ cõtinet ſpecies, quas capita=
les arithmetici uocãt numeros, & excellẽtis nimirũ eſſe naturæ, et in
feriorũ animaliũ excellẽtiſſimo homini qui illius uitæ claudat perio=
dum non immerito attributus eſſe cenſetur. Porro is numerus ſi per
decem multiplicetur, & ex quadrato efficiatur ſolidus & cubus,
maronianum illum mille annorum reddit completꝗ numerum. De=
cies enim decem decies millenum faciunt numerum, qui & cubus
ſanè eſt, & ab illis χθόνιος ideſt terreſtris appellatur ob firmitu
dinem incõcuſſamque ſtabilitatis rationem terræ elemento tãquem

peculiaris & affinis aſſignatus. Dicunt igitur hunc animorum conuenientem eſſe circuitũ, & ceu mille annorũ peregrinationẽ quandã, a generatione uidelicet ad generationẽ alterã, ut decupla ſit illis uel delictorum malorumque præteritorum apud inferos expenſio: uel econtra recte factorum in terris penes ſuperos merces & compẽſatio. Hæc Academici de partialium naturis animorum Aluerote, ut ex illorum commentariis percipi dignoſcique poteſt proculdubio ſenſiſſe uidentur: quæ ego eo tenus (ut retro dixi) approbanda tenendaque cenſeo, quatenus noſtris, id eſt chriſtianis concordant quadrantque dogmatibus: alia autem quæ non eiuſdem ſunt notæ, neque ſentienda omnino, neque admittenda eſſe contendo. Quãtum enim quiſque ab illis diſceſſerit, tantum profecto a rerum natura ueritateque ipſa elongari aberrareque certiſſimum eſſe iudico. Hæc cum dixiſſet Leon. finem loquendi fecit. Subiis dictis introducti tibicines quidam tibiis præclariſſime cecinerunt, intentosque præterita diſputatione conuiuarum animos concinna modulationis harmonia relaxarunt. Et quoniam iam inſtabat aderatque nox, remanentibus cum Alueroto aliis, Ego & Leonicus & Hieronymus frater circiter accenſis luminibus inde diſceſſimus. Habes Capella Alueroti cõuiuium in quo et ſi quæ ad corpus pertinebant epulæ decentes ſanè ſumptuoſæque fuerant, longe tamẽ animi eſcis quibus a Leon. copioſiſſime fuimus accepti, inferiores uilioresque merito exiſtimari poſſunt. Verum memineris eius de quo paulo ante conuenimus ut tu mihi inuicem cras operam præſtes tuam. Cap. Memini: & ita fiet.

PERIPATETICVS, SIVE DE NOMINVM INVENTIONE.

n

Equeo profecto ſatis coniectari Leonice quid nam ſit illud quod de rerum nominibus aſſeuerare te uideo: natura ſcilicet rebus conſtare nomina & nõ hominum conſenſu arbitrio ue iiſdem fuiſſe impoſita. Nemo enim (ut opinor) iſtuc tibi conceſſerit: niſi ſicui forte tunicas etiam & calciamenta a natura fieri & ſingula quæ uſu artificioq; adinuenit uita natura conſtare uideri poſſit ut inde uniuerſæ artes & hominum uaria inuenta de medio prorſus tollantur. Ego profecto tibi uel omnia in re præſertim literaria facile concedere poſſem: uerum hæc quæ paulo ante dixiſti (pace tua dixerim) nec iuranti quidem credam. Nec mirum Alexander: pulchra enim (ut in prouerbio eſt) ardua exiſtunt, nec cuiuis ex facili ſeſe offerre conſueuerũt. Verum cum tu tali ingenio, tantaq; eruditione uir, hac de re nõ modo non ambigas, quod a pleriſq; fieri ſolet, ſed in alteram potius partem totus incumbas, quid iſti facere debent quorum mens neq; doctrina plane ulla, neq; rerum uſu concaluit. An nõ tibi Platonis Cratylus perlectus & excuſſus bene eſt ubi hac de re uniuerſa fere abſoluitur quæſtio. Solebas enim (ſi rite memini) philoſopho illo mirifice delectari & in commentariorum eius aſſidua lectione ꝙ maxime uerſari. Quamobrem admirari ſatis non poſſum cur profunde adeo hæc in te ſententia inſederit ut Platone etiam refragante annitente ue, ſtirpitus conuelli non poſſit. Hoc ipſum eſt Leon. quod me diſtrahit, & ambiguum animi hac in re ancipitemq; diu habuit. Nam cum Platonem ipſum audio nihil eſt quod ſane dubitem: totus enim ex illo pendeo, & in illo ſum totus: adeo ſententiis me ſuis uir ille & apte copioſeq; fluentibus uerbis implet & obruit. Rurſum cum ad Ariſtotelem peripateticosq; me conuerto qui rationibus aliis, nec non communi hominum ſentẽtia me inde tranſuerſum rapiunt, alius ſtatim fio, & ueluti leuiſſimus transfuga priorem mentis habitũ nullo negotio commuto, neq; quo loci conſiſtam ſatis perſpectũ habeo: ſed huc illuc nouus ego & ridiculus proteus formã de forma uariãs facile delabor & feror. Mira profecto de te narras Alexãder: ſed tamen quæ tibi bene credi poſſint. uerum cur non Menelaum aliquem hic aut Ariſteũ reperire cu

raſti qui procacem hunc fluentẽq; proteum, ſi non aliter, uinculis
ſaltem cohercerẽt & ad ueram illã ſtabilemq; mentis effigiem redi
re compellerent. An non ſunt hac in urbe uiri plæriq; cũ ingenio &
doctrina, tum rerũ etiam uſu præſtantes qui Academicorum Peripa
teticorum placita iure ſibi uendicant: quos iãpridem conſultos opor
tuit, ut iis rerũ ambagibus explicareris. Quos tu uiros narras Leon.
An ne quæſtuarios iſtos ꝗ ſe philoſophos nominãt, qui ue miſeras lite
rulas compendiũ habẽt loco quos annua mercede cõductos uilibusꝗ
addictos ſalariis palã profiteri uidemus? Hos ipſos dico Alex. ii ete
nim uariantẽ hunc proteũ fortaſſe cõpeſcuiſſent: & te hac mentis in
conſtãtia & perplexitate facile liberaſſent. Non mihi hos per Deum
immortalem Leon. qui ſine honoris præfatione honeſte nominari nõ
poſſunt: tantũ enim abeſt ut ab iſtiuſmodi exculti aliquid eruditiq;
diſcas, ut econtrario ſi quid eruditi prius excultiq; didiceris, cũ ad
illos acceſſeris eorũ contagio proculdubio dedocearis oportet. An nõ
ego decem integros annos horũ auditoria, ne dicã luſtra, aſſidua cõs
triui opera, omneſq; illorũ ineptias & futiles captionũ tricbas, ſiccis
(ut aiunt) auribus ebibi, anxie ſemper quæritans ſi quid inde excer
pere poſſem ne uacuis quod dicunt manibus & oſcitãs domũ redirẽ.
Verũ dii immortales ꝙ rerũ inanitatem apud illos, quantã bonarũ
literarum ſolitudinẽ reperi: in quo tamen, ut in malis, nihil mihi ma
gis ſapere uiſus ſum, ꝙ quod cũ illis deſipere aliquando deſtiti, neq;
per omne uitæ ſpaciũ, ut pleriꝗ ſolent in cœnoſa illa ignoratiõis uo
ragine demerſus cõtabui. Stomachari mihi horũ memoria faſtidioſe
uideris Alex. Et cur nõ ſtomacher Leõ. aut nõ euomã potius cũ ſor
didiſſimos hos ſcurras inter eruditos uiros cõnumerare te ſenſerim, et
in philoſophorũ numero recenſere. Quamobrẽ rogo te ut hos in præ
ſentia miſſos faciamus: indigni enĩ ſunt de quibus ſerio uir quiſꝗ pro
bus loquatur, et quoniã in p̄ſentia (ut uidetur) uacuũ te eſſe cõſpicio
(quãꝗ ſemper aliqd cogitas et excudis) rẽ ꝓfecto mihi gratiſſimã
feceris ſi de hoc ipſo de quo ſuperius me ambigere dixi quippiã quod
lectione uaria, cũ græcorũ tũ latinorum authorũ conquiſitũ et depo
ſitum cuſtodis, in mediũ afferre uolueris. Scio enim ꝙ diligens ſis,
& ꝙ exactus ubiq; pẽſiculator iis p̄ſertim in rebus de quibus inter
antiquos illos primarios maxime uiros, aliquid ſubeſſe cõtrouerſiæ ui
deatur. Deprome igitur de penu tuo aliquid qđ me paſcat & faciet:
nã quod oblectare ualeat, haudquaꝗ dubito. Callidus es Alex. &

*id proculdubio in p̄ſentia mihi agere uideris qđ ueteratores ſæpenu
mero ad eos quos fallere cupiũt, facere ſolent, qui cũ mirifice ſemper
illos laudent & extollãt, tũ inuicẽ ea quæ illis grata, aut ingrata eſ
ſe cognouerint omni ſtudio aut ſummopere laudãt aut cõtra penitus
proculcẽt & deprimũt, ut illis ſenſim iſtiuſmodi inſinuẽtur blandi
tiis, & obſequentes poſthac captos ue quo uelint facile deducere poſ
ſint. Sic tu partim mea extollẽdo quæ alioquin mediocria eſſe cogno
ſco: partim ſophiſtas hos inſectãdo uellicãdoq́; cui me infenſum na
tioni nõ ab re exiſtimas, huc omnino tẽdere uideris ut quid hac de re
ſentiam omni prorſus elicias ſtudio. Sed nulla eſt inuidia quãdo hoc
tibi placet & temporis hæc nobis grata cõmoditas caſu quodã opor
tune ſeſe offerre uidetur. Vergit enim iam ad ueſperã dies, quo d tem
poris ego lectione intermiſſa uacuus: curãdæ ualetudini tribuere ſo
leo, & exercitationibus in ambulationibus ue operã impendo: qua
re tibi pro uirili mos geretur. Sed utrum ne mauis ſedendo, an deam
bulando negotiũ hoc peragamus? Vt lubet Leon. uerũ ne quid de cõ
ſuetduine incõmodo detrahas tuo, ſi placet deambulemus, nã utrũq;
(ut arbitror) percõmode facere poterimus. Recte dicis Alex. & Pe
ripateticã alioquin controuerſiam nõ inconcinne deãbulando expli
care & componere tentabimus. Quid tu peripateticã Leon. hanc ap
pellas controuerſiam, & non potius (ut eſt) Peripateticorũ cũ Aca
demicis diſſẽſionem? Inter Peripateticos enim nulla hac de re (quod
ſciam) huc uſq; interceſſit lis: ſed uniuerſa inter duas illas, ſiue ſectas
ſeu hæreſes uocare mauis iſthæc eſt diſceptatio. Excitaſti Alex. hoc
in loco non contemnendam ſane quæſtionis occaſionẽ, quam forte nõ
erit malũ breuibus recẽſere ne poſthac rurſum: ſi ꝗd huiuſmodi au
dieris uelut nouũ admireris. Quid hoc rei eſt ediſſere Leon. Lucrũ
nãq; ex inſperato fecero ſi quid reconditũ elegãsq; hoc loci ex te au
diuero. Etenim id quod præter operã eſt, plærũq; opera ipſa nõ ingra
tius euenire ſolet. Nihil recõditi abſtruſi ue audies Alex. ſed ea tamẽ
audies quæ igenuo cuiq; ignorare ꝗdẽ turpe eſt: cognoſcere autẽ et ſi
nõ admodũ glorioſũ (ꝗd eñĩ in parua hiſtoriũcula eẽ põt) elegãs ta
mẽ et eruditũ merito exiſtiari põt: hoc aũt eſt qđ dicere uolebã ꝑipa
teticos Acadẽicosq; nõ diuerſa diuerſorũ eẽ cognomia ut pleriq; fal
ſo exiſtimãt ſed apđ ueteres rerũ ſcriptores oẽs illi ꝗ poſtmodũ ĩ Aca
dẽicos ꝑipateticosq; fuere diſtermiati à Platõe peripateticos pri͂o fuiſ
ſe appellatos. Quonã mõ inꝗt ille iſtuc dicis: nõ eñĩ ĩtelligo. ꝑipateticos*

inquam Alex. omnem platonicam familiam in primis cognominatam fuiſſe memoriæ proditum eſt, quod ſanè nomen à deambulandi uſu deductum fuiſſe, uel ipſa uocabuli ſignificatio palam facere poteſt. Conſueuerat enim diuinus ille uir ut apud Ammonium & pleroſq; alios legitur, cum non minus corporum, ꝙ animorum curã habendam eſſe cenſeret utriſq; coniunctim ſalutaria præbere remedia: & corpus quidem laboribus exercitationibusq; uegetum et ualens reddere. Animos uero diſciplinarũ ſtudiis moribusq; excolere, hinc ambo iſta apte cõiungens & copulans ſemper ferè familiares ſuos in Academia deambulando docere perſeuerauit: uniuerſumq; literariũ illic negotium in ambulationibus planè transigebatur. Quamobrem oẽs illi qui Platonem audire conſueuerant ſunt peripatetici cognominati. Cæterum Platone e uita ſublato, Speuſippoq; eius ex ſorore nepote quiei ceu hæreditario quodam iure in Academia ſucceſſerat, paulopoſt uita functo, bifariam peripateticorum diuiſa eſt ſecta: & ii quidẽ Ariſtotelem ſtagiritem ex Macedonia: illi uero Xenocratem Calcedonium ſecuti ſunt qui in Academia docere perſeuerauit. Ariſtoteles autem cum ſuis in lytiũ, nomen autem porticus Athenis erat lytium, tranſiit, ibidemq; docere inſtituit. Ex qua peripateticorum diſtractione ab ipſis ſane locis, ii quidem Academici, illi uero lytiaci ſunt cognominati, cum utriq; tamen peripatetici à docendi (ut dictum eſt) modo ab omnibus plane fuerint appellati. Poſtmodum autem ut fieri conſueuit Ariſtotelis ſectatores nomen quidẽ quod ſibi a loco inditũ fuerat amiſerunt, cõmuneq; illud à deãbulandi officio cognomen ceu peculiare quiddã & propriũ retinuerũt, & peripatetici tantũmodo ſunt appellati: cõtra Xenocratici priori obliterato nomine, loci cognomines facti ſunt & ſolũ Academici ob omnibus perſeueranter cognominati. Non igitur perperã (ut arbitror) neq; temere ſum locutus quãdo hanc de nominibus diſceptationem de qua mox pertractabimus, peripateticã controuerſiã eſſe dixi. Peripateticum enim cognomẽ a Platone ortũ omnibus Platonis diſcipulis et aſſertoribus optime cõuenire uero cõſentaneũ eſt. Nec me pterit tamẽ M. Ciceronẽ in Academicis ſuis hac de re aliter memoriæ prodidiſſe: uerũ quæ nã uirũ illũ mouerint cauſæ in pſentia receſere nõ cogito: lõgior enim eẽt digreſſio ꝙ iſthæc tẽporis patiatur anguſtia, et alioqn multa nobis interi ad inſtitutã diſceptationẽ ſunt diſcutiẽda. Quãobrẽ i pſentia hac in re græcos ſequamur authores. Ita uiuã Leon. ut hæc

me res

*me res hucuſq; latuit: quare multã tibi ſanè habeo gratiam, qui mẽtis
meæ cecutientes alioqui et obtuſos oculos hac ueritatis luce pſudeDris:
ſed perge obſecro te ad eam quã de nominibus inceperamus qſtionem.
Ita faciã quando hoc tibi placere nunc uideo: uerũ memineris me hac
de re philoſophorum more pertractantẽ licentioſiori docendi genere
uti decreuiſſe, ne forte a me accuratam excultãue exigas uocabulorũ,
& ſtili elegantiam. Noua enim & externa introducenda ſunt noĩa,
& græcis plerũq; utendum ubi nos latina deſecerint, ut res cõmode
explicari dignoſciue poſſint, circa quas uniuerſam fere philoſophãtiũ
operam abſumi par eſt. Dabis igitur ueniã ſi quod inſolens nouumq;
uerbũ delicatas aures tuas perſtringens offenderit. Non eſt qđ ita me
cum agas inquit ille perge modo ea dicere quæ plane intelligam, nam
quo id dicas modo, & an ſplendide latineq; prolatum ſit ꝗppiã, aut
ſecus, haud quaq; laboro. Audi igitur Alex. quando ita es animatus.
Duas de inuentione & ueluti genitura nominũ inter ſe diuerſas anti
quorum fuiſſe ſententias certum eſt, unã heracliti eiuſq; ſectæ philo
ſophantiũ qui ab illo heraclitici ſunt denominati: alterã Parmenidæo
rũ quorundã, iter quos nõ ignobilis ſanè aſſertor fuit hermogenes, quo
Plato (ut ꝓhibent) in iis quæ ad theologiã ꝑtinebant, uſus eſt pceptos
re: ſicut ĩ phyſicis Cratyli heracliticí auditor fuiſſe dicitur. Et primi
quidẽ noĩa ſola conſtare natura dixerunt, nihilq; in iis formandis aut
inueniendis hoĩum effeciſſe cõſenſum. Secundi uero adeo non eſſe rerũ
naturæ effectiones nomina affirmarunt, ut pro mero etiã cuiuſuis ar
bitrio conformata, et rebus aſſignata ĩpoſitaq; fuiſſe dixerint. Et hera
cliticos ꝗdem ſequi uidetur Plato qui in Cratylo Socratẽ derecta no
minũ rõne diſſerentẽ ĩducẽs, ipſorũ effectionẽ rerũ naturæ facit aſcri
bere. Ariſtoteles aũt, et qui poſt eũ peripatetici fuere cognominati, in
altera oĩno cẽſentur claſſe, eorũ ſcilicet qui noĩa hoĩum conſenſu rebus
ĩpoſita fuiſſe uoluerunt. Vnde poſterioribus (ut opinor) facilis ſuſpicã
di data eſt occaſio, philoſophos hos hac ipſa de re Diametro (ut aiũt)
inter ſe diſſentire, qđ tamẽ nos minime uerũ eſſe euidentiſſimis certe ſi
gnis rõnibusq; pro uirili demõſtrare cõtẽdemus, ſi prius illorum ſnĩas
philoſophorũ, ꝗbusue nitãtur rõnibus, in mediũ ſũmatim clareq; ad-
duxerimus. Hoc ipſum igitur ſi placet prius facere aggrediamur. Im
mo ita placet inꝗt ille ut nihil mihi unq; magis. Noĩa Academici na-
tura ipſa, et nõ hoĩum arbitrio cõſtare Alex. hoc dicebãt modo. Nã cũ
uoces quaſdã eſſe uellẽt noĩa. In uocẽ enim tanq; in genus, uniuerſam*

eius complectens eſſentiam, omne ſanè refertur nomen. Voces autem naturæ non artis ſunt opera, iccirco & nomina ipſa talia eſſe oportere affirmabant, naturæ rerum effectiones & non hoīum conſenſu induſtriaq́ excogitata ſigna. Præterea cū orationū alia q̄dē uera alia autē falſa eſſe dicatur, orationis ueræ partes cū illius ſint partes, & ipſas neceſſario ueras eſſe oportere: & itidē falſæ orationis partes falſas eſſe cōſtare: orationis aūt partes eſſe noīa, quaobrem noīum ipſorū hæc q̄dem uera eſſe, illa aūt falſa aſſeuerabant. Non aūt eo uera modo & falſa dici noīa quo orationem uerā uel falſam dicere cōſuetum eſt. Oratiōis enim ueritas illa & falſitas, ex cōplexione fieri ꝓhibetur, ita ut res ſunt, uel non ſunt deſignatæ. Noīa autē ſimplicia eſſe, nihilq; huiuſmodi ſignare poſſe: ſed dici uera eſſe noīa, q̄a res ita ut ſunt, magis, q̄ ut arbitrio placet noſtro ſignificāter declarent cōtra falſa exiſtimari noīa, quoniā rerū naturæ nō belle cōuenire quadrareq́ uideātur Nullo igitur cōſenſu noſtro idigentia, ut uel falſa ſint, uel uera noīa, natura ipſa conſtare uerisimile eſt. Sed & hoc etiā iſtabant modo. Sicut rerū eſſētias natura ipſa exiſtere certiſſimū eſt nulliq́ oīno dubiū, ita earū actiones paſſionesq; naturales eſſe ꝓculdubio eſt cēſendum: ab eſſentia enim has deriuare et fluere clariſſime animaduertitur. Vt ſi rem aliquā (uerbi cauſa) ſecare ſtudeamus, non tam pro libidine noſtra hoīumq; arbitratu, q̄ pro rei ipſius natura id faciamus oportet, & eo etiā inſtrumento, nō quod nobis placuerit magis, ſed quo id aptius diuidi ſecariq; poſſit utamur. Noīare aūt cum actio quædā effectioq; ſit, & ideo naturā ſortiatur eſſentiæ, non eſſe ſicuti nobis, ſed ſicut rerū naturæ maxime placet, cuius inſtumenta ſunt noīa ad res naturali modo ſignādas, & nō pro libidine arbitratuq; noſtro, rebus ipſis accōmodata. Quod hinc ēt clariſſime poſſe patere dicebant: non enim cuiusq; eſſe tale reperire inſtrumentū cuiuſmodi uera cēſentur eſſe noīa, ad res, ſcilicet rite diſcernendas, audientesq; optime docēdos adeo accōmodatū, uerū artificis cuiuſdā noīum iuentoris, qui cū prudentiſſimus eſſe deberet, rerūq; naturæ idagator ſolertiſſimus, rariſſimus ꝑfecto eſſet inuētu, qualē illi dialecticū ſuū eſſe uolebāt, oībus liberalibus diſciplinis, & morū etiā uirtutibus inſignitū & cōſpicuū, qui ad ipſas rerū idæas mēte cōceptas ituens, inſtrumentū illud luculenter inde cōmodeq; poſſet elicere. Imagines enim rerū eſſe noīa, & eorū cenſeri ſinē, rem ſicut eſt nobis quadā illius ſimilitudine apte ſignare, & nō hoīum arbitrio cōſenſuue ſicut inania et ſurda temere ſo

nare. Noium p̃terea partitionẽ ſecundũ rerũ ordinẽ diſtributã diſter-
minatãq; eſſe dicebant, et alia ꝗdem diuinis rebus cõuenire noia: alia
uero iis quæ ſenſu et opinione cõprehenderẽtur. Vnde & uatẽ Home
rum recte ſenſiſſe dicebãt, cũ aliis deos uſos eſſe noibus, aliis hoies ea
dem in re memoriæ ꝓdidiſſet: ut illud, quẽ Xanthum dii uocant, ho-
mines uero ſcamandrũ. Et rurſum de uolucre, chalcidẽ dii nominant,
mortales uero Cymindin: aliaq; huiuſmodi cõplura. Alias enim deo-
rum eſſe notiones, & alias partialiũ cognitiones aiorum: & iccirco
apud utroſq; alia etiã eſſe noia. Diuina enim eius eſſe notæ quæ totã
denomiatorũ rite idicarẽt eſſẽtiã. Humana uero quæ illius ſolũmodo
partẽ declarare poſſent. Et diuina ꝗdem noia uulgo eſſe icognita, cũ
humana palàm in ꝓmiſcuo reperirentur uſu: non alia exp̃ſſiori ſimili
tudine ꝙ earũ imaginũ et ſimulacrorũ quæ à ſacerdotibus in adytis
ſacrorũq; penetralibus religioſiſſime ſeruarentur: quorũ id ꝗdem qđ
in aperto eſſet ꝗuis è populo libere palãq; cerneret, cũ tamen id quod
latitaret internis in quo arcana deorũ declarantur myſteria, à ſolis iis
cerneretur colereturq; qui & incitati eſſent, et cerimoniarũ ſacrorũq;
rite inſtituti. In ſacris p̃terea ꝗbuſdam noibus mirã latitare uirtutem
ad ea ſanè efficienda opera quæ ſupra hoiem eſſe cenſerentur, & diui
nitati non imerito attribui poſſent. Et iccirco ab iis qui interiores & re
conditas calluere literas, memoriæ ꝓditum eſt non eſſe transferẽda ea
aut imutanda uocabula: ſed ut ſunt ſuis characteribus ueluti diuinis
quibusdã notis religioſe cõſeruanda. Quod magos etiã diuinorũ peri
tos p̃cepiſſe dicebant, ne in carminibus, ſcilicet & precibus ad dæmo-
nas Heroaſq; eliciendos aut placandos fuſis, precandi ritus aut noia
imutarẽtur ſiue chaldaica forent ea ſeu ꝑſica: et oino barbara, quoniã
uim qualiacũq; eſſent, haberent maximã, & illis Dæmones inſigniter
gauderẽt. Vniuerſam deniq; Zoroaſtis ſapiẽtiã, quã Plato in Alcibia
de diuinã: & in charmide amicorũ corporiſq; curatricẽ appellat: non
alia re magis ꝙ noibus conſtare dicebant. Hebræos ꝗnetiã diuinorum
quorundã nominum notiones omnibus aliis prætuliſſe ſcientiis, et mi-
ra ſæpius horũ ꝓlatu opera ab eorũ factitata ꝓphetis memoriæ ꝓdidiſ
ſe, ut non à natura ſolum, ſed ab ipſis etiã inuẽta fuiſſe diis, & hoibus
tradita non imerito creditum fuerit. Huius autẽ rei non uulgare etiã
ſignum eſſe preces imprecationeſq; noſtras quæ ſemper adiectis no-
minibus fieri conſueuere: ex quibus uel palàm lædi eos quorũ recẽſen-
tur noia, uel iuuari, mãifeſtius certe eſſe ꝙ ut aliquo demõſtratiõis i/

digeret adminiculo. In urbiũ prætereæ oppugnationibus obſidionis
busue ea euocari eliciq; conſueuiſſe numina, in quorum tutela urbs
illa poſita eſſe crederetur, ut loco ſcilicet eo relicto ad ſe uolentes &
propitii migrarent dii: neqꝫ alio unquã modo obſeſſam urbẽ, ꝙ præſi
dum abſceſſu deorũ capi aut poſſe, aut fas eſſe non ab re creditũ eſt.
Quã obrem antiqui urbium fundatores, coloniarumqꝫ deductores, al
terum ꝗdem tutelaris dei nomen manifeſtum eſſe, alterum uero ſans
ctius auguſtiusque omnes ſemper latere uoluiſſe, ne quando ab
hoſtibus cognitũ magicis cãtibus ꝑcibusqꝫ, et rite pactis ſacris in bel
lorũ diſcriminibus elici et euocari is poſſet deus cui diuinũ illud aſcri
beretur nomẽ. Atq; hoium ꝗdẽ cũ hoibus cõſenſum cõmertiũqꝫ ꝑcul
dubio eẽ poſſe dicebãt: deorũ ãt et hoium cõſpirationẽ, neqꝫ aio com
prehẽdi, neq; ſuſpitione apte fingi poſſe. Ex iis igitur cuiqꝫ palàm eſſe
dicebãt, naturã ipſam, ueluti rerũ imagines quaſdã hoibus, uera tra
didiſſe nomina, neqꝫ ab iiſdem conſenſu aliquo uel caſu inuenta & re
bus aſſignata rerum fuiſſe uocabula. Cæterum quoniam ex nigidia
nis cõmentariis quod naturalia et non arbitraria rerum ſunt nomina,
lepidam ſanè & feſtiuam refert Gelius rationẽ, non erit malum (ut
arbitror) hanc etiam ipſam pro Academia in medium adducere, quæ
ipſius Gelii uerbis hoc maxime prolata eſt modo. Vos enim inquit cũ
dicimus motu quodam oris conueniente cum ipſius uerbi demõſtratio
ne utimur & labias ſenſim priores emouemus, ac ſpiritum atq; aiam
porro uerſum, & ad eos quibuſcum ſermocinamur intendimus. At cõ
tra cum dicimus nos, neqꝫ profuſo intentoqꝫ flatu uocis, neq; proiectis
labiis pronunciamus, ſed & ſpiritum, & labias quaſi intra noſmet
ipſos coercemus. Hoc idem fit in eo quod dicimus, tu & ego. & tibi
& mihi. Nam ſicuti cum annuimus, & abnuimus, motus quidẽ ille
uel capitis, uel oculorum à natura rei quam ſignificat non abhorret,
ita in iis uocibus quaſi geſtus ꝗdam oris & ſpiritus naturalis eſt. Ea
dem ratio eſt in græcis quoq; uocibus quam eſſe in noſtris animaduer
timus. Et hæc ferè ſunt quæ de nominũ ratione Academicorũ cũ ue
terũ, tum nouitiorũ pro ſe afferre ſolita eſt ſchola. Cui ſententiæ Stoi
corum etiam Zenone, Cleante, Chryſippoqꝫ ducibus, uniuerſa fauet
natio. contra uero Ariſtotele duce niti uidẽtur peripatetici, noia ſcili
cet nõ natura, ſed hoium cõſenſu arbitrioq; conſtare: ꝗdam etiã caſum
reperiſſe ipſum cõtendentes. Quatuor enim hæc eſſe quæ ordinẽ inter
ſe quendã & continuatã haberẽt ſeriẽ: res uidelicet ipſas extrinſecus

exiſtentes: animi cōceptiones notionesue. Ea quæ uoce ꝓferantur: & ultimo loco illa quæ characteribus notantur: iſtorū uero quatuor ordinē talem eſſe dicebant ut prima ſcilicet à ſecūdis ſignarētur, cū illa planè ſecūda efficerent. Res enim natura conſtātes notionū eſſe principia: notiones autē & conceptus, res ut extra ſe habent intrinſecus deſignare. Hoc etiā modo ea quæ tertio ponebantur loco, efficere ꝙdē ultima illa, ſignari uero & repræſentari ab ultimis: ſiquidem ea quæ uoce ꝓferentur efficientes eſſent cauſæ, eorū quæ characteribus inſcribi ſigniriq; cōtingēt, illa uero ideo ſcriberentur, ut cōmode ꝓlatas ſignare poſſent uoces, & labili hoīum memoriæ ſuffragari. Horum porro quatuor, duo illa prima natura cōſtare dicebant, duo uero reliqua hominum inuenta fuiſſe arbitrio, & iccirco in iis ipſis artis magis quàm naturæ relucere ueſtigia, idq; ex hoc uel maxime conſpici poſſe dicebant. Etenim res ipſas, & animi notiones conceptionèsue, in omnibus ſemper eaſdē exiſtere, neqꝫ aliquo locorum interuallo, aut tēporū ſpaciis uſqꝫ imutari. Eaſdē enim ſemper fuiſſe res, & de iis ipſis eaſdē animi notiones apud oēs hoīes, & ſemper futuras eſſe, cum ea quæ uoce dicerentur noīa, necnon illa quæ characteribus perſcriberentur, apud alios alia & ſemper fuiſſe, & nunc eſſe ſit ꝑſpicuum. Aliter enim loqui & ſcribere Græcos, aliter Ægyptios, Latinoſqꝫ certum eſt, cū tamen oēs iiſdem de rebus mediis animi conceptionibus et loquantur et ſcribāt. Ex quibus palàm omnibus ſanè eſſe poteſt, poſtrema hæc duo hoīum inuentis, & non rerum naturæ muneribus aſcribi debere. Nihilqꝫ ſanè obſtare ea quæ hoc in loco ab Academicis adduci ſolerent, uocē ſcilicet natura eſſe ad quā inqꝫ uelut ad genus nomina referuntur omnia. Neqꝫ enim uocem nominum proprie genus eſſe, neq; totam illorum eſſentiam rite complere. Materiam quidem nominum eſſe uocem, ſe haud quaqꝫ inficias ire, genus uero ipſorum proprium & peculiare, penitus abnuere. Quemadmodum igitur ſi quiſpiam lectulum quia ex ligno ſit, lignum eſſe diceret, & iccirco naturæ opus, is ridiculus merito haberetur: ita quiſquis nomen dicit, quia uoce conſtet iccirco naturaliter nobis aliquid ſignificare, non imerito riſu dignus eſſe perhibetur: nullam enim eſſe neceſſitatem ſi quippiā de materia fiat naturali, ut id prorſus naturale efficiatur. Vniuerſa nanqꝫ illa quæ artificio quocūqꝫ ſtruantur, & quæ hominum ſine cōtrouerſia aſcribantur induſtriæ, mechanicæ inqꝫ ſtructuræ opera, ex materia conſtare naturali, circa quā omnia artium uerſentur ingenia. Si-

miliq; rationis modo uocem qdem rerum naturæ donum eſſe homini bus eiuſdem largitate conceſſum: Natura enim uocales certe ſumus: nomina autem et uerba, uoces ſimpliciter non eſſe, ſed uoces quaſdã, tali aut tali diſtinctas dearticulataſq; modo, ab animæ ui illa quam λεκτικὴν φαντασίαν illi, nos quia id unico uerbo exprimere nõ poſſumus dictionum eff:ctricem fantaſiam dicemus. Hãc enim uocalia mouere inſtrumenta non alio ſanè modo q̃ lignum moueri aptariq; a lignario dicimus fabro ut lectuli figurã cõmode poſſit recipere. Q uẽ admodum igitur lignum anteq̃ lectuli conformetur effigie, minime uocabitur lectulus, eodẽ modo uoces etiam anteq̃ tali aut tali articulentur diſtinguanturue modo haud quaq̃ nomina, aut uerba dici oportere. Noſtro igitur arbitratu & noſtra poſitura conſtare ea, & nõ natura uerisimile eſſe. Neq; quo minus id uerũ eſſe fateamur ea interecedere quæ illi de naturali iſtrumento hoc in loco adducere ſolent. Noia enim non eſſe naturæ iſtrumẽta, ſed ἀποτελέσματος, ideſt effectoines: iſtrumenta nãq; uocaliũ animæ uiriũ eſſe pulmones palatũ & illã quã aſperã arteriam medici uocant, à qbus, ſiue mediis qbus, uocẽ effici clariſſime apparere, cũ exſuflatus aer, & ex uniuerſo thorace emiſſus ſpiritus, congeſtim aſperã illã uocatam arteriã, gulamue percuſſerit, & ab illa inuicẽ repercuſſus fuerit, taliq; plaga ſenſilẽ effecerit ſonum, animæ quopiã affectionũ charactere inſignitũ. ſimplicis igitur uocis inſtrumẽta illa eſſe, noium uero & uerborum, quæ iã de articulatæ & diſtinctæ ſunt uoces, alia ꝓpria & peculiaria magis eſſe iſtrumenta. quæ non φωνητικὰ ὄργανα, ideſt uocalia ut illa, ſed διαλεκτικά, ideſt loquendi inſtrumẽta, recte dicantur. Et huiuſmodi eſſe cũ linguã ipſam, tum dentes & labias, quorũ effectionẽ, uocali adiuncta materia noia eſſe & uerba. Q uãobrem non inconcinne ſtoicos dicere ſolitos aiunt, linguã qdem plectri ſimilẽ eſſe, chordarum uero dentes, nares autẽ cornibus iis quæ ad neruos reſonant in cãticinibus: cum ea uocẽ à pulmonibus imoderate ꝓfuſam frangat & terminet, & cũ ad dentes ipſos, tum ad alias oris partes ipellendo, diſtinctos & preſſos illius efficiat ſonos. Non igitur eſſe naturæ iſtrumẽta uerba & noia, ſed effectus & opera, & ideo natura conſtare haud quaq̃ neceſſariũ eſſe. Nõ ſemꝑ enim naturæ opera naturalia prorſus effici, ſed in artem plerũq; degenerare & deſinere, qđ cum ex aliis cõ pluribus naturæ operibus, tum nihiloſecius ex ipſa ſaltãdi peritia manifeſtiſſime poteſt patere. Cum enim omnis, ſecundum locũ motio noa

bis, proculdubio natura inſita cõnataque ſit, tali tamen, aut tali moueri modo, & numeroſa manuum geſticulatione, Herculẽ (uerbi cauſa) uel Oedipodem *poſſe ſignare et effingere, ab arte ipſa proficiſci meridiana (ut aiunt) luce clarius eſſe, hominumq; induſtriæ hoc, nõ naturæ largitati acceptum oportere referri.* Nam *illud quod dicere etiã ſolent de precibus, & ſupplicationum modis, numinũq; magicis euocationibus, hoc ſibi ſomniis, anilibusq; deliramentis uideri q̃ ſimile dicunt: ĩmutabilem enim diuinam eſſe naturam & certa cauſarum ſerie, eademq; firma & inuariabili uniuerſa (ut par eſt) gubernare moderariue, & non puerorũ more cultu pollicitisque hincinde compelli & alici certiſſimũ eſſe Fieri tamen poſſe, quoniam ratione utentes nos deus eſſe uoluerit, & liberũ motionis principium nobis largiter cõdonauerit iccirco multorum etiam operũ effectores eſſe uoluiſſe: actuſq; noſtros & animi conſilia, quæ ex libera electionis uoluntate prouenirent, pro meritis ſæpius larga benignitate ſancire.* A*ut magis etiam in nobiſmetipſis, ſiquis bene introſpicere ualuerit, horũ initia & cauſas cognoſci, qui circa huiuſmodi conſilia & p̃ces, non ſine iugi quadam affectionis & fantaſiæ motione uerſati, & ictirco hunc, aut illum uitæ habitũ eligentes, huiuſmodi p̃paratione media, & ſequeſtre deorũ procuratione prouidentiaq; ſecundum electionis noſtræ modum abũde perfruamur.* Si*cut in quibusdam planè dignoſcere licet corporibus, quæ ignita quidem lenitate ſua ſuperne facile aſcendere poſſunt: rurſum ſi quid ponderis ab humida omnino, aut terrea conceperint natura, eadem facilitate ipſo declinantia nutu, ad lineam deorſum feruntur.* Ne*cnon ſolis ſplendore mundum colluſtrante, ſiquis apertis oculis experectus liberque diem contueri uoluerit, hunc clariſſima frui luce neceſſe eſt.* Si*quis autem uel obdormiuerit, uel in tenebroſa ſe loca coniecerit, aut caput alioquin pannis conuoluerit, is certe uiſio ſuo, non ſolis cauſa claritate illa minime perfruetur. Diuina etenim omnia excellenti quadam redundantis naturæ ubertate, largiter ubique omnibus nulla inuidia ſeſe offerre & concedere conſueuerunt.* De*ique prouidentia hoc modo, pro uitæ cuiusque electione & meritis, affatim omnibus ſeſe participandam fruendâque æquabiliter præſtat.* Ex *quibus certe effici, nihil preces ſupplicationeſue facere quominus nomina pro hominum uoluntate & arbitrio conſtare dicantur.* Hæ*c ſunt ferè* Alexander *quæ de nominum ratione* Ac*ademici Peripateticique, ueteres memoriæ mandauere, & in*

*quibus inter ſeſe diſſenſiſſe uulgo creduntur. Nam recentiores iſti phi-
loſophi, de noſtratibus loquor, nec uerbo quidem tenus quæſtionem
hanc attigiſſe uidentur. Quæ iccirco à me breuiter nunc percurſa ma-
gis, quàm pertractata fuere ne quam tibi moleſtiam longa dicendi ſe-
ries faceret: & ipſa alioquin nox iam aduentare incipit: ſatisq; pro
conſuetudine à nobis (ut uidetur) deambulatum eſt. Quare ſi pla-
cet finem faciamus, niſi aliud fortaſſe eſt quod me uelis. A me qui-
dem inquit ille tantum abeſt ut iſthæc mihi tua longa fuiſſe uidea-
tur oratio, ut contra non mediocriter etiam doleam quod tam cito
dicere deſieris: nam de nocte nihil ſanè moror ut citius etiam ruat,
quando non procul ut ſcis habito: & illa tum extenſa prolixi-
tas lucubrationibus à me cōmode diſpertiri ſoleat. Sed quæ nam lu-
cubratio, quod ſtudium, mihi optatius eſſe poſſet q̃ ea de te audire
quæ adhuc ego à nullo percepi, neq; apud quēpiā ſcripta reperi. Per-
ge mō ſi placet reliqua ſubtexere, & ſi qd tui hac de re eſt inditii in
mediū liberaliter afferre. Verū ſi uidetur quando inābulauimus ſa-
tis, ex porticu iſta in conclaue tranſeamus, ubi & hoc ueſpertinū fri-
gus ſalubriter declinabimus: & ſedentes alioquin commodius ea quæ
nobis agenda ſunt, peragemus. Vt lubet inq̃ Alex. quando nō ſolum
animorum, ſed corporum etiam ualitudini non minus eſt ſeruiendū,
ſine qua illi neq; recte ualere dum hic ſunt, neq; quippiā conſtanter
ſpeculari poſſunt. Cæterum ſciebam eadem ab initio etiā, cū ea exor-
ſus ſum quæ iam recenſui pertractare, te huc tandē peruenturū fore,
meamq; de iis ſententiā omni ſtudio excutere tentaturum: et ideo (ſi
recte tenes) tunc ego te licentioſius fortaſſe quàm par fuit, ſed amice
tamen ut ſemper, ueteratoribus illis non diſſimilem eſſe dixi. Verū-
tamen quādo hanc ego perſonam ſemel indui, hæc mihi certe ſtrenuè
eſt agenda. Quāq̃ cur mihi non in optatis ſit etiā hæc tecū conferre,
qui mihi inter amicos primarius cum ſis, ingenio etiā & eruditione
eo loci peruēniſti ut ſanum cū de aliis omnibus, tum hac ipſa de re indi-
cium ferre ualeas. Accedit ad hoc quod ueterum illorū talis tantusq;
admirator exiſtis, ut eos tantum non constructis aris numinum loco
uenereris et colas. Audi igitur et reliqua quæ non mea certe ſunt, ſed
quorum etiam priora fuerunt. Verum anteq̃ ad illa noſtra ſe conuer-
tat oratio, unica, & eadem breui propoſitione (quod Geometræ face-
re ſolent) totam hanc claudam quæſtionem: ea autem eſt huiuſmodi.
Academicos Peripateticoſue de nominum ratione eadem proculdu-
bio ſentire*

bio ſentire, nihiloꝗ inter ſeſe niſi uerbis tantum differre. Scio iſthæc tibi mira ſanè uideri qui priora audiueris, oculata tamen (ut aiunt) fide ſi ea quæ dicam intelligere curaueris, hanc rem plane ſic ſe habere percipies. Qui poſſum iſthæc tibi credere inquit ille & non potius deorum hominumꝗ implorare fidē, quando mihi tu talia profers mōſtra: qui enim fieri poteſt ut duæ pugnantiſſimæ inter ſe ſententiæ eadem eſſe dicantur: aut quonam modo tute tibi id unꝗ perſuadere potuiſti? Niſi forte idem album & nigrum eſſe, tempore etiam eodē tibi uideri poteſt. Nimis delicatus es Alex. & ut uidetur dictorum impatiens, citoq; ſanè cōmoueris: uerum iterum, & tertio etiam ſcias uelim me quod tibi modo ſum pollicitus bona fide iam nunc in numerato (ut aiunt) repreſentaturum, ne pigeat modo patienter audire. Audiam quando ita iubes inquit ille imo auſcultabo potius. Colligamus igitur (niſi moleſtum eſt) Alex. ea quæ dicta ſunt prius, & ſi inter nos conuenit, uideamus, ut quid nobis poſthac dicendum ſit plane ſcire poſſimus. Bene habet inquit ſic faciamus. Reuoces igitur te ad ſuperiora. Academicos dixeram nominum rationem natura ipſa, nō hominum arbitratu conſtare uoluiſſe, eſt ne ita? Eſt ut dicis. Peripateticos autem conſenſu arbitrioq; hominum eadem inuenta eſſe nomina, & rebus accommodata affirmaſſe? Et hoc ita. Quomodo autem eadem utriꝗ ſenſerint: & quonammodo cum pugnare inter ſe eæ uideantur ſententiæ, rite conſentiant & quadrent, reliquum eſt ut a me in præſentia oſtendatur. Hoc inquit ille reſtare uidetur. Exordiamur igitur quādo ſic placet hoc maxime modo. Biſariam dogma illorum qui natura conſtare nomina, & non hominum arbitrio rebus impoſita eſſe dicebant, ſectum diuiſumq; fuiſſe planè accepimus, & ii quidem ut Heraclitici, naturalia ideo uolebant eſſe nomina quia naturæ effectiones ea eſſe & opera, aſſeuerabant. propria enim & peculiaria rebus ſingulis nomina a rerum natura præparata aſſignataꝗ eſſe, nō aliter ꝗ̄ ſenſili cuiꝗ rei proprii ſecreti ue ab eadem attributi ſunt ſenſus: aliud enim ipſum ſpectabile a tractabili eſſe cenſeri, quia alio iudicetur percipiaturq́; naturæ ſenſu. Nomina enim naturalibus ſimilia eſſe ſimulachris, qualia certe ſunt illa quæ in ſpeculis, aut inſtantibus cernantur aquis, non iis quæ artificio conſtare uidemus. Et nominare profecto eos cenſeri qui huiuſmodi uera & ſolida proferrent nomina: qui autem ſecus facerent, nec nominare quidē eos, ſed ſonum tantummodo aut uocem emittere. Officium autem

eſſe prudentis eruditiq; uiri, & uere philoſophi, ea ſemper indagare rimariue nomina quæ rebus ſingulis a rerum natura peculiariter cõſtituta aſſignataq; eſſent quemadmodum illius eſſe partes qui acute oculorum polleret acie proprias uiſilis cuiuſq; ſimilitudines recte pernoſcere & diiudicare. Alii autem dogmatis huius ore tenus aſſertores, ut Academici fuere omnes ideſt ueteres peripatetici (ſic enim eos in præſentia intelligi uolo) natura conſtare nomina dixerũt, quoniam rerum denominatarum naturæ conuenire quadrareq; uolebant: illuſtria enim ea & ſignificantia ut præclare res ipſas exprimerẽt eſſe oportere: ut ſiqs (uerbi cauſa) a natura tali præditus eſſet prudentia ut ad regendos moderãdosq; populos pulchre natus uideretur, hinc Ageſilai, aut Archidami nomẽ probe cõuenire dicebant. Et iccirco natura talia eſſe nomina, quoniam rebus ipſis quæ iis ſignentur nominibus ſignificanter conuenire uiderentur. Archidamus enim quia populo imperare poſſit. Ageſilaus autem quia populi ſit ductor luculenter dici poſſe cenſetur. Addebant præterea iſti nomina imaginibus eſſe ſimilia, uerum iis dumtaxat quæ non ipſa natura ſed hominum artificio conſtarent: qualia eſſent illa quæ a pingẽdi fingendiue arte efficerentur, ubi uarias ſimulachrorum ſimilitudines, uariis rerum exemplaribus conuenire palàm perſpicimus: & has quidem magis, illas uero minus expreſſas rerum reddentes effigies, pro ut artificis peritia artis dexteritate adhibita commode illas ualeret effingere. Quod uel ex hoc clariſſime cuiuis patere poſſe dicebant, cum ſæpe uſu ipſo deprehendantur homines & à nominibus ipſis denominatarum rerum naturas regreſſione ad priora (quam ἀνάλυσιν uocant) indagaris & iis rurſum perſpectis, conuenientia rebus impoſita eſſe nomina demonſtrare. Sed non diſſimili etiam rationis modo illorum dogma qui rerum nomina hominum conſenſu arbitrioue aſcripſerunt, bifariam diuidi ſecarique contingit. Et ii quidem talem nominum poſituram intelligi uolebant, qualem Hermogenes Parmenidæus apud Platonem in Cratylo eſſe aſſerit, pro cuiusque, ſcilicet arbitrio quæque formari poſſe nomina, etiam ſi id nulla fieri ratione cõtingeret, ut ſi cuiuis hominum quam ſibi libuerit rem quocunque nomine pro libidine appellare placuerit, id illi ſanè rei nomen proprium accommodatumque exiſtere. Qualia pueros & mulieres ioco ſæpenumero factitare percipimus. Vnde Diodorum quendã cognomine Diaengelticum non contemnendæ uirum literaturæ, huius ſectæ placi

tis mirifice fauentem, ſeruis ſuis propoſitionum & aduerbiorum etiã uocabula, nominum loco impoſuiſſe memoriæ proditum eſt, quaſi nihil aliud ad rectam nominum rationem præter hominum ſtudium & arbitrium exigi oporteret. Alii autem ut peripatetici fuere, non eo ſanè modo nomina hominum arbitrio rebus impoſita fuiſſe dixerunt, ſed ea quidem a nominum conditore quopiam proculdubio formari aſſignarique oportuiſſe, non temere ut Hermogenes uoluit, ſed conſulto ſiquid aliud: hunc autem merito prudentiſſimum fuiſſe, & omnimodam rerum naturæ calluiſſe ſcientiam, ut ex hoc, ſcilicet cuiq; rei proprium decensque nomen poſſet adiungere. Parique rationis modo ſiquis noua rebus quibuſdam imponere ſtudeat nomina, talem eũ eſſe oportere, aut ſi talis eſſe non poſſet, at huiuſmodi ſaltem quopiam doceatur neceſſe eſſe, uiro philoſopho totius rerum naturæ peritiſſimo, ut rebus congruentia imponere poſſit nomina. Et hoc eſſe quod dicerent conſiliis hominum ea, non ipſa conſtare natura, quoniam nõ naturæ munere, ſed ratiocinantis animi diſcurſu & inuenta ſint nomina, & rebus ipſis rite accommodata. Non enim temere primores illos, & nullo mentis negotio, paludes quidem fœminio denominaſſe genere: fluuios autem maſculino (ut de animalibus uiuentiumq; taceatur genere) ſed has quidem ueluti animum quædam receptacula fœminino protuliſſe genere. Fluuios uero ceu illas intrantes, ſeque illis immiſcentes, maſculina generis proportione nominare uoluiſſe. Similique modo intellectum quidem nomine dixiſſe maſculo, cũ animam ipſam fœminea terminatione ſignaſſent: quoniam hic quidem ei lumen infundat, illa uero id excipiat, & ab illo repleri colluſtrarique ueriſſime dicatur. Parique generis analogia in ſole etiam & luna nõ ab re uſos fuiſſe, cum hic quidem lumen illi affatim ingerere: illa autẽ ingeſtos excipere radios plane animaduertatur. Neutrum uero genus & commune quod epicœnum uocant, cum ex horum uel mixtura uel diſtractione conſtitui componique iudicentur, aliis nonnullis rebus congrua naturæ proportione ſignificanter adiecta fuiſſe.

Et hæc de duorum a principio dogmatum in quatuor opinionum capita diſtributione, deque illorum explanatione pro uirili mediocriter pertractata ſufficiant. Ex quibus cuiuis non obſcure etiam patere poterit, ſiquidem uegeta mentis adhibeatur intentio, hanc quam ſopra retulimus Peripateticorum ſententiam ab illa quam

ſecundo recenſuimus loco, & Academicorum placitis aſcripſimus, non alia re quàm uerborum prolatu eſſe diuerſam. Quæ enim nomina à prudentiſſimo uiro & ut ipſi aiunt, uere philoſopho rebus quibusq; cõmode aſcribuntur, rerũ naturæ conuenire, ꝓpriaq; eſſe ꝓculdubio & ſignificãtia eſt neceſſe. Atqui primũ illud peripatetici: ſecũdũ (ut uidimus) Academici uoluere, quãuis illi quidem boĩum arbitrio nõia, iſti uero natura conſtare protulerint. In uerbis igitur diuerſitas (ſi qua eſt diuerſitas) non in rebus ſententiisq; iure eſſe cenſebitur. Quamobrem ut à nominũ conditore illo originem habent nõia: nulla eſt inuidia quin pro arbitrio conſenſuq; hominũ fabricata & iñcta fuiſſe dicantur, dũmodo natura etiam conſtare eadem, ceu ipſis cõgruentia rebus, & rerũ naturæ quadrantia, bona pace dicere liceat. Res eñi philoſophi quærere inueſtigareq; debent, non anxie rerum ꝑſcrutari uocabula: quæ & ſi rerum (ut diximus) imagines rite eſſe cenſeantur, nihil tamen obſtat unius rei plures eſſe imagines, magis & minus Archetypum reddentes ſuũ: utri autem illorum imaginibus iis melius accõmodatius ue ſint uſi, ipſi ſanè uiderint, nobis enim in præſentia abunde ſatis ſufficere poteſt manifeſtiſſime (ut arbitror) demoſtraſſe, philoſophos hos & ſi nominibus differre uideantur, rebus tamen ipſis ſententiisq; proculdubio bene conuenire. Quod uel ex hoc etiam clariſſime patere poteſt. Nam apud Platonem inter diſſidentes de nominum ratione Hermogenem & Cratylum, mediũ ſeſe conſtituit Socrates & multis utroſq; rationibus inſigniter reprehendit. Neq; enim hominum ſolo conſtare arbitrio nomina planè demõſtrat, ut aſſeuerare uidebatur Hermogenes propter uniuerſalia maxime genera, resq; immutabiles & ſempiternas, quibus tũ quia perpetuæ conſtantesq; ſunt, & omnibus ab initio cognitæ: tum quia immobilem definitamq; ſortitæ ſunt naturam, ſtabilis & recta nominum bene aſcribi poteſt ratio. Neq; rurſum nomina natura conſtare oſtendit, eo quo Heraclitus heracliticiq; uolebant modo, propter ſingularium indiuiduorum ue labilem & fluxam naturam quibus neq; conueniẽter aſſignari, neq; diu bene quadrare poſſent nomina. Nihil igitur ut manifeſtiſſime patet, à Diuino Platone & Academicis, Ariſtoteles & Peripatetici diſſentire uidentur: cum illi nomina ideo natura conſtare dixerint, quia rerum naturæ accommodata peculiariter res ipſas ſignarent: hii autem iccirco pro hominum arbitrio eadẽ eſſe contenderint, quoniam à prudentiſſimo nominum conditore, &

quaſi loquendi architecto ea ſecundum naturæ exigentiam, & inuenta, & rebus ſolerter aſſignata fuiſſent. Negant igitur ea natura eſſe peripatetici eo quo heraclitus uolebat modo: rurſum academici, hominum arbitrio eſſe inficiantur nomina, quomodo illa Hermogenes eſſe (ut in Cratylo eſt) aſſeuerabat. Inter ſe autem ii philoſophi ita non diſſentiunt ut de recta ſanè nominum ratione una ſola conſtāsq; Academicorum & Peripateticorū eſſe perhibeatur opinio. Quod Ariſtoteles etiam in plæriſq; commentariorum ſuorum locis non obſcure comprobare uidetur, nam ſi quando noua inuſitataq; rebus tentat imponere nomina, ſemper illa rerum naturæ q̃ accommodata aſſignare cōtendit. In commentariis enim de phyſica auditione ſiue de principiis (utraq; enim legitur inſcriptio) τοῦ αὐτομάτου nomē iis quæ ſponte ſua quaſi temere nulla determinata prouenīūt cauſa, luculenter aſſignat: in libris autem de ſublimibus quæ μετέωρα uocant, τῆσ ψεκάδοσ καὶ τοῦ ὑετοῦ, quæ pluuiæ ſunt uocabula, ſignificāter formaſſe cenſetur. Nam ſpeciei nomen quam ἐντελέχειαν uocat. Terminorū præterea in ſyllogiſmis quos ὅροισ appellat nec nō τοῦ ἀορίστου ὀνόματοσ καὶ ῥήματοσ, καὶ τῆσ ἀντιφάσεωσ, uniuerſa nomenclatura, quid aliud nobis declarare uidentur, q̃ indubitatam philoſophi huius hanc fuiſſe ſententiam, nomina ſcilicet rebus ſecundum naturæ exigentiam quàm conuenientiſſime ſemper aſcribi aſſignariq; oportere. Hæc ſunt Alex. quæ de nominum ratione tibi pro temporis anguſtia, & hac ieiuna facultatis noſtræ mediocritate, dicere in præſentia habui. Reliqua tu (quo es ingenio) iugi uariaq; antiquorum lectione perquires: & ab eruditis uiris percontando poſt hac fœlicius excutere poteris. Nam mihi ſatis nunc ſuperq; fuit, tuæ ut potui & debui morem gerere uoluntati.

ni prorſus ſtudio totisq; uiribus parare cõtendunt. Quod ſecus iis ac
cidere neceſſe eſt qui præſentes ubiq; & omnia uidentes, et audiẽtes
deos, recto mẽtis inditio exiſtimant & credunt. Quo in numero, ſi
quiſq; alius, uir certe eſt philoſophus qui exactã naturæ cognitionẽ
rectis uirtutũ moribus copulãs, & excellẽtes ſolus ab omniq; ſeiuga
tas ſenſu contẽplatur eſſentias, & illas pio (ut par eſt) mẽtis cultu
ueneratur & colit ſolus. Horũ preces & uota propitius certe audit
deus, cũ ii maxime precãdo dum ſe corporibus auocãt, et in mẽtis ca
put aſcendere contẽdunt, per q̃ ſimiles ſanè Deo fiũt. Caue enim pu
tes Burganie quorũcunq; precantium à præſtantibus naturis quaſ
cũq; exaudiri uoces, qui aliud ſæpenumero agẽtes non corde, ſed la
biis (ut aiũt) Deũ honorant. Cum enim multa rite precantes habere
oporteat, tum ſolitariã maxime, & deo intentã mẽtis aciẽ habere de
bent, ab omni quidẽ alia re ſeiugatã prorſus et liberã. Soli uero illi
cui preces fundũt affectã, et ceu nexu quodã indiſſolubili copulatã.
Qua de re ſuperioribus diebus cũ apud Reuerẽdiſſimũ præſulẽ Iaco
bum Sadoletũ forte eſſẽ, ad quẽ ſæpius (ut ſcis) ſalutãdi gratia acce
dere ſoleo, illũ audiui cũ elegãter et copioſe (ut ſemꝑ ſolet) tũ a cõſue
ta iſthæc ꝑtractãdi rõne diuerſe admodũ uerba facientẽ. Aderãt au
tẽ mecũ cũ alii plæriq; tũ hierõymus Magnanus Veſtinus epiſcopus
uir et religiõe cõſpicuus, et literarũ etiã ſtudiis in primis clarus. Cũ
eni ſtati forte adeſſẽt dies q̃bus oẽs ferè urbis ſacerdotes quotãnis de
more ꝑ cõpita et plateas celebri põparũ frequẽtia ꝓ frugibus p̃cari ſo
lẽt, & illorũ cõcinne precãtium & canentiũ in quo eramus cubicu
lo clare exaudirẽtur uoces, ad me cõuerſus Sadoletus, Audis ne in
quit Leonice canẽtiũ choros, hymnosq; & preces ueteri inſtituto ꝓ
frugibus deo fundẽtiũ, quali Harmõiæ gratia illi et quo leporis cõcẽ
tu omniũ aures iocũde ſimul et efficaciter ꝑmulceãt? Neſcio ꝓfecto
quid alii, ego certe (ut uera fatear) ab huiuſmodi re multũ afficior,
mouẽtq; me mirifice, et neſcio quo mõ animũ altius euocãt meũ. Tũ
ego nec mirũ iq̃ Reuerẽdiſſime. D. tali te affici mõ q̃do duo ſimul
iuncta ſunt quorũ uel alterũ recte ſe habẽtes animos eximie ualeat
cõmouere uocis enim modulatio & amœna ſuauitas (ut uerborum
in præſentia taceam uim) ne dum homines, ſed feras etiam ipſas pro
culdubio flectere et permulcere poſſunt. Vt nõ imerito (mehercule)
Orpheũ antiqui uates uoce & fidibus canentẽ, cũ ferarũ genus oẽ
tũ inanimes ẽt et ſurdas res demulxiſſe et poſt ſe traxiſſe mẽoriæ ꝓdi

derint. Quæ ſanè res Platonis (arbitror) ſentētiæ, quā de animorū
cōſtitutione, diuine potiusq̃ humane uir ille recte intelligētibus ſcri
ptā reliq̄t, mirifice ſuffragari uidetur. Numeris.n.et harmonia hu-
manus cōſtans aius numeroſis nimirū uocū modulationibus excitari
percipitur & loco ſtare neſcit cognatione (ut aiunt) & contagione
quadam quam Græci Sinpathiam, noſtri concordiam uocant, com-
motus & excitus. Quæ ad inanimes uſq; res iugi etiam tenore dela
bitur. Siquidem percipere licet diſtantis lyræ fides ad alternis ſonū
lyræ ſimili harmoniæ temperamento contenſæ, manifeſtiſſime mota
ri et reſilire. Sed q̄d ego iſthæc inq̃ tibi in præſentia au (quod aiūt)
ſus Mineruam. Tum ille ad me hilari conuerſus uultu, quid tu in-
quit Leonice, Sus Mineruam, aut cur tute ipſe adeo deſpicis? qui hu
iuſce rei Academicorum decretis optime cōiectans cauſam, illam nō
minus dilucide q̃ breuiter nunc explicaſti. Niſi forte recto noſtrorū
inſtituto te humilē facis, ut merito poſtmodum ab aliis extollaris. Ve
rum ſint iſta certe ut abs te dicta ſunt: & homines tum numeroſæ
(ut uidetur) moueant uoces, tum uel maxime preces & uerba de-
ducant & frangant. Cur autem eæ (ut in confeſſis eſt) Deum eti-
am ipſum tangant, & precantium uotis excellentes ſupra hominem
exorētur naturæ hoc abs te Leonice in præſentia audire percuperē.
Quare age nunc & aliquid de Academiæ penu reconditum depro-
me. Tum ego non ea inq̃ Reuerendiſſime. D. uis noſtra eſt, talesq;
res & tā arduas ingenia puſilla nō ſufferūt. Noli igitur mihi id one
ris imponere quod humeris impar eſt meis, & ſub quo mihi turpiter
cadendum eſſet, tibi hæc debentur certamina, tuisq; rotis iſthæc cō
terenda eſt meta. Et Magnanus miro inquit deſiderio Reuerendiſſi-
me. D. & ſedulo expectabam quid nam quæſtioni propoſitæ reſpō
ſurus eſſet Leonicus. Hac enim de re ea quæ noſtri ferè omnes dicunt
authores ſtudioſe perlegi omnia, & ad manum etiam habere me cre
do. Verum politiora quædam de precibus, & antiquorum lucubra
tiones magis redolentia de illo audire deſiderabam. Noui enim illum
cum multæ lectionis ſemper fuiſſe, tum Academicis mirifice addictū
decretis, quæ mihi ſanè philoſophorū natio, ut aliis fere in omnibus
quæ ad philoſophiam ſpectant, cæteris haudquaq̃ poſtponenda ui
detur ſectis, ita longe omnibus (meo quidem iudicio) præponēda in
iis quæ de ſuperioribus pertractant naturis, illarumq; cum uires, tū
beneficam ad omnia prouidentiæ & bonitatis oſtendit curam. Qui

locus

locus ad religionem proculdubio, diuinūꝗ cultū totus pertinere ui
detur. Cæterum quoniam is ſuas tibi delegat partes ſuperioriq; (ut
par eſt) cum in cæteris omnibus, tum in iis præcipue ſpōte cedit ſua,
bene certe mecum in præſentia actum eſſe exiſtimo, & non medio-
cre feciſſe lucrum me reputo quando te hodie hac de re Academicorū
more diſertātem audire non dubito. Scio enim qđ neq; meo hanc rē
neꝗ Leonici noſtri ſtudio inuidebis, & hodiernam diſputandi operā
nobis liberaliter præſtabis. Tum ille hilare (ut ſolet) renidens, & tu
inquit etiam Magnane cum Leonico facis, mihiq; hoc oneris impone-
re contendis. Atqui diſceptantium ferè omnium, ſed Academicorum
præcipue, conſtans ſemper fuit inſtitutum, ut qui proponebat aliquid
ille audiret. Contra autem de quo quippiam quærebatur is ſanè dice-
ret. Quamobrem recto rationis ordine æquum profecto erat Leonicū
dicere me uero auſcultare. Verum quando ita uultis, & ueſtro a me
iure hoc enixius contēditis, libens id ueſtra aggrediar cauſa, quod an
ex animi noſtri ſententia explicare nunc poſſim haudquaꝗ̃ ſcio. Ma-
gnæ enim (ut noſtis) & aſſiduæ, cum publicæ tum priuatæ etiam oc-
cupationes, iis præſertim temporibus me nimis diu ab huiuſmodi ſtu-
diis auocarunt, ſed ſi uires deficient, uoluntas certe non deerit. Qua-
re uobis in præſentia geratur mos. Verum de precibus & uotis uer-
ba facturos, Deum in primis precari æquum eſſe cenſeo, qui mētis no-
ſtræ oculos ſplendore ſuæ claritatis illuminet, ut quæ placita illi gra-
taq; ſunt, & comprehēdere ualeat animus, & uerbis poſtmodum lu-
culenter poſſit exprimere. Hic cum omnes aſſenſi fuiſſemus, tacitiſq;
etiam mentis precibus unuſquiſꝗ idipſum expetiſſet, paululum mo-
ratus ſic exorſus eſt ille. Vetus & conſtans eſt opinio ab antiquis uſ-
ꝗ repetita temporibus, & populorum etiam omnium gentiumq; com-
probata conſenſu, diuinas quaſdam ſupra hominem eſſe naturas quæ
inferiorum quidem omnium bonitate ſua curam gerant, & illis cum
bona largiter tribuant, tum mala & aduerſa ab eiſdem benigne & ſa-
lutariter auertant & propellant. Hoſꝗ propitios ut ſunt exiſtiman-
tes & uocantes deos, rite illos pieq; ſemper colere, & illis preces et uo-
ta aſſidue fundere omnes fere conſueuerunt. Adeoq; hæc in hominum
mentibus congenita cenſetur opinio, ut nulla gens neq; tam humana
reperiatur & docta, neꝗ tam immanis rurſum & barbara, quæ hac
de re ceu naturali quodam admonitu & inſtinctu excita, aliter lo-

quatur & ſentiat. Taceo hoc in loco paucos quoſdam apud ueteres
ab omni planè uita et hominum cōmertio exploſos, Diagoras inquit,
Theodoros protagoras & ſi qui alii prauo mentis errore nullos eſſe
dixerunt deos. Epicurus quin etiam haudquaq; in præſentia perhi-
bendus qui uerbo quidem tenus eſſe aſſerit deos, re autem ipſa eos ſanè
de medio tollit, cum illis nullum omnino actionis opus, nullam rerū
humanarum, neq; etiam cœleſtium relinquat curam, Sed Monogam
mos quoſdam (ut ait Cicero) & ſolitarios & perflabiles in intermun
diis ſuis degere illos exiſtimet. Alii autem omnes, cum ciuilibus nego
tiis dediti, & rerum publicarum gubernationibus emancipati, tum
philoſophi maxime qui res abditas & abſtruſas ſolerti mentis indagi
ne rimari ſunt ſoliti, & deos eſſe conſtantiſſime crediderunt, & illos
precibus & uotis, ceu audientes & curantes omnia, propitios ſibi et
placabiles ſemper reddere contēderūt. Hinc apud Aſſyrios Chaldæi,
apud indorum populos Brachmanes: penes gallos Druidæ: apud per
ſas Magi, penès ægyptios ſacerdotum natio, aſſiduam religioni diui-
noq; cultui præſtantes operam, Cerimoniis & ſacris uotorumq; inſu
per nuncupationibus & aſſiduis precum obſequiis deos colebant, ue
nerabantur, adorabant. Qui certe mos uoluentibus ſeculorum curri-
culis, ceu per naturæ manus traditus & ad nos uſq; perueniens, eo re-
ctius nunc, & deo ſanè gratius obſeruari percipitur, quo intemerata
ueræ religionis myſteria ſacraq; incorruptæ fidei dogmata. Dei opt.
max. ineffabili quadam bonitatis plenitudine ſolis tradita & reuela-
ta ſunt Chriſtianis: ut hæc demum uera & ſolida dei religio & cul-
tus uideri, & rectiſſime exiſtimari poſſit, cum primæ illæ religionis
potius imagines & umbræ quædam q̃ religiones merito appellari
debuerint. omnes igitur ferè (ut unde digreſſi ſumus reuertamur) &
deos eſſe conſtanter aſſeuerant, curāq; illos rerum humanarum gere-
re credunt & uotis precibusq; inſuper illis aſſidue ſupplicādum eſſe
cenſent. Sed quoniam de precibus in præſentia me agere uoluiſtis, &
quo nam illæ modo Deum tangant & moueant audire percupitis,
idque ipſum ut ex Academicorum declararem inſtitutis, nomina-
tim etiam perſcripſiſtis, conſueta philoſophantium, & eorum maxi-
me quos ſequimur, procedens uia, ab illarum primo deſcriptone &
formæ explanatione initium capiam (rei enim de qua agitur igno-
rata natura, fruſtra profecto ad reliqua feſtinaret oratio) quo ſanè ſu

cto, ad illa poſtmodum explicanda me conuertam quæ huic conuenientia rei, & commoda eſſe uidebuntur. Sunt autem preces, ſiue oratio & ſupplicatio (ut uſitatioribus apud uos utar uocabulis, uis quædam animis ſuperne conceſſa illos ſurſum rapiens, & ad deum ipſum conſtringens & uinciens, ſecundaq; omnia ſemper prioribus uniens & rite copulans. Cum enim omnia quæcunque ſunt entia, ita a Deo procedant & defluant, ut ab illo tamen nuſquam dicantur abſcedere, alioquin ruerent prorſus & in nihilum deuoluerentur, omnia profecto in deo eſſe & in illo collocari neceſſe eſt, ut poſtmodum ceu intimo quodam orbis ambitu progredientia, ad deum ipſum rurſus à quo, & in quo ſunt, diuino & mirabili reuoluantur modo. Neque hoc magnis dumtaxat, & excellentibus contingere dicimus naturis, quæ alioquin ordine & dignatione propè ad deos accedere uidentur, Sed minimis quibuſque: immo informi etiam ſurdæque materiæ, quæ inter omnia ab excellentibus diuiniſque remotiſſima eſſe cenſetur cauſis. Omnibus igitur æqualiter rebus diuina adeſt præſentia, cum in omnibus ubique ipſum ex æquo reperiatur unum. Neque hoc quiſpiam miretur in loco, aut potius ueluti pugnans reiiciat, quod diximus a deo labi & procedere omnia, & rurſum progreſſa omnia in deo tamen eſſe & collocari. Nam progredientia ueriſſime manent, & tanquam firmis innixa radicibus in Deo ſtabiliuntur. Quo enim progredi poſſunt ubi non ſit Deus cuius plena ſunt omnia, & qui proculdubio & ubique eſt, & omnia in ſe ſtabiliter continet entia? Miro igitur quodam rationis modo, & progrediuntur omnia, & non progrediuntur à deo: nam progreſſa manent, neque ſperantur omnino, alioquin (quod retro diximus) delaberentur in nihilum. Et ut ad ſummam breuiter iſte concludatur locus, entia omnia ſibi quidem ipſis progredi & procedere iure cenſentur, in deo autem firmiter illa manere ſumma eſt neceſſitas. Cæterum quoniam non ſolum à Deo progredi entia, ſed ad deum quoque recurrere & retro flecti debent, ut in hoc ēt ſuperiorū ordinū ad ipſum unū imitētur regreſſū, aliā quādā a deo perfectiōis capiūt notā, qua ad illius bonitatē retro flecti nata, ī ipſo (ut diximus) redicitus nixa, ī ſeipſis uero ꝓcedentia, rurſum ad ipſum diuino quodā munere reflexa perueniāt,

& imitantur admirabilem quẽdam (ut dictum eſt) efficientia circuli ambitum, à deo incipientẽ, & deſinẽtem in Deum. Cũ enim ab unitate (ut dictum eſt) diuina omnia prodeant entia, ſecum profecto unitatem ſibi impreſſam afferunt & conſeruant quandã, diuinæ illius unitatis imaginem, qua poſtmodum & reuocantur ad illam, & reuocata diuino quodam perficiuntur modo, qui perfectorum animos rapit entium ad preces & uota, quibus unio cum Deo nobis (ut paulopoſt uidebimus) manifeſtiſſime completur & perficitur. Et hoc certe eſt qđ in ſuo de diuinis nominibus commentariolo iis ipſis uerbis theologus refert Dionyſius. Votis & precibus ad diuinam bonitatem perueniendum eſt. Nam ipſa quidem adeſt omnibus: non autem illi adſunt omnia: ubi uero ipſam caſtiſſimis precibus, animoq; inuocamus defæcato & trãquillo, atq; ad diuinã idoneo coniunctionem, tunc nos quoq; illi adſumus. Neq; quicq̃ profecto de hoc quò diximus entiũ regreſſu incredibile uideri debet, quãdo is non in animorum ſolummodo natura percipitur. Sed in rebus etiam anima carentibus idipſum animaduertere licet: eæq; etenim natura ſui impreſſa huiuſce rei gerentes ueſtigia, quo maxime poſſunt modo, ad ſupernas ſe conuertunt cauſas, & ad diuinos illos ſuperiorum ſiue ordines, ſeu ſortes appellare malumus, unde procedũt & defluunt, & quibus firmis naturæ nexibus ſunt copulata, ceu ad ſolem ſolaria (ut ita dicam) ſe conuertunt, & ad lunam lunaria, ſimiliq; cætera modo duces quæq; ſuos naturaliter conſequuntur. Et hæc profecto eſt concordia illa, ſeu conſenſus ſiue naturæ contagio quam Græci Sympathiam uocant, cum inanimes & ſurdæ res ad alias & ad alias ſuperum poteſtates habiles aptæq; reddantur, à quibus ueſtigia etiam quædam naturaliter habent impreſſa, quæ à rerum peritis, cum uſu & experientia, tum illarum interdum admonitu, comprehendi & dignoſci recte poſſunt, ex quibus naturalis (ut nonnulli aiunt) magicæ fluxerunt initia. Cum igitur omnia (ut uiſum eſt) entia; duo hæc in ſui gerant eſſentia, ſigna ſiue ueſtigia, ſeu proprietates (multa enim adducenda ſunt nomina ut naturales has rebus omnibus impreſſas notas rite explicare poſſimus) in deo ſcilicet manendi, & ad deum cum progreſſa fuerint recurrendi, tum dignius profecto, & prius ipſos hæc in ſe geſtare animos cenſendum eſt, quibus

rerum opifex ille & æternus eorum ſator & parens diuina bo-
nitatis largitate conceſſit, ut per unum quod in ipſis eſt, in deo
firmiter manerent, per mentem aũt ſiue intellectum (utroq; enim
uis ea dicitur modo) à Deo progreſſi felici quodam orbis gyro
ad Deum rurſus ipſum recurrerent. Ad quem profecto regreſ-
ſum maximam ſupplicationes uim habet & preces, ſignis qui-
buſdam intercedentibus quæ opifex ille Deus cunctis inſeruit ani-
mis, quæ neque recte dici poſsunt, neque ſi poſsent illa certe
in uulgo ꝑferre fas eſset. Illis igitur ſuperorũ ſibi beneficentiã planè
conciliat animus, quæ alioquin precantes etiam ipſos copulant
& uniunt ad eas quas precantur naturas. Diuinamque mentem
precantium rationibus coniungunt, & admirabili quodam per-
miſcent modo. Et ut ad ſummam dicatur, ſupremæ illius bo-
nitatis mentem ad omnia largiter animis impertienda commoda
huiuſmodi mirifice mouent preces, Diuinæ cuiuſdam Suadelæ
(ut hoc loquamur modo) ad Deum uim magnam habentes &
ut ſe ineffabili bonitatis largitate benigniter participandum præ-
beat ſanè efficientes. Ad nos igitur uota & preces non trahunt
Deos, Neque profecto inclamati illi, aut uerbis allecti homi-
num inuiſunt cetus, ut credula licenter fabulata eſt antiqui-
tas: ſed nos potius ad illos ceu ad legitimos beneficosque paren-
tes filii, quodam tenus progreſſi, precibus mediis reuertimur,
trahimur, rapimur ut illis iugiter aſſiſtamus copulemurque eti-
am, atque penitus uniamur. Qua de re quia illius mirifice na-
turam exprimunt eiuſdem Dionyſii de eodem commentario uer-
ba ſubtexere non erit malum, quæ hoc ſe habent modo. Ita-
que nos ipſos ad celſionem diuinorum clariſſimorumque radio-
rum contuitum ſupplicationibus in primis præparamus, uelu-
ti lucidiſſima cathena ex cœleſti ſummitate ſuſpenſa, & huc
uſque pertingere, ſi ſemper eam manibus alternis in anteriora
porrectis capimus, trahere quidem ipſam uidemur, re autem ue-
ra, non illam ipſi deducimus; quippe ſupra infraque præſen-
tem, ſed ipſi magis ad ſublimiores illuſtrium radiorum fulgores
promouemur. Aut certe quemadmodum nauim ingreſſi cum ru-
dentem ex ſaxo quodam ad nos uſque porrectum tenemus, quip-
pe cuius nitamur auxilio, non ſaxum ad nos, ſed nos ipſos ma-
gis nauimque ad ſaxum promouemus. Sicuti contra ſi quis ma-

ritimum ſaxum in naui ſtans propellat, nihil quidem ſtans & immobile ſaxum uiolabit, ſed ſeſe potius ab eo magis arcebit, quantoque in illud uiolentius impulerit, tanto ab eo procul repelletur. Non incommode igitur (ut arbitror) neque inconcinne in iis quæ retro ſunt enumerata uerarum precum adducta eſt deſcriptio, quas dixeramus uim eſſe quandam ſuperne animis conceſſam, illos ad Deum rapientem, & eoſdem cum illo unientem, ſecundaque omnia prioribus ſemper unientem, id enim ipſum ineffabili quodam modo mirabiliter efficere preces pro rei natura clare ſatis (ut arbitror) eſt oſtenſum. Quamobrem uniuerſus ferè in illis ueræ religionis non ab re ueri cultus perhibetur. Siquidem ut à Platone mutuatus refert Cicero, is Deorum cultus eſt optimus, idemq; caſtiſſimus atque ſanctiſſimus, pleniſſimusque pietatis, ut eos ſemper pure integra incorruptaq; mente, & uoce ueneremur. Quo in loco (quoniam religionis facta eſt mentio) obiter leuioris ingenii non nullos commonefaciendos eſſe cenſeo, ne huiuſmodi in re ab incorrupta religionis ſemita, ſenſim & incaute ad ſuperſtitionem delabentur & ruant. Nam lubricus ſanè locus eſt, & uigili cautionis indigens cura. Non enim anilibus precum deliramentis totos dies blanterandum eſt, neq; aſſiduis uotorum ineptiis Deus (ut aiunt) defatigandus & obtundendus. Sed matutinis duntaxat ueſpertiniſq; adorationibus, non labiis, ſed puro ſyncero que cordis affectu rite precandum eſt. Hoc enim modo preces & legitimum utiq; habebunt pondus, neq; (quod aiunt) à uentis ferentur irritæ, & opus certe ſuum efficaciter perficere, & plene complere poterunt. Verum quoniam de precum, ſiue adorationis natura & eſſentia, qui locus inter philoſophos Academicorum eſt maxime proprius, pro mediocritate noſtra & tempore ſatis (ut arbitror) eſt pertractatum, quando noſtra in curſu uerſatur oratio, & adhuc prandii non adeſt tempus, niſi forte me auſcultando iam defeſſi eſtis, pauca quædam uolentibus uobis iis addere decreui, quæ iiſdem de fontibus hauſta, ad exactiſſimam precum notionem eximie facere uidentur. Hic cum omnes id percupere uno ore dixiſſemus, rogaſſemusque inſuper ut ſi commodo ſuo fieri poſſet, nos Academico illo prandio ſaturos dimitteret, ſic proſecutus eſt ille. Nequeo ſatis admirari Ma-

gnane & Leonice, quantam ii quos ſequimur uiri & quàm exactam cum aliis in omnibus, tum in iis maxime quæ ad ueram perti-nent religionem iugis induſtriæ curam ſemper adhibuerint, quan-tæq; fuerint diligentiæ. Nam ut alia obmittam multa & multi-iuga, & in re propoſita maneam, nonnulla etiam illi, quæ ad ue-ras & efficaces requirantur preces, & illas præcurrere debeant, miro quodam diſtinctionis ordine, & inuenerunt ſoli (quod ſci-am) de antiquis loquor philoſophantibus, ſemperq; noſtros exci-pio, qui omnia melius, & ſoli poſterorum memoriæ ſcriptis ſuis reliquerunt. Sunt autem huiuſmodi, præcurrere inquiunt ueras ex-actasq; preces debere, naturæ primum illius quam quiſq; precatur & cui uouet, certam cognitionem. Non enim apte is accedere cupi-am uidetur qui illius naturam & proprietates non nouit. Quamo-brem ignitam mentis notionem, primum in diuino cultu habere ordinem, ſacrum apud illos cenſebat eulogium, ignis (ut arbitror) calore & motu, iugem uegetamq; deſignans cognitionem. Hanc ſe-cundo ſequi loco appropriationem uolunt (æquo feratis animo pre-cor iſtam uerborum nouitatem & inſolentiam: inuſitatis enim rebus & nouis, noua ſunt conformanda uocabula & ad uer-bum ut conceditur de græco exprimenda): iſthæc autem appro-priatio iuxta illorum decreta, conueniens quædam uitæ no-ſtræ ad Deum eſt aſſimilatio in omnimodæ ſynceritatis affectu, ca-ſtitate ſcilicet & puritate, & ſcientia, & ordine proueniens, qua noſtros animos proxime ad Deum accedentes humili & ſub-iecta mentis affectione, cuncta ab illo adipiſci bona autu-mant. Tertium ueras præcedere preces debere affirmant, con-tactum quo Dei ipſius eſſentiam homines ſupremo animorum uertice ad illam quaſi uergentes & proni, contigere cenſentur. Quarto connumerant loco uicinitatem, ſiue propinquitatem quandam quæ ipſo exactior uidetur eſſe contactu, animoſ-que colluſtrat & deo propriores facit. De qua ſacrum apud illos uerba faciens eulogiũ, Mortales inquit igni appropinquantes, à deo diuinam habebunt claritatem. Quem ego ignem (ſi coniecturæ quiſquàm in iis eſt locus) charitatis apud no-ſtros diuinum ſignare incendium, haudquaquàm dubitauerim. Quintam & ultimam poſt quatuor illa recenſent unionem, quæ animorum unitatem in ſuprema Dei collocat & inſerit

unitate, unamq́ quodammodo in utriſq́ operationum efficit actio-
nem, per quam non ſuimet amplius, ſed dei eſt animus diuino perſtãs
in lumine, à quo clariſſime colluſtratur & circunfunditur. Et hanc
ueriſſimæ exactiſſimæq́ ad orationis extremum & optimũ eſſe aſſe-
uerant finem, quando illa ſcilicet ſequeſtre & media procedentiũ ani-
morum reflexio, ſiue regreſſus, ſtatim copulatur & manſioni, & o-
mne id quod ab uno proceſſit, rurſum in ipſo uno ſtabiliter fuerit collo-
catum: animorumq; lumen a diuino undiq; lumine fuerit circunfu-
ſum. Quamobrem non paruam iure inquiunt, totius religionis portio-
nem eſse preces, cum eæ ſi recte (ut uiſum eſt) fiant, hominũ animos
ſurſum rapere, & omnia quæ dicta ſunt certiſſime efficere poſſint. Nõ
ab re igitur (ut arbitror) apud platonem Atheniẽſis hoſpes, ſolis phi-
loſophantibus & probis uiris rectas conuenire contendit preces, iis
enim expeditiſſima ad felicitatem ſanè eſt uia, cum proxime ad deos
accedere, & a generatione terreniſq́ ſe a uocare rebus, ii uel ſoli, uel
maxime poſſint uiri, prauis autem hominibus & aliqua contamina-
tis labe iſtuc haudquaq́ conceditur. Impuro enim (ut idem refert pla-
to) purum contingere nefas eſt. Accedat igitur is qui recte & efficaci-
ter precari uult: puro ſynceroq; cordis affectu, deum ipſum excellen-
tesq; ſupra hominem pie ueneratus naturas: optima ab initio inſtitu-
tus religionis norma, aſſidueq; diuinis uacans rebus, inceſſantiq; etiã
utatur adorationis obſequio: celebre enim apud illos eulogium, perſe-
uerantibus inquit uiris crebro aſſiſtũt dii. Quod nobis ipſa etiam præ-
ſcripſit ueritas, petite inquiens & accipietis: pulſate & aperietur uo-
bis. Domoq; inſuper ternarium hunc ſecum afferat numerum fidem
ſcilicet ueritatem, & amorem, optimamq́ præterea bonorum omniũ
ſpem: & inuariabile diuini ſuſceptaculum luminis. Nam quod a cete-
ris ſeiugari oporteat rebus is qui ſolitarie ſoli conuerſari uult deo, uel
hinc patere poteſt, quia multitudo ab uno exiens eo magis ab illo di-
ſcedere percipitur quo plus in numerum tendit. Quemadmodum enĩ
haudquaq́ commode intermedio non ente ad ipſum acceditur ens, ſic
inepte & perperam (mehercule) id facere uidetur qui cum multitu-
dine unitati coniungi & copulari contendit. Non immerito igitur di-
uinus, & mihi ſæpius hac in re perhibẽdus Dionyſius iſthæc ad uer-
bum ſcribit. Et ideo maiores noſtri orationem hominis ad deum unio-
nem quantam eſſe dixerunt: necnon angelorum opus illam uocaue-
runt, & ueluti procemium quiddam felicitatis & futuri gaudii, &

imaginis

imaginis æternæ beatitudinis appellauerunt. Non eſſe autem illotis (ut aiunt) manibus ad illam accedendum, uerum animo expurgato cum ab omni cogitatione praui, tum à reliquis etiam affectionibus, quæ illum circa materiam & terrena addictum retinent, ita ut uelutitersum & undique nitidum ſpeculum diuinas rite imagines accipere, & illas clariſſime reddere ualeat: iis etiam addi uolunt erga pauperes miſericordiam & elemoſynas, et ardentium lachrymarum copioſas imbres. Hæc ille. Ex quibus (ut arbitror) clariſſime etiam apparere poteſt id quod a principio dixeramus dum adorationis definitionem adduximus, illam ſcilicet non ſolum animos ad deum rapere & deuincire: uerum etiam ſecunda quæque ad priora copulare et coniungere. Omnia enim (ut magnus inquit Theodorus) precantur & ſupplicant, præter ipſum primum, quem omnis inferior natura inceſſabilis precando ueneratur obſequiis. Cæterũ quia nihil ſine cauſa aut fieri, aut eſſe poſſe, uniuerſæ philoſophorum contendunt ſcholæ, ſex uero cauſarum genera ii quos in præſentia ſequimur uiri eſſe uoluerunt, efficientium, ſcilicet finalium, exemplarium, formalium, inſtrumentalium, & materialium, ipſius certe adorationis has omnes cauſas, præter inſtrumentalem quam illius natura non recipit, nõ minus ſcite quã breuiter & dilucide commemorant. Et efficientes quidem illius dicunt eſſe cauſas efficaces quaſdam diuinarum mentiũ poteſtates quæ animos hortantur et reuocant, conuertuntq; ad deũ: finales uero recenſent incontaminata ſempiternaq; animorum bona, quibus deo coniunctos perpetuo frui neceſſe eſt. Exemplares autem cauſas autumant, entium priores quaſdam cauſas ab ipſo primitus bono procedentes, illique ſecundum ineffabilem quandam unionis copulam connexas. Formales uero dicũt eſſe cauſas, naturas quaſdam quæ animos tum ſimiles deo efficiunt, tum uniuerſam illorum uitam perficiunt & complent. Materiales autem illius eſſe cauſas uolunt, ſigna illa ſeu imagines & ueſtigia (ut retro diximus) quæ ab animorũ opifice deo illis impreſſa, ad parentis reminiſcentiam excitant, & illos interna quadam ui ad regreſſum uegetos reddunt. Verum quoniam tum pro ſalutari animorum ope deum precãtur homines, tum pro incolumitate ſalubritateque corporum, nonnunquam uero pro iis quæ ſunt extrinſecus, ſiue aduerſis depellendis, ſeu bonis adipiſcendis, precum quædam & uotorum genera, & nomina etiam illis accommodata rebus, & nouerunt Academici, et memoriæ mandaue-

tunt. Perfectiuas nanq; illas appellauere quæ prò animorum ſalute fundebantur preces quoniam id haberent muneris, huiuſmodiq; naturas tangerent, quæ id efficaciter adimplere & perficere poterant. Opifices autem illas denominarunt preces, quas pro imbribus fundebant & uentis, tum tempeſtiuos & ſalutares ſibi precantes, tum peſtilentes & noxios deprecantes, opifices enim quaſdam medias naturas, illorum eſſe cauſas uolebāt. Quamobrem Athenis quōdam ſtatæ quotannis pro ſalutaribus uentis ad Deum fundebantur preces. Et apud Romanos fulgurum et tempeſtatum ſolennes quædam erant deprecationes. Nonnullæ etiam ab illis expurgatoriæ uocitatæ ſunt preces, quibus tum morborū genera omnia, tum ſiccitates terremotus, labes, cæteraq; huiuſmodi deprecabantur mala. Quaſdam etiam illi uitales ſiue animabiles appellauere preces, quibus ſuperioribus qbuſdā rite ſupplicabant naturis quibus id muneris eſſe credebant ut omnimodam fructuum, animaliumq; genituram & incolumitatem augerent & cuſtodirent. Vnde apud Romanos etiā cum aliæ plæræq; ſacrorum cerimoniæ, tum uitula factitari pro frugibus ſolitum fuiſſe legimus. Quod etiam noſtri ſanctioribus cerimoniarum inſtitutis, & celebri pomparum diſcurſu precibus ue, quotānis iis ſemper diebus, rectius profecto, & Deo gratius facere ſolent. In iis autem precum generibus (ut ab illis etiam memoriæ traditum eſt) conueniens ſanè is erat modus & ordo, ut eæ ſcilicet quæ ad ipſos pertinere dicebantur animos & priores certe, & omnium excellentiores non immerito exiſtimarentur. Quæ uero ad corporum naturam incolumitatemq; ſpectabant, ſecundo connumerabantur loco. Vltimæ omnium erant illæ quæ pro iis quæ extra ſunt rebus fieri fundiq; ſolebant. Neq; me præterit hoc in loco nonnullos etiam ſuperuacuo quodam diligentiæ (ne curioſitatis dicam) ſtudio adorandi tempora quædam & modos diſtinxiſſe, & quæ quibus nam animi tempeſtatibus, quo ue corporis cultu & habitu fieri maxime conuenirent preces receuſuiſſe. Horarum quinetiam momenta, & locorum ſitus quoſdam ſiderumque inſuper inter ſe conſpectus, congreſſusque certos addidiſſe, quæ tamen omnia conſulto nunc præterire decreui, quia uanam mihi potius ſuperſtitionis cuiuſdam inſaniam & temeritatem, quàm ullum ueræ religionis cultum merito ſapere uidentur. Illud potius addam quod in legibus ſuis Diuinus refert Plato, anceps periculoſumque

eſſe precibus uti ullis eum qui prudentiæ mentisque ſit expers, quin immo cum illo multo certe melius agi, ſi ſecus ac uelit illi euenire cõtingat. Quamobrem in Alcibiade publicas priuatasque apud lacedæmonios ſolitas fieri preces mirifice laudat, quibus probis uiris commoda proſperaque præſtari à diis immortalibus expoſcunt. Sed iam prandii adeſt tempus in quo mecum hodie eritis omnes, ut ſpiritali cibo iam depaſtis animis, corpora etiam apud nos ſuis curentur alimentis: & ad me conuerſus qui iam ſurrexeram, & diſcedere parabam. Mane inquit Leonice: neque hinc abſcedas nam tecum mihi quædam ſunt cõferenda. Tum ego, ita faciam inquàm quando ſic iubes Reuerendiſſime. D. hac tamen conditione, ut quæ de adorandi modo tibi dicenda reſtabant, quæ tu ſiue temporis anguſtia, ſeu illa potius quæ abs te adducta eſt cauſa miſſa feciſti, ea probellariis nobis in ſecunda apponas menſa. Tum ille hilare renidens, talis profecto es inquit Leonice, qui omnia (ut aiunt) uaſaria ſemper excutere cupias. Cæterum ut uoles, & cum dicto conſurgens è cubiculo in proximum conclaue, ubi paratæ erant menſæ, ire perexit, nosq; pone illum ſumus ſequuti.

SANNVTVS, SIVE DE COMPE-
SCENDO LVCTV.

Vm obluctuoſam amantiſſimi fratris mei mortē gra
ui perculſus uulnere doloroſiſſime conflictarer: &
acerbo ſæuientis fortunæ ictu penè confectus plane
iacerem, nulliſq; conſolationum medellis, aut amico
rum ſolatiis leuior fierem ut aliquam ſaltem doloris
aberrationem reperirem, ad ea mihi recurrendũ ani-
morum remedia eſſe ſtatui, quæ olim memoriæ mandata, longo tem-
poris ſpacio intermiſſa, iamdiu non reguſtaueram: ea autem ſunt quæ
ad ſe uenientibus ſalutaria & eadem præſentanea diuina pollicetur
philoſophia. Verebar etenim & animo cõmouebar maxime, ne poſtha
bitum id & neglectum in maius excreſceret malum uireſque tempo
re non contemnẽdas aſſciſceret: neque hoc ab re mehercule: nãq; ſicut
in corporum morbis uſu euenire percipimus ut ii plerunque initio ne-
glecti ad inſanabiles ſæpius recidere ſint ſoliti ægritudines: ita ani-
morum perturbationes cõmotas ſi diutius perſeuerent, moraque ipſa
& aſſuetudine altiores agant demittantque radices, tanquam affines
iam illis & cognatas temporis diuturnitate factas, haud facile poſt-
modum & leni (ut aiunt) brachio euelli extirparique poſſe. Ex quo
magna non immerito poſtea uitæ conſequuntur incõmoda. Etenim
memoriæ proditum eſt nõnullos primis animi perturbationibus tanq̃
naſcenti malo, non aduerſatos, uniuerſas poſtmodum ætates luctu
mœroribusque confeciſſe: pleroſque uero eam ob cauſam ad inſaniam
etiam, qua nullum infelicius hominum generi accidere poteſt malum,
deuolutos, omne poſtea æuum furioſos egiſſe: ex quibus nonnullos ſa-
nè ſibiipſis poſtremo uiolentas inieciſſe manus. Hæc igitur mecũ cogi
tanti Balbe & huiuſmodi remedia acri & intento perquirenti ani-
mo, illorũ mihi forte ſermonum ſubiit ratio quas ſuperioribus annis cũ
clariſſimo uiro Marco Sanuto ſimili de re domi illius habui, cũ ad illũ
ob acerbã Bernardi fratris mortẽ mœrore cõfectũ, et domi ſe cõtinẽtẽ
officii cauſa, quod & alioquin ſæpe faciebamus, Ego & Lucas Bone-
ſius & Alfonſus Paulutius acceſſiſſemus quos in præſentia retra-
ctare decreui, tum ut dolori (quod retro dixi) ſalutariter occurram
meo commotoq; & perturbato animo ſalubria Philoſophiæ adhi-
beam remedia: tum ut intelligas Balbe multum iis proficiſci poſſe

ſi conuenienti admoti tempore, & ab amico prolati homine inte-gras uires & legitimum conſolationis habuerint pondus. Quando hac medendi ratione uirum illum quem ſummum cum excellenti eruditione: tum rerum uſu & experientia in Republica Veneta noſtra uidit ætas, Animi mœrorem à quo male habebatur, reuocata mentis ratione, omnem poſtea deterſiſſe & ab ſeſe procul abieciſſe animaduertimus. Et profectò ita ſe res habet: ut enim Tragicus inquit Euripides, medella ſermo eſt mentis effectæ potens. Si molle fundi tempus expectes dari. Verum ut res hæc ordine procedat ſuo, & quo tunc acta eſt modo, ut bene perſpici dignoſciq; poſſit ita nũc etiam agatur, uniuerſam diſputationem illam, ſermonemq; noſtrũ Socratico diſſerendi more conflatum, quantum memoria id aſſequi potero quàm breuiter colligam & conſcribam, qui hoc ſere cœptus & pertractatus eſt modo. Cum enim ad illum (ut dictum eſt) tunc ueniſſemus & in ſuperiori ædium porticu poſt meridiano eum de-ambulantem offendiſſemus, poſt ea quæ huiuſmodi in re fieri diciq; ſolent, utrinq; de more prolata, quid tu inquit ille Leonice à nobis tam diu abfuiſti, ut neq; nos (quod ſæpe ſolebas) per tot dies inuiſeris neq; amantiſſimum tui Bernardum meum, qui nuper uita functus eſt uel morientem ſaltem uidere curaueris: nam de Luca & Alfon-ſo minus queror. Vt enim in ſole euntibus ſemper corpora comitan-tur umbræ: ſic ii quocunque ire perexeris te conſequuntur & nuſ-quàm abſcedunt. Tum ego, uideris inquàm mihi Marce tui in me muneris omnino oblitum eſſe, & de me iniuria conqueri. An te fugit me nunc Patauii ubi philoſophiam profiteor quotidianis le-ctionibus ad dictum deſtineri, neque uſquàm diſcere poſſe, niſi ſi quæ fortaſſe interuenerint feriæ, quales ſunt iſtæ quas ob Diui Antonii celebres dies & Nundinarum ſtata ſolemnia, uniuer-ſa ciuitas illa feſtos & lætabiles agit. Verum ut hæc abſentiæ hinc meæ ſatis (ut arbitror) legitima eſt cauſa, ita nulla pro-fectò eſſet ſi pridem Bernardi noſtri letalem morbum cognouiſ-ſem, & non prius illum mortuum quàm ægrotantem inaudiſ-ſem. Sed neſcio quo aduerſo lugubriq; caſu hoc inexpectatum mihi ex improuiſo inflictum fuit uulnus, ut duplici de cauſa merito mihi ſumme dolendum eſſe nunc iudicem, & quod tali ſim orbatus ami-co, & quod illi quod debui officium haudquaquam præſtare potui. Tum ille, Et cognoueram inquit Leonice legitima te cauſa hinc abeſ-

ſe & patauii deſtineri. Neq; iſtuc etiam dubitabam te ſi de Bernar do quæ acciderunt percepiſſes, nullis unquam neque obligationum ne xibus, neque lectionum ita aſtringi potuiſſe uinculis, ut non huc oti us conuolaſſes. Sed neſcio quomodo dolori obſequens meo (& ſi id iniuria facere me ſentio) quos tamen hinc abfuiſſe comperi (de intimis loquor) dum ille a nobis miſerabiliter eſt ablatus, inofficioſos procul dubio & parum gratos fuiſſe iudico. Atqui inquam Marce dedecet te tali præſertim grauitate & prudentia uirum, de bene perſpectis alioquin & cognitis familiaribus tuis huiuſcemodi & ſentire ſane et prædicare. Quanquam (ut uera fatear) perſuadere mihi uix poſſum te iſthæc de certa animi ſententia nunc retuliſſe. Tum ille, uera in-quit narras Leon. & recte me noſti, nam tali profecto ſum erga uos animo. Verum niſi omnia uobiſcum & facere & dicere libere me poſſe confiderem, haudquaquam in amicorum numero & talium præſertim uos haberem: a uerbis igitur meis hæc faceſſat ſuſpitio, quæ neque ſerio mehercule, neque de certa animi ſententia, ſed mœroris impulſu & animi ægritudine fuere prolata. Sed uides ne Leon. quam graui fortunæ fulmine omnis ferè noſtra conciderit do mus? De fratre ſcilicet inquam narras Marce qui immatura ſub-latus morte domeſticis quidem omnibus luctum & lachrymas, ami cis uero immenſum dolorem non immerito reliquiſſe uidetur. Alte-rum enim mehercule præclaræ familiæ noſtræ columen eſt amiſſum. Alterum extinctum eſt lumen, quod & illi ſanè decori & emo-lumento, patriæ uero laudi & gloriæ, ſi ſuperfuiſſet proculdubio erat futurum. Verum iſthæc Marce cōmunia cum ſint & huma na a uiro præſertim forti, qualem te eſſe non dubito, æquo ani-mo ſunt ferenda. Hac enim conditionis lege in hoc mundi theatrū ingreſſi ſumus, ut aliquando inde etiam nobis eſſet exeundum. Tū ille ex imo ſuſpirans pectore, qua nam inquit ratione poſſū Leon. æquo eſſe animo, aut tantum dolorem conſtanti mente perferre, qui tali ingenio, ea indole, tot uirtutibus præditum amiſerim fratrem qui cum mihi natura Germanus exiſteret, ætate tamen & educatio-ne a me iure filius exiſtimari poterat. Nam cum uiginti fere annis minor eſſet natu, me non aliter quam parentem ſuum colebat, & præclaris imbutus moribus & inſtitutis, in talem protecto euaſe-rat (ut cætera ſileam) qualem uos eum & uidiſtis, & cognouiſtis.

Quamobrem durus profecto & inhumanus eſſem niſi impēſius hoc luctuoſo illius caſu dolerem. Tum ego: Magna inquā Marce, magna profecto in illo eſt facta iactura. Nemo iſtuc unquam negauerit, neque ego inficias eo. Sed ſi dolendum hanc ob cauſam eſt (nam de hoc ipſo ſi uidebitur mox dicemus) cur non modice potius & humane dolendum eſt, ut fortibus conuenit uiris, quam propenſe ut dicis & anxie, quod mulierculas & illis ſimiles homuntiones facere animaduertimus. Quoniam inquit ille, non de leui & contemnenda re, aut quæ paruo rurſus negotio reparari poſſit dolemus. Sed de cariſſimo ſanè ammiſſo pignore, quo nobis perpetuo eſt carendum. Tum ego, quæſo inquam Marce quando nihil aliud in præſentia eſt quod potius agamus, reſpondere non graueris ad ea quæ te percontari nunc uolo. Et quid eſt inquit ille quod huic rœi præuertendum putem, aut quod magis nunc cupiam quàm ex te audire quæ hac de re tibi dicenda ſuccurrunt. Credibile autem eſt optima tibi multa in mentem uenire quando non de fece (ut aiunt) ſed de limpidiſſimo philoſophiæ hauris fonte. Et ego iſtuc inquam in me Marce neque agnoſco ſanè, neque præ me fero: optima enim illa quæ dicis, maiores iſti & elegantiores profiteantur & ſentiant, mecum in præſentia ſatis bene agetur ſi illorum ueſtigia ſequutus medioccria quædam decenter inuenire, & recte explicare potero. Tum ille exordire modo inquit Leonice & quod uis me percontare ne id quod ex te audire cupio in longum nimis trahatur. Verum ambulando ne, an ſedendo rem iſtam tranſigere mauis. Vt lubet inquam Marce, & ut iſti malunt, ego enim ad utrunque æque ſum paratus. Deambulemus inquit ille potius (ſi placet) quando & huiuſce rei conueniens eſt hora: & uos (ut de te & Luca noſtro loquar) peripatetica profitentes decreta libenter id facere ueriſimile eſt. Sed iam quod uelle dixeras (ſi uidetur) aggredere. Tum ego ſic quodammodo ſum exorſus. Impenſius tibi eſſe dolendum retro dixeras Marce, ob acerbum Bernardi fratris interitum, quia ſcilicet non leue quiddam & contemnendum, ſed cariſſimum pignus amiſeris, & quo tibi perpetuo poſt hac eſſet carendum. Sunt ne iſta tua Marce, an quippiam ſecus ac dictum à te eſt nunc retuli? Sunt inquit ille, & id ipſum uehementer aſſeuero. Et ego ſi doles inquam Marce ob fratris mortem, quod profecto & con-

ſiteris, & ut ſentio uehementer facis, de tribus ſane iis unum ſequi neceſſe eſt, aut te id tui ipſius gratia facere, ita quod tua ſolum cauſa doleas, aut illius qui uita functus eſt doles gratia, aut utrorumque cauſa, tui ſcilicet & illius: omnis enim qui nos tangit & perturbat dolor, aliquam profecto habere cenſetur cauſam, qua nos uel licet & male habeat. Quid ad hæc marce. Tum ille, facilis inquit Leon. & ad manum ad huiuſmodi quæſtionem mihi ſane ſuccurrit reſponſio. Doleo nanque & illius, & mei ipſius cauſa. Tum ego: uideor mihi inquàm Marce probe tenere quod ſentis: Doles enim uidelicet tum quia iucunda illius cares conſuetudine, uſuque & commodis quæ cum domi, tum foris tibi ab illo præſto ſemper erant. Tum quia & iis ipſis illum carere exiſtimas, & cæteris præterea uitæ commodis quæ apud nos ampla ſane & magnifica conſpiciuntur. Spacioſas has dico pulcherrimarum ædium ſubſtructiones: magnificentiſſimam omnis generis ſupellectilem: ampliſſimam familiam: uillarum inſtructiſſimas amœnitates: precioſorum latifundia prædiorum. Cæteraq; huiuſmodi quæ qui poſſidet beati & felices uulgo eſſe exiſtimantur. An tibi uilia inquit iſta Leon. et pro nihilo ducenda eſſe uidentur? quæ ne dum uulgus imperitorum, ſed omnes etiam appetunt boni: aut quicquàm afferre nunc poteſt quamobrem iſthæc, ut ſunt non cenſeantur eſſe bona: niſi fortaſſe turpis transfuga fieri cupis, & in porticum e lytio commigrare nunc paras: ueſtri enim omnes, quos politiſſimos philoſophorum non immerito eſſe iudico, tertiæ bonorum claſſi, non minus uere, quàm omnium ſuffragante conſenſu, illa adſcribere dicũtur. Et ut narras inq̃ Marce. Sed ita hæc tamen illi exiſtimant eſſe bona, ut neq; ſe poſſidentes fœlices ſanè efficere ualeant, & ſine illis etiam uita beata eſſe poſſit. Quanq̃ hoc etiam in loco ſi contendere uellem, iure optimo dicere poſſem iis uitæ commodis quibus nihil indigeant, haudquaq̃ carere mortuos. Verum de iis aliàs ſi dabitur: nunc ad propoſitum reuertamur. dixeras (ſi recte memini) Marce te utriusq; cauſa tui ſcilicet & illius dolere. Hoc autem id ualet (ut quod ad te attinet primo uideamus) te iccirco dolere quia commodis multis cum domeſticis, tum forenſibus quæ tibi ab illo ſi uixiſſet peruentura ſperaueras, poſthac tibi carendum eſſe percipis: utilitatis igitur tuæ gratia qua illius obitu priuatum te eſſe ſentis, nimirum doles & id immodice facis. Atqui dolorem noſtri cauſa ſuſceptum quod modice ferre debeamus

immo

*immo quam otius eum extinguere & abiicere contendamus, non ſolũ
omnes philoſophorum omnium clamant ſcholæ, ſed ipſa etiam nobis
ſanè dictat ratio, ne noſmetipſos uidelicet nimium amare uideamur:
quod qui non à ſe excluſerit uitium, omnibus profectò illum uitiorũ
patere incurſibus eſt neceſſe. Qui enim plus nimio ſe diligit & carũ
habet, hunc & iniuſtum eſſe, & timidum, inconſtantem quinetiã, &
incontinentem ſumma eſt neceſſitas. Tum ille, uidetur inqt ſanè Leo.
& tibi prorſus aſſentior, noſtri cauſa dolorem modicũ, uel potius nul
lum eſſe ſuſcipiendum. Turpe nãq; id eſſe apparet. Verum iſtuc quod
ultimo concluſum eſt loco, eum ſcilicet qui ſe diligit omnibus turpiſſi
mum eſſe uitiis præciſe admodum & ſubobſcure mihi concluſum eſſe
uidetur. Quamobrem rogo te ut illud (ſi placet) prolixius explices.
Et ego libenter in quam iſtuc faciam Marce non ſolum tua, ſed Lucæ
etiam & Alfonſi cauſa: quod enim tibi ſubobſcurum eſt, illis tenebrico
ſum non immerito uideri poteſt. Quare hoc agamus modo. Qui ſe im
pendio plus diligit, hunc profectò ſuiipſius cauſa nullo delectu, om-
nia & uelle, & facere credibile eſt. Hic igitur (ut hinc exordiar) ſi
amici depoſitum quippiam ſeruandum acceperit quod in rem ſuam
facere uideatur, nonne diuino humanoq; neglecto iure id non minus
impudenter quàm ſcelеſte negabit? hac autem re quid improbius aut in-
iuſtius inter homines fieri poſſit, non uideo. Idem ſi latere ſe credet, fu
rabitur: palam etiam rapi & ſi id impune facere licebit. Inſontes acce
pto præmio condemnabit: fana expilabit: patriam pecunia corruptus
prodet: & ad ſummam omnia diuina humanaque lucelli ſui gratia
confundet & conturbabit iura: iſthæc autem omnia quorſum perti-
neant iam intelligere poteſtis. Iniuſtiſſimum ĩquit ille Leon. nobis pla
nè hominem expreſſiſti. Et profectò ita eſt inquã Marce. Sed is etiã eam
ob cauſam timidiſſimus ſanè erit: nam ut ſeipſo ſuiſq; diu fruatur cõ-
modis quæ ſuiipſius cauſa undiq; exquiſitiſſime diligentiſſimeq; com
parauit, neq; in amicorum aduerſis rebus officium obibit, aut pericu-
la unquã adibit: nulli enim niſi ſibiipſi eſt amicus. Neq; pro patriæ ſalu
te arma capiet, aut in aciem deſcendet: mortem nanq; impenſius for-
midabit, ne re amata, ideſt ſeipſo carere cogatur: nihilq; non ſuſpicio
ſe, demiſſe, formidoloſe aggredietur aut faciet unquã. De illius autẽ in-
conſtantia & mutabilitate, morumq; intemperantia, non eſt quod plu
ribus uos teneam. Qui enim ſe ipſum plus æquo diligit, is nimirum ui
tæ ſuæ ſtatũ fortunæ ſemper reflatibus accõmodat & in duabus (ut*

aiunt)ſedet ſellis, nuſquàmq; ſtabilem uitæ tenorem perpetuo cõſeruare poteſt: & cum ſe carum habeat, omnibus ſibi blãditur illecebris omniaq; ſedulo exquirit illa quæ corporis ſuauiter famulantur obſequiis. Ex quibus clariſſime patere poteſt, ne in hæc turpiſſima delabatur uitia, contaminatusq; merito uideri poſſit, dolorem ſuiipſius cauſa & ut ipſe ſibiipſi faueat à uiro præſertim probo non eſſe ſuſcipiendum. Eſt ne ita Marce ut uidimus, an aliud quippiam hac de re audire expectas? Minime inquit ille, nam in hoc mihi abunde ſatisfactum abs te eſſe planè cõfiteor. Sed neq; illius qui uita functus eſt cauſa (q̃d etiam te facere dixeras Marce) impenſius tibi dolendum eſſe nũc aſſero, ne forte ſapiẽtior q̃ es & q̃ modeſtia patitur tua in præſentia exiſtimari uelle uidearis, & ſcientiam rei tibi penitus ignotæ contumaciter uendicare ſtudeas, ut ridiculus poſthac ſi ſecus eſſet a prudentioribus non immerito haberi poſſis. An quicq̃ eſt turpius homini præſertim erudito, q̃ profiteri quod neſciat, & de re ſibi omnino ignota uelle contẽdere? Atqui neq; uulgus imperitorum id facere percipimus. Muſicæ enim ignarus neq; fidibus canere audet (niſi forte deſipiat) neq; de rithmis Harmonicisq; modulis inditium ferre præſumit: ſaltandi expers & ĩperitus, de chironomiæ legibus non contendit: nullusq; ſanè hominũ adeo peruerſe depudere didicit, ut eam quã ignorat artem arroganter ſibi uẽdicare præſumat. Anne ita tibi uidetur? Prorſus ita eſt inquit ille: ſed quorſum hæc. Quoniã inq̃ Marce impenſius tibi dolendũ eſſe iudicas eius quo orbatus es gratia, ueluti ſi exploratũ haberes, certiſſimeq; cognoſceres illũ uel in eſſe aliquo eſſe malo ex iis quæ uulgo opinantur homines, uel iis indigere bonis quæ ſi uiueret illi abunde ſuppetere poſſent. Id autẽ ipſum quo nam ſe habeat modo: & utrũ morte obita melius ſit homini an peius, deos q̃dẽ immortales cognoſcere par eſt hominẽ uero ſcire neminem merito contenderim: niſi forte tu tibi ab inferis miſſas habes epiſtolas: aut de Caſtore quopiam qui crebro illas (ut poetæ narrant) itq; reditq; uias, quæ iſthic gerantur inaudiſti. Et quãquã hoc in loco ſi uellem iure optimo contendere poſſem, cum mortuis non male, ſed bene potius & feliciter actũ eſſe, tum quia uniuerſis uitæ careant moleſtiis. (Quis enim hic infinitorum cauſas non ſemper habet dolorum) qui morte ſola finiri effugiq; poſſunt. Tum quia liber animus nullo prorſus impedimẽto propriis tunc & peculiaribus fruatur bonis. Vbi etiam ſanctæ antiq̃tatis teſtimonio ex ueriſſima repetito hiſtoria efficaciter uti

poſſem, quæ Argiuos fratres Cleonem, ſcilicet et Bitonem: necnō Tro
phoniū & Agamedem, pietatis, meritorumq; ſuorum præmium ue-
luti optimum quidam mortem reportaſſe conſtanter aſſeuerat. Cum
hæc inquā in medium afferre, & ſententiæ ſuffragari poſſem meæ (uis
de quā cauſæ confidam) omnia iſthæc in præſentia miſſa facio, hoc tan-
tum contendo, eos qui in malis eſſe mortuos, aut bonis omnino illos ca
rere iudicāt, tum in profundiſſima erroris uerſari caligine, tum etiam
ſe ſcire quod neſciant mendaciter fingere, turpiterq; mentiri. Quod
cum cæteris in rebus, tum in hac maxime quæ omnem ferè uitæ con
tinet diſciplinam, temerarium proculdubio & pernitioſum nō imeri-
to eſſe cenſendum eſt. Non ab re igitur diuinus ille Plato huiuſmodi
in rebus quas calamitates & miſerias uulgus hominū uocat, quieſcere
nos admonet, quippe qui neſciamus quorſum illa tēdere uelint, & utrū
ne bona an mala recte exiſtimari conueniant: cum & alioquin dolē
do etiam nihil proficere ualeamus. Mentis enim aciem qua ſapere &
diſcurrere circa rem illam poſſemus, dolore nimirum offici & hebeſce
re. Quamobrem in iis uitæ caſibus iubet nos ille, ceu in teſſeræ ludo,
ad ea quæ ceciderunt, quomodo dictauerit ratio optime ſe habere, ita
noſmetipſos noſtraq; omnia componere & conformare. Ex iis igitur
(ni fallor) perſpicue ſatis patere poteſt, i huiuſmodi uitæ ſtatibus nul
lum a nobis iure ſuſcipiendum eſſe dolorem, cum neq; noſtri, neq; illo
rum qui uita functi ſunt cauſa (ut uiſum eſt) merito dolere debea-
mus. Satis ne id tibi cōcluſum uidetur Marce, an adhuc aliquid quæ
ris? Tum ille uideris mihi inquit Leon. cum neceſſarii diſiuncti
uniuerſas infirmaueris partes, certiſſimis Dialecticorum præce-
ptis, totum ſanè deſtruxiſſe propoſitum, & geometrica (ut ai-
unt) neceſſitate effeciſſe, huiusmodi in rebus minime a nobis do-
lorem eſſe ſuſcipiendum. Sed neſcio quomodo dum hæc quidem
proferuntur, & in curſu eſt oratio, cedit animus, & illi planè
obſequitur, & paret: cum uero deſierit, ueluti deſultorius ex
alio in aliud reſiliens, mœroribus ſe denuo & lachrymis tranſ-
uerſum tradit. Et ego, non eſt mirandum inquam Marce ſi id ti
bi uſui in recenti uulnere nunc euenit, quod illis ferè omnibus ac-
cidere uidetur, qui hanc rem opinione magis quam ratione perpen
dere ſolent. Nam ſe ſuaque (ut diximus) nonnulli plus nimio a-
mantes, & de rerum natura ſecus quā par eſt ſentientes, effuſis ni-

*mirum deſiderii feruntur habenis: & cũ naturali ægritudini ſuapte
natura modicæ & exili præter fas decensꝗ opinionum fomenta fal-
ſarum ſubminiſtrent, illiꝗ uano quodam erroris conſenſu agreſtes etiã
ſæpius & immanes miſceant affectiones, ad ĩmodicos poſtea luctus,
turpesꝗ interdum & fœmineos eiulatus & inexplebilia lachryma-
rum ſtudia non immerito deuoluuntur. Quamobrem non inconcinne
(mehercule) hac ſuper re huiuſmodi ab Æſopo narratur Apologus,
quod ſcilicet cum genitis a ſe diis honores & munia ſingulis aſcribe-
ret Iuppiter: acceſſiſſetꝗ ad eum cum aliis etiã luctus, ſibiq; huiuſ-
modi quippiam expoſtulaſſet, Iouem dixiſſe hoc ſe illi concedere mu-
nus, ut ſolis ſcilicet iis qui noluiſſent, & illum elegiſſent ſemper adeſ-
ſet. Et profecto ita ſe res habet, principio enim unuſquisꝗ mœrores
luctusꝗ ad ſe aduocat & admittit, quæ aſſuetudine poſtmodum ſi
neglecta fuerint, & tempore confirmata, ceu domeſtica animis fami-
liariaꝗ iam effecta, haud quaꝗ̃ faciliter ide deiici extrudiq; poſſũt.
Quamobrem ſub ipſis ſtatim initiis reſiſtere & obſtare conuenit: &
in ipſis (ut aiunt) animorum limitibus cum agreſtibus huiuſmodi &
feris affectibus conſerendæ ſunt manus, & acriter dimicandum, ne il-
lorum recepto præſidio, & mentis arce occupata, parti rationis ex-
perti & ſurſum uerſus cupidis ſemper affectionibus agitatæ, turpiter
poſthac ſeruire cogamus. Sed neſcio quomodo uulgus hominum, quẽ
admodum in aliis ferè omnibus, ita hac etiam in re perperam facere
uidetur. Mœſtis enim triſtibusq; amicis, et conſolatione indigẽtibus,
non modo nihil adminuendum dolorem compeſcendasq; lachrymas
afferre conſueuerunt, ſed potius ad mœrentes & orbatos acceſſuri, ſu-
ſpiriorum luctusq; fomenta domo ſecum afferunt, atratiq; ſedent cũ
mœſtis & afflictis, lachrymisꝗ ſuis illorum planè prouocant lachry-
mas, eiulatusq; fouent & adiuuant, et omni prorſus ſtudio hac in re
turgenti animorum intemperantiæ ſuffragantur & fauent. Atqui
iidem ipſi ſi uicini domum deflagrantem forte conſpexerint, otius ac
currunt omnes, & quam quisq; poteſt ad extinguenda incendia egre-
giam nauat operam. Amicos autem ægritudine quapiam deflagran-
tes, & luctu mœroribusꝗ inflamatos, uerborum lugubrium effica-
cia ſuper addentes fomenta, & ignem (ut aiunt) igni coaceruantes,
penitus exurunt, & inſanabile quantum in ipſis eſt, id efficiunt ma-
lum. Tum ille eſt profecto inquit ut dicis Leon. & pleriꝗ hominum
opinionibus mœrores & luctus ſibi comparant & aſſciſcunt, nõnul*

licq; etiam illos fouent, & in maius augere ſtadent, quos merito meher
cule damnandos eſſe iudico: uerumtamen aduerſis in rebus poſitum
quempiam non dolere, cum homo natus ſit uix poſſe fieri contendes
rim: quod tu etiam retro (ſi recte intellexi) breuiter ſanè uiſus es tan-
gere, naturales inquiens ægritudines eſſe modicas & exiles: qua de re
(niſi eſt moleſtum) aliquid ex te audire nunc uellem. Tum ego recte
quidem inquã exiſtimas Marce, ſi triſtibus in rebus naturalem quen
dam hominibus ſenſum & dolorem adeſſe cenſes. Non enim ex quer-
cu (ut inquit ille) aut è ſilice nati ſumus. Et ſtoicorum indolentiam il
lam tanquam feram & immanem aſpernendam & explodẽdam eſſe
contendo, quam ſanè & animi duritiem quandam & morum etiam
aſperitatem ſequi neceſſe eſt. Verum ut hanc non admitto, neq; laudo
ita neq; quibuſcũq; tangi frangiq; doloribus ſanè probo. Neque enim
Craſſi ſimilem uirum natura philoſophum eſſe uolo: neq; rurſum do
mitii, quorum alter extincta in piſcinis murena fleuiſſe: alter uero
cum tres extuliſſet uxores neq; illacbrymaſſe dicitur: adſint bona cũ
uenia, animorum motus affectionesq; iſtæ: uerum modicæ ſint eæ et
exiles, & quæ facile coherceri diduciq; & in melius cõuerti poſſint.
Verum de eiuſmodi etiam naturali animorum ægritudine in præſen
tia aliquid dicere, cum alioquin ad propoſitum faciat noſtrum, nul-
la certe eſt inuidia. Nam illius origine cognita, haud magna cum re ſa
lutaria illi remedia adhiberi ſanè poterunt. Hoc autem exordiamur
modo: humanos animos in partes diſtributos eſſe duas omnium mater
artium philoſophia nos docuit. Harum autem altera quidẽ rationis
eſt particeps & conſilii: altera uero horum expers & uacua: & hãc
naturaliter famulari & parère, illam autem ceu moderatricem &
dominam, imperare & regere æquum eſt. Porro hæc quidem (ut do-
minam decet) ſublimis & alta eſt, nihil humile, nihil demiſſum &
uile curans. Altera uero illa contra mollis eſt, eneruata humilis, lan-
guida, quæ uiſis opinionibusq; pulſata inanibus temere ſemper agita
tur, cum illa prior notionibus & diſcurſibus ſtabilita certis, nihil ni-
ſi quod uerum & rectum eſt, ſpeculetur & ſapiat. Quãobrem cum
eiuſdem philoſophiæ uerbis palàm præcipitur & præfinitur, ut no-
bismetipſis imperemus, ceu duo quidam ſimus, nihil profecto aliud
præcipitur, niſi ut conſilium ſtulticiam compeſcat, & ratio temerita
tem coherceat & domet. Cum enim in molli illa & humili animorũ
parte, uigeat appetitus, in altera nimirum ſedem conſtituit ſuam

ratio, quæ ſi (ut par & decens eſt) inferiori dominetur illi, eamq; nu
tu ſuo moderetur & temperet, tanq̃ in optimo monarchiæ principas
tu, uniuerſa hominis illius opera recte concinneq; ſe habere uidētur,
& nihil in illo non excuſſum & elegans reperitur. Quod ſi ſecus cō
tigerit & rationi præualuerit appetitus, ceu effrenis excuſſo domi
no equus, omnia raptat & diſſipat, nihilq; ſyncerum & ſtabile, aut
pulchrum diutius conſeruare poteſt: unde hominis illius uita cū turs
pis & ſceleſta eſſe percipitur, tum mors etiam infamis & miſera poſts
hac conſequi animaduertitur. In hac igitur animorum parte (ut ad
propoſitum noſtra reuertatur oratio) uniuerſa ægritudinum omniū
colluuies, & affectionum mala collocantur initia. Hinc mœrores et
luctus: hinc ſuſpitiones & formidines: amores quinetiam, & geſtien
tes pfuſæq; lætitiæ, necnō furores, ambitiones, opū cupiditates, aliaq;
multa eiuſdem notæ uitia, originem exortumq; ſuum habere cenſen
tur. Quæ tamen animorū affectiones dum modicæ ſunt et exiles, na
turales proculdubio (ut diximus) & nō inutiles etiā illarum nōnul
læ quandoq; eſſe cenſentur. Si uero temporis diuturnitate, ſeu peruer
ſo opinionū iudicio altius radices egerint ſuas, ut extirpari conuelliq;
aut uix aut ne uix quidē poſſint: id autem eſt cū rationi præualuerit
appetitus, tum præter naturā effectæ in agreſtes quasdam & feras
euadunt ægritudines quæ hominis animū ne dum in corpore degentē
ſed cum exierit etiam, uexant & male habent. An tu aliam ob caus
ſam Marce, impiorū apud inferos ſuplitia & pœnas, de qbus cum an
tiqui ferè omnes, tum noſtri nō minus cōcorditer quàm ueraciter præ
dicāt, a ſūmo rerū opifice cōſtituta eē cēſes, niſi ut eæ aiorum noxæ,
ſiue labes, ſeu maculæ, aut exurantur, aut abluātur aut quo illi alio
placet modo expientur? Nō enim iſthæc in præſentia a nobis ptractā
da proponuntur, quæ alio ſanè tēpore idoneā nacti occaſionē non is
cōmode fortaſſe explicare aggrediemur: ſed nūc quod inſtat agamus.
Et Marcus. Recte inquit narras Leonice: nam quod pollicitus es lis
benter (mehercule) arripui & id aliquando (ut ſpero) tuo cōmodo
perſolues: nunc quod in manibus eſt, perfice. Tum ego. Ex ſuperioris
bus inq̃ Marce ſatis clare perſpici poteſt naturales quasdam animos
rum eſſe ægritudines quæ niſi a recto mentis iuditio, ueluti ab opti
mo agricola circūcidantur ſæpius, & ratione, ceu tonſura quadā fre
quenter cohereeantur, & mutilentur, præter naturam in agreſtes
quoſdam & feros mentis euadunt morbos qui per uniuerſum poſtea

uitæ curriculum non mediocre nobis negotium faceſſunt. Quãobrem non leuis a nobis (ut arbitror) ponenda eſt opera, quin potius totis uiribus contendendum ut illas quam exiles et caſtigatas, id eſt naturales reddamus, ne parti officiant & obluctentur meliori, ſed magis illam ſequantur, & illi pareant. Ita uidetur inquit ille, & ſic eſſe faciendum planè ſentio. Ex eiſdem etiam manifeſtum eſt inꝗ Marce, immo dicas iſtas animorum ægritudines ex corruptis peruerſiſq; opinionũ fallatiis, & non ex rerum natura temere eſſe ſuſceptas. Nam ut de ꝓpoſita loquamur re & ꝓpius ad id qđ in manibus habemus accedamus, tu qui ꝓpter fratris amãtiſſimi è uita diſceſſum ĩpenſius nũc doles, recẽtiq; & tumido uulneri nõ medicinã, ſed unguem (ut aiunt) admoues, tẽpore ꝑfecto lenior fies, & hoc qđ nunc turget ulcus aliquãdo cobibit, et ad cicatricẽ certe ꝑueniet. Quod ꝑfecto indicio eẽ poteſt non naturalẽ & inſitũ ſed aduenticiũ & opinione ſuſceptũ et aſſcitum hunc eſſe dolorẽ. ſi enim natura cõſtaret, idẽ ſanè ſemꝑ eẽt, eundẽq; nimirũ continuo ſeruaret tenorẽ, neq; eum longa dies (qđ ꝑfecto faciet) unꝗ labefactare, aut obruere poſſet. Opinioni igitur marce ut uulgus ĩperitum ſolet, & non rationi potius, ut fortẽ decet uirũ, obſequeris, & illi parendum nunc eſſe præſcribes? At qui turpe ſanè eſt, à tali ꝑſertim uiro (qualis tu es) qđ dies ĩpetratura eſt, iſtuc ipſum rationẽ in præſentia ĩpetrare non poſſe. Sed eſto, fuerit hoc malũ, & magnũ etiã quãtumuis (ſi uidetur) amiſiſſe fratrẽ, de quo tamen mox uidero, non ne id à te aut ꝑculcandũ oĩno, aut æquo ſaltem ferendũ animo erat? An te ꝑterit prudẽtis experientiſq; officiũ eſſe uiri (qđ ait Plato) aut ĩgruentia cauere mala, aut ſi ſecus euenerit, pro uirili ea corrigere, et quàm leniſſima efficere: aut ſi neq; id fieri põt, uiriliter illa generoſeq; ſuſtinere. Et ut alio ẽt in loco idẽ ait phs. Bona ꝗdem à nobis eẽ optãda, forti aũt aĩo ferenda q̃cunq; ſecus nobis fors ipſa deuſq; attulerint. Et profecto ita ſe res habet. Quẽadmodũ enim corpora quæ nullo negotio frigora & calores ſuſtinere poſſunt, ualida eſſe, et bene ſe habere nõ ab re exiſtimãtur, ſic aĩorum natura quæ triſtibus in rebus haud quaꝗ cõcidit, ſed ſolidũ ſemꝑ et eundẽ retinet tenorẽ, & excellens ꝑfecto, & laudanda eſſe cẽſetur. Abiiciẽdæ igitur a uiris iſtæ ſunt nugæ, & iſthæc opinionum ludibria ꝑculcãda, humanaque omnia humaniter & æquo animo tolleranda. Non enim in conuiuiis ſolum & luſibus (ut recta dictat ratio) temperatum et abſtinẽtem eſſe oportet, ſed nihilominus in dolore & luctibus turgẽ-

tis æſtum ægritudinis ratione compeſcere & cohercere decet. Quæ tunc non ſolidæ & ueræ amanti animorum parti repugnat (ut plerique falſo exiſtimant) ſed incontinenti & eneruatæ & humili: illi nanque priori rem gratam facimus ſi modice deſideremus: ſi colamus: ſi meminerimus illorum quibus orbati ſumus, non ſi lugubriter conqueramur, & noſmetipſos male mulctemus. Sed neſcio quomodo huiuſmodi luctus lachrymarumque affectio, & propenſum ad lugubres eiulatus deſiderium, cum neq; minus turpe, neque ſecius dānandum merito eſſe cenſeatur quā uehemens circa corporeas uoluptates & procliue ſtudium, haud tamen ita uulgo exiſtimatur. Nam in uoluptatibus quidem nimium quemq; & profuſum, omnes nimirum reprehendunt & damnant: plus nimio autem huiuſmodi in rebus dolentibus & affectis, concedunt, & mirifice etiam fauent, quoniam illis erumnas & mœrores conuenire credunt qui cariſſimis fuerint orbati pignoribus ſed profecto (pace eorum dixerim) mirum quantum ſibi non conſtare illi, & nullo rerum delectu contraria inter ſe et pugnantia etiam facere uidētur. Quid enim per deum immortalem abſurdius, & à recta ratione alienum eſt magis, quàm à probis quidem & grauibus uiris inſulſos cachinorū modos, & profuſam geſtientēq; auferre lætitiā. Nulla autē lege luctus īmodicosq; mœrores refrenare & inanes cōpeſcere lachrymas, quæ non minus ex eodē īcontinentiæ fonte ſcaturiunt & emanant. Et fœminis ꝗdem uiros unguētorum laſciuiā, & gēmarum ſumptus, & purpureas obiectare ueſtes: nihil āt curare ſi in ægritudine luctuq; poſitæ genas ſibi unguibus radant, aut capillos manu uellicent, humiq; cubent, et in puluere ſedeāt. Tā enim dedecet hoc ꝙ illud: & utrunq; infrenis animi, nulliq; obedientis rationi certiſſimū eſt indiciū. Atqui ſi pueros ꝗſpiam ſuos, aut ſeruitia huiuſmodi iniuria cogat ꝑferre mala, bonorū rep̄henſionē non īmerito ſubeat. Quæ tamē uulgi fauore et plauſibus mœrētes nōnulli in ſeipſos turpiter patrare uidētur, quo p̄ſertim tp̄e laxatione quaſdam & humanitate potius eſſet utendū, Quod aliogn amoris etiā et beneuolentiæ erga uita functos manifeſtū eſſet indiciū. Amor enim, et uera animi beneuolētia īmodicos luctus et inanes non ꝗrunt lachrymas. pulchræ nāq; ſunt, et laudabiles illæ aīorū affectiones, pulchra aūt et honeſta haud quaq; īdecora et turpia, qualis oīs ſanè ē ꝑturbatio, expetūt et exꝗrūt. Sed nos (ut retro dixīus) opiniones ſequuti inanes naturali aīorum ægritudini modicæ alioꝗn & exili præpoſtera

ſubminiſtramus

ſubminiſtramus fomenta, illiq; immanes commiſcemus affectus, ex quibus omnia nimirum quæ recenſuimus conſequuntur mala. Sed iã receptui ſi placet canamus, & quoniam de compeſcendo luctu, minuendisq; animorum cupiditatibus, pro mediocritate noſtra ſatis (ut arbitror) eſt pertractatum, tempus admonet ut quod ante polliciti ſumus nunc exequamur: id autem eſt, ut ne dum non male, ſed optime potius cum iis qui uita functi ſunt, actum eſſe oſtẽdamus, illosq; felices & beatos merito prædicemus, ne hoc etiam conſolationis remedio diſputatio noſtra nunc careat. Quæ non ſolum inmodice non dolendum ob noſtrorum hinc abſceſſum & mortem, ſed neq; dolendum quidem, immo potius lætandum gaudendumq; eſſe ſuo iure contendit. Quo in loco celebrem illam Socratis iam morte mulctati diſtributionem qua apud iudices uſus eſt, pluribus adducere poßem, mortem ſcilicet alterum de duobus neceſſario eſſe, aut omnimodam ſenſuum omnium priuationem, placidiſſimo profundiſſimoq; ſomno ſimilimam qua nihil (mehercule) poßet eſſe iocundius: aut migrationem quandam in eas oras quas qui uita exceſſerunt incolunt, quod expediens & optimum proculdubio exiſtimandum eßet, ut cum a uinculis & carcere liberi exierint animi, ad proprias peculiaresque poſthac ſedes commigrare poſſint. Sed cum hac de re luculenter ſanè & copioſe cum a græcis, tum a latinis rerum ſcriptoribus memoriæ proditum ſit, ad illos recurrendum eſſe cenſeo, nobis id tantum in præſentia delibaſſe ſufficiat, cum ad alia præſertim iis non minora noſtra feſtinet oratio, quorum uel præcipuum iſtuc eße cenſetur. Cum enim hominum generi nihil uel maius, uel præſtabilius a diis immortalibus cõtẽplatione liberoq; mẽtis motu cõceſſum eẽ cõſtet: illo.n. cũ rerũ naturã & cãs, cœleſtiaq; oĩa, tũ ipſos cognoſcimus & percipimus deos: illisq; ſimilis hoc tãtũ ope humanus efficitur animus, cum tẽporis ſcilicet pũcto terras pcurrit & maria, diuinusq; acie ſua ſpectat & cõtẽplatur eſſentias. Cũ hæc inq̃ aĩorũ motio ĩcitatorũ, quã cõtẽplationẽ uocamus, deorũ munere humanis ſit pmiſſa & tradita animis, haudquaq̃ ii recte incõtaminateq; illa uti poſſunt, niſi prius quantum fieri poteſt a corporum contagio ſeſe liberent & expediant, eorumque aſpernentur conſortia: Infinitas enim nobis moleſtias (ut ait plato) & impedimenta uaria moles affert corporea, & ob neceßariam eſculentorum poculentorumque indigentiam pluſrimum nobis faceſſit negotii: adhuc morborum diuerſa genera

inde nata nobis proculdubio ſunt impedimento ne ueras intelligere cōtemplariq; rite ualeamus eſſentias. Cupiditatū præterea & inanium deſideriorū uaria examina idem nobis adducit corpus. Timores ꝗ etiam, & imaginoſa mentis ludibria, cæteraꝗ huiuſmodi deliramenta continuo nobis affert. Quãobrem id quod à pleriſꝗ dici cōtendiq; ſolet, haud quoq̃ falſo (mehercule) dicitur q̄d ſcilicet nequaq̃ cū illo uere ſapere liceat. Nihil enim aliud q̃ corpus & illius affectiones cupiditatesq; uariæ, ſeditiones in nobis conflant & prælia. Nãꝗ pecuniarum opumꝗ gratia omnes ferè bellorum excitãtur cauſæ, has autẽ corporis gratia expeti manifeſtū certe eſt, dū illius libidini et cupiditatibus obſequi cupiũt homines: unde philoſophiæ contẽptum poſthac ſequi neceſſe eſt. Et ad ſummam, ſi ꝗppiam nobis ab illo aliquãdo ad modicum tempus conceditur otii, et ad aliquid exquirendū ꝑſcrutandumue excitus intenderit animus, illico irruens corpus intempeſtiue conturbat & diſſipat omnia, tumultuſꝗ & turbarum ita nos replet, ut minime quod uerum eſt & pulchrum dignoſcere ualeamus. Quãobrem certiſſime eſt tenendum, ſi ueri quippiam indagaturi perſpecturiq; ſumus, ab illo penitus nos liberari abſoluiꝗ oportere, ita ut ipſo animo res ipſas libere & expedite contemplari poſſimus. Tunc enim nobis id quod tota mente cupimus, & cuius miro flagramus deſiderio, facile concedetur. Quare poſt obitum (ut uera dictat ratio) nobis præſto erit prudentia, quam dum uiuimus certe habere nō poſſumus. Si enim à corporea oppreſſis mole recte aliq̃d ſciri haud quaq̃ poteſt, ex duobus ſanè alterum ſequi neceſſe eſt, aut nuſq̃ ſcire contingere homines, ſuoq; penitus fruſtrari deſiderio, aut morte obita id illis nimirum accidere. Et ita profecto rem ſe habere uериſimile eſt.

Tunc enim per ſe liber animus & à corporis ſeiugatus contagio, nullo impedimento res agit ſuas: prius autem haudquaquam poteſt. Cuius rei uel euidentiſſimum eſt indicium, quo ſcilicet tempore hic ſumus q̃ fieri poteſt ad ſcientiam proxime nos accedere, quantum a corporis ſocietate q̃ longiſſime abductus fuerit animus. Id igitur omni ſtudio nobis eſt contendendum ſi diis ſimilem uolumus agere uitam, à corporeq; q̃ remotiſſime ſeiugandus eſt animus, niſi quantum neceſſarius illius nos coegerit cultus. Habes nunc Marce hac de re Platonicam, id eſt naturæ ipſius certiſſimam ſententiam, quam meo more ſenſa magis quam uerba ſequutus, quamuis & illa quoꝗ, conuerti & latina feci. Ex qua liquido patére poteſt peculiare animorum bo

num, in cuius perfecto exactoque opere perpetua illorum ſummaque conſiſtit felicitas, nō prius illis poſſe contingere, quam è corporeis uinculis, ceu è tenebroſo euolantes carcere, ſoluti & liberi ad illas ſanè redierint oras, ubi beatum poſthac ſtabilemque illis degere uitam cōceſſum eſt. Hoc enim in loco ueluti extores & profugi, neque bene profecto ſe habent, neque rectè ſapere poſſunt: ſed hebetes ſanè & cæcutientes quæ clariſſima alioquin dei & naturæ ſunt opera, uelut in caligine ſolem, cernunt, & coniectantes magis quam intelligentes, rerum eſſentias percipere ualent. Non ab re igitur diuinus ille Socrates hanc rem innuere uolens, uniuerſam philoſophantium uitam mortis cōmentationem eſſe dixerat. Quid enim aliud agunt ii cum à uoluptatibus, id eſt à corpore, cum à re familiari quæ miniſtra & famula eſt corporis: cum ab huiuſmodi denique omnibus animum ſeuocant ſuum, quàm illum ſecum eſſe cogunt, & à corporis ſocietate quàm maxime poſſunt abducunt. Secernere autem à corpore animum quid aliud eſt quàm emori diſcere, & mortem (ut inquit ille) commentari. Et profecto ita res ſe habet. Ex iis enim uinculis emiſſi animi, qui eo uſque pro mortuis haberi poterant, tunc demum uiuere incipiunt & perenni agitati motione, quæ illorum eſt uita, uegeta naturæ ſuæ opera rectè perficere & exercere ualent, quod in legibus etiam, teſtatur Plato, recta mentis ſententia inquiens ſe contendere animi cum corpore coniunctionem haudquaquam diſſolutione eſſe meliorem. Quamobrem dolere & conflictari propter illorum à corpore diſceſſum, nihil aliud profecto eſſe uidetur, quam illis proprium inuidere bonum, quo dum carent nihil aliud ſanè quam debiles & manci (ne miſeros & infelices dicā) merito exiſtimari poſſunt. Vt igitur ſi qſpiā à fratre ſuo multū poſt tēpus pegre reuerſo, cū gratulari gaudereq; deberet, p̄poſtere agens lamētaretur et fleret, is merito ſtultus et ridiculus ab oībus haberetur, ita ꝑfecto qui mortuos luget ſuos, nō modo qd melius illis fuerit ignorare, et ſtulte quodāmodo illis iuidere, ſed ridicule ēt deſipe cēſendus eſt. Verū hoc ī loco Marce illorū ſeſe mihi offert rō, ſatis argutula illa qdē, ſed ut uidebitur futilis et falſa, q ideo mortuos lugēdos eſſe cēsēt quoniā cū prius illos ipēſius amaſſēt caroſq; habuiſſēt, illis orbati erga quos hmōi exerceāt affectus nō habere ſe dicūt: qq; aſſerūt ſi remouēdus oīno ſit dolor, amorē quoq; et humanitatē à rerū natura eſſe tollēda, ut nulla īteruueniente beneuolētia aut aī charitate cū noſtris

ferarum more uiuamus. Quibus ego, quanq̃ ſatis in iis quæ antedi
cta ſunt reſpōſum eſſe nō dubitē, uanis ſcilicet illos opinionibus la-
borare, neq; quicq̃ pēſi habere quid, aut quomodo amandum: & de
quo, aut quantum ſit dolendum. Nihilominus ut mortuos etiam ii
aliquando amare diſcant ſuos nihil opinor prohibet ut hæc etiam
pauca iis quæ præmiſſa ſunt ſubtexantur, qđ amare ſcilicet illos qui
e uita exceſſerūt nulla eſt inuidia, quos etiā quantū uoluerint caros
habere poſſunt, dūmodo ſciāt qđ amare uita functos & illorū deſi
derio teneri non eſt (ut recta dictat ratio) illorū gratia cōflictari et
extabeſcere, lamētabilesq; eiulatus emittere. Sed potius quātū fieri
pōt, grata illorū recordatiōe perfrui, & illos inceſſāter laudare, idē
illos diligere, uenerari, colere. Nullius enim probi uiri a uitæ uincu
lis exitus lachrymis eſt dignus, ſed laudibus: nec turpi luctu &
mœroribus anxiis mortui proſequendi, ſed iocunda potius perenniq;
memoria ſunt celebrandi: cū alioquin a calamitatibus humanisq; mi
ſeriis quas in hac uita ſubire neceſſe eſt, ſeiugati & liberi, ad meliorē
(ut retro diximus) beatioremq; tranſierint uitæ ſtatum. Quamobrē
præclaro (mehercule) morum inſtituto apud Lytios lege ſancitum
fuiſſe memoriæ proditū eſt, ut ſi quis mœroribus lachrymisq; operā
dare uellet, haud aliter id illi q̃ muliebri ſumpto habitu palā facere
liceret, īſigniter (ut arbitror) hoc declarātes decreto ægritudinē hāc
nō uiris ſed mulieribus potius conuenire. Et profecto ita ſe res habet.
Muliebris enim & eneruata & uilis admodū iſthæc animorum eſt
perturbatio, haudquaq̃ generoſam ſublimemq; illorū indicans natu
ram: & iccirco fœminas uidemus uiris in luctū propēſiores, et que
rulas eſſe magis. Hoc etiā in Barbaris ipſis græcorū Italorumq; col
latione animaduertere licet: quin et in iis ipſis qui præſtantiores ani
mis eſſe cēſentur, ut Galli & Germanorū natio, minus luctibus uaſ
care dicuntur q̃ ii qui imbelles & formidoloſi exiſtimantur. Qua-
les Ægyptii, Lydi, Syriq; eſſe perhibētur. Horū nanq; nonnullos aiūt
poſt cariſſimorū funera pignorum ſoueas cuniculosq; ſubintrare quoſ
dam, & ibi q̃ plurimos latitare dies ne ſolis ſcilicet lumen conſpici
ant, quando uita functum illo priuatum eſſe ſentiunt. Sed quid ego
hæc tibi Marce in præſentia recolo quæ bene tibi perſpecta ſunt &
cognita. An mihi dubium eſt iſtā in te omniū bonarum artium eru
ditionem: rerum maximarum experientiam: animi firmitudinem et
conſtantiam pene ſingularem, huiuſmodi conſolatione non nimis

egere. Nam de religione, & tua erga Deum optimum Maximũ pie-
tate nunc taceo qui huiuſmodi in rebus, & in hoc præcipue (ut au-
dio) caſu, patientiſſima illa, & uere ſancta uerba crebro uſurpare ſo-
les. Dominus dedit, Dominus abſtulit. Sicut Domino placuit ita fa-
ctum eſt. Hæc enim profecto uera eſt philoſophia qua nullum ho-
minibus præſtantius datum eſt bonum. Hoc uel maximũ (mehercu-
le) ſapientis officium, cum commoda acceperis plurima, aduerſa eti-
am patienter & æquo animo ſufferre poſſe: & nõ minus borũ cauſa
ꝙ illorum diis gratias agere. Ingrati enim & cõtemptoris profecto
animi eſſe arbitror, præteritorum quidem cõmodorum uelle obliuiſſi
& ſolius hẽre rationẽ detrimenti: non eni ſi quippiã quod cupimus
prodiga nobis fortuna nõ dederit, iccirco quæ prius nobis præſtita
ſunt commoda flocciſacere & contẽnere nos conuenit, ſed præterito-
rum potius bonorũ memoriam grato recolẽtes animo, præſentia qua-
liacũq; fuerint cõponere, & ſi quid Deus, aut fortuna ſecus uoluere
ꝙ cupimus, æquo id animo & incõcuſſa mente ferre debemus. Sem-
per enim cõſtans erga Deum animus uariãtisꝗ fortunæ intrepidus
non deiectus, non querulus, cum cæteris in rebus omnibus, tum ma-
xime in huiuſmodi, uberes ſane conſtantiæ ſuæ decerpit fructus. Se-
gregans nanq; ſe ab iſtiuſmodi (ut dictum eſt) mentis perturbationi-
bus, ceu à caligine quadam uitæꝗ tenebris quæ totum inuolunt cõ-
turbantꝗ hominem, & ad limpidiſſimam ſe transferrens mentis trã-
quillitatem, aut doloroſum à ſeſe penitus expellit omne, aut contra-
rii ſaltem cõmixtione mancũ illud & imbecille omnino reddere cõ-
ſueuit. Et quemadmodũ precioſi uis unguenti ſemper quidẽ ſuapte
natura odoratũ demulcet & afficit, & ad fœtida autem & male
olentia nobis ſanè ſuccurrit & remedio eſt: ita bonorum memoria
cum ſemper delectet & mulceat in malis poſitos etiam ſubleuat, io-
cundamꝗ illorum moleſtiæ affert medellam: illis inꝙ qui recorda-
ri potius ſuorum uolunt bonorum, ꝙ malorum, quæ ad ſe ideſt ani-
mum ſuum, nihil pertinent, meminiſſe. Quod probis uiris uirtuteꝗ
præditis, qui cum multa, tum etiam præclara in ſeſe habent bona,
quàm maxime facere conuenit. Id autem (ut ſæpius dixi) cum uera
polliceatur præſtetque philoſophia, quæ ſola medetur animis: ina-
nes detrahit ſolicitudines: cupiditatibus liberat: pellit timores, eo ta-
men euidentius & exquiſitus efficere animaduertitur, quo idonea
magis & excellẽtem fuerit complexa naturam. Quæ cũ eſſent dicta

*& iam ſatis deambulatum uideretur: idemq; omnibus placuiſſet in
cubiculum ire pereximus quod in porticus latere collocatum, ua-
riis mathematicorum monumentis, inſtrumẽtorumq́; præclaris ope
ribus erat refertum: ubi cum reſediſſet Marcus, & nos itidem fecif
ſemus, ne uiuã inquit ille Leonice, niſi hæc tua oratio et mirifice pla
cuit, & plurimũ etiam mihi mœroris ademit. Optime enim & dili
genter à te collecta ſunt omnia quæ non adminuendum, ſed ad tol
lendum etiam, & ſtirpitus eradicandum euellendumq; dolorem
meo quidem indicio præclare & efficaciter faciunt. Et profecto ita
res ſe habet, nã ſi quis (ut recte ante dictum eſt) philoſophia duce
& magiſtra rerum naturam introſpicere uoluerit, & non oſcitãter
abſtruſas illius cauſas perſcrutari, et inde quod uerũ eſt, ſedulo ex-
cuiere tentauerit, is profecto opinabilem & uoluntarium omnem
reperiet eſſe dolorem. Quamobrẽ ſi mihi duo aut tres huiuſmodi cõ
tingerint meridiationes & ad ſedandos animi motus, & ad omnia
recte componenda, optime ſanè mecum actum iri exiſtimarem. Et
ego, Nihil hoc inq̃ fieri prohibet Marce: quare & cras (ſi ita uide
tur) & perẽdie tibi morem gerentes huc ueniemus. Sub iis dictis cũ
Lucas & Alſonſus ſurrexiſſent & ad ſphæram quandam æneam
uiſendam quæ in cubiculi medio collocata erat, acceſſiſſent, illiuſq;
pulchritudinem & exactam artificii diligentiam admirarentur et
laudarent, ad illos accedens Marcus, ut illius diſciplinæ inter pau-
cos ſtudioſus erat & eruditus multa & præclara cum oſtendendo,
tum docendo, quod reliquum diei fuit, nõ minus docte q̃ ſuauiter et
grate compoſuit. Habes Balbe quæ tunc de perturbationibus ſedã
dis & minuendo luctu inter me & Marcum fuere diſputata: quæ
(ut retro dixi) cum ad illius leuandum ægritudine animum non
nihil contuliſſe mihi eſſent uiſa, in hoc luctuoſo caſu meo illa repete
re & huic ſcriptionis ſtilo mandare ſum aggreſſus. Quod præclare
(mehercule) cecidit. Nanq; id (ut uera fatear) tantum mihi reme-
dii ſanè attuliſſe cognoui, ut ne temporis quidem longinqui medel
la, qua nihil in huiuſmodi re ualentius eſſe perhibetur, mihi certe
plus afferre potuiſſet.*

PHOEBVS, SIVE DE ÆTATVM MORIBVS.

ſ Vperioribus diebus Alex. Capella dum Venetiis apud Amulios fratres eſſem: & quotidie multa (ut fieri ſolet) poſt meridianis præcipue horis (æſtas enim erat & dies longiſſimi) inter nos iocunde & licenter fabularemur: plærunque etiam nonnullis propoſitis quæſtiunculis de philoſophiæ fontibus hauſtis, ſerio diſertaremus. Noſti enim Amulii maioris cũ excuſſum ad omnia ingenium: tum mirificum ſanè ad perſcrutandas naturæ cauſas ſemper ſtudium. Incidimus in ſermonem de ætatum moribus uariis, quantaque in illis ſicut in aliis plæriſque rebus naturæ nis, rationi minime obtemperantis clare interdum eluceſceret. Sermonis autem huiuſce nobis anſam uicinus quidam præbuit ſenex, qui cum adoleſcente filio de re neſcio qua litigabat: neque id modeſte me equidem & mediocriter (ut quandoque inter Domeſticos fieri ſolet) ſed magnis clamoribus res agebatur, & conuitiis etiam adeo claris, ut de longinquo facile percipi exaudirique poſſent. Et Amulius ad me conuerſus, en inquit Leonice ii quotidie nobis audiendi ſunt cantus: iſthæc concentus Harmonia aures demulcet noſtras. Atqui ſi lites has quiſpiam ab illis auferret deus, ſatis mediocriter meherculè in aliis cum iis actum eſſe uideri poßet. Prudens enim eſt ſenex ille & frugi, paterque familias ſine controuerſia bonus. Iuuenis autem hilaris natura eſt & officioſus: & cum ingenio docili, tum literis etiam ſatis expolitus: uerum contentionis iſthæc inter illos & rixæ utroſque ſane turpiter commaculant, & in omni hac uicinia male diffamant. Tum ego ne mireris inquam Amuli: neque id omnino illis uitio uertas, quanquàm immodicum certe omne, & quod laudatam excedit mediocritatem, ueluti rationi contumax & rebelle, non immerito à ſapientibus damnari reprehendique ſoleat. Magna nanque in huiuſmodi affectibus eſt Naturæ uis, excellensque proculdubio & efficax illius potentia: quæ coherceri quidem compeſciq; aliquanto poteſt: interimi uero, abolerique penitus haud

quaquam poteſt. Niſi ſiquis (ut aiunt) Gigantum more cum diis bello depugnare contendat. Etiam quid eſt inquit Amulius quamobrem Agreſtis eæ & concitatæ animorum motiones uinci ſuperarique nequeant? An non domina in nobis eſt ratio, quæ rebelles alioquin, & effrenes illarum inſultus iure ſuo inhibere & frangere ualeat? Tum ego, uera inquam narras Amuli, & quæ ſi recta rationis uia proficiſci homines uellent, & non potius in lubricum præcipites ferri, proculdubio facere deberent. Cum enim rationem appetitumque quiuis in ſe habere cēſentur: & illa quidem diuina ſit res, omnia conſilio perpendens, nihil temere, nihil agens perperam: Hic uero preceps, importunus effrenis, omnia nimis uolens, cui dubium eſſe debet, illi quidem meliori excellentiorique hominum parti, imperium: huic uero priori & inferiori obſequium famulitiumque merito conuenire, & iure deberi? Verum quotus quiſque eſt Amuli qui ita in præſentia uitam degat, & omnino ſibi imperare ualeat: & non potius aut auaritiæ deſeruiat: aut luxuriæ ſit mancipatus, aut ambitionis æſtu, huiuſmodique aliis animi affectionibus conflictetur, & tranſuerſus ad peiora rapiatur. Paucos hoc in loco prætereo, excipique nolo quos æquus amauit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera uirtus, uere religionis philoſophiæque cultores legitimos & alumnos, qui ſe à corporis illecebris contubernioque ſeuocantes, illudque niſi quantum ſumma eſt neceſſitas, negligentes, animo certe uiuunt, ſolique deſeruiunt menti. Cuius euecti pennis, & ad alta leuati, ea demum ſpeculantur & cernunt bona, quæ non immerito nefas eſſe homini loqui electionis redolentiſſimum uas diuus ſcripſit Paulus. De pluribus uero nunc loquor, illiſque qui Humanis addicti negotiis: in ciuilibuſque exerciti adminiſtrationibus, cum publice communes, tum priuatim res curant ſuas. In iis nanque de huiuſmodi ætatum uariis & ueluti pugnantibus inter ſe ſtudiis, morumq; diuerſitatibus, de quibus ceptum eſt loqui, perſpicere animaduertere licet. Qua de re nonnulla me habere profiteor quæ adoleſcens olim de Clariſſimo uiro Pliabo Capella audiui, auditaq; notaui, dum cum Thomæo patruo meo uiro (ni me fallit amor) inter paucos, & probo & erudito, ad illum uiſendum acceſſiſſemus. Non ſua autem iſthæc (ut erat candidus) ingenue pro-

fitebatur

fitebatur eſſe tunc Phœbus, ſed de antiquorum deprompta theſau- ris, præcipueque ex Ariſtotelis deducta commentariis palam præ ſe ferebat. Quod ſi uolentibus uobis id me nunc facturum exi ſtimarem, libenter equidem illa ut tunc a me patrui iuſſu fuere conſcripta, in præſentia referrem: Quare ueſtrum eſt iubere, me- um uero exequi. Hic cum ambo ſe percupere dixiſſent, & Amu- lius etiam maior magnam ſe habere gratiam illis litigioſis uicinis ſubiunxiſſet, quando eorum cauſa ea nunc auditurus eſſet quorum mirifico teneretur ſtudio: rogaretque inſuper ut omnia quæ con- ſcripſiſſem ordine recenſerem ſuo. Quandoquidem inquam nihil aliud in præſentia habetis quod huic ſermoni præuertendum pu- tetis, faciam quod ſponte mea receperam, idque libenter meher- cule faciam, tum ut ueſtræ moram geram uoluntati, quos plu- rimi facio: tum ut longo temporis interuallo repetendo ea nunc re- nouem quæ olim Adoleſcens cupide didici, & ſcriptionis etiam intercedente opere, memoriæ mandaui. Hoc autem res tranſacta eſt modo. Cum enim (ut rettuli) ego & patruus ad Phœbum ueniſ- ſemus, qui forte fortuna ex leui quadam commotiuncula domi ſe con tinebat, & neſcio quis incidiſſet de difficili moroſaque ſenatoris cuiuſ- dam primarii natura, qui cum alioquin uir eſſet probus & pru- dens, reique cum priuatæ, tum publicæ ſiquis alius bene gerens, Aſper tamen erat & immitis adeo, ut nemo ad illum lubens unquã accedere uellet: Cæterum iuuentuti etiam ſic infenſus, ut in mi- nimis quibuſque & contemnendis etiam iuuenum delictis, contu- max ſemper & in exorabilis eſſet animaduerſor: quem cum patru- us damnaret meus (mitis enim uir erat ingenii) miraretur que inſuper in tali præſertim uiro, tantam morum acerbitatem: & erga iuue- nes præcipue tam auſteram inclementiam, ueluti ſi ab initio ſenex natus eſſet, nullamque ætatis nouellæ experientiam habuiſſet un- quam: non eſt quod mireris Thomæ, inquit Phœbus: ætatis enim iſthæc naturalia ſunt uitia ſeu mores, ſiue proprios quoſdam pecu- liaresque affectus eos appellare maluerimus. Non ſolum enim mo- roſi difficileſque omnibus ſunt ſenes, ſed multa etiam natura huiuſ- modi habent alia, quæ ſibimet non minus quam aliis, illos moleſtos efficiunt. Parique rationis modo adoleſcentibus ſua ſunt ſtudia, pecu- liaresque animi affectiones, quibus cupide ad plæraq; & petulanter

illa effertur ætas. Quorum omnium rationes & cauſas diuinus
uir Ariſtoteles in ſuis de arte rhetorica commentariis, præclariſſi-
me quidem ut omnia, uerum breuiter admodum & conciſe rettu-
lit. Qui certe libri cum paucis omnino obſcuritate ſua ſint per-
uii, iccirco ab omnibus ferè ætate noſtra cum philoſophis, tum
etiam rhetoribus fuere neglecti, cum tamen artis præcepta in ſe
ſe colligant omnia, miraque ſtili breuitate nihil eorum prætermit
tant, quæ antiqui poſt illum rhetores magnis uoluminibus ſunt
proſequuti. Tum Patruus, quandoquidem inquit Phœbe mole-
ſtus tibi eſſe non uererer, & commodo tuo fieri poſſet, libenter de
te audirem quid nam uir ille de iis ætatum differentiis eo in opere
deſertauit. Et Phœbus, nulla eſt inuidia inquit Thomæe, nihil-
que prohibet ea me in præſentia recenſere, quæ & tibi grata fore
cognoſco, & mihi relatu facilia eẽ nõ dubito, ꝗppe qui ab illa ſum
lectione ſatis recens. Cæterum ne in plæriſque ſtili philoſopho con-
ſueti te defatiget modus: cauſarumque ſignatarum magis, quam
expreſſarum conciſa laſſet breuitas, longiori orationis ductu, eodem
que planiori pro uirili omnia explicare conabor. Recte ſic fiet in-
quit Thomæus, quamobrem exordire: & ad me conuerſus, tu ue-
ro inquit Leonice omnia diligenter excipe, acurateque notato, & ne
quid tibi excidat caue. Poſt hæc dicta ſic exorſus eſt Phœbus. Quo
niam ætatum mihi omnium, ſed iuuenum præcipue ſenumque mo-
res ſunt explicandi: in iis & enim & quam modo quærimus diuer
ſitatis ſpecies, expreſſa habet indicia, cum reliquæ interiacentes æta
tes ſicut harum ſunt mediæ, ſic comunes utriſque & ueluti cõmix
tos habere uidentur affectus, hoc profecto dicendorum exordio con-
uenientiſſime uti poſſe nunc uideor, quod ſcilicet non ſolum annorum
ſpatiis, ætatisque ratione iuuenes a ſenibus diſtare cenſentur, ſed mul
to etiam magis uitæ inſtitutis & moribus. Contrariæ & enim &
pugnantes inter ſeſe nimirum eæ uidentur eſſe ætates. Iuuenes nanqꝫ
(ut ab iis noſtra exordiatur oratio) cupidi ſunt maxime, & quæcun-
que uolunt uehementer ſanè & nimis uolunt, eaq́; perficere & com
plere, ætatis laboribus non cedentis præſidio, ualenter poſſunt: id au
tem maxime circa corporeas perſpicitur uoluptates, cum alias ſanè
tum eas præcipue quæ ad res ſpectãt uenereas. Harum enim ualde
ſunt cupidi ætatis calidæ & humẽtis gratia, & ad illas effrenes in-

*continẽteſq; ſunt, ſibiq; ipſis haud quaquam in huiuſmodi re bene im
perare poſſunt. Sunt præterea circa quæcunq; alia deſideria natura
inconſtantes iuuenes & leues, citoq; quod ualde uoluerunt levi de
cauſa negligunt, cupitæq; admodum rei ſacietatem incurrunt, uehe
mentes enim & ualidæ ſanguinis & ſpirituum in iuuenili corpore
motiones agitationesq; in cauſa nimirum eſſe cẽſentur, cur acutæ po
tius q̃ ſolidæ, & magnæ q̃ perdurantes illorum ſint appetentiæ, ue
luti ægrotãtium ſitis & fames eſſe conſpiciũtur. Facile etiam omnes
excandeſcunt iuuenes, itaq; leuibus de cauſis ſuperantur, & quo tra
xerit illa nullo reſpectu ſequuntur, furoriq; & iracũdiæ tũc magis
impetu, q̃ conſilii rationisq; ductu omnia faciũt. Honoris enim cupi
ditate cui maxime ſtudẽt, cõtemni negligiq; æquo animo nõ ferũt, in
iuriaq; affici feruida ingenio ætas minime patitur. Cum autem hono
ris (ut diximus) cupida & appetens ſit iuuentus, non minus etiam
contentioſa pugnasque eſſe percipitur. Si quidem ſuper eminere ali-
os, & omnibus maxime excellere ſemper cupit: contentio autem &
peruicatia excellentiæ appetitus eſſe quidam iure cenſetur. Ceterũ
ut iſthæc hoc ſe habeant modo, ad utrasq; tamen has animi affectio-
nes propenſiores ſunt iuuenes, q̃ ad uehementem anxiamq; pecunia
rũ appetentiam. Pecuniæ nanq; minime iuuenes natura ſunt auidi.
Huius autem rei cauſa eſſe cenſetur, quoniam ætatis nouellæ gratia
adhuc indigentiam non ſunt experti: non curant igitur quorum ſibi
futuram indigentiam non uerentur. ſunt præterea iuuenes haudquã
quam maligni, ſed faciles potius & fatui, id autem iccirco, quoniã
multas adhuc hominum peruerſitates & uerſutias non conſpexe-
runt, neque notas habent. credula etiam, & optimæ ſemper ſpei illa
eſt ætas, quoniam ſui breuitate exiguitateue in paruo tẽporis ſpatio
neq; ſæpius fuit decepta, neq; a ſpe fruſtrata ſua. Quẽadmodũ enim
uino madidi hilares ſunt, & ſpei ſemper bonæ, ſic ætatis gratia iuue
nes non immerito ſe habere uidentur. Viuere autem bona cum ſpe ut
plurimum iuuenes iccirco cenſentur, quoniam ſpes quidem futuri
eſſe apparet temporis, memoria uero præteriti, iuuenibus autẽ quod
reſtat futurumque eſt, multum certe protenſumque eſt, præteritum
uero admodum exiguum & breue, quamobrem primis in annis
cum paucorum omnino meminiſſe poſſint, omnia certe ſibi in ſpem
ponunt, nihilque tam arduum eſt quod non ſibi illa polliceatur*

ætas: idque ipſum in cauſa eſt, cur facile etiam & nullo negotio falli decipique poſſint iuuenes. Quicunque enim omnia ſibi ex uoto ſucceſſura confidunt, ii profectò ſubdolorum peruerſorumq́; fraudibus ſunt obnoxii. Quamobrem a adulatoribus ſcurriſq́; facile patent iuuenes. Quæ etiam res fortes illos animoſoſq́; nimirum effi cere uidetur. Cum enim natura (ut diximus) iracundi ſint iuuenes, haud facile timere ſciunt. Spes autem bona illos ſanè audaces facit, & profectò ita ſe res habet. Iratus enim timet nemo. Qui uero bene ſemper ſperat, præſenti & magno quodcunq; aggreditur animo, & ad omnia intrepidus & audax proculdubio eſſe conſpicitur. Verecundi quin etiam ſunt iuuenes, & natura magnanimi: & uerecundi quidem, quoniam alia adhuc ætatis gratia non norunt bona, neq; pulchra, niſi quæ illis patriæ dictant leges, urbiſq; bene inſtitutæ conſuetudines oſtendunt, à quibus diſcedere illos mirifice pudet. Cum igitur quippiam ſibi ſecus agere uidentur, illorum memorati facile uerecundiam incurrunt. Magnanimi autem non immerito eſſe cenſentur, quoniam tum nullas offenſiones quibus humiles ſanè, & deiecti fiunt homines illorum breuis recepit ætas: tum plurimarum quæ longo proueniũt æuo neceſſitatum penitus ſunt inexperti: & alioquin bona illos ſpes, qua (ut dictum eſt) uiuunt, erectos, & magna quæq; ſibi pollicentes planè efficit: quod magnanimi proprium & peculiare eſſe cenſetur. Non immerito præterea pulchre magis quippiam, & decore facere eligunt iuuenes, ꝗ̃ fructuoſe & utiliter, quoniam more potius & conſuetudine (ut diximus) ꝗ̃ ratiocinationis conſiliiq́ operæ uiuunt iuuenes. Ratiocinatio autem (ut uidetur) ipſum ſpectat utile, cum mos & uirtus quod pulchrum eſt appetant & conſequantur. Eſt præterea inter omnes maxime ætates Iuuentus cum amicorum ſemper cupide, tum ſocios ſibi complures facile concilians, hoc autem ideo quia cõuerſatione conuictuq́ ætas illa aprime gaudet, unaq́; cum ſibi gratiſſimis ſemper eſſe cupit. Nec minus etiam quia nihil adhuc utilitatis ratione iudicat: neq; quid conducibilius, aut ex re ſua magis, ſed quid iocundius gratiuſq; expetit. Omnia autem quæcunque uolunt, uehementer & anxie iuuenes ſemper uolunt, eoq; precare uidentur quod nihil mediocriter expetunt. Plus nimio igitur amant & magis quàm par decenſq́; ſit odio habent,

eoque modo in cæteris animi affectionibus ſe habent, nimiique in omnibus ſunt. Qui etiam ſcire ſe omnia planè credunt, omniumq; ſibi iudicium præſumptuoſe aſciſcunt & uendicant de omnibusq; licentioſe contendunt: quæ res non nihil cauſæ præbere uidetur cur omnia ætas illa nimis uelit. Iuuenum autem delicta, ad cōtumeliā magis ꝙ ad malitiā uergere uidentur. Excellentes enim eſſe uolunt (ut dictum eſt) & magnanimi. Libere autem reprehendunt, & nullo damnant reſpectu, quoniam omnes rectos probosq; eſſe rati homines: & ad ſimplicitatis integritatisq; ſuæ regulam illos examinantes, ſiquid ſecus illis acciderit, aut à quopiam contra illos quid perperam patratum fuerit, ceu indigna patiamur non æquo ferunt animo, neq; dictis bene temperare poſſunt. Eſt etiam ad irridendum ætas illa propenſior. Vrbanitatis enim & cauillorum dicteriorum que multum ſecum ſemper habet, cum cōtumeliis gaudeat urbanitate autem ipſa moderata quædam & quodam tenus caſtigata contumelia eſſe cenſetur. Et iuuenum quidem mores qui naturæ fontibus ſcaturire uidentur non ab re huiuſmodi eſſe conſpiciuntur: quibus tamen ratio, uitæq; inſtitutio, & educationis modus moderari efficaciter poſſunt. Grandiores autem natu, & ii qui decurſa iam ætate meliori, in ſenium uergunt, contrario (ut dictum eſt) ſe habere uidentur modo. Quoniam enim multos uixerūt annos, multiensq; (ut par eſt) fuere decepti. Pluraq; ſemper rerum eſſe mala, & perperam euenire uiderunt, neq; obſtinate quicq; aſſeuerant neq; uehementer nimisq; quippiam expetunt: neq; ſe ſcire omnia cōtendunt, ambigendoq; ſemper dictis addunt ſuis forſitā, contingit. Suſpicioſi præterea ſunt ſenes. Cogitandoq; ad peiorem ſemper uergunt partem: hoc autem iccirco quia increduli ſunt. Increduli uero non immerito eſſe cenſentur propter multarum experientiā rerū in quibus ſæpenumero eos fuiſſe deceptos et ſpe fruſtratos ueriſimile ſanè eſt. Quamobrem hac etiam de cauſa, neq; impendio plus amant ſenes neq; nimis oderunt: uerum ſecundum Biantis præceptū, amāt ut oſuri, & oderunt, ut aliquando amaturi. Puſilanimes quinetiā ſunt ſenes, quoniam longis animorum ſpatiis humiles ſunt effecti, uiuuntq; deiecti, & quaſi deſpectui habiti: quamobrem magnū et excellens nihil eorum quæ in communi uerſantur uita, amplius deſiderare uidentur. Ad hæc illiberales etiam ſunt ſenes, tum quia

ex neceſſariarum numero rerum facultates diuitiasq; exiſtimant:tū etiam quia longa docti experientia probe ſciunt, facultates ſibi uendicare & acquirere rem ſanè eſſe perdifficilem:eaſdem uero amittere & deperdere, per q̄ facilem. Timidi prætereà ſunt & ad omnia formidoloſi. Contrario enim iuuenibus ſe habēt modo: calentes nāq; ſunt illi & feruidi:ii uero algētes natura & frigidi. Timor autem frigiditas quædā non immerito eſſe cenſetur. Cupida quinetiā uitæ huiuſmodi eſt ætas, in extremo præcipue cōſtituta ſenio: quoniam abſentis maxime rei cupiditas deſideriūq; eſſe perhibentur, & cuius quiſpiam rei indiget maxime: maior autem illis ætatis decurſa eſt pars, qua certe indigere uidētur, inde illius deſiderio flagrāt. Queruli etiam ſemper ſunt ſenes puſilanimitatis gratia: & ad utile magis q̄ ad pulchrum reſpiciunt. Hoc autem ideo quoniam ſe ipſos amantes ſunt ſenes: utile uero ad ſe pertinēs reputāt bonum: pulchrū autem ſimpliciter communeq; exiſtimant bonum. Impudentes prætereà magis quā uerecundi ſunt ſenes, quoniam non æque pulchrū ſicut utile curantes, negligunt ſanè & pro nihilo ducunt cuiuſmodi eſſe uideātur, aliiſq; appareant: Deſperant autē ut plurimum de omnibus ſenes propter longū uitæ uſum rerūq; experientiā. Cū enim hominū res omnes ferè malas uſu pertractationeq; animaduerterint, & eſſe cognouerint, malos etiā nō immerito timēt euentus: Cui certe opinioni nō nihil illorū innata ſuffragari uidetur timiditas: cū enim timeant omnia, nō ab re de omnibus etiā deſperant. Viuere quinetiā memoria magis cēſentur q̄ ſpe: illorū nanq; quod uitæ reſtat exiguum eſt: præteritum uero longū: ſpes autem (ut retro dictū eſt) tēporis eſt futuri, cū præteriti ſola reſtet memoria. Quæ etiam res illorum nugacitatis uera cenſetur eſſe cauſa: Garruli enim fere nugaceſq; omnes ſunt ſenes: reminiſcentes nanq; non ſine quadam uoluptatis titillatione & loquendi pruritu quæ præterita ſunt nullo dicendi fine commemorant & inculcant. Illorum prætereà indignationes, excandeſcentiæq; acutæ quidem eſſe animaduertuntur, uerum imbecilles, et mancæ. Ex deſideriis autē alia quidem longo penitus æuo diſceſſerunt & euanuerūt: alia uero imbecillia ſunt & inania. Quamobrē neq; appetentes ualde natura ſunt ſenes, neque actuoſi admodum & prompti, niſi lucelli quippiā arriſerit, & hanc ob cauſam temperati apparent ſenes eſſe: uehementes enim

*& concitæ ab illis abſceſſerunt appetentiæ, neglectisq; aliis, ſolis in
ſeruiunt lucri cõpendiis, ut cum alia ætatis uitio ſibi deſint commo
da hac ſe ſaltẽ uia, ſuſtentare ualeant. Magisq; ratiocinatione con-
ſilione (ut diximus) uiuunt ſenes q̃ conſuetudine & more, cum ad
utile magis q̃ ad pulchrũ honorabileq; cõſpiciãt. Peccãt autẽ in iis
quæ ſecus admittũt, & perperã agunt ſenes iniuſtitia potius, q̃ con
tumelia nõ enim arroganter inſultant ut iuuenes, ſed peruerſe et ma
ligne agunt. Queruli etiã eſſe percipiũtur, quoniam ætatis uitio et
pati dura ſe omnia: & tantũ nõ paſſuros exiſtimant: quamobrem tã
q̃ in duris & aduerſis cõſtituti, & mala mox expectantes alia cõ
queruntur, ſortemq; damnant ſuã. Et ea etiã de cauſa neq; urbani
ſunt, neq; riſus facetiarumq; amici. Et ii quidem naturales ſenectu
tis ſunt mores. Ex quibus etiam manifeſto perpendere, recteq; cogno
ſcere licet, quæ nam aliarum etiam ætatum peculiaria ſint ſtudia.
Cum enim inter has coniectæ, non ab re quodãmodo cenſeantur eſ
ſe mediæ, nõ eminẽtes adeo & expreſſos hos animorũ habere affe-
ctus, ſed refractos & ueluti adũbratos, uero cõſentaneũ eſt. Quam
rem uſu experiẽtiaq; quotidie indubitatã certãq; eſſe percipimus.
De puerorũ autẽ moribus quorũ ætas ueluti uitæ exordiũ quiddã
iuuenilem præcurrit ætatẽ, illis certe in cõmentariis nihil Ariſtote-
les refert, à Cicerone tamẽ noſtro nullius non philoſophiæ peritiſſi-
mo, hæc memoriæ prodita fuere, quæ quoniã propoſito cõueniũt ſer
moni nõ malũ eſt hoc etiã in loco recẽſeri: Pueros ſcilicet æqualibus
coetaneisq; natura duce delectari libẽterq; cũ eiſdem cõgregari, &
ſe ad ludendum dare. Fabellarũq; auditione mirifice duci: quas eti
am narrare aliis geſtiũt. Pompis præterea, ſpetaculisq; et huiuſmo
di ludicris rebus præcipue pueros teneri, et ob eas res ſitim plærũq;
& famẽ perferre. Eſſe præterea illos natura liberales, deq; eo quod
ipſis ſuperat aliis libenter gratificari: aduertereq; etiã curioſius ea
quæ domi fiunt ut illa proferant: commentariq; aliquid & diſcere
ſemper uelle, & eorum quos uident nomina nõ ignorare: quibusq; in
rebus cum æqualibus decertant, ſiquidẽ uincunt lætitia efferri, è cõ
tra uero debilitari, animosq; demittere ſi forte uincãtur. Hæc cum
dixiſſet Phœbus, & illis addere quædam (ut mihi tum uiſum eſt)
uellet, quominus id facere poſſet, quorundam interuentu, qui
illi à ſenatu mandata cum literis attulerunt, prohibitus*

eſt: eoq; modo diſertatio tunc illa finẽ habuit, quã oĩbus (ni fallor) expreſſam uerbis, & ut eam tunc literis mandaui, in præſentia rettuli. Vbi Ariſtotelis quidem ſenſus ad unum omnes, Phœbi uero explicationem, & latina uerba proculdubio ſi hæc retines, tenere te Amuli non dubites. Tum ille qui attentam ſanè mihi auſcultando præſtiterat operam, & ſiccis (ut aiunt) auribus omnia ebibiſſe uiſus erat, profectò inquit Leonice dum hæc mecum cogito, & tota mentis acie examinare contendo, ita ſe mihi res, & non aliter ac dictum eſt, habere uidetur. Neque ſecus mehercule fieri poſſe apparet. Has enim in naturæ uiſceribus congenitas coalitasque animorum affectiones illarum utraque parturit ſemper & in lucem producit ætas. Quamobrem poſthac uicinis iis noſtris æquior ſanè ero, admirarique deſinam cur ſemper litigent, cum ætatum uitio potius quã ſuo, naturaliter uterque ægrotare uideatur. Cæterum unũ eſt quod à te ſcire nunc cupio, quod etiam dum loquereris animi me dubium habuit, an ſcilicet Phœbus noſter quem modo audiuimus, uerbo tenus (ut plærique ſolent) dum uixit ſit philoſophatus, & iſthæc ceu dictata rettulerit. An potius philoſophorum placitis iniciatus, illorum ſacraria legitime riteque ſit ingreſſus, neque extremis (quod aiunt) labris guſtauerit, ſed toto pectore illas hauſerit diſciplinas: mihi enim hucuſque perſuaſum creditumque eſt, illum quidem in reipublicæ negotiis, & ad ſe pertinentibus adminiſtrationibus, ſine controuerſia inter alios omnes excelluiſſe, ex literarum autem ſtudiis humaniora ſemper calluiſſe, in illisque etiam quodam tenus progreſſum, omnes ordinis ſui homines facile ſuperaſſe. Verum à maioribus diſciplinis cum uitæ inſtituto: tum ingentibus occupationibus a quibus nunquam ferè (ut audio) uacabat, abductum ſeiugatumque fuiſſe: quamobrem ſiquid habes quod ab hac me animi perplexitate liberet, rogo te ne graueris adducere. Et ego, id à me inquam exigis Amuli quod ſanè tibi integre perſoluere non poſſum: qua enim tempeſtate uir ille floruit, ego per ætatem huiuſmodi de re haudquaquam iudicare poteram. Verum de Patruo ſæpe numero audiui, magnum illius ingenium nunquam per occupationes à literis ceſſaſſe, ſed bonarum ſemper artium ſtudiis fuiſſe addictum, & philoſophiæ præcipue, quod eam facultatem cæteris & ſtudiis, & artibus

tibus antecēdere exiſtimaret. Quinetiam addebat Beſſarionem philoſophum & theologum (ut fama noſtis) eminentiſſimum. Dicere ſolitum, Phœbum, niſi diuerſa illum uitæ ratio à philoſophiæ iugi ſtudio auocatum & abductum, in ciuilia negotia publicasque cōieciſſet curas, ſine controuerſia omnes ſui temporis philoſophos facile ſuperare potuiſſe. Hæc de illo audiui: & hæc uobis teſtata nunc refero. Cæterum eius certe rei quæ ad me tunc attinebat, & cuius guſtatum aliquem habere tunc poteram, iudicium audacter ſanè & libere hic proferam meum, ea uidelicet tempeſtate audiſſe me neminē qui tali uerborū ornatu & copia: tantaque eloquentiæ ſuauitate & gratia polleret: & aderant ſanè plerique tunc magni nominis oratores, ſenatoresque primarii, inter quos Bernardus Iuſtinianus, & Vitalis Landus cum excellerent maxime, primas tamen Phœbo ſine controuerſia deferrebant. Hæc cum dixiſſem nonnullaque etiam alia ſubiūgere pararem, campana intonuit illa cuius ſigno patricii ad ſenatum accedere admonentur. Quare cum fratre Amulius conſurgens. Nos quidem inquit imus quo uocamur. Tu uero Leon. memento ea quæ tibi de Phœbo reſtant poſthac cum otium dabitur, omnia recenſere.

SEVERINVS, SIVE DE RELATIVORVM NATVRA.

d

Vo ſunt Fuſce frater, quæ de uniuerſo entium ambitu difficulter admodum a nobis, & obtuſe comprehendi dignoſcine poßunt. Primum ſcilicet ens & ultima omnium materia. Neque hoc immerito (mehercule) nam cum omnis noſtra cognitio per formæ quam ſpeciem uocant comprehenſionem fiat quandam, quæ uiſis intercedentibus ab ipſo colligitur intellectu. Alterum quidem cum longe omnem ſupereminent mentium formarumque omnium ordinem, haudquaquam intelligi, aut recte percipi poteſt. Alterum aũt quoniam ſuapte natura informe quiddam eſt, & minimæ (ut aiunt) eßentiæ, comprehendi bene iccirco dignoſcique nequit. Quamobrem diuinus ille Plato a quo ceu ab exuperanti quodam fontis initio, omnia recte philoſophantium emanarunt fluxeruntque Dogmata, materiam quidem ipſam ſpuria quadam diſcurſiis ratione percipi poße dixit. Ad primæ aũt cauſæ cognitionem non ex directo ſane, ſed per omnium abnegationem remotionemque aliorum, humanum quoad fieri poteſt peruenire concedit animum. Vnde recentioribus poſtmodum academicis affirmandi præbitam fuiße anſam iure contenderim primam ſcilicet materiam, deo diſſimiliter eße conſimilem, ſiquidem ut ab illo omnia quæcunque ſunt merito abnegantur entia, cum longe ſupereminent, & præcurrat omnia omniumque ſine controuerſia ſicut eſt primus, ita ſit optimus, ita a materiæ natura uniuerſum remouetur entium genus, cum quidem illa peior omnibus & uilior merito eße cenſeatur, & neque ſit quippiam quod rite oſtendi monſtrariq; poſſit, neque ſenſus moueat ullos, omniumque intellectus notionem ceu Homericus ille Proteus ſemper lubrice fallat & fugiat. Et profecto ita ſe res habet: cum enim cognoſcens intellectus exiſtat. Cognitum uero ipſa rei ſit eſſentia, eo confuſior ſanè hebetiorque cognitio non immerito redditur omnis, quo res depreſſiorem obtuſioremque, aut exiliorem habere eßentiam perhibetur, ut non ab re illud apud peripateticos uulgatum

paſſim perſtrepat axioma, quo ſcilicet ad eſſe res ſe habẽt modo, eo ad
cognoſci percipiue proculdubio ſe habere. Huiuſmodi autem poſt pri
mam materiam cum plærique reperiri alia, ab iis qui res curant phi
loſophis memoriæ proditum eſt, tum uel maxime illorum eſſe natu
ram quæ dicuntur ad aliud. Quæ nos uſitato iam & recepto uoca-
bulo, correlatiua paſſim appellare ſolemus. Hæc enim ob adumbra-
tam imbecillamque naturæ ſuæ eſſẽtiam cum habitudines quædam
ſiue reſpectus exiſtant, a nobis aut uix, ne uix quidem dignoſci
percipique poſſunt: ſenſus enim iſthæc haudquaquam mouere ua-
lent, a quibus origo (ut aiunt) & initium omnium eſt notionum.
Quamobrem multæ in iis difficileſque admodum uerſantur quæ-
ſtiones, & non contemnendæ philoſophantium controuerſiæ per-
ſtrepunt, cum de illorum eſſentia & natura, tum de proprietatibus
& differentiis aſſidue contendentium & inter ſe diſcidentium, ut
non immerito huiuſcæ rei pertractatio, apud peripateticos maxime,
& difficilis ſemper habita fuerit, & nũc ſi unquã alias apud noſtra
tes, obſcurus admodum, & plenus controuerſiæ diſſenſionis iſte ſit
locus. De quo nonnulla à me, & alias ſæpe cum aliis, & nuper cũ
Seuerino monacho uiro (ut noſti) cum probo, tum inter eius ordinis
uiros ẽt erudito & diligenter ſatis fuere quæſita, & mediocriter
diſputata. Nam cum ſuperioribus diebus ad diui georgii cognomen
to maioris, inſulam ego & .B. Garzonus & .N. Spinellus, cym-
ba uecti fuiſſemus, quo animi cauſa nonnunquam accedere ſoleo. No
ſti enim cum loci illius a uulgo ſemoti feſtiuitatem & gratiam,
tum ortorum in illo ſiluarumque ſemper uirentium uarias amœni
tates, forte illum offendimus ſolum in porticu quadam deambulan
tem, cogitabundo (ut uiſum eſt) ſimilem, & clauſum libellum manu
geſtantem. Qui cum nos accedentes procul conſpexiſſet, hilari ſta-
tim accurrens uultu, ſaluete inquit tria mihi cariſſima pignora,
quos ego licet ſæpe (quæ ueſtra eſt humanitas) & uideam & al-
loquar, ſæpius tamen id mihi contingere ſanè optauerim, immo to-
tos (ut aiunt) cũ noctibus etiam dies libenter uobiſcũ tranſmittere ꝑ
cuperem. Et ad me conuerſus, quam opportune inquit huc uenisti
Leonice, ad quem profecto ire decreueram, niſi fœlix quædam mea
hodie ſors, ſeu potior forte deus, te huc adduxiſſet. Tum ego,
gaudeo inquam (mehercule) & mirifice lætor mi Seuerine, quando

huc tibi optatus (ut ais) & tempeſtiuus acceſſi: uerum quidnam iſtuc eſt negotii, aut in quo tibi nunc præſentia mea adeo uſui eſſe poteſt, ut quod non ſæpe facis etiam ad me uenire cogitares? Et ille, haud magna inquit Leonice, tibi præſertim (ut arbitror) res illa eſt de qua percontari & conſulere te uolebam, mihi uero cum ſua pte natura, tum ueterum maxime uariis & diſcidentibus ferè ſententiis ſatis difficilis & abſtruſa eſſe uidetur. Quamobrem niſi & tibi, & iſtis moleſtum me eſſe ſubuererer, libenter de te nunc id quærerem quod alioquin me ambiguum iamdiu et dubium animi habuit. Tum ego, non eſt nunc quod dubites inquam Seuerine, aut mihi, aut iſtis (ut pro omnibus loquar) importunus unquam aut moleſtus uideri, qui & te fraterne amamus, & huc acceſſimus, ut te ſimul uideremus, & aliqua de re ſeria tecum & loqueremur inuicem & audiremus: illud profecto tibi magis eſt dubitandum, an id quod in præſentia quæris, & quod te animi (ut dixiſti) iamdiu ancipitē habuit, apud me ex ſententia depoſitū reperire poſſis, qui neq; ſtudio (meher cule) neque diligentia ulla iure anteire uideor, qui tibi potius primas cum omnibus aliis, tum in iis præcipue quæ ad literarum pertinent ſtudiis, facile concedo. Verum age profer quod cupis & in medium conſtitue, nanque pro huiuſmodi diſquiſitione oparam ego tibi quantula eſt, hodie polliceor meam. Et ille, benigne inquit & amanter facis ut ſemper omnia Leonice, ſed abſcedamus paulisper hinc (ſi placet) & aliquo concedamus ubi minus noſter interpellari poſſit ſermo: monachis enim iſthac (ut uidetis) ultro citroque comeantibus, ſatis frequens & inquietus is eſt locus. In ueryſtum igitur (ſi uobis uidetur) diuertamus: ſiue in ſyluam potius illam eamus, quæ raris cōſita ſtirpibus, neque ſolis penitus officit radiis, et illorum tamen uim crebris interpellantibus umbris frangit, neque ſedentes illic, aut inambulantes lædere patitur. Hic cū ei omnes aſſenſi fuiſſemus, primus ire perrexit, noſque per tranſuerſum Hippodromum, qui orto in medio à uitium efficitur ordine, in propinquam deduxit ſyluulā, quæ ad illius cōſita latus, omnibus profecto gratiarum renidet illecebris. Et ad nos conuerſus, hic inquit locus cōmodam planè ſermonibus noſtris interpellante nullo præbebit manſionem, ſiue eos ſedendo, ſeu inambulando potius tranſigere maluerimus, licet nunc, uel quia imbecillo ſum corpore, uel quia deambulaui ſatis blande me illa in

uitent ſedilia, quæ ſub antiqua collocata lauro molli undique hedera conueſtiuntur. Tum ego, ut lubet inquàm Seuerine, & ut commodo conducit tuo, & alioquin ſedendo (ut aiunt) & quieſcendo, ipſe ſe ipſo fit ſapientior animus, quod perperam à multis receptum, uulgo hodie ſic proditur, cum longe tamen elegantiorem, & reconditum magis uerba illa recte intelligentibus innuant ſenſum. Cæterum de hoc alias. Tu uero quādo tibi morem geſſimus & conſedimus omnes, edisere id de quo te iamdiu animi ancipitem fuiſſe dicis. Tum ille ſuperioribus inquit diebus dū Categorias Ariſtotelis nouitiis noſtris interpretarer (ſcis enim quod aliquot iam annos hoc mihi muneris eſt demandatum, ut Ariſtotelica inter noſtros profitear) De relatiuorum differens natura, proprietatem illorum eſſe quandam peculiaremq; naturam de philoſophi ſententia confirmaui, ut ſimul eſſent illa, & dicerentur ſimul, ità quod altero poſito poneretur & alterum, & alterutro interempo reliquum etiam interire neceſſe eſſet. Verum non in omnibus hoc contingere relatiuis, licet ut in pluribus id uerum eſſe appareret. Quo in loco id tum mihi, quod ſæpius alias etiam, in mentem uenit non ab re dubitare, quænam peculiaris alia relatiuorum propri.tas reperiri poſſit magis, quando hæc ipſa quæ uidetur maxime, ſimul ſcilicet eſſe natura illa, haudquaquàm omnibus contingere relatiuis manifeſte percipiatur: & cum Philoſophus Ariſtoteles in aliis quidem rerum prædicatis accuratas afferat & quadrantes illorum proprietates, in iis autem quæ ſunt ad aliud, hanc exilem adducat & mācam, uniuerſum illorum ambitum minime complectentem. Latinos igitur Ariſtotelis inquit interpretes diligēter euolui omnes, et quid hac de re ſcriptis mandaſſent ſuis, accurate perquiſiui, qui tantum (meo quidem iudicio) abſunt ut hanc rite ſoluant dubitationem, ut illorum uel accuratiſſimus. D. Thomas in commentariolo quodam ſuo certam hanc relatiuorum diſtinctionem ponat, æqualiter ſcilicet illa & inæqualiter eſſe & dici: ex quo non eiuſdem eſſe naturæ omnia ut ſimul exiſtant, & poſita ſe inuicem ponant & perempta interimant, non ſolum admittere uir ille, ſed etiā conſtanter aſſeuerare uidetur. Hanc igitur ob cauſam (ut retro dixi) ad te accedere cogitabam: & hoc eſt quod te percontari, & rogare inſuper nunc ſanè uolo, ut ſiquid uidelicet hac de re à græcis authoribus expoſitum pertractatumque habes, quod te habes

re non dubito (ſcio enim q̄ accurate ſuperioribus annis græcos Ariſtotelis cōmentarios putauii publice ſis profeſſus) id mihi in præſentia uelis explicare, meque hac animi cura & perplexitate liberare. Tum ego, non contemnendam profectò arduæ quæſtionis difficultatem Seuerine mouiſti, quæ cum antiquiores ſemper exercuit peripateticos, tum uel maxime noſtra ætate eoſdem conturbat & uexat, neq; ſibi ipſis interdum bene conſtare patitur: neq; hoc immerito (mehercule) Cum enim recto (ut certum eſt) iuditii examine relatiua omnia ſimul eſſe natura affirmauerint, hancque illorum proprietatem eſſe dixerint, rurſum obiectionibus coacti quibuſdam, & ueluti de recta deturbati ſemita, id ipſum negare coguntur, & hac de re quod miſerandum ſit, anxie laborantes, inter ſe ſecū aperte diſcident, tum ſibi etiā ipſis eorum nonnulli contraria loquuntur & ſentiunt. Non mirum eſt igitur ſi te hic (ut modo dixiſti) locus, iamdiu ancipitem animi habuit, quando & per ſe difficilis ſanè eſt, & expoſitorum inter ſe diſcidentes ferè habet ſententias: cæterum bene (ut arbitror) in præſentia tecum actum eſt, nā cum hac de re mihi ſuperioribus forte diebus cum Iulio Brauo Veronenſi, medico præſtantiſſimo, & Philoſopho in primis erudito, patauii quædam ut aſſolet, diſputata fuiſſent, isq; ex. D. Thomæ ſententia relatiua inæqualiter, & non æqualiter talia diſterminari contenderet, ego uero contra, omnia ſimul eſſe natura aſſeuerarem, ceu ad honorarios arbitros, ad græcos ſcilicet Ariſtotelis interpretes cōmuni conſenſu ab utroq; eſt prouocatum qui ſtatim nullo negotio rē aperuerūt, et inter nos facile cōpoſuerūt. Quāobrē teneo adhuc illorum nonnulla, & (quod aiunt) ad manum etiam parata habeo, quæ (ni fallor) huic commodæ quæſtioni, & tuæ ſatisfacere poterunt uoluntati. Tum ille, exiſtimabam profectò inquit Leonice, neq; animi (ut uidetur) ſanè fallebar, te & locū iſtū iāpridē ſignatū habuiſſe, & q̄d de hac re ueteres dixiſſent, diligenter exquiſiuiſſe: ſcio eni q̄ accuratus, hmōi p̄ſertim in rebus, et q̄ diligens p̄ſcrutator exiſtas, iccirco id de te quærere conſtituerā, & ad te ire cogitabā, uerū quoniā geminata ſortis meæ felicitate, & huc hodie ueniſti, & ſatis etiam paratus (ut ais) acceſiſti, omnibus à te contendere precibus non deſiſto, ut compotem me hodie uoti facias, uniuerſamque hanc difficultatem pro uirili diſtincte & congruenter explicare contendas: qua in re (niſi aliter tibi uidetur) tacis

tum me tibi hodie auditorem præſtabo, neque ſermonem uſquam
interpellabo tuum, niſi forte huiuſmodi inciderit quippiam quod
prætermiſſum intelligentiæ officere poſſit meæ. Age igitur mi Leo-
nice, & Dei (ut par eſt) inuocato numine rem iſtam aggredere.
Tum ego, Philoſophus inquàm Ariſtoteles in categoriis ſuis (ſic
enim Aureus de decem prædicatis inſcribitur commentariolus)
difficultatis huius initium ſanè dediſſe, & iis qui diſtinctionem
per æquale & inæquale in relatiuis fecerunt, anſam præbuiſſe,
manifeſte cenſetur: ſcribit enim in illis, quod ea quæ ad aliud ſunt
ſimul quidem eſſe natura uidentur, quod in pluribus ſane uerum eſ-
ſe apparet. Cæterum in aliquibus hoc haudquaquàm uerum repe-
riri. Simul enim inquit Duplum eſt & dimidium. Dominus quin
etiam ſimul eſt & ſeruus, quæ ſe inuicem pertinere etiam uiden-
tur: interempto enim Dimidio interimitur & Duplum & defici-
ente domino deficit & ſeruus: eoque modo plæriſque in aliis eiuſ-
dem notæ relatiuis manifeſte contingere apparet: uerum in nonnul-
lis hoc inquit uerum haudquaquàm percipitur eſſe: non enim poſ-
ſita ſe inuicem ponere aliqua neq; interempta ſe interimere uidētur.
quod illorum quæ natura ſunt ſimul, peculiare propriumue eſſe cen-
ſetur. Cuius ſtatim rei claras etiam (ut uidetur) afferre tentat
oſtenſiones. Scibile enim inquit cū ad ſcientiā dicatur, illā proculdu-
bio præcedere, & nō ſimul natura eſſe percipitur, ſiquidē res ipſæ
ꝓprias de ſe præcurrere ſciētias clare animaduertūtur. Sciētia præ-
terea corrupta haudquaq; corrūpi ſcibile perhibetur, cuius rei uel
clarum eſſe exēplum quadraturā inquit circuli, quæ ſcibilis quidē
eſt, licet a nullo perſpicue ſciatur. Eodē etiam modo de ſenſibili &
ſenſitiuo, quæ ſine cōtrouerſia ad ſe inuicē dicūtur, poſſe deprehēdi
dicit. Deſtructo enim per ſuppoſitionē animantiū genere, ſenſitiuū
manifeſto deſtruetur omne (a ſenſu nāq; peculiarē ſuæ eſſentiæ cha-
racterē accipit animal). Animalibus autē interēptis omnibus, alia
deſtrui interimiq; ſenſilia non eſt neceſſe. Simul igitur natura non
ſunt ſenſile & ſenſitiuū. Hæc ille pluribus hac de re eodē ſcribit in
loco quæ nos reſtrictius ſanè in præſentia collegimus, uim ſolum-
modo illius rationum, nō uerba ſingula recenſendo. Ex quibus non
obſcure ſane deprehendi licet, uerborum ſolummodo corticem inſpe-
ctantibus, & non recondita illorum ſenſa, ueluti obſtruſam ſub illo
medullam, linceis (ut aiūt) oculis introſpicientibus, Ariſtotelē pla-

Digitized by Google

nè uelle non omnia æqualiter dici, & eiuſdem naturæ eſſe relatiua. Cæterum antiquiores illi & uere legitimi philoſophi illius interpretes præcipueq́ inter illos magnus Iamblichus, & Porphyrius, nec non horum ueſtigia clare poſtmodum inſequutus Simplicius, uir inter Ariſtotelis expoſitores uel eminẽtiſſimus, qui ut ætate omnium fere antiquorum eſt ultimus, ita dignitate, & interpretationis claritate & diligentia inter cæteros facile primas ſibi uendicat. Omnes inquàm iſti concorditer affirmant, ueram ſcilicet & exactam Relatiuorum eſſe naturam, ſemper æqualiter dici, ſimulq́; ſe inuicẽ illa, & ponere, & interimere. Huiuſmodiq́ indubitatam philoſophi Ariſtotelis aiunt eſſe ſententiam, in iis uidelicet commentariis ubi hac ipſa de re accuratiori diligentiæ opera pertractare aggreſſus eſt in diuinis nanque primæ philoſophiæ uoluminibus eundem conſtanter aſſeuerare, relatiua ſimul eſſe natura, quia poſita inuicem ſe ponant, & perempta interimant. Nihil enim aliud inquiunt indicare uelle illud ſimul natura omnia eſse relatiua, niſi quod ſimul coaleſcunt, & quaſi ſimul ex eodem pullulare & naſci germine uidentur: iſthuc & enim græcum ſonat & ſignat nomen, ita qđ cauſæ ſibi inuicem ipſa ſunt correlatiua, & ad ſe inuicem coniuncta complicataque eſse planè conſpiciuntur. Quamobrem ad ueram alterius poſitionem, alterum etiam eſse deprehenditur, & alterutro interempto, reliquum ſine dubio interire animaduertitur ubi etiam non minus ſcienter, quàm ſignificanter & clare ii notant uiri hoc uidelicet ſimul eſse aliqua (id enim ut poſsum nunc exprimo, quod illi unico uocabulo συνυπαρξίαν uocant) Duobus intelligi poſse modis, aut quia illorum ſubſiſtentia, quam illi υπόστασιν appellant, in eodem incipiat & deſinat temporis ſpatio. Secundum quod ſanè dicimus ſignificatum, lumen ſimul cum ſolis eſse præſentia quoniam ſolis poſita ſubſiſtentia, ipſum ponitur eſse luminis: qua etiam remota uel ablata, ipſum remoueri et interire lumen neceſſe eſt. Aut quia habitudo quædam inter illa, ſiue reſpectus ſimul eſse uidetur, quomodo omnia profecto relatiua ſimul eſse dicũtur. Quod inquiunt ſimul eſse non ſtatim in relatiuorum genere inferre eſsentiæ æqualem eſſe ſubſiſtentiam. Neq́ hoc ab re (mehercule) Pater enim ſecundum eſsentiæ ſubſiſtentiam ſuæ, filium præcedere animaduertitur: & mortuo etiam filio, ſecundum eandem reſtare percipitur eſsentiam. Qui tamen ſecundum id eſse

quod

quod à paternitatis (ut ita nunc dicam) reſpectu accipit, neque ante ipſum filii eſſe, neque poſt filii non eſſe remanere planè cenſetur. Ante genitum nanque filium nondum erat, defuncto autem illo, deſtructus eſt & omnino interiit ille paternitatis reſpectus. Et ut id ipſum clarius etiam explicem. Homo quidem & ante, & poſt filium quiſpiam & eſſe, & reſtare poteſt, pater autem ſine filio remanere nõ poteſt. Huiuſce autem rei uel manifeſtiſſima eſt ratio, quoniam ea quæ ſunt ad aliud omnia, in eo dici uériſimile eſt ſimul eſſe, in quo manifeſtum & certum habent eſſe: ſuum autem proculdubio omnia habent eſſe in habitudine, ſiue reſpectu illo propter quẽ ad ſe inuicem dicuntur: per habitudinem igitur illam ſiue reſpectum ſimul eſſe illa clariſſimum eſt. Cæterum cũ reſpectus ille inter duo ſemper ſit, neq; aliter reperiri, aut intelligi poſſit. Alterutro certe corrupto & deficiente reſpectum interimi illum, & deficere neceſſe eſt. Duo igitur illa ſimul eſſe dicuntur quando reſpectus inter illa integer & conſtans remanet, à quo ſolummodo ut relatiua ſint, & dicantur ea quæ huiuſmodi ſunt, manifeſtiſſime habere percipiuntur. Cum igitur (ut uiſum eſt) eo uſque relatio maneat, quo adusque reſpectus manet ille, eouſque autem reſpectus manet, quo ad uſque duo ſaltem reſtauerint illa in quibus reſpectus firmari conſtareque poteſt ille, geometrica (ut aiunt) rationis neceſſitate concluditur. Relatiua omnia ut huiuſmodi exiſtunt, ſimul natura eſſe, & poſita ſe inuicem ponere, et interempto altero ſimul etiam alterum interire. Ex quibus Corollarii etiam modo audacter poteſt inferri, relatiua omnia æqualiter dicit nullamque illorum eſſe diuiſionem qui relatiua per æquale & inæquali diſterminare contenderunt. Cæterum quoniam huic ſententiæ Ariſtotelis refragari uidetur authoritas, easque nõ minus quæ retro adductæ ſunt impugnant rationes, ut omnis non ab re dubitantium ſiat ceſſat ambiguitas, credulitatisque incontrariam partem cautus euaneſcat timor, illos hoc in loco commone faciendos ſanè cenſeo, quod ex ſuperiori ſcilicet ipſius ſimul eſſe diſtinctiõe, rationes illæ nullo negotio rectè diſſolui poſſunt. Quamuis enim ante omnem ſcientiã res præfuerint ſcibiles. Et deſtructo animantium genere, ſiue per ſuppoſitionem, ſeu aliquando per mundi ipſius conflagrationem (ut ſtoicorum quondam natio, nunc uero chriſtiani conſtanter aſſeuerant)

remaneantque. Cœlum & terræ globus, quæ ſenſus obiecta eſſe
poſſunt. tamen neque ibi res ipſæ ſcibiles eſſe rite dicentur, nulla exi-
ſtente ſcientia, neque hic cœlum & terræ nullo remanente ſenſu ſen
ſilia merito exiſtimari poterunt. Relatio enim ſecundum quam ta-
lia dicebantur huiuſmodi, reſpectu habitudineue illa interempta
euanuit penitus: iterimitur aũt (ut diximus) ipſe reſpectus, extremo
rũ alterutro interẽpto. Res igitur ipſæ non ſimul eſſe cenſentur ſecun
dum ſuæ ſubſiſtentiam eſſentiæ, quæ tamen eædem ſub reſpectiuo ta
li eſſe, & ſimul eſſe, & ſimul non eſſe uerißime ſanè dicuntur. Quã
obrem non irrationabiliter etiam dixiſſe uidentur illi, qui hanc ad
cætera prædicatorum genera, relatiuorum differentiam aßignare con
tenderunt, illa ſcilicet peculiari quodammodo ſemper pluraliter pro-
ferri. Cum enim reliqua omnia prædicata tam ſingulari quam plu-
rali referantur uoce: ſubſtantiam nãque dicimus & ſubſtantias: &
quantum & quanta: quale quinetiam & qualia, ſola relatiua plu-
raliter tantummodo proferuntur. Dicimus enim ea quæ ſunt ad ali-
quid, eorum quæ ſunt ad aliquid, in iis quæ ſunt ad aliquid, quoni-
am non quemadmodum animal una eſt ſubſtantia, aut album unus
eſt color, ita ea quæ ſunt ad aliquid in unico tantum exiſtunt per-
ſtantque ſubiecto, ſed duo ad minus eſſe illa neceſſe eſt. Habitudo
enim illa inter plura ſeſe offert mediam, quam profecto alterutro
ceſſante iterire ſumma eſt neceßitas. Et ideo ut relatiua ſint, ſimul eſſe
oportet illa, inter quæ, ſiue in quibus cõſiſtit relatio, ſunt igitur (ut re
tro dictum eſt) æqualiter, & ſimul natura relatiua omnia, nullaque
eſt in relatiuorum genere diuerſitatis uera diſtinctio. cæterum altera
etiam ad rationes illas, nec minus ſanè elegans & accomodata reſpõ
ſio, ex philoſophi Ariſtotelis uerbis in metaphyſicis cõmẽtariis addu
ci poteſt, quã quoniam noſtra in curſu eſt oratio, et nihil aliud ſanè eſt
quod in præſentia potius nobis ſit agendũ, haud quaquã ſilere decer-
no. Hac enim de re uerba faciens ille ſenſilia inquit, & ſcibilia, & hu-
iuſmodi reliqua quæ dicuntur ad aliud, bifariã intelligi cõſiderariue
poſſunt, actu uidelicet & poteſtate. Et ſenſile quidem actu ad ſenſi
tiuum refertur actu: ſenſile uero poteſtate ad ſenſitiuũ poteſtate ſuã
habet relationem: cum igitur in ſuperioribus dicebatur ante omnẽ ſci-
entiam rem præeſſe ſcibilem, quoniam illud ſcibile potẽtiam inuit quã

*dam, ad ſcientiam poteſtate exiſtẽtem referri proculdubio neceſſe eſt:
ſimul autẽ profectò ſunt & potentia ſcibile, & illius poteſtate ſcien-
tia. Similiq; rationis modo poſt animantium interitum omniũ, ſenſile
poteſtate remanet, quia ſimul etiã eſt poteſtate ſenſitiuum, licet actu
non ſit, quoniã neq; ſenſile actu eſſe percipitur. Et hac etiã reſponſio-
nis uia, illa de circuli quadratura peculiariter diſſolui poteſt ratio,
ſcibile enim quiddam eſt poteſtate nõ actu circuli quadratura. Quã
obrem illius etiam ſimul poteſtate & non actu eſt ſcientia. quamuis
magnus Iãblichus ſcientiã de circuli quadratura apud Pythagoræos
aliquando uiguiſſe confirmet, Sextumque nomine quẽdam inter Py-
thagoricos magni nominis uirum, plures huiuſce rei demonſtrationes
ſcriptis ſuis memoriæ prodidiſſe: archimedem quinetiam ſyracuſium,
& Nicomedem præterea, & Apollonium inſignes Pythagoræos,
hac de re diſuſiſſime pertractaſſe, quadratumque æquale circulo per
duplicem motum Cochliformis ab illis appellatæ lineæ, ſatis commo-
de fuiſſe demonſtratum. Additque inſuper uir ille, circuli quadratu-
ram ſi ſcibilis eſt, et à nobis penitus ignoretur, nihil prohibere ab aliis
eam recte ſciri præcipiue poſſe. partialiumquinetiam rerum cognitio-
nes eſſe peculiares, ſi non in paruo (ut ait) mundo, ideſt homine, at in
magno certe mundo, in reliquis ſcilicet intellectiuis naturis. Ex qui-
bus inſigniter (mehercule) patére poteſt id quod à nobis retro etiam
oſtenſum eſt, relatiua uidelicet omnia proculdubio ſimul eſſe natura,
nullamque diuerſitatis uarietatem ſuſcipere poſſe. Philoſophi autem
Ariſtotelis in categoriis authoritas, quæ huiuſmodi de relatiuis ſen-
tentiæ non mediocrem afferre uidetur tumultum, haud quanquam
nos ſi recte illam pẽſiculare uoluerimus, ſuis poterit commouere, ibi
enim uir ille, ceu in introductorio nouiciorum libello, hac de re craſ-
ſiori quodam doctrinæ modo pertractare uidetur, de qua accura-
tius profectò, & exquiſitius in metaphiſicis (ut diximus) ſuis,
uerba poſt modum facere animaduertitur, ubi ſimul natura o-
mnia eſſe relatiua certiſſimis monſtrat rationibus: quæ profectò
res ex illius etiam elocutionis modo, in categoriis inquam, perſpici-
enti ſatis aperta & clara eſſe poteſt: utitur enim à principio ſta-
tim hoc uerbo, uidetur, quod non certam (ut patet) animi ſenten-
tiam, ſed probabilem quandam ex aliorum ſæpius dictis ſignare*

opinionem exiſtimatur. Quo ſanè loquendi modo non utitur ubi hæc de re poſtmodum accuratius (ut dixi) certiusque pertractare cenſetur. Nihil eſt igitur quod illis inſigniter moueamur uerbis, cum & ratio (ut uidimus) naturaque relatiuorũ palàm iis aduerſetur, noſq; contrarium ſibi contingere doceat, & idem ipſe author qui illa in Categoriis (ut diximus) non ſatis conſtanter affirmat. In Metaphyſicis poſtmodum ſuis, quibus in cõmentariis uniuerſum ingenii ſui acumen manifeſto expreſſiſſe cenſetur, aliter loquatur & ſentiat. Nam rationes ab illo contra ueram ſententiam in Categoriis adductæ, ſatis commodè (ut uidiſtis) à nobis de antiquorum ſententia ſunt diſſolutæ. Omni igitur ambiguitate ſemota) ut ad ſummam noſtra cõcludatur oratio) relatiua ego omnia ſimul natura eſſe, & æqualiter dici oportere aſſeueranter iudico & contendo. Hæc ſunt Seuerine quæ ego pauca de multis hac ſuper re in præſentia tibi dicere habui. Tu qua ingenii es perſpicatia, iſthæc ipſa poſtmodũ recto iuditii examine penſiculabis, & ſi uere tibi commodeq; explicata fuiſſe uidebuntur, græcis id acceptum referas authoribus. Sin minus, elegantius tu quippiam, & elucubratum magis de noſtris, quod adhuc forſitam me latere poteſt, cum huc rediero recenſebis. Tum ille, equidem inquit Leonice plus multo quam ſparabam effeciſti & licet mihi de te multa eruditaq; omnia pollicebor, hac tamen in re expectationem lõge ſuperaſti meam. Tota enim hæc quæſtio in præſentia ita eſt à te pertractata, adeo bene excuſſa ut meo quidem iuditio, ne dum reperiri quippiã quod magis quadret, ſed nec optari ſanè melius poſſit. Veritas enim (ut aiunt) unica eſt, cui recta omnia concinunt. Quamobrem nihil eſt quod de quopiam quæritando, amplius negotii habeam, quando hæc quæ dicta ſunt, & ipſi conſentire rationi, & antiquis placeri philoſophis, iis præſertim quos recenſuiſti, clariſſime oſtenſum eſt. Cæterum quia de circuli quadratura à nonnullis Pythagoreorum pertractatum fuiſſe, & ſcriptis etiam mandatum, retro dixiſti, libenter abs te ſcire nunc uellem ſi illorum, apud græcos adhuc extant commentaria, an ut alia pleraq; bona, ſic & iſta longa nobis inuidit dies, interiere inquam Seuerine, interiere, non ſolum iſta, ſed alia etiam multa quæ ſi haberentur hodie, elegantior (mehercule) & eruditior multo, noſtra iure cẽſeretur ætas,

*quæ & alioquin ſi qua ſibi ſuperſunt bona præpoſtero tamen mentis
iuditio haud quaquam recte cognoſcere, aut illa admittere uidetur,
quando neque optimarum artium ſtudiis amplius, neque iis qui ea ſe-
ctantur & fouent, ullus ſanè eſt honor, ſed omnia ponuntur in cen-
ſu, uniuerſa diuitiis parent, ad quas fuſis (ut aiunt) habenis, bonis
contemptis artibus, uniuerſorum in præſentia properant & effaſ-
tim anhelant ſtudia. Hic ille, uera inquit narras Leonice, ſed per-
nitioſiorem profecto aliam (niſi propitius illam auerterit Deus) lite-
rarum ſtudiis imminere uideo peſtem, à qua non iactura ſolummo-
do & calamitas aliqua, ſed extremus illorum extimeſcendus eſt in-
teritus. Quid iſtuc eſt inquam quod dicis? Et ille, non ne percipis
inquit quos bellorum tumultus, quantosque armorum ſtrepitus,
in chriſtiana nuper republica furens commouit diſcordia. Qui niſi
dei benignitate aliquo ſedentur componanturue modo, non litera-
rum ſolummodo (quod diximus) ſed omnium penitus bonarum ar-
tium, & cultioris etiam uitæ formidandus eſt interitus. An neſcis
Platonem tuum, ceu ex oraculi uoce dicere, peſtilentias & bella, di-
ſciplinis quammaxime aduerſari & officere? Tum ego, ne deſpe-
res inquam Seuerine, aut animo cadas: iſthæc enim Deus opt. max.
bonitate ſua cito (ut arbitror) uertet in melius, & Dominici paſtor il-
le & rector gregis, illius nutu commiſſas ſibi oues haud quaquam
deſeret & perire patietur. Quamquam huiuſmodi ſanè res non te-
mere (ut uulgo ſtulte creditur) aut infelici quodam caſu, hominum
accidere generi exiſtimandum eſt, ſed certis annorum curriculis &
temporum quibuſdam periodis, ad illorum etiam utilitatem, ſalu-
bremque animorum medelam contingere, & euenire creduntur.
Quomodo iſtuc inquit Leonice. Hoc inquam modo ſicut enim par-
tiali ſolitarioque animanti leuis plerunque febricula, & ſobrius ſæ-
pe tenuis dietæ confert cibus, ſanguiniſque interdum miſſio ex re-
dundanti corporis periculoque habitu ſtabilem efficit ſanitatem. Ita
uniuerſo animantium generi, quæ pernitioſiſſima uulgo exiſtiman-
tur mala, peſtilentiæ inquam & bella, & fames non modo non in-
commoda & aduerſa, ſed ſalutaria plerunque & proſpera ſunt iu-
dicanda, ab iis uidelicet qui non minuta iſta & partialia ſingula-
rium quorundam cernunt euenta, ſed qui uniuerſam penitus rerum*

naturam non conniuentibus mentis oculis introſpicere illiusque rimari cauſas rite poſſunt. Sed iam (ut audio) Seuerine tintinabulum ad ueſpertinas te uocat horas, quamobrem loquendi finem (ſi ita tibi uidetur) hic faciamus, tum ille, faciamus iquit ut dicis Leonice, ſed hac conditione, ut ad nos te cito reuerſurum pollicearis, & hac de re quæ admirabilis ſanè mihi eſſe uidetur, longiores poſtmodum ſermones facias. Vt lubet inquam Seuerine, tibi enim & nunc, et ſemper poſthac, noſtra quantulacunque eſt præſto erit opera. ĩis dictis ſurreximus omnes, & ille quidem recta ad templum ire perexit. Nos uero deambulatum ad Hippodrami ſpatia deſcendimus.

BONOMINVS, SIVE DE ALICA.

DOMINICVS Bonominus Brixianus, qui nuper Taruiſii eſt defunctus, uir fuit (ut noſti) Latymere doctiſſime cum græcis & latinis literis liberaliter eruditus, tum uita & moribus adeo probis & candidis, ut & omnibus ferè aliis, & iis præcipue quibus cum conſueuerat gratus & amabilis non immerito ſemper extiterit. Is cum ab humanioribus aliquando literis ad philoſophiæ ſtudia, mox etiam ad medicinæ ſe compendia contuliſſet, ut ſibi ſuiſque pro uirili emolumento eſſe poſſet (urgebant enim illum ut pleroſque ſolent, domeſticæ anguſtiæ) qua erat animi libertate & candore, ſtomachari non deſinebat quotidie philoſophorum, & medicorum non minus noſtræ ætatis inſcitiam, qui cum materiam quique ſuam, & ſubiectas illis diſciplinis res, latinis planè uerbis, & decenti orationis contextu, ſi paululum operæ adhibuiſſent, luculenter docere & pertractare poſſent; deprauatæ tamen conſuetudinis abſorpti æſtu, omnia ſurſum uerſus confuſo ſcriptionis ſtilo, barbariſque rerum uocabulis fœdarent & peruerterent. Quamobrem multam ille ſalutem præceptoribus dicens & libris, à publiciſque abdicatus ſcholarum gymnaſiis, totum ſe tandem iſthæc nauſeans antiquis euoluendis authoribus cum græcis, tum latinis multa & ingi diligentia & ſtudio tradidit, breuique profecit adeo ut quæ illi immenſis uoluminibus librorumque aceruis poſteritati mandauere præcepta, mentis ille theſauro collocata, & tenaciter cuſtodiret omnia et facile etiam cum libuiſſet, exprimeret. uerum ille (proh dolor) quo maxime tempore & ſibi & aliis uſui eſſe potuerat, repentino è luce ſublatus magnum ſui deſiderium omnibus bonis, nobis uero etiam non mediocrem reliquit dolorē, qui tali orbati amico haud ſanè paruam breuique reſarciendam iacturam feciſſe uidemur. Is igitur dum Patauii ſuperioribus annis ſtudiorum gratia eſſet, domumque noſtram frequentaret (ſemper enim aliquid cum de græcis,

tum de latinis rerum ſcriptoribus ſecum afferebat, quo quiuis indagator teneretur excitareturque animus.) Forte die quadam ad nos uenit, in qua poſtmeridianis horis ego & Hieronymus Ruſſus medicus, uir (ut noſti) utriuſque linguæ peritus, in inferiori porticu noſtra ſoli ſedebamus: ſermo autem erat nobis, neſcio quomodo ex Plinii ſecundi excitatus uerbis, de celebratiſſima apud ueteres Alicæ confectura, de qua ſe multum diuque dubitaſſe Ruſſus dicebat, addebatque inſuper illius naturam compoſitionisque modum, ſicut etiam Ptiſanæ, à paucis admodum noſtra ætate medicis dignoſci, certo ſe credere. Ingreſſus igitur Bonominus, poſt conſueta illa quæ primo dici ſolent: Neſcio inquit ſi ſermonibus ueſtris intempeſtiuus accedo: uideo enim uos hoc in loco cum ſolos, tum ſecreto (ut arbitror) colloquentes, quamobrem paululum, hinc faceſſam, & in pratulo iſto donec inceptum perficiatis ſermonem ſolus interim deambulabo, & alioquin percommode mihi illa ſe roſaria offerre uidentur, quæ me & amœniſſima ſimul umbra, & florũ ſuauitate & gratia iocunde oblectabunt: Tum ego, non eſt inquam Bonomine hanc ob cauſam cur hinc abſcedere uelis: nihil enim inter nos ſecreto conferimus: quamquam quid tam arcanum & arduum eſſe poteſt, omnique à nobis ſilentio ſupprimendum; quod tibi & fidei tuæ tuto committi non poſſit, iis præſertim iniciato ſacris quorum myſteria ego & Ruſſus in præſentia pertractabamus. Et quid tandem iſtuc eſt inquit ille. Aueo enim audire quæ inuicem conferebatis, quando illa, ut uidetur, ad me etiam pertinere poſſe confido. Et ego, attulit inquam ex Pliniana lectione Ruſſus noſter non contemnendam ſanè de Alica quæſtionem quæ cum notiſſima prioribus eſſet ſeculis, pluribusque uitæ commodis utiliſſima, & multis morborum remediis laudatiſſima, hac certe ætate cum bonarum artium luctuoſo interitu: tum illorum etiam qui hæc profitentur ignauia & ruditate, adeo exoleuit & euanuit, ut ne de nomine quidem noſcatur. Tum ille, uera inquit narras Leonice, & ego ſimili de cauſa in pleriſque cum primum arti medicæ appuli, multum denique nauſeans, ſtomachari iam deſii, & ad ipſorum ineptias prorſus occalui. Cæterum haud quaquam deſperandum eſt, nam quod huiuſmodi in

rebus

rebus Medici nequæunt, grammatici certe poſſunt, ꝗ ceu derelictum illorum patrimonium iure ſibi uendicantes, ſoli nunc Galenos, Paulos, Celſos, Plinios, interpretantur & docent: Quare ab illis cum plurium aliorum quæ ignorant Medici, Tum Alicæ ipſius uim & confecturam petendam eſſe exiſtimo. Tum Ruſſus leuiter (ut mihi uiſum eſt) commotus, quos tu inquit grãmaticos nobis inculcas, Bonomine, aut quæ iſthæc tam arrogans eſt natio, quæ ſine iure manu conſertũ, in alienas poſſeſſiones licenter adeo inuolat? cum quibus ſatis belle (mehercule) & feliciter agi uidebitur, ſi nuda rerum uocabula iis quæ ad ſe non pertinent rebus dimiſſis, commode interpretari & explicare poſſent, & non impudenter (ut faciunt) & ridicule interdum ſupra crepidam (ut aiunt) iudicare contenderent, quãquam ſiquid forte huiuſmodi aliquando ex iis nonnulli aggredi audent, ut philoſophos medicosque decenter agant grãmaticam illos ꝓculdubio exuere neceſſe eſt. Nõ ut grãmaticos igitur de uocabulis, ſed ut philoſophos & medicos de rebus tum diſertantes illos audimus. Verum hos nunc (ſi placet) bona cum uenia miſſos faciamus, idque potius quod agere inſtitueramus te adiutore & ſocio (ſi ita uidetur) peragamus. Mihi quidem inquit Bonominus, & uidetur, & ſumme placet, quare inſtitutum de Alica ſermonem proſequere Leonice. Tum ego, de Alica inquam dicebamus Bonomine re cum in medicina ipſa, tum in omni etiam uitæ uſu præſtãtiſſima, cuius naturam & uim eo minus noſtri temporis cognoſcunt medici, quo de illa ab antiquis diuerſimode ſanè & inuolute admodum memoriæ proditum eſt. Quidam enim ex illis de Alica ueluti de triticei generis grano perſcripſere, nonnulli autem, illam confectionem ſiue compoſitionem eſſe quandam uoluere. Sed quid ego nunc diuerſos de Alica diuerſa ſenſiſſe commemoro, quando unus & idem Author Plinius ſecundus hac ipſa de re, tum ut ſemine, tũ ut confectione, diuerſis in locis commentariorum ſuorum loquatur & ſentiat. Libro enim. XVIII. Capite. VII. quod de frugum uariis generibus & natura inſcribitur, in principio ferè, ubi de ſatione agit, iſthæc ad uerbum ſcribit. Aliqui uerne Milium, Panicum, Lentem, Cicer, Alicam appellant. Et rurſum circa medium ferè. Tunicæ frumento plures, Hordeum maxime nudum & Alica, ſed præcipue Auena. Quibus in locis de Alica illum ut de Tritici quodam genere

uerba facere, meridiano (ut aiunt) clarius eſt ſole. Eodem au-*tem libro Capite undecimo circa finem, ubi de* Alica *ſuo per-tractat loco, illius confectionis modum pluribus ſanè docet uer-bis.* Et *libro uigeſimo ſecundo Capite uigeſimo quinto ubi de frugum medicinis,* Alica *inquit res Romana eſt & non pridem excogitata, alioquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent græ-ci, nondum arbitror* Pompei Magni *ætate in uſu fuiſſe, & ideo uix quicquam de ea ſcriptum ab* Aſclepiadis *ſchola: & quæ ſe-quuntur.* Et *rurſum paulo infra ubi de Ptiſana loquitur.* Pti-*ſanæ inquit quæ ex ordeo fit laudes uno uolumine condidit* Hippocrates, *quæ nunc omnes in* Alicam *tranſeunt, & quan-tum innocentior* Alica. Ex *quibus de* Alica *illum ut de fari-næ cuiuſdam confectione & compoſitura loqui clariſſimo ap-paret indicio, ſiquidem cum Ptiſana comparari, & illius æqua-re laudes ueriſſime poteſt* Alica. Quamobrem *mi* Bonomine *ſi æqui eſſe uolumus, non adeo fortaſſe, ut initio fecimus, noſtra-tes ſunt taxandi medici ſi* Alicæ *uim & naturam ignorant.* Res *enim ambigua eſt & inuoluta, & aliter ab aliis, immo ab eo-dem (ut uidimus)* Plinio *diuerſimode recenſetur.* Tum Bono-*minus uera inquit narras* Leonice *& ego aliquando* Plinium *legens, quo certe authore nimium delector, hac de re memi-ni non nihil dubitaſſe, uerum alia mihi tum erant agenda, quæ ab huiuſmodi me diſquitione ſanè reuocarunt.* Quamobrem *hac ipſa de re (quando nihil aliud agimus) ſi placet in præſentia di-ligentius conſideremus.* Et *ad me reſpiciens, immo uero tu po-tius inquit* Leonice *ſiquid parati habes, nam te habere non du-bitamus, largiter deprome, & controuerſam hanc rem quo ma-xime potes modo diſſolue.* Ego *enim tacitus te auſcultabo, nanque auditorem tantum me hodie non diſceptatorem præſta-re decreui.* Et *ego quid tu inquam* Bonomine *hoc mihi one-ris imponis, & non potius* Ruſſum, *qui & elegans eſt medi-cus, & artem inſigniter exercet illam, & iſthæc ipſa ad ma-num habere debet, id ipſum bono iure expoſtulas?* Ego *enim (ut ſcis) ſuccißiuis (ut aiunt) operis hæc ſtudia delibaui po-tius quam elucubraui.* Tum Ruſſus *noli inquit* Leonice *inſi-*

ciari quod tamdiu debes: huiuſmodi enim de re à principio ſermonem ideo moui ut tuam elicerem ſententiam. Sed neſcio quo modo præuenit me Bonominus idque abs te petiit, quod ego mox enixe etiam contendere decreueram: Age igitur perſpicue ut ſoles) & una utriuſque opera facito ſatis. Tum ego, iſta quidem inquam ſocii manifeſta eſt uis, qui de compoſito huc non ſimul acceſſiſtis, ut demum me id quod uolebatis ueſtro arbitratu facere cogeretis, cædendum eſt igitur quando (ut in græco eſt prouerbio) contra duos neque Hercules. Cæterum mementote me ea quæ nunc dicam, non mathematica (quod aiunt) neceſſitate comprobaturum. Neque enim ea de qua agendum eſt, materia talium capax eſt oſtenſionum: & alioquin propter uocabulorum tum inuerſionem, tum etiam confuſionem magna profecto in eiuſmodi re ſubeſt obſcuritas, ut luculenter etiam in ſuo de alimentis commentario Galenus atteſtantur. magnam aſſerens in triticeo genere apud ueteres medicos uerſari difficultatem propter nominum confuſionem, cum plerunque à ſcriptoribus ex illorum numero nonnulla prætermittantur: aliàs autem uni generi duo applicentur uocabula: ceu inquit idem eſſe Tiphem & Olyram nonnulli uoluere. Exactas igitur huiuſcæ rei demonſtrationum certitudines in præſentia ne requiratis, & ſatis contenti ſitis ſi quæcunque uobis adduxero cum fide dignorum teſtimoniis, tum probabili etiam coniectura concludam, ut lubet inquit Bonominus: & ut apte poteris: non enim latet nos quam in iis rebus quæ opinionibus conſtant, & diuerſa ſint hominum iuditia, & ancipites undequaque uerſentur anguſtiæ: tu modo rem aggredere, nanque omnia (ut confidimus) tibi recte feliciterque ſuccedent. Tum ego, Alicæ inquam nomen (ſi bene quæ retro ex Plinii uerbis ſunt adducta animaduertiſtis) anceps & ambiguum non immerito eſſe uidetur. Et tum Tritici cuiuſpiam generis granum apud ueteres, ſignare authores, tum confectionem quandam à Plinio, & à pleriſque antiquorum enarratam decernere animaduertitur. Cæterũ id genus tritici quod Alica cum pro ſimplici & uniuſmodi accipitur grano deſignare uidetur,

id eſſe iure contenderim, quod græci Zeam appellant, ſiue alteram illius ſpeciem: Cum enim ipſius (ut apud Dioſcoridem legimus) duæ ſint ſpecies, & una quidem ſimplex altera uero quæ ob plures circumiectas tunicas appellatur Dicoccus, Generis quidem latinum aſſignat Plinius nomen: ait enim ſemen illud duntaxat uocitari: ſpecierum autem, ſimplicis quidem illius uocabulum eſſe Alicam, apud illum ſanè affirmauerim. Alterius uero, nullum (quod ſciam) neque apud græcos, neque apud noſtros proprium reperitur nomen. Nam Dicoccus penès Dioſcoridem cum contra ſimplicē ponatur zeam, & ex altera illi parte reſpondeat, non nomen eſſe, ſed ſpeciei illius differentia, & ceu cognomen non immerito uideri poteſt. Cum ex Zeis aliæ quidem unico ueſtiantur inuolucro, quæ ſimplices à Dioſcoride uocantur. Aliæ uero pluribus ſepiantur tuniculis, quas dioccos idem appellat Author. Quam tamen Zeæ ſpeciem à Dioſcoride Dicoccon appellatam, ſi quiſque in huiuſmodi re probabili eſt locus coniecturæ, eam eſſe crediderim quam in Affrica degenerare ſcribit Plinius, cuius latiores & nigriores ſunt ſpicæ, & breuis ſtipula: & ex qua adulterinam factitari ſolitam fuiße Alicam idem recenſet Author. Nihil prohibet igitur (ut diximus) illi ſimplici zeæ ſpeciei Alicæ inditum fuiße nomen, quæ inter uerna à Plinio commemoratur grana, & maxime nuda (ut retro uidimus) eſſe perhibetur. Et hanc zeæ ſpeciem (ſi coniectura uti licet) id eſſe non abnuerim quod nunc ſpeltam uocant. Et hoc etiam modo Theodorus Gaza uir utriuſque linguæ exactiſſimus, in Theophraſti de ſtirpibus interpretatione, zeam conuertit. Et Simon ianuenſis uir in medicinæ arte & eruditus & diligens, græceque non imperitus & in uerborum maxime ſignificatis ſi quis alius induſtrius, Alicam frumenti genus ſcribit eße, quam quidam inquit ſpeltam dixere. Eſt præterea oppidum in Italiæ confinibus iuxta Alpes qua in Germaniam itur, quod Feltrium uocant. Huius tractus accolæ quod nos uulgo ſpeltam, paſſim pro Alica immutatis litteris Algam appellant. Cui etiam nonnihil ſuffragari uidetur ſententiæ, ea quæ de zea ab Authoribus memoriæ ſunt prodita. Scribit enim in ſuis de Alimentis commentariis Galenus, quod duo ex Triticeis ſeminis

bus frumento eximie uidentur eſſe ſimilia, Tiphe ſcilicet & Zea, & quod frigidis præcipue gaudet locis zea, quoniam inter alia frigoribus reſiſtit maxime. Theophraſtus quin etiam libro de ſtirpibus. VII. de Tritici ſcribens generibus iſthæc ad litteram ſubdit. Ex illorum numero quæ in frumenti Ordeique ſunt interſtitio, & utriſque ſunt ſimilia, Zea ſcilicet & Tiphe, olyra & Bromo, ualentior & fructicoſior eſt ipſa zea. Multiradix enim eſt, & multicalama: illius autem Granum cum leuiſſimum eſt, tum omnibus ferè gratum Animalibus. Et paulo poſt Tiphe omnium eſt leuiſſima & unicalama. Quamobrem terram amat tenuem, & non pinguem ſicut zea & fertilem. Ex quibus ſi ullus (ut dixi) apte coniectantibus eſt locus, Zeam eſſe illam quam uulgo ſpeltam uocamus, omni prorſus aſſeueratione contenderim. Cæterum iſthæc in præſentia ita conſtituantur & iaceant, & ſic à nobis (niſi aliter uobis uidetur) eſſe cenſeantur: ſiquis autem poſthac melius, uincat ueritas, & inuentori gratiæ erunt agendæ. Et de Zea quidem & Alica cum Triticeum deſignant granum, hactenus ſit à nobis pertractatum. De factitia uero Alica, & de eo quod chondron græci uocant, rem Alicæ & natura & uiribus per quàm ſimilem, immo Alicæ genus alterum deinceps, ſi placet, perſcrutemur. chondrum, ſiue chondrus (nam utroque apud ueteres legitur modo) inter Triticea eſſe genera clarius eſt quàm ut longiori oſtenſionis nunc indigeat ambitu. Galenus enim (nam ſæpe mihi præclariſſimus author eſt citandus) in ſuis de alimentis commentariis, ſolitarium de chondro facit caput, eumque inter Triticeas connumerat ſpecies, additque inſuper illum & commode corpus alere, tenaciſque & glutinoſi eſſe ſucci. Paulus quin etiam æginita ſecundum Galenum medicorum facile princeps, in primo uiatici ſui commentario, inter Triticea inquit appellata ſemina chondrus & nutrit probe, & tenacem efficit ſuccum, qui ſi diluatur malus certe redditur cum celeriter craſſeſcat. Melior autem illius eſt ſuccus cum Ptiſanæ in modum bene decoquitur. Dioſcorides præterea non abſimilem Tiphe illum eſſe dixit. Et ad ſummam in Triticeo connumerat genere: quem non ab re id

eſſe crediderim quod noſtri far appellant, cum ex illius ſimilitudine formæ ductus, tum ex remediis etiam quæ Farri probe quadrare animaduertuntur. Cæterum quoniam hoc quiſpiam in loco haud oſcitans rerum exiſtimator non immerito ambigere poſſet, de factitio chondro, quem nonnulli Alicam eſſe uoluerunt, cum id Triticei eſſe generis apud Galenum (ut uidimus) iam ſit conſtitutum, diligenter animaduertendum eſſe cenſeo, quod quemadmodum retro diximus, Alicæ nomen & ſimplex deſignare granum: & confectionem inſuper illam à Dioſcoride inſigniter enarratam, quam nonnulli apud noſtros uocauere Alicam. Non eſt igitur quod moueamini, & ambigui animi ſitis, ſi pro Tritico aliquando chondrus: aliquando pro confectione illa apud ueteres rerum ſcriptores legitur. Plures enim ſunt res quàm rerum uocabula, ad quas illis uel relictis, uel omnino neglectis mentem adhibere Phyſici ſane debent. iis etiam non inutiliter adiiciendum eſſe iudico, aliquando ex zea factitatam fuiſſe Alicam, ut Plinius & Dioſcorides clare atteſtantur: nonnunquàm ex frumento, ut idem recenſet Plinius, quod interpretantes nonnulli haud perperam (ut arbitror) ex frumenti inquiunt genere fieri ſolitam, quod poſteriores chondrum denominauere: nam hoc uocabulum neque apud Theophraſtum (quod ſciam) neque apud quempiam ueterum authorum uſpiam legitur, ſed far, & alia ſimilia triticeo ponebantur in genere: latum enim apud illos Tritici erat uocabulum, & non ſolum frumentum ſed zea etiam, & olyra, & Tiphe, & Bromus illo paſſim appellabantur nomine. Eſt autem Tiphe (ut hoc etiam obiter dicatur) deſcribente Galeno, corporis colore, & ſpiſſitudine caliditateque frumento haudquaquam abſimilis, niſi quod breuior eſt & exilior, ut paruum uideri poſſit frumentum. Leuior autem & facilior, & ideo innocue illa equos ueſci, qui alioquin à frumenti incomeſti manifeſto ledi percipiuntur. Bromum autem Auenam eſſe apud Dioſcoridem in adiunctis uetuſtis legi: ſunt qui id eſſe tritici affirment genus, quod ſcandellam uulgo appellant, cuius omnis Germaniæ Galliarumque etiam tractus feraces nimium eſſe dicuntur: ueterinorum autem illum eſſe tantummodo cibum Galenus memoriæ prodidit, & ad

nullum prorſus hominum facere uſum, niſi ſi quando ualida illos urſerit fames, cum aliis ſupra enarratis naturaliter & innocue ueſcantur homines. Ad ſummam igitur (ut breuiter ea quæ dicta ſunt colligam) omniaque ſub uno contuitu pro uirili nunc reponam, duplicem alicæ naturam factitiæ ſcilicet & naturalis exiſtimo: ſimiliq; modo chondrum & natura ſui conſtare, & hominum compoſituræ aſcribi debere iudico, Alicamque eſſe zeæ ſimplicis ſpeciem quam ſpeltam uocant: chondrum autem eſſe far: ita quod ex farre & ex ſpelta ideſt zea itidem laudatiſſima illa apud ueteres fiebat Alica. Quamobrem Plinius (ut opinor) libro XVIII. capite VII. cum ſcribit qui zea utuntur non habent far, ambo hæc triticea ſemina, cognationem ad ſe inuicem habere quandam & ſimilitudinem, innuere potius quàm exprimere uidetur: cum tamen alterum ab altero (ut plærunque accidit) bonitate aliqua & peculiari quadam naturæ proprietate uincatur. Neque hoc in loco id me ualde mouet quod Paulus æginita uiatici ſui libro primo, capite (ſi recte memini) LXXVIII. ſcriptum reliquit, ubi Alicam à chondro manifeſte diſterminare uidetur: quem tu locum Hieronyme nudiusquartus dum hac de re forte inter nos eſſet ſermo, ſcite mehercule, & memoriter recenſuiſti. Non erit autem fortaſſe malum (ut arbitror) Bononini noſtri cauſa uerba illius ut iacent recenſere, & latina etiam facere, ut ex illis recte interpretatis omnis poſt modum hac ſuper re faceſsat controuerſia. Hæc autem ad literam ſcribit ille. Ex frumentaceo genere chondrus quidem eximie corpus alit, & glutinoſum generat ſuccum. Verum Dilutus efficitur malus, quoniam cum craſſeſcat facile perſeuerat incoctus. Melior autem illius eſt ſuccus cum totus recte decoquitur, quemadmodum ptiſana. Alica autem in aliis quidem, chondro eſt per quàm ſimilis, niſi quod illo uentrem magis aſtringit. Rurſumque libro. III. Capite. LXII. pro cibo inquit dandus eſt chondrus exoxycrato dilutus, ſeu oriza, ſiue Alica, à uino autem illum penitus prohibentes, Aquam ex auſteris malis, aut omphecomel, ſiue huiuſmodi quippiam illi propinabimus. Ex quibus de Pauli apparet ſententia aliud eſse chondrum ab Alica, quod profecto non inficias eo ſi rationem, quam ſequitur

ille, admittere & probè tenere uoluerimus. Paulus enim ceu uete-rum poſtremus medicorum, exactiori uocabula examinans cura, & ætatis ſuæ uſitatum forſitam loquendi ſeruans modum, confectio-nem quidem illam quæ ex zea fiebat Alicam maluit appellare: nam zeæ ſpeciem quandam à latinis Alicam nouerat uocitatam: compoſitionem autem eam quæ ex farre conſtabat, quod (ut dixi mus) chondrum poſteriores uocauere græci, grano ſuo cognominem chrondrum appellare maluit: nihil tamen obſtat (ut opinor) apud authores utraſq; confectiones illas quæ tum ex farre, tum ex zea ip ſa factitari ſunt ſolitæ, a latinis quidem Alicam, a græcis uero chon-drum promiſcuo appellata fuiſſe uocabulo: & ideo ſicut Alicæ no-men apud antiquiores non reperitur græcos: ita chondri uocabulo la tini non ſunt uſi authores: cum tamen utrique tam ex zea, quam ex farre confectiones illas factitare ſint ſoliti. Poſteriores autem medici de quorum numero cenſetur Paulus, exactiori quaſcunq; res dili-gentia perpendentes, ex zea & farre cum natura, tum uiribus per quam ſimiles confecturas, aliqua tamen peculiari proprietate præ-ditas, uocabulis etiam diſterminare cupientes, illam quidem Alicam, hanc uero chondrum appellare uoluerunt. Nihil igitur probibet (ut arbitror) Alicam & chondrum idem apud ueteres rerum ſcriptores deſignare, cum tam Alica quam chondrus ex farre fierēt & zea: & peculiari tamen quadam differentiæ nota Alicam a chondro diſtare, ea qua poſteriores medici nominum rerumque uſi ſunt ratione. Cæ-terum in hac etiam ſermonis noſtri ad calcem feſtinantis peroratione, iſtuc obiter non tacuerim, haud recte illos meo iuditio facere, qui Ali cæ nomen aſpirandum eſſe cenſent: ſiue enim uſum ipſum, & anti-qua ſcriptionis indicia ſequimur ſiue aſpiratione apud omnes ferè au thores, omnibus in locis iſthæc reperitur dictio: ſeu recte malumus obſequi rationi, cum ab alendo (ut uoluere grammatici) denomine-tur Alica, neque ſic aſpirationis admittere debet notam. Ad hæc ne cum græco coincidat nomine, Halica, quod in plurali caſu ſale mace ratas ſignificat res, ab aſperatione illius nominis prorſus abſtinendū eſſe cenſuerim. Et hæc de Alica & chondro quæ mihi in præſentia ad manum uenerunt, ut breuius fieri potuit, uobis ſunt a me nunc ex plicata, non ut meam ſanè iis de rebus ſententiam indubitatam cer-tamque eſſe contenderem: (non enim adeo mihi ipſe placeo) ſed ut

uobis

nobis potius paratam ſedule diſquiſitionis anſam præberem: ſcio enim quo ingenio, & qua eruditione uterque ſit ueſtrum, & quantum etiam coniunctis ſtudiis huiuſmodi efficere ualeant ingenia. Quare agite ſocii & noſtræ ætatis cum medicis, tum philoſophis, ueſtris ſtudiis pro uirili conſulite & fauete. Et Bononominus, faciemus inquit ut ſuades Leonice ut pro Ruſſo etiam tibi reſpondeam, modo facultas nobis detur & otium; & tales ſimus quales tu nos eſſe exiſtimas. Cæterum quæ abs te nunc de Alica dicta ſunt & chondro, mihi profecto ita quadrare uidentur, ut meliora a nobis præſertim reperiri poſſe ſanè diffidam, niſi aliter Ruſſo uidetur. Mihi quidem inquit ille, quæ dicta fuere ualde placent, ſed poſthac etiam uidebimus. Sub iis dictis aſſureximus omnes, & Ruſſus quidem ad ægrotos ſuos uiſendos ire perexit: Ego autem & Bonominus in Bibliothecculam noſtram ingreſſi ſunimus.

θεῷ δόξα

SAMNVTVS, SIVE DE LVDO TALARIO.

Vm apud Marcum Samnutum Capella uirum (ut noſti) ſenatorii ordinis facile primarium, & cum ingenio excußo, tum uaria etiam eruditione ſingularem, aliquando Venetiis cœnaremus ego & Fuſcus frater nonnullique præterea illius domeſtici amici quibus cum ille ſi quando à maioribus Reipublicæ negotiis uacabat libenter otiari & conuiuere ſolebat, inter quos Franciſcus Priolus, & Benedictus longus, & Antonius Canalis erant. Poſt apparatiſſimas epulas & ſplendidiſſimum omnium obſoniorum genere conuiuium quo omnes opipere & liberaliter fueramus accepti. Anniuerſaria enim natalicia ſua forte celebrabat, appoſitis iam ſecundis menſis circiter accenſis luminibus, Alexander Leopardus uir mechanicæ omnis peritiſſimus, & ſam nuto inter paucos charus ad nos ingreſſus eſt. Quem cum omnes non immerito taxarent & carperent, turpemque officii diſertorem inſimularent, Sānutusque etiam illum durius appellauißet. Quid tu inquit ille marce, uosque cæteri omnes indicta (ut aiunt) cauſa in præſentia me tam propenſis animis, & tam facile condemnatis, & non perquiritis potius cur ego qui aliis ſemper in rebus præſto uobis & impiger eſſe ſoleo, in hac una, & omnium ſimul ueſtrum & mei pene ipſius oblitus fuiſſe uideor, qui & tali defui officio, & tam bonam inſuper perdidi cœnam? Hic cum recte diceret uideretur, & omnes eum pariter hortaremur ut more illius cauſam in medium afferret: non enim uile quiddam uidebatur & contemnendum fuiſſe quod ille huic officio præuertendum putaßet, & Priolus etiam ut hoc faceret illum ſane impenſius rogaret. Quid uos inquit Fuſcus intempeſtiue adeo leopardo moleſti eſtis meo qui ſero huc & incenatus ueniens comeſſe (ut arbitror) magis quam disſertare nunc cupit. Permittite igitur ſi placet, ut fame prius procul expulſa, ea poſtmodum ſatur dicat, & ordine referat, quæ alioquin fameſcens non ab re confundere & inculcare contenderet. Ita profes-

ſto inquit Marcus, & ſimul aſtantibus iuſſit pueris ut eſculento rum fercula quædam quæ ad huc in repoſitorio aderant, leopardo af ferrent, illique ſedulo miniſtrarent. Interea loci cœnante illo, ſecun dis etiam remotis iam menſis, dum Samnutus & Lõgus neſcio quid ſerio (ut ex uultu coniectari licebat) inter ſe colloquerentur. Con uerſus ad Canalem Priolus. Quid ceſſamus inquit mi Canalis, aut quid potius in præſentia nobis eſt agendum (niſi forte bene cœnati ſtertere hic malumus) quam ut hoc temporis ſpacium donec cubitum imus aliqua luſus iocunditate hilariter transmittendum curemus. Hic enim, ad me reſpiciens, lectione aliqua oblectare ſe cogitat, for te nanque libellum quendam in triclinii angulo iacentem ſumpſiſſe me & reſeraſſe conſpexerat. Et Canalis ut libet inquit mi priole quando aliud nihil in præſentia agimus. Verum quod potiſſimum ludicri genus exordiri nunc uolumus? Hic Samnutus, qui ſermonẽ (ut arbitror) cum Longo incœptum ne conuictus hilaritati officeret obmiſerat, & in aliud diſtulerat tempus, Cui potius inquit ꝙ conſueto nobis luſui operam dabitis, qui ut ingenii plurimum, ita minimum fortunæ non immerito in ſe habere percipitur: & in quo uterque ueſtrum primas ſibi uendicare anxie ſemper ſtudet. Et cum dicto aſtanti innuit puero, qui illorum non ignarus con ſuetudinis otius accurrens Alueolum cum latrunculis attulit, & in menſæ repoſuit medio. Hic dum illi ſe luſui parant, ad Fuſcum reſpiciens Samnutus quanta inquit mi Fuſce cum ludorum omni um, tum huiuſce præcipue adeſt amœnitas & gratia, quæ non ſo lum inuitare ſuauiter, ſed ualide etiam & diutius continere animo rum ſtudia poteſt. Quoſdam & enim noui, & ſi uellem nominare etiam nunc poſſem, nullam aliam ob rem niſi ut luderent, cibi ſom nique oblitos (ut cætera obmittam alia) dies cum noctibus ſæpe ludendo continuaſſe, ut non alia (ut arbitror) de cauſa iſthæc ip ſa res, niſi ob temporis iacturam quam uel maximam aleatores fa ciunt, male audire, ad infamiam ueniſſe uideatur. Nec immerito me hercule inquit fuſcus quando inter res maxime hominum generi ex petendas precioſiſſimum ſane a diis immortalibus conceſſum ſit tempus, cuius uel minima etiam iactura recte perpendenti o mnia, magni ſemper eſt exſtimanda. Non ab re igitur ſi quis

*iſtiuſmodi rem dialecticorum more definire uellet, & temporis
inanem quandam traductionem ludum eſſe diceret, eleganter pro-
fecto & accomodate illius uim naturamq́ʒ deſcriberet, necnon illi-
us etiam originem primaq́ʒ recte comminiſcer-tur exordia. Et quæ
nam fuere illa inquit Sãnutus? Audire enim abs te cupio mi Fuſce
ſi quid forte reconditi hac ſuper re tenes, nam Grammaticorum pleri
ꝗ quos uiderim cum alia nõnulla, tum iſtuc latrunculorum ludicrũ
ad Palamedem Nauplii referunt, qui id in diutina ilii obſidione &
inuenerit primus, & græcorũ etiam duces otio marceſcentes hoc ſo
latii genere nõ inutiliter oblectauerit. Tum Fuſcus, Scribuntur iſta
inquit ut memoraſti Sãnute. Cæterum de illorum inuentione anti-
quior etiam Troianis temporibus extat fama, ut apud Herodatũ &
Pauſaniam probatiſſimos ſanè authores memoriæ proditum eſt. Leo-
nicus quinetiam frater in ſuis de uaria hiſtoria commentariis, qui ad
huc in uulgus non prodiere, huiuſmodi meminit rei, à quo (ut ar-
bitror) opere ſi quãdo in lucem uenerit, niſi me fraternus fallit amor
omnes qui humanioribus uacant ſtudiis iuuabuntur ſanè, & nõ me-
diocria reportabunt commoda. Eſt enim ut inſcribitur plane uari-
um, & cum reconditis, tum ab omni antiquitate conquiſitis refertũ
hiſtoriis, ex græcorum noſtratiũq; authorũ penetralibus erutis. Hic
Samnutus ad me conuerſus & leniter (ut ſolebat) renidens en ea in
quit fides Leonice, is amor, ut hac de re, qua in primis me delectari
certiſſime nouiſti, me cœlatum tam diu uolueris, & niſi nunc aliud
agens Fuſcus illius in tranſcurſu meminiſſet, hoc me diutius etiam la-
tuiſſet. Verũ haud impune ferres, nam te aliquando Fuſco etiam te-
ſte iniuriarum expoſtulabo. Cæterum inchoatum proſequere ſermo
nem mi Fuſce, & ludorum originem primã ut accepiſti, cõmemora.
Tum Fuſcus, ludorum inquit compluriũ inuentionẽ, Lydorum popu
lis non immerito diligens adſcripſit antiquitas. Cum enim eo terra-
rum in tractu Tyrſenus aliquãdo & Lydus Atyos (ut ferunt) filii
regnarent, ualidaq́; fames cũ cœli intemperie, tũ terrarũ etiam iniu-
ria, uniuerſam inuaſiſſet Lydiam, ut præſenti calamitati quo maxi-
me poſſent modo aliqua illi quærerẽt remedia: temporisq; moras ina
nibus fruſtrarentur ludibriis, atq; hoc ſeſe fallerẽt mõ, Pilæ luſum &
talorũ inſuper, & teſſeræ aliaq́ʒ plæraq́ʒ id genus animorum oblecta*

menta excogitaſſe feruntur. Qua etiam tempeſtate inualeſcente in dies fame, Tyrſenum ferunt cum populariuni parte quadam naues ingreſſum ſedes patrias reliquiſſe proſperaq; uſum nauigatione in Italiam perueniſſe & eam occupaſſe regionem quā poſtea de ſuo nomine Tyrſeniam appellauit. Quamobrē non inficias etiam ierim ludos quaſi lydos à primo inuentionis exordio elementi conſueta permutatione ab antiquis Italiæ populis fuiſſe denominatos. Delectatus ſum admodum (mehercule) inquit Marcus, hac tua breui mi Fuſce & nitida hiſtoriuncula. Cæterū ut alia ex aliis plærunq; prouenire & procedere ſolent, noſtra iſthæc diſceptatio nō mediocrem ſane ſtudio anſam dedit meo, ut de te uel de fratre tuo, meo iure nunc quæram id quod iam diu ſcire concupiui, quodq; à nullis unquàm grāmaticis plene perdiſcere potui. Quid tandem iſtuc eſt inquit Fuſcus? Et Marcus, de talorum inquit ludo Fuſce paulo ante mentionem feciſti, de quo & ſemper alias dubius animi fui quis nā is eſſet, quo ue luderetur modo, & ſuperioribus etiam annis de Georgio Merula ſtudioſe perquiſiui, qui (ut probe noſti) inter paucos eruditus, & multæ lectionis uir ætate noſtra non ab re habitus fuerat. Is hac ſuper re mihi nōnulla ex Euſtatio, plæraq; etiam ex Iulio Pollucе ſemper adducere ſolebat, quæ ex illius ſanè commentariis cognoſcere licet. Ex quibus ut quædam iſthuc ſpectantia cognoſcere me profiteor, (uera enim ut arbitror ſunt fatenda) ita quæ ad exactum illius notitiam pertinent ignorare me non eo inficias. Qui enim talus à teſſera diſtat ut id quod græci cubum uocant, ab Aſtragalo, quamuis recētiorum nonnulli grāmaticorū apud nos iſta confundant: & quod teſſera quidem ſena habet latera, Talus uero quaterna, probe me tenere nunc arbitror. De ſenione quin etiam in teſſeris & cane, ſiue ut nonnulli, aſino, dicere aliquid poſſum: uerum de iis ipſis in talorum alea deque ipſa uenere quem feliciſſimum antiqui iactum eſſe uoluerunt, neque quid dicam ſanè, neque quid intelligam me habere præ me fero. Tum Fuſcus ad me conuerſus, hæc ſunt inquit frater quæ ſuperiori anno dum Ariſtotelem Patauii publice profitereris, quia alia tunc erant agenda ſignaſti potius quàm explicaſti, quæ (mehercule) de te aliquoties quærere uolui. Sed multa (ut ſcis) in-

tercesſerunt quæ me diſtraherent & ab iſtiuſmodi auerterent ſtu-
diis. Quamobrem poſteaquàm iis incidit ſermo tuum erit quid
hac de re ſentis aut explorari habes diſſerere : de me enim in
præſentia taceo, ſed Marco noſtro (ut uides) non dubito te rem
inter paucas gratiſſimam eſſe facturum. Tum ego multa ſunt inq;
Fuſce frater quæ me hoc facere adhortantur. Sed in primis Samnu-
ti noſtri hac de re tam uehemens ſanè ſtudium. Cæterum quo-
niam is paulo ante iniuriarum mecum agere comminatus eſt, non
prius certe incipiam quàm ab eo fidem accepero ſe poſthac præme-
ditatam in me accuſationem illam penitus aboliturum. Hic cum
ſubriſiſſet ille, meque ut bono animo eſſem & accurate id facerem
inſuper rogaſſet, ita ſum exorſus. De re Samnute & Fuſce & ſi
non magna, ſatis tamen ambigua & ſub obſcura nunc dicere me
uultis de qua ut plærique nonnulla ita nullus (quod ſciam)
complexus eſt omnia, Parebo libens, & quæ uaria lectione, ſedu-
laque animaduerſione comprehendere potui uobis pro uirili bre-
uiter exponam. Sermonis autem noſtri exordium à philoſopho
capiam Ariſtotele, qui talorum naturam & ſitum, partiumque
inſuper uocabula in ſuis de animalium hiſtoria commentariis, hoc
maxime deſcribit modo. Omnia quibus datus eſt talus cruribus
eum poſterioribus continent, ita ut erectus in ſuffragine parte ſui
prona foris : ſupina introrſum ſpectet : & quæ cola uocant intus
aduerſa ſibi poſita ſint : quæ iſchia foris : quæ antennæ ſupra
habebantur. Situs talorum omnium talis eſt. Quo in loco Theodo-
rus Gaza uir noſtra memoria utriuſque linguæ cum eruditiſſimus,
tum etiam obſeruantiſſimus, ubi Ariſtoteles cola ſcribit ille uene
rem, ubi iſchia ille canem inuertit quod inſequnti poſteriores grã
matici, & conſtanter approbarunt omnes & ſedulo etiam eo-
rum nonnulli pro parte illi ſuffragari conati ſunt: nam dictionem
iſchia ſilentio prætereuntes neſcio quid de ueneris coliadis apud
Athenienſes cognomine, frigide(mehercule) ne dicam inſulſæ ſcri-
ptis ſuis memoriæ tradiderunt. Cæterum utrum ne recte ſic, an per
peram dicatur paulopoſt uidebimus. nunc uero ex Ariſtotelis uer-
bis talos omnes quos Aſtragalos græci uocant, quatuor habere

latera ſiue facies, ſeu uultus appellare malumus (iis et enim omnibus eadem in re authores utuntur uocabulis) manifeſtiſſime deprehendere licet · iactus enim talus aut in pronam ſui partem cadit, aut in ſupinam, uel in illas quæ cola & iſchia dicuntur · Superſunt ex partium numero antennæ illæ geminæ quæ ideo in talorum non connumerantur iactu, nec partes dicuntur quia nuſquam ſuper illas iactatus ſtare poteſt talus. Ex quibus (ut arbitror) grammaticorum quorundam manifeſtiſſimum deprehenditur erratum, qui talum quidem ſex habere latera, Teſſeram uero quatuor ſcriptis ſuis poſteritati mandauere : quos miror ſi modo Pollucem inſpexerunt (ut plane uideri uolunt) in tam manifeſtum concidiſſe errorem, cum ille cubum qui in conſeſſis eſt teſſera, ſex habere dicat facies, totidem punctis, ſiue lineis inſignitas · Talum autem quatuor utpote à quo binarius, & quinarius abſint qui reperiuntur in cubis. Verum iſthæc obiter ſint dicta, quamobrem unde digreſſi ſumus (ſi placet) redeamus · Adduximus (ut uidiſtis) ex Ariſtotele talorum facies quatuor & illarum etiam uocabula recenſuimus · Cæterum ex iis duo illa cola & iſchia, meo quidem iudicio pauſcularum adiectione literarum in omnibus quos uiderim exemplaribus mendoſe ſane ſcribuntur & leguntur · Coa enim & chia, hinc duobus, inde unico detracto elemento uera (ut arbitror) & incorrupta habere debet lectio · Quod ut conſtanter aſſeuerem uſurpatum primo illud apud græcos in Talario ludo prouerbium ſane facit : non chius, ſed cous. Cuius cum in batrachis ſuis comicus meminiſſet Ariſtophanes de Theramene ſcribens qui ob ingenii uerſutiam & agilitatem, cothurnus ab Athenienſibus eſt cognominatus · Locum illum explicantes Ariſtarchus & Didymus inter antiquos Grammaticæ profeſſores ſine controuerſia primi, coum in talis contrarium eſſe chio autumant, & coum ſemper lucrum facere, chium autem iacturam afferre dicunt · In Theramenem autem ideo à poeta adductum fuiſſe prouerbium de talorum iactu, tranſlatione mutuata, quoniam is ingenii dexte-

ritate & morum uerſutia quodcunque cupiebat & ſeque- batur feliciter ſemper, aſſequebatur, & incommoda plerunque mentis agilitate corrigebat, & tanquàm commoda proferebat: ut coa igitur & chia, pro colis & iſchiis apud philoſophum legantur Ariſtotelem, iſthæc (ut dixi) in primis me admonuit ratio. Deinde ipſemet etiã ut hoc modo corrigenda ſit litera, alio ſane in loco nos docuit Ariſtoteles. In iis enim quos de cœlo inſcripſit libris ſecundo (ut arbitror) commentario oſtendens ſuperiora corpora paucioribus id facere motionibus, quod uix pluribus inferiora ualent efficere corpora, iſthæc quæ ego de illo ad literam nunc exprimam ſubicit uerba. Eſt autem recte agere difficile, uel multa, uel multoties, ueluti decem milia talos coos iacere difficile, unum uero, aut duos facile. Hæc ille, ex quibus coum in talis faciem eſſe quandam, & eandem felicem & fortunatam meridiano (ut aiunt) ſole clarius eſſe poteſt. Quem locum (ut obiter etiam hoc tangatur) exponens Simplicius inter ueteres Ariſtotelis interpretes uel accuratiſſimus, adeo friget & ita comminiſci uidetur, ut reuerentia uiri commotus ego, nuſquam alias in Ariſtotele oſcitantis aut conniuentis, tacere potius, quam eius hoc in loco expoſitionem afferre præ elegerim. Cæterum ut latina etiã cum græcis nõ inutiliter cõiungamus quo ue illa modo inter ſe quadrent uocabula ſcire poſſimus, aduertendum coum in talis latus ſenionem a latinis uocitari, & quod græci chium uocabant noſtri canem appellauere. quod ad numeros etiam translatum canem quidem unitatem, oppoſitum autem illius hexiten, ideſt ſenarium, uel ſenionem denominatos fuiſſe Pollux in onomaſticis ſuis refert. canem quin etiam iacturam ſemper, ſenionem uero uictoriam ſæpius & lucrum apportaſſe apud ueteres legimus. Inde apud Perſium eſt uidere, quid dexter ſenio ferret ſcire erat in uoto, damnoſa canicula quantum raderet. & Martialis. Senio nec noſtrum cum cane quaſſat ebur. Quo in loco Samnute ſilentio prætereundum non cenſeo, pueris nobis nam adhuc talis ludebatur, quos parellas uocabant; (ferè enim abhinc quadraginta ſunt anni quod is inoleuit luſus) faciem in talo quæ uictoriam

nam

riam dabat quam coum & ſenionem appellari diximus, ancinum uocitatum fuiſſe: oppoſitam uero & peiorem quam ſequebatur iactura, taonem dictam, cuius uel unicæ interuentu (nam quatuor & ipſi ludebant talis, inefficax ancinorum reliquorum erat iactus: & illa miſſione is qui iecerat neque lucrum, neque damnum faciebat. Quamobrem ſi accuratiſſimus alioquin uir, & inter paucos induſtrius Theodorus gaza in iis quæ de talo Ariſtotelem ex græco conuertens elegantiſſime conſcripſit, quæ nos etiam retro adduximus, pro uenere ſenionem appoſuiſſet, & commode profecto tali latus illud interpretatus fuiſſet, & uerbi illius uim & naturam latino uocabulo ſignificanter expreſiſſet. Nunc coum in uenerem trāsferens, & manifeſtiſſime, errat & mirum quantum illa in re ſe ipſo minor eſſe uidetur. Quod enim aliud in talis a uenere fuerit ſenio, ſi quis eſt qui forte ambigat uel pauculis iis Cæſaris Auguſti uerbis omnem penitus (ut arbitror) exuet dubitationē: Scribens enim ad Tiberium filiū (ut tranquillus in illius refert uita) iis ad literam utitur uerbis. Luſimus mi Tiberi Geronticos & heri & hodie. Talis enim iactatis ut quiſq; canē, aut Senionem miſerat in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat, quos tollebat uniuerſos qui uenerem iecerat. Ex quibus ſanè aliud fuiſſe uenerem, aliud Senionem manifeſtiſſime patere poteſt, cum ille quidem eo in ludo damnum & iacturam, uenus autem uictoriam & lucrum apportaret. Nec minus præterea ex hoc etiam id ipſum dignoſcere licet. Coum enim ſiue Senionem uel in unico tantum reperiri contingit Talo, ut ex Ariſtotelis uerbis in commentariis de cœlo retro eſt declaratum: uenerem autem niſi quatuor iactis talis prouenire non poſſe certiſſimis oſtenditur euidentiis. Cicero enim in ſuis de diuinatione commentariis demonſtrare ſtudens quod caſus in iis non ſit rebus quæ omnes in ſe ueritatis habēt numeros, hæc ſubiicit uerba. Quatuor Tali iacti caſu uenerem efficiunt, num etiam centum ueneres ſi quadringentos talos ieceris caſu futuros putas? Quam etiam rem Lucianus Samoſatæus apud græcos lepidiſſimus ſanè author, in amoribus ſuis oſtendit de quodā ſcribēs iuuene qui præpoſtero mentis iudicio cnidiæ ueneris ſimulachrum Praxitelis opus efflictim deperibat: illius hæc ſunt uerba ad

*literam(ſi recte memini)de græco expreſſa. Cunque talos quatuor
libyſſæ Dāmæ ſuper menſam iactaſſet ſpem ſuam ludo & aleæ com
mittebat: & recte quidem iaciens præcipue ſi deam ipſam proſpero
effeciſſet iactu, talorum nullo æquali cadente effigie, & Deæ ſimula
chrum cernuus adorabat, & potiundi aliquando deſiderii non me
diocri erat in ſpe. Si autem(ut aſſolet)perperam talos iactaſſet, &
in contrariam illi, triſtemque ſtetiſſent faciem, uniuerſæ Cnido multa
imprecatus mala, ueluti propriæ cuiuſdam calamitatis gratia triſti
tia & mœrore conflictabatur. Hæc ille. Ex Luciano igitur & Cice
rone(ut animaduertiſtis)clariſſime patere poteſt uenerem non unico,
ſed quaternis effici talis, & tunc eſſe(ut hoc etiam quod non oẽs ad
uertunt, obiter adducatur)cũ ſinguli quatuor tali diuerſo inter ſe ſte
terint aſpectu, ita ut ſimul quatuor una miſſione iactati, oẽs talorũ
referant uultus: hoc uidelicet modo ut unus coum ſiue ſenionẽ oſten
tet. Alius chium ſiue canem. Tertius pronam tali monſtret partem:
Quartus uero ſupinam. Quam rem cum Valerius Martialis in apo
phoretis ſuis innuiſſet potiusquam expreſſiſſet, à nullo grammati
corum(quod ſciam)ad hanc uſque diem expoſitus aut itellectus eſt
locus. Quæ enim Domitius & Merula ea de re afferunt meræ ſunt
nugæ. Eſt autem Diſtichon huiuſmodi cum quo tali remittuntur
eburnei.*

*Cum ſteterit nullus uultu tibi talus eodem
Munera me dices magna dediſſe tibi.*

*Quaſi enim exiguum amico commendans munuſculum poeta, af
firmat tum denique illud magnum ſibi uiſum iri, ſi quando in ludo
talario uenerem iecerit. Fortunatum inquam & lucroſum iactum,
nullo talorum eodem ſtante uultu. Hæc ſunt Sannute & Fuſce quæ
de talorum partibus coo & chio, quas latine Senionem, & canem ap
pellari diximus: & quæ de uenere etiam, aſſidua & diligenti cum
græcorũ tũ noſtrorum lectione perquiſita pro uirili comperire potui
mus. In tenui fateor re poſita fuit opera, ſed quia ſucciſſiuis id effectũ
eſt ſtudiis, non uilis eſt(ut arbitror)neque contẽnẽdus labor, & alio
quin iſthæc ipſa quãtula ſunt, ut cognita parum laudis afferunt, ita
ignorata homini præſertim erudito, & iſthæc profitenti non nihil ui
tuperationis adducere poſſunt. Sub iis dictis cum reticuiſſem, &*

Samnutus qui diligẽtem auſcultando præſtauerat operam, neſcio q̃d dicere uellet. Leopardus accedens, qui & cœnauerat iterim, & cum longo etiam teſſerulis luſerat. En iquit adſum amici, prætermiſſi a me nuper officii longam ſi me audire patiemini afferens defenſionem. Et Marcus. Hui longam inquit leoparde. Atqui nox haud longa eſt cuius bona etiam præteriit pars. Cæterum ne te abſolutum iam putes, cras hoc in loco, & apud hos ipſos iudices (nam mecum omnes in prandio eritis) tibi dicenda erit cauſa. Quamobrem bene præmeditatus accedas. Et ad nos conuerſus uos inquit leonice & Fuſce (quoniã intempeſta eſt nox) hic apud nos optime manebitis: nam Priolus & longus, cum Canali & Leopardo cimbis ſuis domum uehentur: & cum dicto, ueſpertina de more præfata ſalutatione nos in cubiculum cum Samnuto ingreſſi ſumus: illi ad cimbas ſuas deſcenderunt.

Θεῷ δόξα

Quæ inter imprimendum euenere errata.

Charta quīta: linea.37.aſſet.eſſet
li.58.uidebātur.iubebātur
linea.61.ingenii.ingenui.
Char.6.li.1.clamide linea.clami
de indutum lineaꝫ
linea.3.ſupra in mōte.ſupra
lucum in monte.
lin.7.quos tene.quos zonæ
ch.6.li.59.ciuitatibus boetii.ciui
tatibus legatos boetii.
li.67.q̄ꝑ aliquātisper.quod
aliquantiſper
ch.8.li.13.pelicides.peliades.
ch.9.li.7.carmāte.carmentæ.
ch.10.li.17.illic nymphas.illic
& agreſtes nympas.
li.38.plurimis plurimæ.
ch.11.li.49.coacernaturꝫcoa
ceruatur.
li.57.cōplecti.cōplectēti.
ch.12.li.12.ex materia.extrema.
ch.16.li.53.animi.animis.
ch.17.li.38.intriſecus.itriſecas.
li.49.obnoxiæ et.obnoxiæ
rei &.
ch.18.li.23.omne q.traduxiſſe.
omnem traduxiſſe
li.58.quæ.quod.
ch.19.li.49.ingnita.inſignita.
ch.20.li.54.i epiſtolas.i epiſtolis
ch.22.li.8.ꝓprie.propoſitione.
ch.23.li 20.debent.debeat.
ch.24.li.32.nāq; nunq̄ꝑ.
li.41.qd̄q.n.ut recte phy.
qd̄q;.n.a ſeipſo utq.
ch.25.li.7.ſoluāq.ſol nāq̄ꝑ.
li.41.diſeritur.deſeritur.

li.68.non.uero.
ch.26.li.17.ſatiſfacere.fatiſcere
li.27.non.uero
li.ꝓculdubio incorruptibilē,ꝓ
culdubio & icorruptibilē
li.41.cōnatum.cōnatam.
li.55.male.materiale.
ch.27.li.2.ingentium.ingenitū
li.20.ingentium.ingenitū
ch.28.li.47.inania.inanima.
ch.34.li.12.cere.certe
li.61.imortalis.imaterialis
ch.35.li.31.ſpiritaliū.ſpiritali 13
ch.37.li.95.aſſede.aſſeclæ
ch.39.li.7.hæc.eæ
li.40.illam.illum
ch.40.li.5.feretur.fertur
li.13.præſtanti.præſenti
li.28.ad uiſus ad uſus
ch.40.li 40.intro.nitro
ch.41.li.22.effiici.effici
li.31.qui tum.quantum
ch.44.li.45.acadēio.academia
ch.45.li.62.iſtumēta.iſtrumēta
li.75.ſinare.ſignare
ch.46.li.16.internis.interius
li.17.incitati.iniciati
li.29.amicorū.animorum
ch.47.li.9.contingent.cōtigerēt
li.52.ἀϖοτελέσματοσ.
ἀϖοτελὲσματα
ch.48.li.22.lenitate.leuitate
li.48.& illatū.& illarū
li.52.indicii.iudicii
ch.49.li.12.hinc.huic.
li.29.at hmōi.ab hmōi.
li.57.animū.amnium